Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De consensu IV evangelistarum libri

https://hdl.handle.net/1874/334272

Hs.
3 E 9

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
N°. 91

Pertinet ad carthusienses ppe traiectū īferius,

K3 Ol l
N: 9

51 51 (*Eccl. 91 antea 293o.*) *Membr. fol. 109 ff. 1457.*

S. Augustinus, de consensu IV evangelistarum ll. IV.

Fol. 1a. Retractatio beati augustini episcopi in librum de consensu quatuor euangelistarum. Fol. 109b. Explicit liber quartus, cet. ... Scriptus et finitus... per fratrem Johannem Petri de Delff. Anno dni millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo (1457) nono die mensis aprilis qui tunc erat profestum palmarum.

„Pertinet ad Carthusienses prope Traiectum inferius."

51

Ptinet ad carthusienses ppe traiectū īferius.

nº. 254. p.

nunc

Nº. 293. O.

1

Retractio bti augustini epi. i librum de gsensu quatuor euagelistarum.

Per eosdem annos quib9 paulatim libros de trinitate dictabam. scripsi et alios continuo† interponens eos illorum tpib9. In q'b9 st libri quatuor de gsensu euagelistarum: ppt eos qui tamq dissentientib9 calupniantur. Quorum pmus liber adusus illos conscptus est. qui tamq maxime sapiente xpm uel honorant uel honorare se fingunt: et ideo nolunt euagelio crede. quia no ab illo illa co scripta st. sed ab ei9 discipulis. qs existimant ei diuinitatem qua crederetur deus errore tribuisse. In quo libro qd dixi ex abraham cepisse gentem hebreorum: est quidem et hoc credibile. ut hebrei uelut abrahei dicti esse videantur: sed ex illo verius intelligunt appellati qui vocatur heber tamq hebrei. De qua re i libro sexto decimo de ciuitate dei satis disserui. In secundo aut cum agerem de duob9 prib9 ioseph. ab altero dixi genitum ab altero adoptatum. sed dicendum fuit. alteri adoptatum. Defuncto eni qd magis credendum est. sedm legem fuerat adoptatus: qm qui eum genuit. eius matrem fris defuncti giugem duxerat. Item vbi dixi. lucas vo ad ipm dauid p nathan ascendit. p que pphetam deus peccatum ipi9 expiauit. p cui9 nois pphetam dice debui: ne putaretur idem fuisse homo. cum alter fuerit: qmuis et ipe hoc vocaretur noie. Explicit retractao i listarum

† labore

Incipit pmus bti Augustini lib de gsensu ewagelistarum

Inter oes diuinas auctoritates que sacris lris continentur: euagelium merito excellit. qd' eni lex et pphete futurum esse prenunciauerunt. hoc redditum atq gpletum i euagelio demonstratum. Cui9 pmi predicatores apli fuerunt. qui dnm ipm et saluatorem nrm ihm xpm etiam i carne presentem viderunt. Qui no solum ea que ex ore eius audita. uel ab illo sub oculis suis opata aut dicta meminerant: verum etiam que priusq illi p discipulatum adheserant i ei9 natiuitate uel infancia ul'

puericia diuinitus gesta et digna memoria siue ab ipso
siue a parentibus eius. siue a quibuslibet aliis certissimis
indiciis ac fidelissimis testimoniis requirere et cognoscere
potuerunt. imposito sibi euangelizandi munere. generi
humano annunciare curarunt. Quorum quidam hoc est ma-
theus et iohannes etiam scripta de illo que scribenda visa
sunt. singulis libris ediderunt. Ac ne putaretur quod attinet
ad percipiendum et predicandum euangelium interesse aliquid:
utrum illi annuncient qui eundem dominum hic in carne apparentem
discipulatu famulante secuti sunt: an hii qui ex illis
fideliter comperta crediderunt: diuina prouidencia procuratum
est per spiritum sanctum. ut quibusdam etiam ex illis qui primos et
apostolos sequebantur. non solum annunciandi. verum etiam
scribendi euangelium tribueretur auctoritas. Hii sunt
marcus et lucas. Ceteri autem homines qui de domino vel de
apostolorum actibus aliqua scribere conati vel ausi sunt:
non tales suis temporibus extiterunt. ut eis fidem haberet
ecclesia. atque in auctoritatem canonicam sanctorum librorum
eorum scripta reciperet. Nec solum quia illi non tales erant.
quibus narrantibus credi oporteret: sed etiam quia scriptis
suis fallaciter quedam indiderunt. que catholica atque
apostolica regula fidei et sana doctrina condempnat.
Isti igitur quatuor euangeliste uniuerso terrarum orbe notis-
simi. et ob hoc fortasse quatuor. quoniam quatuor sunt partes or-
bis terre. per cuius uniuersitatem christi ecclesiam dilatari ipso sui
numeri sacramento declararunt hoc ordine scripsisse perhibentur.
Primo matheus. deinde marcus. tercio lucas. vltimo
iohannes. Unde alius fuit eis ordo cognoscendi atque predicandi:
alius autem scribendi. Ad cognoscendum quippe atque predicandum primi
utique fuerunt. qui secuti dominum in carne presentem dicentem audi-
erunt. facientemque viderunt. atque ex eius ore ad euangelizan-
dum missi sunt. Sed in conscribendo euangelio quod diuinitus or-
dinatum esse credendum est ex numero eorum quos ante passio-
nem dominus elegit. primum atque ultimum locum duo tenuerunt.

Primum matheus. ultimum iohannes: ut reliqui duo qui ex
illo numero non erant. sed tamen xpm in illis loquentem secuti
erant tamquam filii amplectendi: ac per hoc in medio constituti loco
utroque ab eis latere munirentur. Horum sane quatuor
solus matheus hebreo scripsisse perhibetur eloquio. ceteri.
greco. Et quamvis singuli suum quendam narrandi ordinem
tenuisse videantur: non tamen unusquisque eorum velut al
terius precedentis ignarus voluisse scribere reperitur. vel
ignorata pretermisisse que scripsisse alius invenitur: sed
sicut unicuique inspiratum est non superfluam cooperationem
sui laboris adiunxit. Nam matheus suscepisse intelligitur
incarnationem domini secundum stirpem regiam: et pleraque secundum
hominum presentem vitam facta et dicta eius. Marcus eum subse
cutus tamquam pedissecus et breviator eius videtur. Cum solo quippe
iohanne nichil dixit: solus ipse perpauca. cum solo lu
ca pauciora. cum matheo vero plurima. et multa pe
ne totidem atque ipsis verbis sive cum solo sive cum ceteris
consonante. Lucas vero circa sacerdotalem domini stirpem atque
personam. magis occupatus apparet. Nam et ad ipsum da
uid non regium stema secutus ascendit: sed per eos qui
reges non fuerunt exiit ad nathan filium dauid. qui
nec ipse rex fuit. Non sicut matheus qui per salomo
nem regem descendens. ceteros etiam reges ex ordine pro
secutus est: servans in eis de quo postea loquemur mis
ticum numerum. Dominus enim ihesus xps unus verus rex. et unus
verus sacerdos: illud ad regendos nos. illud ad expian
dos: has duas personas apud patrem singillatim com
mendatas suam figuram egisse declaravit: sive titu
lo illo qui cruci eius suprafixus erat. rex iudeorum. unde
archano instinctu pylatus respondit. quod scripsi scrip
si. quippe predictum erat in psalmis. ne corrumpas tituli
inscriptionem: sive quod ad personam sacerdotis attinet. in
eo quod nos offerre atque accipere docuit. Unde prophe
tia premisit dicente. Tu es sacerdos in eternum: secundum

mathe(us)
marcus
lucas

ordinem melchisedech. Multisque aliis documentis diuinarum
scripturarum. rex et sacerdos xpistus apparet. Hinc et ipse dauid
cuius filius non frustra crebrius dictus est quam filius abrahe.
et quem tamen tenuerunt matheus et lucas: ille a quo per salo
monem descenderet. iste ad quem per nathan ascenderet: quamquam
aperte rex fuerit figurauit tamen sacerdotis personam. quando
panes propositionis manducauit. quos non licebat manducare.
nisi solis sacerdotibus. Huc accedit quod etiam lucas commemo
rat mariam ab angelo manifestatam fuisse elizabeth: que
vxor erat zacharie sacerdotis: de quo idem scripsit quod eam de fi
liabus aaron. hoc est de tribu sacerdotum habebat vxorem.
Cum ergo matheus circa regis. lucas circa sacerdotis per
sonam gereret intentionem: vtrique humanitatem xpisti maxime com
mendarunt. Secundum hominem quippe xpistus et rex et sacerdos effec
tus est: cui dedit deus sedem dauid patris eius. et regni
eius non est finis. ut esset ad interpellandum pro nobis media
tor dei et hominum homo xpistus ihesus. Non habuit autem tamquam breuia
torem coniunctum lucas. sicut marcum matheus. Et hoc for
te non sine aliquo sacramento: quia regum est non esse sine
comitum obsequio. Unde ille qui regiam personam xpisti nar
randam susceperat: habuit sibi tamquam comitem adiunctum. qui sua
vestigia quodammodo sequeretur. Sacerdos autem quoniam in sancta sanctorum
solus intrabat: propterea lucas cuius circa sacerdotium xpisti erat
intentio non habuit tamquam socium subsequentem. qui suam narra
tionem quodammodo breuiaret. Tres tamen isti euangeliste
in hiis rebus maxime diuersati sunt. quas xpistus per humanam carnem
temporaliter gessit. Porro autem iohannes ipsam maxime diuinitatem
domini qua patri est equalis intendit: eamque precipue suo euange
lio quantum inter homines sufficere credidit commendare cura
uit. Itaque longe a tribus istis superius fertur: ita ut hos
videas quodammodo in terra cum xpisto homine conuersari: illum autem
transcendisse nebulam qua tegitur omnis terra et peruenisse
ad liquidum celum. vnde acie mentis acutissima atque firmis
sima videret in principio verbum deum apud deum per quem facta sunt
omnia: et ipsum agnosceret carnem factum ut habitaret in nobis
et quod acceperat carnem non quod fuerat mutatus in carnem,

Nisi ei carnis assumptio seruata incommutabili diuinitate
+ et caro facta esset. non diceret. Ego et pater unum sumus. Neque
ei pater unum est. Et hoc de ipso domini testimonium. solus idem
iohannes commemorauit. Et qui me videt. videt et patrem meum.
Ego in patre et pater in me: et ut sint unum sicut et
nos sumus. et quecumque pater facit hec et filius eadem si
militer facit. Et si qua sunt alia que christi diuinitatem
in qua equalis est patri recte intelligentibus intimet. pene so
lus iohannes in euangelio suo posuit. tamquam de pectore ipsius
3 domini super quod discumbere solitus erat. secretum diuinitatis eius
liberius et quodammodo familiarius biberit. Proinde
cum due uirtutes anime humane proposite sint. una actiua
altera contemplatiua. illa qua itur. ista qua peruenitur.
illa qua laboratur ut cor mundetur ad uidendum deum. ista
qua uacatur et uidetur deus. Illa est in preceptis exer
cende vite huius temporalis. ista in doctrina vite illius sem
piterne: ac per hoc illa operatur. ista requiescit: quia illa
est in purgatione peccatorum. ista in lumine purgatorum: ac
per hoc in vita mortali. illa est in opere bone conuersationis.
ista vero magis in fide et apud perpaucos per speculum in enig
mate ex parte aliqua in aliqua visione incommutabilis veri
tatis. Hee due uirtutes in duabus uxoribus iacob figu
rate intelliguntur. De quibus aduersus faustum manicheum pro
modulo meo quantum illi sufficere operi videbatur disserui.
Lya quippe interpretatur laborans: rachel autem visum principium.
Ex quo intelligi datur si diligenter aduertas tres euangelis
tas temporalia domini facta et dicta. que ad informandos mo
res vite presentis maxime valerent copiosius prosecu
tos. circa illam actiuam fuisse versatos: iohannem vero
facta domini multo pauciora narrantem. dicta vero eius
ea presertim que trinitatis unitatem et vite eterne felici
2 tatem insinuarent. diligentius et uberius conscribentem in vir
tute contemplatiua commendanda. suam intentionem predica
tionemque tenuisse. Unde michi videtur qui ex apoca

lipsi illa quatuor aīalia ad ītelligēdos quatuor euāgelis
tas īterptati sūt. pbabilius aliqd attēdisse. illi q̄ leonē
ī matheo. hoīem ī marco. vitulū ī luca. aqlā ī iohāne
ītellexerūt: q̄ illi q̄ hoīem ī matheo. aqlā marco. leonē ī
iohāne tribuerūt. De pncipijs eī librorum quandā coiec
turā cape voluerūt. nō de tota intētione euāgelistarū
que magis fuerat pscrutāda. Multo eī ꝯgruētius
ille qui regiā psonā xpi maxīe ꝯmēdauit: p leonē
significatus accipit. Unde ⁊ ī apocalipsi cū ipā tri
bu regia leo ꝯmēoratus est ubi dictū est. vicit leo de
tribu iuda. Secundum matheū eī ⁊ magi narrāt venis
se ab oriēte: ad regē querēdū et adorandū qui eis
p stellā natus apparuit. Et ipē rex herodes regē for
midauit īfantē: atqz ut eū posset occidē tot puulos
necat. Quod aūt p vitulū lucas significatus sit ppter
maximā victimā sacerdotis neutri dubitauerūt.
Ibi eī a sacerdote zacharia īcipit sermo narrātis.
Ibi ꝯgnatio marie ⁊ elyzabeth ꝯmēorat: ibi sac
mēta pmi sacdotij ī infāte xpo ipleta narratur.
Et queciqz alia possūt diligēt aduti. qbus appareat
lucas ītētionē circa sacdotis psonā habuisse. Marcus
ergo qui neqz stirpē regiā neqz sacerdotalē uel cog
nationē uel ꝯsecrationē narrare voluit: et tn̄
ī eis versatus ostēdit que homo xps opatus est. tā
tū hoīs figura ī illis quatuor aīalibus significatus
videt. Hec aūt tria aīalia siue leo siue homo siue
vitulus ī tra gradiūt. Unde isti tres euāgelistē
ī hijs maxīe occupati sīt que xps ī carne opatus est:
et que pcepta mortalis vite exercēde carnē porta
tibus tradidit. At vo iohes sup nubila īfirmitatis
huāne velut aqla volat. ac lucē īcomutabilis veri
tatis acutissimis atqz firmissimis oculis cordis ītuet.
Has dn̄i sctās quadrigas qbus p orbē vectus. subicit
populos leui suo iugo ⁊ sarcine leui. qdā uel ipia

uanitate uel imperita temeritate calumpniis appetunt.
ut eis ueracis narrationis derogent fidem. per quos christia
na religio disseminata per mundum ad tantam fertilitatem
peruenit. ut homines infideles iam inter semetipsos calumpnias
suas mussitare uix audeant. compressi fide gentium. et
omnium deuotione populorum. Verumtamen quia nonnullos adhuc
calumpniosis disputationibus suis uel retardant
a fide ne credant. uel iam credentes ~~ne~~ quantum potuerunt
agitando perturbant. Nonnulli autem fratres salua fide nosse
desiderant quid talibus respondeatur questionibus. uel ad pro
fectum scientie sue. uel ad illorum uaniloquia repellenda.
inspirante atque adiuuante domino deo nostro quod utinam ipsorum
saluti prosit hoc opere demonstrare suscepimus errores
uel temeritatem eorum. qui contra euangelii quatuor libros
quos euangeliste quatuor singulos conscripserunt satis argu
tas criminationes se proferre arbitrantur. Quod ut fiat quod
non sibi aduersentur idem scriptores quatuor ostendendum est. Hoc
enim solent quasi palmare sue uanitatis obicere. quod ipsi euan
geliste inter se dissentiant. Sed illud prius discutiendum
est. quod solet nonnullos mouere. cur ipse dominus nichil scrip
serit. ut aliis de illo scribentibus necesse sit credere. Hoc Questio
enim dicunt illi uel maxime pagani. qui dominum ipsum Ihesum Christum
culpare aut blasphemare non audent. eique tribuunt
excellentissimam sapientiam. sed tamen tamquam homini: discipulos
uero eius dicunt magistro suo amplius tribuisse quam erat. ut
eum filium dei dicerent. et uerbum dei per quod facta sunt omnia. et ipsum
ac deum patrem unum esse. ac si qua similia sunt in aposto
licis litteris. quibus eum cum patre unum deum colendum esse dicimus.
Honorandum enim tamquam sapientissimum uirum putant: colendum
autem tamquam deum negant. Cum ergo querunt quare ipse non scrip
serit. uidentur parati esse hoc de illo credere quod de se
ipse scripsisset. non quod alii de illo pro suo arbitrio pre
dicassent. A quibus quero cur de quibusdam nobilissimis
philosophis suis hoc crediderunt. quod de illis eorum

discipuli scriptum memorie sue reliquerunt. cum de se ipsi nichil
scripsissent. Nam pitagoras quo in illa contemplativa virtute
Pitagoras
nichil habuit grecia clarius. non tantum de se sed nec de
ulla re aliquid scripsisse perhibetur. Socrates autem quem rursus
Socrates
in activa qua mores informantur omnibus pretulerunt. ita ut
testimonio quoque dei sui apollinis omnium sapientissimum predi-
catum esse non taceant. esopi fabulas pauculis ver-
sibus persecutus est: verba et numeros suos adhibens rebus al-
terius usque adeo nichil scribere voluit. ut hoc se coactum
imperio sui demonis fecisse dixerit. sicut nobilissimus
discipulorum eius plato commemorat. In quo tamen opere maluit
alienas quam suas exornare sententias. Quid igitur cause
est cur de istis hoc credant quod discipuli eorum de illis litteris
commendarunt. et de christo nolint credere quod eius de illo disci-
puli conscripserunt? presertim cum de eo ceteros homines sapientia
superatos esse fateantur, quamvis eum fateri deum nolint? An
vero illi quos isto multo inferiores fuisse non dubitant. veraces
de se discipulos facere potuerunt? et iste non potuit?
Quod si absurdissime dicitur. credant de illo quem sapien-
tem fatentur non quod ipsi volunt. sed quod apud eos leguntur qui
ea que scripserunt ab illo sapiente didicerunt. Deinde dicant
unde saltem quod sapientissimus fuerit nosse vel audisse po-
tuerunt. Et si fama disseminante. certior nec de illo
fama nunciata est. quam discipuli eius quibus eum predicantibus
ipsa per totum mundum fama flagravit? Postremo fa-
mam preferunt fame: cuius fame de illo credant que ma-
ior est. Ecce quippe fama que de catholica ecclesia quam stu-
pent toto orbe diffusam mirabili claritate dispertitur: te-
nues istorum rumores incomparabiliter vicit. Ecce porro fama
tam magna. tam celebris. ut eam timendo. isti trepidas
et tepidas contradictiunculas in sinu suo rodant. iam
plus metuentes audiri. quam volentes credi: Filium dei
unigenitum et deum predicat christum per quem facta sunt omnia. Ergo
famam eligunt testem? cur non hanc eligunt que tanta clari-

tate praefulget? Si scripturam, cur non euangelium? quod tanta
auctoritate pollet? Nos certe de diis eorum credimus quod habet
et scriptura eorum antiquior et fama celebrior. Que si ado-
randa est, cur ea ridetur in theatris? Si autem ridenda est, plus
ridenda est cum adoratur in templis. Restat ut ipsi velut testes
esse de Christo qui sibi auferunt merito credi quod loquantur,
loquendo quod nesciunt. Aut si aliquos libros se habere dicunt,
quos eum asserant scripsisse, proferant eos nobis. Profecto enim uti-
lissimi et saluberrimi sunt, quos ut ipsi fatentur vir sapientis-
simus scripsit. Si autem timent eos proferre, utique mali sunt.
Porro si mali sunt, non eos sapientissimus scripsit. Sapien-
tissimum autem Christum fatentur. Non ergo Christus tale aliquid scripsit. Ita q̃rõ illarionis
vero isti desipiunt, ut illis libris quos eum scripsisse existimant
dicant contineri eas artes, quibus eum putant illa fecisse mi-
racula, quorum fama ubique percrebuit. Quod estimando se
ipsos produnt quid diligant et quid affectent, quandoquidem Christum propterea
sapientissimum putant fuisse, quia nescio que illicita nove-
rat, que non solum disciplina christiana, sed etiam ipsa terre-
ne reipublice administratio iure condempnat. Et certe
qui tales Christi libros legisse se affirmant? cur ipsi nulla
talia faciunt? qualia illum de libris talibus fecisse mirantur?
Quid quod etiam divino iudicio sic errant quidam eorum, qui talia
Christum scripsisse vel credunt vel credi volunt, ut eosdem libros
ad Petrum et Paulum dicant tamquam epistolari titulo prenotatos? Et
fieri potest ut sive inimici nominis Christi, sive qui eiusmodi ex-
ecrabilibus artibus de tam glorioso nomine pondus auctoritatis
se dare posse putaverunt, talia sub Christi et apostolorum nomine
scripserint. In qua fallacissima audacia sic excecati sunt,
ut etiam a pueris qui adhuc pueriliter in gradu lectorum sunt
christianis litteris merito rideantur. Cum enim velut tale aliquid fin-
gere Christum scripsisse ad discipulos suos cogitaverunt, ad
quos potissimum scribere potuisse facile crederetur, tamquam ad il-
los qui ei familiarius adhesissent, quibus illud quasi secretum
committeret, occurrerunt eis Petrus et Paulus. Credo quod eos
pluribus locis simul cum illo pictos viderunt, quia merito

petri et pauli etiam propter eundem passionis diem celeberrima
solemniter roma commendat. Sic omnino errare meruerunt;
qui xpm et apostolos eius non in scriptis codicibus, sed in pictis parie
tibus quesierunt. Nec mirum si a pingentibus fingentes de
cepti sunt. Toto enim tempore quo xps in carne mortali cum suis
discipulis vixit. nondum erat paulus discipulus eius: quem
post passionem suam. post resurrectionem. post ascensionem.
post missum de celo spiritum sanctum. post multorum iudeorum conver
sionem et mirabilem fidem. post lapidationem stephani dia
coni et martyris. cum adhuc saulus appellaretur. et eos qui in
xpm crediderant graviter persequeretur. de celo vocavit et
suum discipulum atque apostolum fecit. Quomodo igitur potuit libros
quos antequam moreretur eum scripsisse putare volunt ad disci
pulos tamquam familiarissimos petrum et paulum scribere? cum paulus
nondum fuerat discipulus eius? Illud quoque attendant qui ma
gicis artibus tanta potuisse. et nomen suum ad populos ad
se convertendos arte ipsa concelebrasse: utrum potuerit magicis
artibus tantos prophetas divino spiritu antequam in terra nasceretur
implere. qui de illo talia futura locuti sunt. qualia iam preterita
in evangelio legimus. et qualia in orbe terrarum presentia nunc
videmus. Neque enim si magicis artibus fecit ut coleretur.
et mortuus magus erat ante quam natus. cui prophetando
vetusto gens una deputata est. cuius rei publice tota ad
ministratio prophetia esset illius regis venturi. et civitatem
celestem ex omnibus gentibus condituri. Vide illius hebree gentis
+ dixi ad prophetandum xpm sicut + de pietate nullus alius deus erat deputate
nisi deus unus. deus verus qui fecit celum et terram et omnia que
in eis sunt. Quo offenso sepe suis hostibus subdebatur. Nunc
autem pro gravissimo scelere occisi xpi ex ipsa iherusolima
que erat regni eorum caput penitus eradicati; roma
no imperio sunt subiugati. Solebant autem romani deos
gentium quos subiugabant colendos appetere et eorum sacra
suscipere. Hunc de deo gentis hebree cum eam vel oppugna

uerunt uel vicerunt facere noluerunt: credo quoniam videbat
si eius dei sacra recepisset qui se solum deletis etiam simu-
lachris coli iubet, dimittenda esse omnia que prius colen-
da susceperat: cum quorum religionibus imperium suum crevisse
arbitrabatur. In quo eos plurimum fallacia demonum de-
cipiebat. Ista utique intelligere debebat occulta dei veri voluntate,
penes quem verum summa potestas est, sibi datum et auctum reg-
num: non illorum deorum favore qui si aliquid in hac re potestatis ha-
buissent, suos potius protexissent: ne a romanis superarentur,
aut ipsos eis romanos edomitos subiugassent. Neque enim possunt
dicere pietatem ac mores suos a diis gentium quibus vicerunt dilectos
et electos. Nunquam hoc dicerent si primordia sua recolant. Facino-
rosum asilum et romuli fratricidium. Neque enim quando asilum con-
stituerunt remus et romulus, ut quisquis quo cuiuslibet sceleris
reus eo confugisset inultum haberet commissum: precepta penitentie
dederunt ad sanandas animas miserorum. An non potius col-
lectam timentium manum contra suas civitates quarum leges
timebant: mercede impunitatis armarunt? Aut quando
romulus fratrem qui nichil in eum mali perpetrarat occidit?
iusticiam vindicandi, ac non principatum dominandi cogitavit?
Itane istos mores dilexerunt dii hostes suarum civitatum,
favendo hostibus earum? qui potius nec illas deserendo pres-
serunt, nec ad istos transeundo eos aliquid adiuverunt, quia
non habent in potestate regnum dare et auferre? Deus enim unus
et verus hoc agit occulto iudicio. non continuo beatos facturus
quibus terrenum regnum dederit, nec continuo miseros quibus
ademerit: sed beatos vel miseros propter aliud et aliunde
faciens temporalia regna atque terrena, quibus voluerit et quamdiu
voluerit, secundum predestinatum ordinem seculorum, vel sinendo vel
donando distribuit. Unde nec illud possunt dicere. Cur
ergo deus hebreorum quem summum et verum deum dicitis non
solum eis romanos non subiugavit? sed nec ipsos hebreos
ne a romanis subiugarentur adiuvit? Precesserunt enim
manifesta peccata eorum: propter que illis hoc venturum prophete

tanto ante praedixerunt: et mactaverunt quia impio furore Christum
occiderunt. In quo peccato aliorum occultorum peccatorum meritis exce-
cati sunt. Et quod illius passio esset gentibus profutura: eadem pro-
phetica contestatione praedictum est. Nec non et alia res magis cla-
ruit illius gentis regnum. templum. sacerdotium. sacrificium. et unc-
tionem illam misticam que crisma grece dicitur. unde Christi
nomen elucet. et propter quam reges suos christos ipsa gens ap-
pellabat. non fuisse nisi prenuntiando Christo deputatam: quan-
doquidem occisi Christi resurrectio postea quam cepit gentibus creden-
tibus praedicari. illa omnia cessaverunt nescientibus romanis.
per quorum victoriam nescientibus iudeis per quorum subiugationem
factum est ut illa cessarent. Rem sane mirabilem non advertunt
pauci pagani qui remanserunt. deum hebreorum offensum
a victis. nec receptum a victoribus: nunc praedicari et coli ab
omnibus gentibus. Ipse est enim deus israel. de quo tanto ante propheta
plebem dei sic allocutus est. Et qui eruit te deus israel
universe terre vocabitur. Hoc factum est per nomen Christi venien-
tis ad homines ex semine ipsius israel qui nepos fuit abrahe
, Retractatum est.
a quo gens cepit hebreorum. Nam et ipsi israel dictum est. in seme-
tuo benedicentur omnes tribus terre. Hic ostenditur deus israel deus
unus qui fecit celum et terram. et res humanas iuste et miseri-
corditer curat. ita ut nec precludat misericordiam iusticia.
nec impediat iustitiam misericordia. quod non ipse sit victus in he-
breo populo suo. quia regnum sacerdotiumque eius romanis expug-
nandum delendumque permisit: quandoquidem per Christi evangelium veri
regis et sacerdotis. quod in illo regno et sacerdotio futurum pre-
figuravit. nunc ipse deus israel ubique delet ydola gentium
que utique ne deleret recipere sacra eius romani no-
luerunt. sicut receperunt deorum aliarum gentium quas vicerunt.
Ita et ~~mar~~ regnum sacerdotiumque propheticae gentis abstulit.
quia iam qui per eam promittebatur advenerat. et romanum imperium
a quo illa gens victa est per Christum regem suo nomini sub-
iugavit. atque ad evertenda ydola propter quorum honorem
sacra eius recepta non erant. christiane fidei robore ac

deuotione conuertit, Puto quia hec de se futura ut
per tot prophetas. et per quemdam etiam gentis regnum et sacerdotium
pronunciaret: non magicis artibus fecit xpc antequam esset
in hominibus natus. Nam et illius iam dilecti regni populus ubique dis
persus mirabili dei prouidentia. quamuis sine ulla unctione
regis sacerdotisque remanserit. in quo crismate xpi nomen
appareret: tenet tamen reliquias quarundam observationum
suarum. romana autem sacra illa de ydolorum cultura nec
victus nec subiugatus accepit ut libros propheticos ad
testimonium gerat xpi. Ac sic de inimicorum codicibus profer
tur ueritas prophetata xpi. Quid ergo adhuc miseri xpm male
laudando seipsos inducunt? Si aliqua magica sub eius nomine
scripta sunt cum uehementer huius artibus xpi doctrina inimica
sit: hic potius intelligant quantum sit illud nomen. quo addi
to etiam illi qui contra eius precepta uiuunt suas nefarias ar
tes honorare conantur. Sic enim diuersis hominum erroribus mul
ti etiam varias hereses aduersus ueritatem sub eius nomine condi
derunt. Ita sentiunt etiam inimici xpi ad suadendum quod
proferunt contra doctrinam xpi nullum sibi esse pondus auctori
tatis si non habeat nomen xpi. Quid quod xpi uani lau
datores et xpiane religionis obliqui obtrectatores.
propterea non audent blasphemare xpm. quia quidam philoso
phi eorum sicut in libris suis porphirius prodidit. consulue
runt deos suos quid de xpo responderent? Illi autem oraculis
suis xpm laudare compulsi sunt. Nec mirum cum et in euange
lio legamus eum demones fuisse confessos. Scriptum est autem
in propheticis nostris. quoniam dii gentium demonia. ac per hoc isti ne
contra deorum suorum responsa conentur. continent blasphemias
suas a xpo. et eas in discipulos eius effundunt. Michi autem ui
detur quod illi dii gentium quos philosophi paganorum consulere
potuerunt: etiam si de discipulis xpi interrogarentur. ipsos
quoque laudare cogerentur. Uerum tamen isti ita disputant. quod
hec euersio templorum. et dampnatio sacrificiorum. et confractio
simulachrorum. non per doctrinam xpi fiat. sed per discipulorum eius.

+ inimica,

quos aliud quam ab illo didicerunt docuisse contendunt: ita volentes christianam fidem christum honorantes laudantesque convellere quibus utique per discipulos christi et facta et dicta christi annuntiata sunt: quibus constat religio christiana adhuc istis iam paucissimis nec iam oppugnantibus sed tamen adhuc mussitantibus. Sed si nolunt credere christum talia docuisse: prophetas legant: qui non solum superstitiones idolorum everti preceperunt. verum etiam christianis temporibus hanc eversionem futuram predixerunt. Quod si fefellerunt. cur tanta manifestatione complentur? Si verum dixerunt. cur tante divinitati resistitur? Verumtamen diligentius ab istis querendum est. quemnam putant esse deum israel. cur eum colendum non receperunt. sicut aliarum gentium deos quas romanum subegit imperium: presertim cum eorum sententia sit. omnes deos colendos esse sapienti. Cur ergo a numero ceterorum iste reiectus est? Si plurimum valet. cur ab eis solus non colitur? Si parum aut nichil valet. cur contritis eorum simulachris ab omnibus gentibus solus pene iam colitur? Nunquam huius questionis vinculo eximi poterunt. Qui cum maiores et minores deos colant quos deos putant: hunc deum non colunt qui prevaluit omnibus. Si est magne virtutis. cur existimatus est improbandus? Si parve nulliusve virtutis. cur tantum potuit improbatus? Si bonus est. cur a ceteris bonis solus separatur? Si malus est. cur a tot bonis unus non superatur? Si verax. cur eius precepta respuuntur? Si mendax. cur eius predicta complentur? Postremo quod volunt de illo sentiant. Nunquid romani etiam malos deos colendos non putant. qui et pallori et febri fana fecerunt? Qui et agathos demonas invitandos. et cacos demonas placandos monent? Quodlibet ergo de illo existiment. cur eum solum sibi nec advocandum nec placandum esse duxerunt? Quis est deus iste vel ita ignotus. ut inter tam multis diis solus adhuc non inveniatur. vel ita notus. ut a tam multis hominibus iam solus colatur? Nichil ergo restat ut dicant cur huius dei sacra recipere noluerint. aut quia solum se coli voluerit: illos autem deos gentium quos isti iam colebant coli prohibuerit. Sed hoc ipsum magis ab eis requirendum est. quemnam vel qualem putant esse istum deum qui noluerit coli deos alios:

quibus isti templa et simulachra fecerunt. tantumque potuerit
ut plus valeret eius voluntas ad eorum simulachra evertenda
quam illorum ad eius sacra non recipienda. Certe sententia illius
eorum philosophi proditur. quem sapientissimum omnium hominum etiam
oraculo fuisse firmarunt. Socratis enim sententia est. unum
quemque deum sic coli debere: quomodo se ipse colendum esse preceperit.
Proinde istis summa necessitas est facta non colendi deum hebre
orum: quia si alio modo eum colere vellent quam se colendum ipse dixis
set. non utique illum colerent. sed quod ipsi finxissent. Si autem
illo modo quo ipse dixerat. alios sibi colendos non esse cerne
bant. quos ille coli prohibebat. Ac per hoc respuerunt unius veri
dei cultum. ne multos falsos offenderent: magis arbitran
tes sibi obfuturam fuisse istorum iracundiam. quam illius benivolentiam
profuturam. Sed fuit ista vana necessitas et ridenda timidi
tas. Nunc querimus quid de isto deo sentiunt homines: quibus placet omnes
deos colendos esse. Si enim iste colendus non est. quomodo coluntur omnes
cum iste non colitur? Si autem colendus est. non omnes colendi sunt: quia nisi
solus colatur iste non colitur. An forte dicturi sunt istum non esse deum:
cum illos deos dicant qui sicut nos credimus nichil possunt. nisi
quod illius iudicio permittuntur? Non tantum ut alicui prosint: sed ut nec
ledere valeant. nisi eos quos ita ledendos esse ille iudicat
qui omnia potest. Si autem ipsi coguntur fateri minora certe quam illi
putaverunt. si enim dii sunt quorum vates consulti ab hominibus non dicam
fefellerunt plerumque. privatis tamen negotiis responderunt?
quomodo non est deus cuius vates non solum ea que ad tempus consule
bantur congruenter responderunt. verum etiam unde non consulebantur
de universo genere humano atque omnibus gentibus ea tanto predixerunt,
fatum que nunc et legimus et videmus? Si deum dicunt quo impleta
sibilla facta cecinit romanorum? quomodo non est deus qui
et romanos et omnes nationes in se unum deum per Christi evangelium
credituras. et omnia priscorum simulachra eversuras si
cut prenuntiavit exhibuit? Postremo si illos deos dicunt qui
numquam ausi sunt per vates suos contra istum aliquid dicere? quomodo non
est deus qui per vates suos istorum simulachra non solum everti
iussit. verum etiam in omnibus gentibus eversum iri predixit ab eis quibus

sibillarum

~~postremo~~ illis desertis ipse unum colere iuberet, et iussa famularentur? Aut legant si possunt vel aliquam sibillarum vel quorumlibet aliorum vatum suorum predixisse hoc futurum, ut deus hebreorum deus israel ab omnibus gentibus coleretur: et quod cum cultores aliorum deorum vere antea respuisset. futuros etiam libros prophetarum eius in auctoritate ista sublimes. ut huius obtemperans etiam imperium romanorum iubet deleri simulachra: monuisse etiam ne talibus preceptis obtemperaretur. Legant ista si possunt ex aliquibus libris vatum suorum. Omitto et dico quod ea que in illorum libris leguntur. pro nostra. hoc est xpiana religione testimonium dicunt. quod a sanctis angelis et ab ipsis nostris prophetis audire potuerunt. sicut et presente in carne xpisto etiam demonia coacta sunt confiteri. Sed hec omitto: que cum proferimus. a nostris conficta esse credunt. Ipsi omnino urgendi sunt ut proferant a vatibus deorum suorum contra deum hebreorum aliquid prophetatum. sicut nos tot et tanta de libris prophetarum nostrorum contra deos eorum. et iussa observamus. et predicta recitamus. et facta monstramus. que illi tam pauci qui remanserunt malunt ~~ut~~ dolere completa. quam illum deum agnoscere qui potuit prenunciare complenda: cum in suis diis falsis que sunt vere demonia nichil aliud pro magno affectant. quam cum aliquid eorum responsis sibi futurum esse didicerint. Que cum ita sint. cur non potius miseri intelligunt illum esse unum deum verum quem sic vident a deorum suorum societate seiunctum? ut quem deum fateri coguntur qui omnes deos colendos esse profitentur cum ceteris colere non sinantur? Cum ergo simul coli non possunt? cur non ille eligitur qui istos coli vetat. relictis illis qui illum coli non vetant? Aut si vetant. legant. Quod enim magis prolis eorum in templis eorum debuit recitari? ubi nichil unquam tale personuit? Et utique prohibitio tam multorum contra unum. quam unius contra tam multos notior et potentior esse debet. Nam si huius dei cultus est impius: inutiles sunt dii qui homines ab impietate non prohibent. Si vero pius est huius cultus? quomodo in illo precipitur ne isti colantur? Impius est cultus eorum. Si autem tam diffidentur istum coli prohibet. ut plus audiri timeat quam prohibere audeat? hoc ipso quis non sapiat quis non sentiat illum esse potius eligendum qui istos coli tam publice prohibet. qui eorum simulachra everti iussit. predixit evertit.

quod istos quos ille ut non colantur iussisse nescimus, prohibuisse non legimus, valuisse
aliquid non videmus? Rogo respondeant quis est deus iste qui omnes
deos gentium sic persequitur: qui omnia eorum sacra sic perdit, sic exti-
guit. Quid ita rogo homines qui evanuerunt cogitatione quis iste
sit? Alii dicunt saturnus est. Credo propter sabbati sanctificati-
onem: quia isti eum diem saturno tribuerunt. Varro autem ipsorum, quo
doctiorem apud se neminem inveniunt, deum iudeorum iovem pu-
tavit. nichil interesse censens quo nomine nuncupetur, dum eadem
res intelligatur. credo illius summitate deterritus. Nam quia
nichil superius solent colere romani quam iovem, quod capitolium
eorum satis aperteque testatur. eumque deorum omnium regem arbitrantur:
cum animadverteret iudeos summum deum colere. nichil aliud potuit
suspicari quam iovem. Sed sive quod saturnum. sive quod iovem in
deorum deum putant. dicant quando saturnus non prohibuit ausus est coli deum
alterum: nec ipsum iovem qui eum regno expulisse perhibetur pa-
trem filius. qui si tamquam potentior et victor placuit cultoribus suis.
saturnum victum expulsumque non colant. Sed neque iste coli
iovis prohibuit: et quem ~~[illegible]~~ vincere potuit deum tamen esse
permisit. Iste igitur fabule sunt: aut interpretande a sapientibus aut
ridende. Nos autem iovem colimus: de quo ait maro. Iovis omnia
plena, id est omnia vivificante spiritu. Merito ergo et varro iovem
opinatus est coli a iudeis: quia dicit per prophetam. Celum et terram ego
impleo. Sed illud quod idem poeta dicit etherem quomodo accipiunt?
Hic enim ait. Tum pater omnipotens fecundis ymbribus ether coniu-
gis in gremium lete descendit. Etherem quippe non spiritum sed corpus esse
dicunt sublime: quo celum super aerem distenditur. An poete conceditur
nunc secundum platonicos ut non corpus sed spiritus. nunc secundum stoycos
loqui ut corpus sit deus? Quid ergo in capitolio colunt? Si spiritum. si
denique ipsum celum corporeum? quid illic facit scutum iovis. illud quod
appellant egida? Nempe origo huius nominis ita redditur. quia iovem
a matre occultatum capra nutrivit. An et hoc poete mentiuntur?
Numquid et capitolia romanorum opera sunt poetarum? Quid sibi vult
ista non poetica sed plane mimica varietas. deos secundum phi-
losophos in libris querere. secundum poetas in templis adorare? Sed
numquid etiam ille euhemerus poeta fuit. qui et ipsum iovem et saturnum

patrem eius. et plutonem atque neptunum fratres eius. ita planis-
sime homines fuisse prodit. ut eorum cultores gratias magis agere poetis
debeant. quia non eos dehonestando sed potius ad exornan-
dos multa finxerunt? Quamvis et ipsum euhemerum ab ennio
poeta in latinam linguam esse conversum cicero commemorat. Illud vero
quod et ipse cicero poeta fuit? quoniam eo quo in tusculanis dis-
putat. tamquam secretorum conscium admonet dicens. si vero scru-
tari vetera. et ex eis que scriptores grecie prodiderunt
eruere coner. ipsi illi maiorum gentium dii. hinc a nobis profecti
in celum reperientur? Quere quorum demonstrentur sepulchra: et
reminiscere que es initiatus que traduntur. Tunc denique quam
hoc late pateat intelliges. Hic certe istorum deos. homines fuis-
se satis confitetur. In celum autem profecisse benivole suspicatur:
quamquam et hunc honorem opinionis ab hominibus eis esse delatum.
non dubitavit publice dicere cum de romulo loqueretur. Cum hanc
igitur urbem condidit. romulum ad deos inmortales benivo-
lentia famaque sustulimus. Quid igitur mirum est si hoc fecerunt
homines antiquiores de iove et saturno de ceterisque. quod roma-
ni de romulo? Quod denique iam recentioribus temporibus etiam de cesare
facere voluerunt. Quibus et virgilius adulationem carminis ad-
didit dicens. Ecce dionei processit cesaris astrum. Videant
ergo ne forte historica veritas sepulchra falsorum deorum osten-
dat in terra: vanitas autem poetica stellas eorum non figat sed
fingat in celo. Neque enim re vera stella illa iovis est aut
illa saturni: sed post eorum mortem sideribus ab initio mundi
conditis. hec nomina imposuerunt homines. quos illos mortuos quasi deos
haberi voluerunt. De quibus quod tantum mali castitas. aut quod
tantum boni voluptas commeruit? ut inter astra que cum sole
et luna circueunt venus habeat stellam et minerva non
habeat? Sed fuerit et cicero achademicus incertior quam poete
qui sepulchra deorum commemorare ausus est. litterisque mandare.
quamvis hoc non ex opinione propria presumpserit. sed ex ipsorum
sacrorum traditione mandaverit. Numquid et varro vel tamquam
poeta fingit. vel tamquam achademicus dubie ponit quod dicit.
talium deorum sacra ex cuiusque eorum vita qua inter homines

vixerunt vel obierunt esse composita. Numquid et Leon ille sa-
cerdos egiptius. poeta vel achademicus fuit. Qui
macedoni alexandro diversa quidem e grecorum opinione istorum
deorum originem verumtamen ita prodit. ut eos homines fuisse
declararet. Sed quid ad nos. Dicant se iovem non mortuum
hominem colere. nec homini mortuo capitolium dedicasse. sed
spiritui vivificanti omnia quo mundus impletur: et scutum eius
in honore nutricis eius factum de pelle caprina interpretentur
ut volunt. Quid dicunt de saturno. quem saturnum colunt. Nonne
ille est qui primus ab olipo venit arma iovis fugiens. et reg-
nis exul ademptis. qui genus indocile et dispersum montibus al-
tis composuit. legesque dedit. latiumque vocari voluit. his quoniam la-
tuisset tutus in horis. Nonne ipsum eius simulachrum quod a coo-
perto capite fingitur: quasi latentem indicat. Nonne ipse italis
ostendit agriculturam quod falce demonstratur. Non igitur. Ista
videris si fuit ille homo et rex quidam de quo ista narrantur:
nos tamen saturnum interpretamur universum tempus. quod grecum
eius etiam vocabulum ostendit. Vocatur enim chronos: quod aspi-
ratione addita etiam temporis nomen est. Unde et latine saturnus
appellatur. quod saturetur annis. Quid iam cum istis agendum sit nes-
cio: qui conantes in melius interpretari nomina et simulachra deorum
suorum: fatentur maiorem deum suum et patrem ceterorum tempus esse.
Quid enim aliud indicant. quam omnes deos temporales esse. quorum
patrem ipsum tempus constituunt. Erubuerunt hinc philosophi eorum
recentiores platonici. qui iam temporibus christianis fuerunt: et sa-
turnum aliter interpretari conati sunt. dicentes appellatum chronon.
velut a satietate intellectus: eo quod grece satietas chro-
nos. intellectus autem sive mens. nus. dicitur. Cui videtur suf-
fragari latinum nomen quasi ex prima latina parte et greca
posteriore compositum: ut diceretur saturnus. tamquam satur esset nus.
Viderunt enim quam esset absurdum si filius temporis iupiter haberetur:
quem deum eternum vel putabat vel putari volebat. At vero
secundum istam novellam interpretationem quam veteres eorum si ha-
buisset. mirum si ciceronem varronemque latuisset. iovem
dicunt saturni filium. tamquam ab illa summa mente profluentem spiritum:

quem voluit esse velut animam mundi huius, omnia terrena et celestia corpora
implentem. Unde illud Maronis est quod paulo ante commemoravi:
Iovis omnia plena. Ut quid non si posset isti sicut ipsam interpretationem
ita etiam superstitionem hominum commutaret? et aut nulla simula-
chra aut certe Saturno potius quam Iovi capitolia constitueret?
Neque enim ullam animam rationalem sapientem fieri disputant: nisi parti-
cipatione illius summe et incommutabilisque sapientie: non solum cuiusque
hominis animam, sed ipsius etiam mundi, quam dicunt Iovem. Nos vero
esse quandam summam dei sapientiam, cuius participatione fit sapiens
quecumque anima, fit vere sapiens: non tantum concedimus, verum etiam
maxime predicamus. Utrum autem universa ista corporalis moles que
mundus appellatur, habeat quandam animam, vel quasi animam suam, id
est rationalem vitam qua ita regitur sicut unumquodque animal:
magna atque abdita questio est. Nec affirmari debet ista
opinio, nisi comperta quod vera sit: nec refelli, nisi comperta quod
falsa sit. Quid autem hoc ad hominem etiam si semper eum lateat? quoniam et
nulla anima fit sapiens vel beata ex alia quacumque anima, sed ex
illa sola summa incommutabilique dei sapientia? Romani tamen
qui non Saturno, sed Iovi capitolium condiderunt, vel alie nationes que
Iovem precipue supra ceteros deos colendum esse putaverunt,
non hoc quod isti senserunt, qui secundum istam suam novam opinionem et sum-
mas arces si quas in huius rebus potestatis habuisset, Saturno potius
dedicaret: et mathematicos vel genethliacos maxime de-
leret, qui Saturnum quem sapientum effectorem isti dicerent, male-
ficum deum inter alia sydera constituerunt. Que opinio tantum
contra illos in animis humanis prevaluit, ut nec nominare illum velit
senem potius quam Saturnum appellantes: tam timida superstitione
ut iam Carthaginenses pene vico suo nomen mutaverint, vicum
senis crebrius quam vicum Saturni appellantes. Notum est ergo
quid colere consuerant: et quid colorare conentur adoratores simu-
lachrorum. Verum et ab istis novitiis interpretationibus Saturni, re-
cedendum est, quid de deo sentiunt Hebreorum. Et iam ipsis etiam placuit
omnes deos cum gentibus colere: cum eos superbos pudet pro peccatorum
remissione humiliari sub Christo. Quid ergo sentiunt de deo Israel?
Quem si non colunt: non omnes deos colunt. Si autem colunt, non colunt
sicut ipse coli se iussit: quia et alios colunt quos ille prohibuit.
Per eos etiam vates ista prohibuit, per quos hec ipsa que nunc a

christianis eorum simulachra patiuntur futura predixit. Hinc etiam angeli ad illos prophetas missi sunt. qui eis deum omnium creatorem unum verum deum cui universa subiecta sunt. et per sensibilium rerum congruam speciem figuratum ostenderent. et quemadmodum se coli preciperet indicarent: sive aliquorum in eis mentes per spiritum sanctum ita sublimate sint. ut eo visu ea viderent quo et ipsi angeli vident: constat tamen eos illi deo servisse qui alios deos prohibuit. servisse autem fide pietatis in regno et sacerdotio rei publice sue: et christum venturum regem ac sacerdotem significantibus sacris. Porro autem de diis gentium quos isti deum coli voluerunt. illum qui cum eis coli non potest colere noluerunt. dicant quid cause est ut nullus eorum inveniatur qui alterum coli prohibeat: cum eos in diversis officiis numinibusque constituant. et rebus ad quemque pertinentibus presidere velint. Si enim iupiter non prohibet saturnum coli. quia non est ille homo qui illum hominem patrem de regno expulit. sed aut celi corpus aut spiritus implens terram et celum et. et ideo non potest prohibere coli mentem supernam ex qua dicitur emanasse. si ea ratione nec saturnus iovem coli prohibeat. quia non ab eo rebellante superatus est. sicut ille a iove nescio quo. cuius arma fugiens venit in italiam. sed saltem prima mens anime a se genite: saltem vulcanus prohiberet coli martem uxoris adulterum. hercules iunonem persecutricem suam. Que ista inter eos est tam feda consensio ut nec dyana virgo casta coli prohibeat non dicam venerem. sed priapum? Illum si unus homo et venator et agricola esse voluerit. servus erit alterorum: quibus tamen vel vicina templa fabricare erubescit? Sed iam preter dyanam virtutem quam volunt. iam preter et priapum fecunditatis deum. ita sane ut in fetandis feminis pudeat maritum talem habere adiutorem. Dicant quod placet. iam preter quod sapiunt. dum tamen eorum omnia argumenta perturbet deus israel: qui cum illos omnes coli prohibuerit. et a nullo coli prohibitus sit. eorumque simulachris et sacris eversionem preceperit. predixit et fecerit: satis ostendit illos falsos atque fallaces. et se esse verum ac veracem deum. Istos autem iam paucos deorum multorum falsorumque cultores quis non miretur non nolle obtemperare illi. de quo cum ab eis queritur quisnam deus sit. quod libet opinando respondet.

numinibus

deum tamen esse negare non audet: quia si neget. operibus eius predictis
atque completis facillime conuincitur. Neque enim ea dico que liberum
sibi putat esse non credere. quod ipse in principio fecit celum et terram
et omnia que in eis sunt: neque illa nimis antiqua. quod enoch
transtulit. quod impios diluuio deleuit: quod noe iustum domumque
eius inde per lignum liberauit. Ab abraham facta eius in hominibus
exordior. Huic enim terra est per angelicum oraculum manifesta
promissio quam nunc videmus impleri. Illi enim dictum est. in semine
tuo benedicentur omnes gentes. Ex cuius semine populus israel unde
virgo maria que peperit christum in quo benedici omnes gentes
audeat iam nunc negare si possunt. Hec promissio facta
est etiam ad ysaac filium abrahe et ad iacob nepotem abra
he qui etiam israel appellatur: ex quo uniuersus ille populus et
propagatus et nominatus est ut huius populi dei appellaretur deus israel:
non quod ipse non sit deus omnium gentium. siue nescientium siue iam
scientium: sed quia in isto populo uoluit manifestius apparere
virtutem ~~terra~~ promissorum suorum. Ille enim populus primum in egipto
multiplicatus. et de illa seruitute per moysen in multis
signis portentisque liberatus: debellatis plurimis gentibus
terram repromissionis accepit. In qua regnauit per reges
suos de tribu iuda exortos. Qui iudas unus fuit ex duo
decim filiis israel nepotis abrahe: atque inde iudei cognominati.
multa ipso deo adiuuante fecerunt. multa pro peccatis suis ipso
deo flagellante perpessi sunt. donec ueniret semen cui promis
sum est in quo benedicerentur omnes gentes. et primum suorum simu
lachra sponte confringeret. Neque enim temporibus christianis fit tanto
ante predictum est. quod per christianos impletur. Ipsi iudei qui re
manserunt inimici nominis christi. de quorum etiam futura perfidia
in illis propheticis litteris tacitum non est: ipsi habent et legunt prophe
tam dicentem. Domine deus meus et refugium meum in die malorum
ad te gentes uenient ab extremo terre et dicent. Vere mendacia
coluerunt patres nostri simulachra: et non est in illis utilitas.
Ecce nunc fit: ecce nunc gentes ab extremo terre ueniunt ad
christum ista dicentes: et simulachra frangentes. Et hoc enim mag
num est quod deus prestitit ecclesie sue ubique diffuse. ut gentes

iudea merito debellata et dispersa per terras. ne a nobis hec
composita putarentur: codices prophetarum nostrorum ubique portaret:
et inimica fidei nostre testis fieret veritatis nostre. Quomodo
igitur discipuli xpi docuerunt + sicut stulti desipiendo iac- + quod a xpo non didicerunt.
titant. ut deorum gentilium et simulachrorum superstitio deleretur?
Numquid et illas prophecias que nunc leguntur in codicibus inimicorum
xpi possunt dici finxisse discipuli xpi? Quis ergo hec evertit
nisi deus israel? Ipsi enim populo dictum est per divinas voces
factas ad moysen. Audi israel. dominus deus tuus unus est. Non fa-
cies tibi ydolum nec cuiusquam similitudinem: neque in celo sursum
neque in terra deorsum. Ut autem everteret ista ubi potestatem acce-
perit. sic ei precipitur. Non adorabis deos illorum neque servi-
es eis: non facies secundum opera ipsorum. sed deponendo depones
et confringendo confringes simulachra eorum. Quis autem dicat xpm
atque xpianos non pertinere ad israel. cum israel nepos fuerit abrahe
cui primo et deinde ysaac filio eius et deinde ipsi israel nepoti
eius dictum est quod commemoravi? In semine tuo benedicentur omnes
gentes? Quod fieri iam videmus in xpo. cum inde exorta sit illa virgo
de qua propheta populi israel cecinit dicens. Ecce virgo concipiet et
pariet filium: et vocabitur nomen eius emanuel. Quod interpretatur
nobiscum deus. Deus ergo israel qui prohibuit alios deos co-
li. qui prohibuit ydola fabricari. qui precepit everti. qui per prophe-
tam predixit. gentes ab extremo terre dicturas. Vere menda-
cia coluerunt patres nostri simulachra in quibus non est utilitas:
ipse per xpi nomen et xpianorum fidem. istarum omnium superstitionum
iussit eversionem: promisit. exhibuit. Frustra ergo miseri
quia blasphemare xpm etiam a diis suis hoc est demo-
nibus nomen xpi metuentibus prohibiti sunt: volunt ab eo
doctrinam istam facere alienam qua xpiani contra ydola dis-
putant: easque falsas omnes religiones ubi potuerint eradicant.
De deo israel respondeant quem docere ista et iubere non tantum
xpianorum. sed et iudeorum libri testantur. De ipso consulant deos
suos quod xpm blasphemare prohibuerunt. de deo israel si
audent aliqua contumeliosa respondeant. Sed quos consu-
lant? aut ubi iam consulant? libros suorum legant. Si deum israel

iovem putant sicut varro scripsit? iterum ut secundum opinionem eorum loquar, cur ergo iovi non credant ydola esse delenda? Si saturnum putant? cur non eum colunt? Aut cur non sic colunt quemadmodum se coli per eos vates precepit? per quos ea que predixerit implevit? Cur ei non credunt simulachra evertenda esse? et alios deos colendos non esse? Si nec iovis nec saturni est. quia si unius eorum esset. contra sacra iovis et saturni tanta non diceret? quis ergo est qui preter deos alios solus ab istis non colitur. et cultis diis aliis tam evidenter efficit ut solus colatur. humiliata omni superba altitudine que se adversus christum erexerat. pro ydolis persequentes interficiensque christianos? Nunc certe querunt ubi se abscondant cum sacrificare volunt: vel ubi deos suos retrudant. ne a christianis inveniantur atque frangantur. Unde hoc nisi a timore legum atque regum. per quos deus israel suam exerit potestatem. iam subditos christi nomini. sicut ante promisit dicens per prophetam. et adorabunt eum omnes reges terre. omnes gentes servient illi? Nempe iam completur quod per prophetam idem deus cecinit. quod remissurus esset ipsam plebem suam: non quidem totam. quia multi ex israhelitis ~~credidit~~ [margin: crediderunt] in christum. nam inde erant et apostoli eius. et humiliaturus omnem superbum atque iniuriosum. ut ipse solus exaltaretur. id est solus altus et potens hominibus manifestaretur: donec proiceret a credentibus ydola. et a non credentibus absconderentur. cum eius timore terra confringitur. id est terreni homines timore franguntur timendo legem. vel ipsius vel eorum qui credentes in eum gentibusque regnantes talia sacrilegia prohiberent. Hec enim que ut facilius intelligerentur breviter prelocutus sum: propheta sic dicit. Et nunc tu domus iacob. venite et ambulemus in luce domini. Remisit enim plebem suam domum israel. quoniam repleta est sicut ab initio regio eorum auguriis sicut alienigenarum: et filii multi alienigene nati sunt illis. Repleta est enim regio illorum argento et auro. nec erat numerus thesaurorum illorum: et repleta est terra equis. nec erat numerus curruum illorum: et repleta est terra abhominationibus operum manuum ipsorum. et adoraverunt ea que fecerunt digiti eorum: et inclinavit se homo et humiliatus est vir: et non remittam illis. Et nunc intrate in petras et abscondite vos in terra:

a facie timoris domini et a maiestate virtutis eius. cum consur-
rexerit confringere terram. Oculi enim domini excelsi. et homo humilis.
Et humiliabitur altitudo hominum: et exaltabitur dominus solus in die
illa. Dies enim domini sabaoth in omnem iniuriosum et superbum. et supra
omnem altum et humiliatum quod humiliabitur. et supra omnem cedrum li-
bani excelsorum et elatorum. et super omnem arborem libani et ba-
san. et super omnem montem et super omnem collem altum. et super omnem
navem maris. et super omne spectaculum navium decoris: et
humiliabitur et cadet contumelia hominum. et exaltabitur dominus
solus in die illa. Et manibus fabricata omnia abscondentur in spe-
luncis. et in scissuris petrarum et in cavernis terre. a facie
timoris domini et a maiestate virtutis eius cum surrexerit
confringere terram. Illa enim die proiciet homo abhominationes au-
reas et argenteas. que fecerunt ut adoraret supervacua. et va-
na et noxia: ut intret in foramina solide petre et in scissu-
ras petrarum. ~~a facie~~ a facie timoris domini. et a maiestate
virtutis eius: cum surrexerit comminuere terram. Quid dicunt de isto
deo sabaoth. quod interpretatur deus virtutum vel exercituum? quia illi
serviunt virtutes et exercitus angelorum? Quid dicunt de isto
deo israel. quia deus est illius populi de quo venit semen in quo be- +Cur solum non colunt.
nedicerentur omnes gentes? +Cur ei non credunt? qui alios deos — qui omnes deos colen-
falsos et ostendit et evertit? Audivi quendam eorum dicere se le- — dos esse contendunt?
gisse nescio apud quem philosophum: quod ex eis que iudei
in suis sacramentis agerent intellexisset quem deum colerent.
Prepositum igitur elementorum istorum quibus iste visibilis et corporeus
mundus extructus est. cum in scripturis sanctis prophetarum eius aperte
ostendatur. illum deum colendum preceptum esse populo israel qui fecit celum
et terram. et a quo est omnis vera sapientia. Sed quid opus est
hic diutius disputare. cum ad id quod ago sufficiat quod illi
qualibet presumptione opinantur de illo deo quem deum esse
negare non possunt? Si enim prepositus est elementorum quibus mundus
iste consistit? cur non ipse potius colitur quam neptunus. qui solius
maris prepositus est. quam denique silvanus. qui solorum agrorum
atque silvarum. quam sol. qui solius diei vel etiam universi celestis
caloris. quam luna. que solius noctis vel etiam humoris potes-
tate prefulget. quam iuno. que solum aerem perhibetur tenere? Certe

eum isti preter compositum quodcumque sit, necesse est ut sub illo sit qui omnium elementorum et universe huius molis compositionem gerit. At iste omnes illos coli prohibet. Cur ergo omnes isti contra preceptum maioris illorum non solum eos coli voluerunt, sed propter istos illum noluerunt? Adhuc non inveniunt quid de isto deo israel constanter legendoque pronuncient: nec umquam invenient donec eum inveniant deum solum verum a quo creata sunt omnia. Proinde quidam lucanus eorum magnus in carmine declaravit, credo et ipse diu querens. sive per suas cogitationes. sive per suorum libros. quisnam esset iudeorum deus: et quia non pie querebat non inveniens. maluit tamen incertum deum quem non inveniebat. quam nullum deum dicere: cuius tam magna documenta sentiebat. Ait enim. Et dedita sacris incerti iudea dei. Et nondum iste deus sanctus et verus deus israel. nondum per christi nomen tanta in omnibus gentibus fecerat. quanta usque in hodiernum diem post lucani tempora consecuta sunt. Nunc vero quis tam durus qui non flectatur? Quis tam tepidus qui non ignescat? Impletur enim quod scriptum est, quia non est qui se abscondat a calore eius: et clarissima luce manifestatur que in eodem psalmo unde versiculum istum commemoravi tanto ante predicta sunt. Celorum enim nomine apostoli christi significati sunt, quod in eis deus presidet ut evangelium annunciaret. Iam ergo celi enarraverunt gloriam dei: et opera manuum eius annunciavit firmamentum. Dies diei eructat verbum: et nox nocti indicat scientiam. Iam non sunt loquele neque sermones: quorum non audiantur voces eorum. Iam in omnem terram exivit sonus eorum: et in fines orbis terre verba eorum. Iam in sole. hoc est in manifestatione posuit tabernaculum suum. hoc est ecclesiam ipsius: quia ut hoc faceret, ipse sicut ibi sequitur. tamquam sponsus processit de thalamo suo: id est coniugatum verbum carni humane. processit de utero virginali. Iam exultavit ut gigas et cucurrit viam. Iam a summo celi egressio facta est: et recursus eius usque ad summum celi. Et ideo verissime sequitur versus quem paulo ante commemoravi. et non est qui se abscondat a calore eius. Et adhuc

isti fragiles contradictiunculas garrientes . eligunt isto igne sicut stipula in cinerem verti . quam sicut aurum a sorde purgari : cum et deorum falsorum tam fallacia monimenta et frustrata sint . et illius incerti dei promissa certa fcã sint. Desinant ergo dicere mali laudatores xpi qui nolunt esse xpiani : quod xps non docuit deos eorum deseri et simulachra confringi . Deus enim israel de quo predictum est quod deus universe terre vocabitur . et deus universe terre iam vocatur . hoc per prophetas vetitum predixit . hoc per xpm congruo tempore implevit . Certe enim si iam deus israel deus universe terre vocatur : necesse est ut fiat quod iussit . quando qui iussit innotuit . Quia vero per xpm et in xpm innotuit . ut ecclesia eius per orbem diffunderetur . et per ipsam deus israel universe terre vocaretur . Paulo superius apud eundem prophetam legant qui volunt . Immo et a me commemoretur . Neque enim ita longum est ut omitti oporteat pretermitti . Dicuntur enim multa de presencia et humilitate et passione xpi et corpore eius cui caput est . id est de ecclesia cum appellatur tempore sterilis que non pariebat . Per multos enim annos ecclesia que futura erat in omnibus gentibus in filiis suis hoc est in sanctis apparuit . nondum xpo annunciato per euangelistas eis quibus non est annunciatus per prophetas . et dicitur plures filias deserte futuras quam eius que habet virum . cum viri nomine significata est lex . vel rex quem accepit primus populus israel : nec acceperunt gentes eo tempore legem quo propheta loquebatur : neque rex xpianorum apparuerat adhuc . ex quibus tamen gentibus longe fertilior et numerosior sanctorum multitudo processit . Ita ergo dicit ysaias incipiens ab humilitate xpi : et se postea convertens ad alloquendam ecclesiam . usque ad eum versum quem commemoravimus ubi ait . Et qui eruit te . ipse deus israel universe terre vocabitur . Ecce igitur intelliget puer meus : et exaltabitur et honorificabitur vehementer . quemadmodum multi mirabuntur super te . Sic tamen et inhonestum videbitur ab hominibus species tua : et honor tuus ab hominibus . Ita cum mira-

nō hat tirsla

būt gētes mlt̃e sup eū et ɔtinebūt reges os suū: qm̄ qb̄z
nūciatū nō est de illo videbūt. et qui nō audierūt itelligēt.
Dn̄e qs credidit auditui nr̄o? et brachiū dn̄i cui revelatū
est? Annūciauim9 corā illo ut puer et radix ī tra sitienti. nō
est spēs illi neqȝ decor? et vidim9 illū. et nō habuit spēm
neqȝ decorē: sed vultus ei9 abiectus. et deformis positio ei9
ab oībȝ hoībȝ. homo ī plaga et qui sciat ferre īfirmitates
ꝓpt' qd' et avertit se facies ei9. iniuriata est neqȝ magni
estimata. Hic īfirmitates portat. et ꝓ nobis ī dolorib9
est: et nos existimauim9 eū illū ī dolorib9 esse. et ī pla/
ga ⁊ ī pena. Ipē aūt vulneat9 est ꝓpt' pc̄ca nr̄a: et īfir/
matus est ꝓpt' iniqtates nr̄as. Erudicio pacis nr̄e ī eū:
livore ei9 sanati sum9. Oēs ut oves erravim9. et dn̄s
tradidit illū pro pc̄cis nr̄is: et ipē qm̄ male tractat9
est. nō aperuit os. Ut ovis ad īmolandū ductus est:
et ut agn9 ante eū qui se tondet fuit sine voce: sic
nō aperuit os suū. In humilitate iudiciū ei9 sublatū est.
Generatione eī qs enarrabit? Qm̄ tolletur de tra vita
eius. ab iniqtatib9 ppli mei ductus est ad mortē. Da/
bo ergo malos ꝓpt' sepulturā ei9. et divites ꝓpt' mortē
ei9: et ob hoc qd' iniquitatē nō fecit neqȝ dolus est ī
ore suo. Dn̄s vult purgare illū de plaga. Si dederitis
vos ob delicta aīam vr̄am" vr̄a: videbitis semē lon/
gissime vite. Et vult dn̄s auferre aīam ei9: ostendere
illi lucē ⁊ figurare ꝑ sensū. iustificare iustū bene
servientē plurib9: et pc̄ca illoꝝ sustinebit. Ppterea ipē
hēditabit plēs: et fortiū partiet' spolia. Ppt' qd' tra/
dita est aīa ei9 ad mortē. et inter iniqs estimata est.
et ipē pc̄ca mltoꝝ sustinuit. et ꝓpt' iniqtates eoꝝ tra/
ditus est. Delectare sterilis que nō paris. exulta et
clama que nō pturis: qm̄ mlti filii deserte magis
q̄ eius que habet virū. Dixit aūt dn̄s. Dilata locū ta/
bernaculi tui. ⁊ aulas tuas ɔfige: nō est qd' pcas. Por/
rige longi9 funiculos. et palos validos ɔstitue: etiā atqȝ
etiā ī dexterā atqȝ sinistrā ꝑte extēde. Semē eī tuū
hēditabit gētes: et civitates que deserte erāt īhabi/
tabis. Non est qd' metuas. ꝑvalebis eī: nec erubescas

quod detestabilis fueris. + confusionem ei in perpetuum obliviisceris
ignominie viduitatis tue non eris
memor. dominus enim sum qui facio te. Dominus nomen eius: et qui eruit
te ipse deus israel universe terre vocabitur. Quid contra hanc evidentiam
expressionemque verum predictarum et impletarum dici potest?
Si de Christi divinitate discipulos eius putant esse mentitos? Numquid
quid de Christi passione dubitabunt? Resurrexisse nolunt credere.
At illa omnia ab hominibus humana professu etiam libenter credunt: quia
hominem tantummodo credi volunt. Ille itaque sicut ovis ad immo
landum ductus est. ille cum iniquis reputatus. ille vulneratus
propter peccata nostra. cuius livore sanati sumus. cuius facies iniuria
ta est. nec magni estimata. palmis cesa et sputis illita.
cuius deformis in cruce positio. ille ab iniquitatibus populi israel
ductus ad mortem. ille qui non habebat speciem neque decorem quando
colaphis percutiebatur. quando spinis coronabatur. quando pedes irri
debatur. ille + qui sicut agnus coram tondente non habet vocem sic
non aperuit os suum. et cum ei diceretur ab + insultantibus prophetiza
nobis Christe. nempe iam exaltatus est iam honorificatus est
vehementer. nempe iam mirantur gentes multe super eum. iam con
tinuerunt reges os suum quo adversus christianos leges promulga
bant. nempe quibus non est nunciatum de illo. iam vident. et qui non au
dierunt iam intelligunt: quoniam gentes quibus non nunciaverunt prophete
magis ipse videt quam vera nunciata sunt per prophetas. et qui non audie
runt ipsum ysaiam loquentem. iam in libris eius de quo sit ista locutus
intelligunt. Nam in ipsa gente iudeorum quis credidit auditui prophetarum?
Aut brachium domini. quod est ipse Christus qui per eos annunciabatur cui
revelatum est. quando manibus suis ea scelera in Christo admittebant
que futura predixerant prophete quos habebant? Nempe iam here
ditate possedit multos. et fortium partitur spolia: cum ea que
dyabolus possidebat et demones. et per ecclesiarum suarum fabricam
et quoslibet necessarios usus. illis expulsis perditisque distri
buit. Quid ergo ad hec dicunt perversi laudatores Christi. et christia
norum obtrectatores? Numquid ut ista per prophetas tanto ante pre
dicerentur Christus magicis artibus fecit? Aut discipuli eius ista
finxerunt. ut dilataretur ecclesia diffusa per gentes. quondam steri
lis. mater in pluribus filiis quam illa sinagoga. que legem sine
lege tamquam virum acceperat? Numquid ut sic dilataret locum taber
naculi sui. omnes nationes et linguas occupans. ut loquimur quam co

mani imperii iura tendit usque ad persas et medos aliasque bar
baras gentes funiculos porrigat: ut in dextera per veros
christianos et in sinistra per fictos in tam multis populis nomen eius
extendat. ut semen eius hereditaret gentes: ut ciuitates que
a vero dei cultu et a vera religione deserte fuerant iam
nunc inhabitet: ut non timeat hominum minas et furias. que
in sanguine martirum tamquam honore purpureo vestiebatur: ut
preualeat tam multis tamque vehementibus et potentibus persecutoribus
suis: ut non erubescat quod detestabilis fuit. quando magnum
erat crimen fuisse uel esse christianum: ut confusionem in eternum ob
liuiscatur. quia ubi habundauit peccatum. superhabundauit gratia:
ut ignominie viduitatis sue memor non sit. quia paululum
derelicta. opprobrio subiecta. tam eminenti gloria reflorescit:
numquid postremo ut dominus qui fecit eam et a dominatu dyaboli et
demonum eruit eam. ipse deus israel uniuerse terre iam vocetur
discipuli christi finxerunt: quod prophete quorum libri nunc in ma
nibus inimicorum christi habentur. tam longe antequam christus filius hominis
fieret predixerunt? Hinc ergo intelligant quod nec tardissimis
quidem atque obtusissimis obscurum dubiumve relinquitur. Hinc igitur intel
ligant christi peruersi laudatores. christiane religionis execratores
etiam discipulos christi contra deos eorum ea didicisse atque docuisse
que doctrina continet christi: quia deus israel qui hec omnia que isti cole
re volunt abhominanda atque euertenda in libris propheticis precepisse
se inuenitur. ipse deus uniuerse terre sicut tanto ante promisit per christum
et per christi ecclesiam iam vocatur. Quem et christum misera dementia
suspicantur deos eorum coluisse: ac per hos cum tanta potuisse?
numquid et deus israel deos eorum coluit. qui de se per omnes gentes co
lendo. et de illis abhominandis atque euertendis per christum quod
promisit impleuit? Ubi sunt dii eorum? Ubi vaticinia phana
ticorum et diuinationes phitonum? Ubi auguria uel auspicia
uel aruspicia uel oracula demonum? Cur non proferunt ex
istiusmodi antiquis libris admonitum aliquid et predictum contra
christianam fidem. et contra propheticam nostrorum expressam iam in omnibus gen
tibus veritatem? Offendimus inquiunt deos nostros et deseruerunt
nos. ideo aduersus nos christiani preualuerunt: et humanarum
felicitas rerum depressa ac diminuta dilabitur. Hoc sibi

Paganos certe fuisse eversorum legat ex libris vatum suorum sed ea legat ubi si non xps quia cum deorum suorum voluit fuisse cultorem. saltem deus ipsis improbatus et detestatus sit. quod constat istorum eversorem. Sed numquam hoc proferret: nisi quod modo forte confinxerit. Quod cum protulerit. apparebit ex ipso certe quod tanta res tam ignote proferretur. quod utique debuit antequam hoc predictum accidisset in deorum templis omnium gentium recitari. ut prestrueret et moneret quod nunc noluit esse xpianum. Deinde quod de felicitatis rerum humanarum diminutione per tempora xpiana conqueruntur si libros philosophorum suorum legat ea reprehendentium que nunc eis recusantibus et murmurantibus subtrahuntur: tunc vero magnam laudem reperiet temporum xpianorum. Quod enim eis minuitur felicitatis nisi quod pessime luxuriose que abutebantur in magnam creatoris iniuriam? Nisi forte hinc sunt tempora mala: quia per omnes pene civitates theatra caveae turpitudinum. et publice professiones flagitiorum cadunt. et fora vel moenia in quibus demonia colebantur. Unde enim cadunt. nisi inopia rerum. quarum lascivo et sacrilego usu constructa sunt? Nonne cicero eorum cum quendam laudaret histrionem. ita peritum dixit ut solus esset dignus qui in scenam deberet intrare. ita vero bonum ut solus esset dignus quod eo non deberet accedere? quid aliud aptissime ostendens. nisi illam scenam esse tam turpem. ut tanto minus ibi homo esse debeat. quanto fuit magis vir bonus? Et tamen dii eorum tali dedecore placabantur: quale a viris bonis removendum esse censebant. Est etiam hinc eiusdem ciceronis aperta confessio: ubi ait sibi floram matrem ludorum celebritate esse placandam. In quibus ludis tanta turpitudo exhiberi consuevit: ut in eorum comparatione ceteri honesti sint. a quibus tamen etiam ipsis agendis viri boni prohibentur. Que est ista flora mater? Qualis dea est. quam celebrior et habenis effusionibus laxata conciliat et propitiat turpitudo? Quanto iam honestius in scenam roscius intrabat quam cicero deam talem colebat. Si diminuta rerum copia que in hec celebranda fundunt: dii gentium offenduntur: apparet quales

sint qui talibus delectantur. Si autem ipsis iratis ista minuuntur.
vel illis irascuntur quibus placent. Quapropter aut philosophos suos ar-
guant qui talia in luxuriosis hominibus reprehenderunt. aut deos suos
frangant qui talia de suis cultoribus exegerunt: si tamen iam inve-
niunt vel quos frangant vel quos abscondant; christianorum vero temporibus
defensum verum scandalum quod in turpia et noxia defluebat blas-
phemando imputare desistant: ne magis unde nos amplius
christi potestas laudetur admoneat. Multa hic dicere. nisi me
iam librorum istorum concluderet. atque ad propositum intentionem redire sus-
cepti operis necessitas cogeret. Cum enim evangelicas questiones
ubi videtur quibusdam quattuor evangeliste non inter se consentire.
solvere aggrederer. ut potui expositis intentionibus singulorum.
primo michi discutiendum occurrit quod nonnulli querere solent.
cur ipsius christi scripta nulla proferamus. Ita enim volunt et ipsum
credi nescio quid aliud scripsisse quod diligunt. nichilque sensisse
contra deos suos. sed eos potius magico ritu coluisse.
et discipulos eius non solum de illo fuisse mentitos. dicendo
illum deum per quem facta sunt omnia cum aliud nichil quam homo fuerit.
quamvis excellentissime sapientie: verum etiam de diis eorum non
hoc docuisse quod ab illo didicissent. Unde factum est ut eos de
deo israel potius urgeremus. qui per ecclesiam christianorum ab omnibus gen-
tibus colitur: et istorum sacrilegas vanitates ubique evertit. sicut
tanto ante per prophetas suos predixit. et per christi nomen in quo be-
nedici omnes gentes promiserat. ea que predixit implevit. Ex quo
intelligere debent neque christum aliud de diis eorum vel nosse vel docere
potuisse: quam deus israel per prophetas iussit atque predixit. per quos ipsum
christum promisit et misit. In cuius nomine secundum pollicitationem
quam patribus fecit cum benedicerentur omnes gentes. factum est ut ipse
deus israel universe terre vocaretur: nec discipulos eius a sui
magistri doctrina deviasse. cum deos gentium coli prohibuerunt. ne
vel insensatis simulacris supplicaremus. vel societatem cum
demonibus haberemus. vel creature potius quam creatori reli-
gionis obsequio serviremus. Quapropter cum sit ipse christus sapientia
dei per quam creata sunt omnia, cumque nulle mentes rationales sive
angelorum sive etiam hominum. nisi participatione ipsius sapientes fiant,
cui per spiritum sanctum per quem caritas in cordibus nostris diffunditur inheremus,

que eternitas unius dei est: consultum est divina prudencia mortalibus, quorum temporalis vita in rebus orientibus et occidentibus ~~occidentibus~~ occupata tenebatur, ut eadem ipsa sapiencia [+ dei] ad unitatem persone sue homine assumpto, in quo temporaliter nasceretur, viveret, moreretur, resurgeret, saluti nostre congrua dicendo, faciendo, paciendo et sustinendo, fieret et deorsum hominibus exemplum redeundi, et eis qui sursum sunt angelis exemplum manendi. Nisi enim et in anima rationalis nature temporaliter aliquid oriretur, id est inciperet esse quod non erat: numquam ex vita pessima atque stulta ad sapientem et atque optimam perveniret. Ac per hoc cum rebus eternis contemplantium veritas perfruatur, rebus autem ortis fides credentium debeatur: purgatur homo per rerum temporalium fidem, ut eternarum percipiat veritatem. Ita et quidam eorum nobilissimus philosophus plato in eo libro quem thimeum vocat sic ait. Quantum ad id quod ortum est eternitas valet: tantum ad fidem veritas. Duo illa sursum sunt: eternitas et veritas. Duo ista deorsum: quod ortum est et fides. Ut ergo ab imis ad summa revocemur, atque id quod ortum est recipiat eternitatem, per fidem veniendum est ad veritatem: quia omnia que in contrarium pergunt per aliquod medium reducuntur. Ab eterna iusticia temporalis iniquitas nos alienabat. Opus ergo erat media iusticia temporali: que medietas temporalis esset de imis: iusta de summis. Atque ita se nec abrumpens a summis et congruens imis, ima redderet summis. Ideo xpus mediator dei et hominum dictus est. inter deum inmortalem et hominem mortalem deus et homo, reconcilians hominem deo: manens id quod erat, factus quod non erat. Ipse est nobis fides in rebus ortis; qui est veritas in eternis. Hoc magnum et inenarrabile sacramentum. hoc regnum et sacerdotium antiquis per prophetiam revelabatur: posteris eorum per euangelium predicatur. Oportebat enim ut aliquando in omnibus gentibus redderetur: quod diu per unam gentem promittebatur. Ipse ergo qui prophetias ante descensionem premisit: ipse et apostolos post ascensionem suam misit. Omnibus autem discipulis suis per hominem quem assumpsit tamquam membris sui corporis caput est. Itaque cum illi scripserunt que ille ostendit et dixit, nequaquam dicendum est quod non ipse scripserit. quandoquidem membra eius id operata sunt quod dictante capite cognoverunt. Quicquid enim ille de suis factis et dictis nos legere voluit: hoc scribendum illis tamquam suis

manibus mandauit, Hoc unitatis consortium . et in diuersis officijs concordium membrorum . sub vno capite ministerium quisquis intellexerit: non aliter accipiet quod narrantibus xpi discipulis in xpi euangelio legerit . quam si ipsam manum domini quam in corpore proprio gestabat . scribentem conspexerit . Quobrem illa potius videamus qualia sint . que putant euangelistas sibi scripsisse contraria . quod paruum intelligentibus videri potest: ut hijs questionibus dissolutis . ex hoc quoque appareat illius capitis membra non solum idem sentiendo . verum etiam conuenientia scribendo . in corporis ipsius unitate germanam seruasse concordiam, Explicit liber primus

Incipiunt capitula libri secundi beati augustini episcopi de consensu siue concordia quatuor euangelistarum

Quare vsque ad ioseph generatio xpi commemoratur: cum de illius semine xps non sit natus . sed de virgine maria. ·ij· Quomodo xps sit filius dauid: cum ex ioseph filij dauid concubitu non sit natus. iij. Quare alios progenitores xpi matheus enumerat: alios lucas · iiij · Cur quadraginta generationes excepto ipso xpo inueniuntur apud matheum . cum quatuordecim triplicet. ·v· Quomodo mathei ordini congruat ordo luce: in hijs que de conceptu ~~luce~~ et de infancia uel puericia xpi alius pretermittit . alius commemorat. ·vj· De ordine predicationis iohannis baptiste inter omnes quatuor, vij · De duobus herodibus, viij · Quomodo matheus dicat timuisse ioseph ire cum infante xpo in iherusalem propter archelaum: et non timuisse ire in galileam . vbi erat tetrharcha herodes frater eius. ix · Quomodo dicat matheus ideo in galileam isse ioseph cum infante xpo . quia timuit archelaum pro suo patre regnante in iherusalem: cum lucas dicat ideo isse in galileam . quia ibi erat nazareth ciuitas eorum. x · Quomodo lucas dicit . ibant parentes eius per omnes annos in iherusalem in die solempni pasche . cum illo puero: cum dicat matheus quod metu archelai metuerunt illuc ire ab egipto redeuntes, xi · Quomodo potuerunt completis diebus purgationis matris xpi sicut lucas dicit . ascende

cū illo ī teplū ad pageda solēnia: si sc̄dm matheū iā
heōdi p magos notū ēat cū natū. p quo tū eū q̄rēt
tot occidit īfantes, xij. De vbis iohānis īter oēs qua
tuor, xiij. De baptizato ihesu, xiiij. De vbis vocis que
facta est de celo sup baptizatū ihm, xv. Quod sc̄dm
iohēm euāgelistā dicat iohēs baptista. ego nō nouerā
eū: cū sc̄dm aliū īueniat qd nouerat eū, xvi. De tepta
to ihū, xvij. De vocatioē discipulor piscantiū, xviij.
De tpe secessionis ī galilea. xix. De illo sermoē plixo
q sc̄dm matheū habuit ī mōte, xx. Quomodo dicat ma
theus centurionē ad eū acessisse pro puero suo: cū
lucas dicat. q ad eū amicos miserit. xxi. De socru pet
quo ordiē narratū sit, xxij. De ordiē rerū q̄s post
hec narrāt. vtrū nichil īter se dissentiat. matheus
marcus z lucas, xxiij. De illo q ait dnō. sequr te q̄ +ordiē
cūqz ieris: et alia que iuxta st quo narret a matheo
z luca, xxiiij. De trāsfretatioē eius vbi dormiuit ī na
uicula. et de expulsis demonibus q̄s pmisit ī porcos ire:
quomō ea que gesta st vel dicta st conueniat īt ma
theū marcū z lucā, xxv. De paralitico cui dixit. dimit
tūt tibi pccā. et tolle grabatū tuū: maxie vtrū lucas
vbi hoc factū est. cōueniat īt matheū z marcū. quia
matheus dicit ī ciuitate sua. marcus aūt caphārnaū,
xxvi. De vocatioē q̄ mathei: vtrū marco z luce
qui dicūt leui alphei id ē matheū congruat, xxvij
De conuiuio vbi obiectū est ei. qd cū peccatoribus māducaret,
et qd nō ieiunaret discipli eius. qd videt alis dicē a
quibus vbi obiectū sit: et de vbis corp. respōsis qz dnī. v
trū matheus z marcus. lucasqz cgruat, xxviij.
De filia archisinagogi resuscitata. et muliere q tetī
git fimbriā vestimēti eius: vtrū ordo q dicta st nichil
cuiqz corp aduset a quibus dicta st: et maxie de vbis archi
sinagogi quibus rogauit dnm, xxix. De duobus cecis z
muto demoniaco: qd solus matheus dicit, xxx.
Vbi turbā misertus ~~est~~ misit disciplos suos dans

eis potestatē sanitatū prestādarū. et eis mlta mādauit. ordinās qadmodū viuerēt. ubi qrēdū est qd' mathe9 marcus ⁊ lucas ɔgruāt: maxīe de vga q̄ sc̄dm̄ matheū nō dicit ferēda. sc̄dm̄ aūt marcū ferēda: et de habitu calciamētor atq3 vestiū. XXXI Ubi iohēs baptista misit ad ihm̄ de carcē discipl'os suos: qd' mathe9 ⁊ lucas dicit. XXXII Ubi exprobrauit ciuitatib9 qd' nō egerīt penitēciā. qd' ⁊ lucas dicit: ubi querēdū est qādmodū matheus a luca nō discrepet ī narrādi ordīe. XXXIII Ubi discipli spicas vellētes māducauerīt. qādmodū inter se ɔgruāt mathe9 ⁊ marcus ⁊ lucas ī narrādi ordīe. XXXIIII De illo q° manu arida cū abieret sabbato curatus est. qādmodū narratio mathei cōcordet cū marco ⁊ luca. uel uerū ordīe uel dm̄ et iudeor̄ v'bis: ɔsiderādū vtrū qb isto cui9 manus arida sanata est. ita digradiat' hij tres euāgeliste. vt ī nullo sibi aduersentur ipō narratiōis ordīe. XXXV. De muto et ceco qui demoniū ~~nō~~ habebat. q°modo mathe9 lucasq3 ɔsentiāt. XXXVI Ubi ei dictū est qd' ī beelzebub eicit demonia: qd' ex ipā occasione locutus est de blasphemia adūsus spm̄ scm̄. et de duab9 arborib9: vtrū ī nullo matheus a duob9 aliis maxīe a luca dissentiat. XXXVII. ¶ Qd' respōdit petētib9 signū de iona. et de niniuitis. et de regina austri. et de spū imūdo q° cū exierit ab hoīe redit ⁊ īuenit domū mūdatā. qādmodū matheo lucas cōcrepet. XXXVIII Ubi ei nūciata est mater ⁊ frēs ei9. vtrū marci ⁊ luce ordo nō discrepet. XXXIX. Qd' ex nauicula turbis locutus est. de illo cui9 ī seminādo aliud cecidit ī ~~terra~~ via ⁊ cetera: et de illo cui9 supseminata st̄ zizania: ⁊ de grano sinapis. et fermēto. et qd' ī domo locut9 est de thesauro absco͞ndito ī agro. et de margarita. ⁊ de sagena missa ī mare. et de pferēte de thesauro suo noua ⁊ vetēa. q°modo marco ⁊ luce matheus ɔsociat: uel ī hijs q̄ cū illo dixerit ul' narratiōis ordīe. XL. Qd' uenit ī patriā suā et mirabat' doctnā eī ɔgneg ei9 ɔtēpnerēt: q°modo ɔsentiat marco ⁊ luce mathe9. maxīe vtrū narrādi ordo nichil alicui adūset'. XLI. Quēadmodū inter se ɔueniant ī

mathe9. marc9. & lucas. de vb' herodis cu audisset de mirabilib9 dni : uel de ipo narrationis ordine. xlij. De iohane incluso vl' etia occiso quo ordie de hijs tb9 ad miraculu de qnqz panibus : quo ordie ab oibz & quadmodu dictu sit. i ipo de qnqz panib9 miraculo quadmodu int' se conueniat oes quatuor. xliij. Qd' ambulauit sup aqas. q°modo q' hoc dixerint int' se conueniat : et qm ab illo loco digrediat' vbi turbas de qnqz panib9 pauit. xliiij. Q°modo matheo. marcus. iohes no aduset' i eo qd' ab eis tb9 narrat'. q' post trasfretatu factu sit. xlv. De muliere chananea que dixit. canes edut de micis cadetib9 de mesa dnoz suoz. q°modo int' se matheus lucas qz osentiat. xlvi. Cu de septe panibus pauit turbas. vtru int' se matheo marcusqz conueniat : qd' dicit matheus inde cu veisse i ptes magedan. q°modo ogruat marco. i eo qd' petentib9 signu respondit iteru de iona. xlvij. De fermento phariseoz q°mo cu marco oueniat uel re uel ordine. xlviij. Cu interrogauit discipulos que illu dicerent hoies : vtru nichil int' se repugnet matheus marcus lucas reb9 aut ordie. xlix. Vbi pnunciauit discipulis passione sua. que sit inter matheu. marcu ouenientia. l. Vbi subiungit ide tres qm pcepit dns vt post eu q' voluerit veiat. qua se oordat. li. Qd' se dns i mote tb9 discipulis ostedit cu moyse & helya. quo modo int' se ogruat tres isti ordie & reb9 : et maxie ppt nume dieru. qr matheus & marcus dicut post sex dies fcm. qd' lucas post octo. lij. Vbi de aduentu helye locutus est eis. que sit conuenientia int' matheu & marcu. liij. De illo q' obtulit filiu suu qd' discipuli sanare no potuerit : quadmodu tres isti osentiat etia ordie narrationis. liiij. Vbi de passioe sua cu eis disputasset qestati st. qd' tres ipi eode ordie omemorat. lv. Vbi de ore piscis soluit tributu. qd' solus matheus dicit. de puero paruulo que posuit in medio. de scandalis mudi. de mebris corporis scandali

zatibus, de angelis paruulorum qui vident faciem patris. de vna
oue ex ouibus centum. de fratre corripiendo in secreto. et
de soluendis ligandis que peccatis. de concordia duorum et de
ggregatione trium. ~~de seruo cui dimissum est multum~~
~~debitum~~ et de dimittendis peccatis vsque ad septuagies
septies. de seruo cui dimissum est multum debitum et ipse
paruum non dimisit conseruo. quemadmodum matheus ceteris
non repugnet. lvi. Quando interrogatus est. vtrum liceat
dimittere vxorem: quemadmodum inter se consentiat matheus
et marcus: maxime de ipsis interrogationibus vel domini vel
iudeorum atque responsis in quibus videntur aliquantulum varia
re. lvii. De paruulis quibus manus imposuit: de diuite
cui dixit. vende omnia tua: de vinea quo conducti sunt
operarij per horas diuisas. quemadmodum matheus duobus aliis
non repugnet. lviii. Vbi secreto duodecim discipulis
suis de passione sua predixit. et mater filiorum zebe
dei cum filijs suis petiuit. vt vnus eorum ad dexteram eius. et
alius ad sinistram sederet: quomodo matheus aliis duobus
non repugnet. lix. De cecis ihericho illuminatis: que
admodum non aduersetur matheus marcus et lucas.
lx. De asine pullo: quomodo matheus ceteris con
gruat quod solum pullum commemorat. lxi. De expul
sis templo vendentibus et ementibus: quemadmodum tres isti
non repugnent iohanni. qui hoc valde longe alibi dicit.
lxii. De arefacta arbore ficulnea et quod iuxta
narrata sunt. quemadmodum non repugnet matheus ce
teris: et maxime marco de ordine narrationis. lxiii
Cum dominum interrogauerunt iudei in qua potestate illa fa
ceret: quomodo inter se consentiant isti tres. lxiiii
De duobus quibus imperauit pater ut iret in vineam. et
de vinea que locata est aliis agricolis: quomodo non
aduersetur matheus illis duobus cum quibus eundem ordinem
tenet: et maxime in hac parabolam quam omnes tres dicunt
de vinea locata. propter responsionem eorum quibus dicebatur

vbi aliquantulum videtur variare. lxv De nuptiis
filii regis ad quas turbe inuitate sunt. quem matheus
ordinem tenuerit. preter lucam qui iam alibi dixit. lxvi.
De nummo cesari reddendo cuius habeat ymaginem. et de
muliere que septem fratribus nupserat: quemadmodum
tres isti concordant. lxvii De illo cui commendata sunt duo
precepta dilectionis dei et proximi: quis ordo sit narrationum
et mathei et marci. ne a luca discrepare videantur.
lxviii. Quod iudei interrogantur de christo. cuius filius eis
videatur. utrum non repugnet matheus aliis duobus:
quia secundum istum dicitur. quid vobis videtur de christo cuius est filius.
cui responderint dauid: secundum illos autem quomodo dicunt scribe
christum esse filium dauid. lxix De phariseis sedentibus
super cathedram moysi et dicentibus que non faciunt. cete-
risque in eosdem phariseos ~~dictis~~ a domino dictis. utrum ser-
mo mathei congruat aliis duobus; et maxime luce qui
non hoc ordine. sed alibi similem commemorat. lxx.
Cum prenunciauit templi euersionem: quomodo aliis duobus
narrandi ordine congruat. lxxi. De sermone quem
habuit in monte oliueti. querentibus quando erit. lxxii + discipulis
Quod commemorant matheus et marcus ante biduum futu-
re. et post dicunt quod in bethania fuit: quomodo non
repugnet iohanni qui cum ipsis narrat hoc idem quod factum
est in bethania et dicit ante sex dies pasche. lxxiii
De cena in bethania vbi mulier vnguento precioso
dominum perfudit. quomodo inter se congruant. matheus. marcus.
iohannes. et quomodo luce non adiungentur tale aliquid
alio tempore commemorantis. lxxiiii Vbi mittit discipulos
vt preparent ei manducare pascha: quomodo inter se con-
gruant matheus. marcus et lucas. Expliciunt capitula

Incipit liber secundus beati augustini episcopi doctoris exi-
mii de consensu quatuor euangelistarum. Capitulum primum

Quoniã sermone nõ brevi & admodũ necessario quẽ libro vno cplexi sumus. refutauimus eoꝝ vanitatẽ. qui discipulos xpi euãgeliũ cscribẽtes idcirco cõtẽpnẽdos putãt. quia ipĩ9 xpi quẽ licet nõ vt deũ. tamẽ vt hoĩem sapiẽtia longe pre ceteris excellentem honorandũ esse non dubitãt. nulla scripta — ferũt a nob. et eũ talia scripsisse videri volũt. qualia puersi diligũt. nõ qualibus lectis & creditis a puersitate corrigi possũt. nũc iã videam9 ea que quatuor euãgeliste de xpõ scripserũt. queadmodũ sibi vel inter se cgruãt. ne ꝙ quid ex hoc ĩ fide xpiana offendiculĩ patiant. qui curiosiores ꝙ capaciores sũt qð nõ vtrũqꝫ plectis. sed qsi diligẽtius ꝑscrutatis euãgelicis libris ĩconueniẽtia quedã et repugnãtia se deprehẽdisse existimãtes. magis ea cõtentiose obiectãda. ꝙ prudẽter csiderãda esse arbitrant. Matheus euãgelista sic exorsus est. Capitulũ primũ

Liber generatiõis ihũ xpi filij dauid: filij abrahã. Quo exordio suo. satis ostendit generatione xpi sc̃dm carnẽ se suscepisse narrandam, Secũdũ hãc eñ filius hoĩs est ^xpc. Quod etiã ipẽ sepissime se appellat: cõmendãs nobis qð misericorditer dignatus est esse pro nobis. Nã illa supna et et̃na generatio. sc̃dm quã fili9 dei est vnigenitus ante oẽm creaturã. quia ꝑ ipm oĩa fc̃a sũt. ita ĩeffabilis est: vt de illa dictũ a ꝓpha ĩtelligat. generatione ei9 qs enarrabit? · ij ·

Exequit̃ ergo humanã generatione xpi matheus ab abrahã generatores cõmemorãs: q̃s pducit ad ioseph virũ marie de qua natus est xps. Neqꝫ eñ fas erat. vt eũ ob hoc a cõiugio marie separãdũ putaret: qð nõ ex ei9 cõcubitu. sed virgo peperit xpm. Hoc eñ exẽplo magnifice ĩsinuat̃ fidelibus cõiugatis. etiã seruata pari cõsensu cõtinẽtia posse ꝑmanẽ. vocariqꝫ cõiugiũ nõ ꝑmixto corpis sexu. sed custodito mẽtis affectu: ꝑsertim quia nasci eis etiã filius potuit sine illo cplexu carnali. qui ꝓpter solos gignẽdos filios adhibẽdus est. Neqꝫ eñ ꝓpterea nõ erat appellandus ioseph pater xpi. quia nõ eũ

concubitu genuerat, quandoquidem pater recte esset etiam eius. quem
non ex sua coniuge procreatum aliunde adoptasset. Putabatur
quidem xpistus etiam aliter filius ioseph. tamquam eius omnino carne
progenitus: sed ab eis hoc putabatur quos marie latebat
virginitas. Nam lucas ait.
Et ipse ihesus erat incipiens quasi annorum triginta. ut puta-
batur filius ioseph. Qui tamen lucas non eius parentem
solam mariam: sed ambos parentes eius appellare minime
dubitavit ubi ait. Puer autem crescebat et confortabatur plenus
sapientia: et gratia dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes
annos in ihrlm: in die solenni pasche. Sed ne quisquam hic paren-
tes eius consanguineos potius marie cum ipsa matre eius
intelligendos putet? quid ad illud respondebit. nisi quod idem
ipse lucas superius dixit. et erat pater eius et mater mirantes
super hiis que dicebantur de illo? Cum igitur ipse narret non ex
concubitu ioseph sed ex maria virgine natum xpistum? unde eum
patrem eius appellat. nisi quia virum eum marie recte
intelligimus sine commixtione carnis ipsa copulatione coniugii?
Et ob hoc etiam xpisti patrem. multo coniunctius qui ex eius
coniuge natus sit: quam si ei esset aliunde adoptatus. Un-
de manifestum est illud quod ait. sicut putabatur filius ioseph.
propter illos dixisse. qui eum ex ioseph sicut alii homines nascuntur
natum arbitrabantur. Ac per hoc etiam si demonstrare aliquis
posset mariam ex dauid nullam consanguinitatis originem
ducere. satis erat secundum istam rationem accipere xpistum filium
dauid. qua ratione etiam ioseph pater eius recte appellatus
est. quanto magis [cum] evidenter dicat apostolus paulus. ex semi-
ne dauid secundum carnem xpistum: ipsam quoque mariam de stirpe
dauid aliquam consanguinitatem duxisse. dubitare utique
non debemus. Cuius femine quoniam nec sacerdotale genus tacetur.
insinuante luca. quia cognata eius esset elizabeth. quam
dicit de filiabus aaron: Firmissime tenendum est carnem
xpisti ex utroque genere propagatam. et regum scilicet
et sacerdotum: in quibus personis apud illum populum hebreorum
etiam mistica unctio figurabatur. id est. crisma. unde

xpi nomē elucet. tanto etiā ista euidentissima significatioē
Quos aūt mouet qđ alios pgeni[tores] prenunciatū . iij.
torꝰ matheus enumerat descendens a dauid
vsq3 ad ioseph: alios aūt lucas ascēdens a ioseph vsq3 ad
dauid: facile est aduertat duos pres habere potuisse io/ + vt
seph. vnū a quo genitus. alterū a quo fuerit adoptatꝰ. Reiteratum est
Antiqua eī ɔsuetudo adoptandi etiā ī illo pplo dei. vt sibi
filios faceret qs ipi nō genuissent. Nā excepto qđ filia
pharaonis moysen adoptauerat. illa qppe alienigena
fuit: ipe iacob nepotes suos ex ioseph natos. vbis mani/
festissimis adoptauit dicēs. Nunc itaq3 filij tui duo qui
facti st tibi pusqȝ ad te venirē mei st. effraim & manas/
ses: tanqȝ rubē & symeon erūt michi. Alios aūt si genueris
postea: erūt tui. Vnde etiā fcm est. vt duodecī tribus
essent isrl'. excepta tribu leui. que teplo seruiebat. Cū
ea qppe tredecī fuerūt: cū duodecī fuissent filij iacob. Vnde
itelligit lucas prem ioseph. nō a quo gėitus. s3 a quo
fuerat adoptatus. suscepisse ī euāgelio suo: cuiꝰ pgenito/
res sursū versus ɔmeorāret. donec exiret ad dauid.
Cū eī necesse sit vtroq3 euāgelista vera narrante.
et matheo scilicet & luca. vt vnꝰ eoꝝ eiꝰ pris originem
tenuerit qui genuerat. alter eiꝰ qui adoptauerat ioseph.
quē pbabilius itelligimꝰ adoptātis originē tenuisse.
qȝ eū qui noluit ioseph genitū dicere ab illo. cuiꝰ eū
filiū esse narrabat. Comodius eī filius eius dictus
est a quo fuerat adoptatus. qȝ diceret ab illo genitus
cuiꝰ carne nō erat natus. Matheus aūt dicēs abrahā
genuit ysaac. ysaac genuit iacob: atq3 ita ī hoc verbo
qđ est genuit. pseuerans. donec ī vltimo diceret. iacob
aūt genuit ioseph. ~~virū marie~~. satis expressit ad eū
se prem pduxisse ordinē generatiū. a quo ioseph nō
adoptatus. sed genitus erat. Cū si etiā lucas genitū
diceret ioseph ab hely. nec sic nos hoc verbū pturbare
deberet. vt aliud crederemꝰ qȝ ab vno euāgelista gig/
nētē. ab altero adoptantē prem fuisse ɔmeoratū. Neq3
enī absurde qsq3 dicit nō carne sed caritate genuisse.

que filiu sibi adoptauerit. Aut vo etia nos qb9 dedit de9
potestate filios dei fieri: no de natura et sbstatia sua
nos genuit sicut vnicu filiu suu. sed vtiq3 dilectioe adop
tauit, Quo verbo apls sepe vti no ob aliud itelligit', nisi
ad discernedu vnigeitu ante oem creatura p que facta
st oia, qui solus de sbstatia pris natus est scdm equalita
te pris hoc oino qd' pr. que missu dicit ad suscipieda car
ne ex illo genere quo et nos scdm natura nram sumus.
vt illo pticipate mortalitate nram p dilectione. nos effi
ceret pticipes diuinitatis sue p adoptione, Ita ei dicit, Cu
at venit pleitudo tpis. misit deus filiu suu factu ex mu
liere fcm sub lege. vt eos q sb lege erat redimeret: vt adop
tione filioz recipem9. Et tame dicimur etia nati ex deo.
id est. accepta ptate vt filij ei9 efficiamur qui ia homies
eramu9: efficiamur at p gram no p natura, Na si p na
tura filij essemus: nuq alud fuissem9. Cu ei dixisset
iohes. dedit eis potestate filios dei fiei. hijs q credut in
noie ei9: secutus ait, Qui no ex sanguib9. neq3 ex volunta
te carnis. neq3 ex volutate viri: sed ex deo nati st. Ita qs
dixit accepta potestate factos dei filios. qd' illa adoptio sig
nificat qua paulus comeorat: eosde dixit natos ex deo.
Atq3 vt aptius ostederet qua gratia fcm sit: et vbu igt
caro fcm est et habitauit i nobis. Tanq dicet. Qd miru si
filij dei facti st cu caro essent?. pter quos vnicus caro fac
tus est cu vbu esset?. Hac sane magna distatia. quia
nos effecti filij dei mutamur i melius: ille at fili9 dei
cu fili9 hois factus esset. no est mutatus i deterius. sed
assupsit qd' erat iferius. Dicit et iacob9. Volutarie genuit
nos vbo veritatis: vt simus iitiu aliqd' creature eius. Ne
scilicet i eo qd' ait genuit. hoc nos fiei putaremus quod
ipe est: ideo principatu queda i creatura nobis hac adop
tioe cessu satis ostedit. No ergo alienu esset a veritate
etia si lucas ab illo esse ioseph genitu diceret. a quo fue
rat adoptatus. Sic quippe genuit eu. no vt homo esset.
sed vt filius esset: sicut nos deus genuit vt filij ei9 simus

+ vt videret qb9 causis vnus
homo duos prēs habēe potuerit. Hoc ⁊ illis calūpniosis occurrerēt.
q̊s fecerat vt hoīes essem9. Vnicū aūt genuit nō solū vt filius
esset qd' pater nō est: sed etiā vt deus esset qd' et pater. Sed
plane si hoc v̓bo etiā lucas vteretur. ōimodo esset ambiguū
q̊s eorꝝ adoptante. q̊s ex ꝓpria carne gignente prēm cōmemorasset:
quomodo ⁊ si neuter eorꝝ diceret genuit. sed et iste cū filium
illi9 diceret. nichilominus esset ambiguū q̊s eorꝝ illū de quo
natus. quis illū a quo adoptatus erat cōmemorasset. Nunc
v̓o cū alter dicat. iacob genuit ioseph. alter ioseph qui fuit
filius hely: etiā ipā v̓borꝝ differētia q̊d singuli suscepissent
eleganter intimauerūt. Sed hoc facile sane vt dixi posset
occurrere homi religioso: qui qd'libet aliud querēdū potius
iudicaret. q̄ euāgelistā crederet esse mētitū. Facile ingr̄
occurrerēt + nisi litigare q̄ considerare maluissent. iiij.

+ Illud aūt qd' deīceps īsinuandū est. reuera vt aduerti et
videri posset. lectorē attētissimū ⁊ diligētissimū requirebat. Acute q̄ppe āiaduersū est matheū. qui regiā ī xp̄o
īstituerat īsinuare ꝑsonā: excepto ip̄o xp̄o. quadraginta
hoīes ī generationū serie nominasse. Numerus autē
iste tēpus illud significat. quo ī hoc sc̄lo et hac terra regi nos oportet a xp̄o: scdm disciplinā laboriosā qua flagellat deus vt sc̄ptū est oēm filiū quē recipit. De qua dicit apl's ꝑ t'bulationē nos oporte īträre ī regnū dei.
Quā significat etiā illa v̓ga ferrea de qua ī psalmo legit'. reges eos ī virga ferrea: cū superius dixisset. ego
aūt cōstitutus sū rex ab eo sup syon mōtē scm eius. Reguntur etiā boni ī v̓ga ferrea: de quib9 dicit'. Tēpus est ut iudiciū īcipiat a domo dnī. Et si īiciū a nobis q̊ qualis finis
erit eis qui nō credūt euāgelio. Et si iustus vix saluabitur q̊ peccor ⁊ īpius vbi parebūt. Ad q̊s ꝑtinet qd' sequit'.
tanq̄ vas figuli conteres eos. Regūt' eī boni ꝑ hāc disciplinā. mali cōminuūt': qui tanq̄ idcipsi cōmemorat' ꝓpt' vna
atq; eadē sacramēta que habēt coīa mali cū bonis. Quia
ergo nūs iste laboriosi hui9 tp̄is sacramētū est. quo sub disciplina regis xp̄i aduersus dyabolū dimicam9. etiā illud
declarat qd' quadraginta dierū ieiuniū. hoc est humiliatione aīe cōsecrauit. et lex ⁊ ꝓphete ꝑ moysen et helyā
qui quadraginta dieb9 ieiunauerūt. euāgeliuq; ꝑ ipi9

domini ieiunium. quibus diebus quadraginta etiam temptatur a dyabolo?
quid aliud quam per omne huius seculi tempus temptationem nostram in sua carne
quam de nostra mortalitate assumere dignatus est prefigurans?
Post resurrectionem quoque non amplius quadraginta cum discipulis + quam dies
in hac terra esse voluit. huic eorum vite adhuc humane conversationi
commixtus. et cum illis alimenta mortalium quamvis iam non moriturus
accipiens: ut per ipsos quadraginta dies significaret se occulta
presentia quod promiserat impleturum. quando ait. Ecce ego vobis-
cum sum usque ad consummationem seculi. Cur autem iste numerus hanc temporalem vi-
tam terrenamque significet. illa interim causa de proximo occurrit. quod tempori-
bus sit alia fortasse secretior? quod et tempora annorum quadripertitis
vicibus currunt. et mundus ipse quatuor partibus terminatur: quas
aliquando ventorum nomine scriptura commemorat. ab oriente et occidente.
aquilone et meridie. Quadraginta autem. quater habet decem.
Porro ipsa decem ab uno usque ad quatuor progrediente numero con-
summantur. Ad hunc igitur mundum et ad istam terrenam mortalemque
vitam hominum. ac nos regendos in temptatione laborantes. venientem
regem Christum matheus suscipiens: exorsus est ab abraham. et
numeravit quadraginta homines. Ab ipsa enim gente hebreorum. que
a ceteris gentibus ut distingueretur deus de terra sua et de cog-
natione sua separavit abraham. Christus venit in carne: ut et hoc
ad eum distinctius complectendum et prenunciandum maxime pertineret
quod promittebatur ex qua esset gente venturus. Cum enim quaterde-
nas generationes tribus distinxisset articulis. dicens ab abra-
ham usque ad david generationes esse quatuordecim. et a david
usque ad transmigrationem babylonis alias quatuordecim. totidemque
alias usque ad nativitatem Christi. non tamen eas ducit in summam
ut dicat fiunt omnia quadraginta due. Unus enim quippe in illis progenim-
toribus bis enumeratur. id est iechonias. a quo facta est quedam
in extraneas gentes deflexio. quando in babiloniam transmigra-
tum est. Ubi autem ordo a rectitudine flectitur. atque ut eat in diversum.
quasi angulum facit. illud quod in angulo est bis numeratur: in
fine scilicet prioris ordinis. et in capite ipsius deflectionis.
Et hoc ipsum iam prefigurabat Christum. a circumcisione ad preputium tamquam
ab iherusalem ad babiloniam quodammodo migraturum: et hinc
atque hinc utrisque in se credentibus tamquam lapidem angularem futu-
rum. Hec tunc in figura preparabat deus rebus in veritate venturis.

Illā et ipē iheconias ubi angulus iste pfiguratus est: ite ptat̃ ppa ratio dei. Sic ergo iā non quadraginta due qd̄ faciut ter quatuordecī. sed pter unū bis numeratū. quadraginta una gn̄ationes fuit. si et ipm xpm adnumerem9. qui huic regende vite nr̄e tpali atqz t'reno tp̄r nūo quadragenario regaliter p̄sidet. Quē velut ista mortalitate nobiscū pticipantē. quia descendere voluit significare matheus: ideo ipās genēationes ab abrahā usqz ad ioseph. et usqz ad ipi9 xpi natiuitatē descēdendo commorauit ab ĩcio euāgelij sui. Lucas aūt nō ab ĩcio. sed a baptismo xpi genēationes narrat. nec descēdendo sed ascendēdo. tp̄r sacerdotē ĩ expiandis pctīs magis assignās. ubi eū vox de celo declarauit. ubi testimoniū iohēs ipē phibuit dicēs. ecce qui tollit pctm mūdi. Ascendendo aūt transit ad abrahā: ut pueniat ad deū cui mūdati et expiati reconciliamur. Merito et adoptiones ipē suscepit. quia p adoptionē efficimur filij dei. credendo ĩ filiū dei. P carnalē vō genēationē filius dei potius pter nos filius hōis factus est. Satis aūt demōstrauit nō se ideo dixisse ioseph filiū hely qd̄ de illo genitus: sed qd̄ ab illo fuit adoptatus. cū et ipm adā filiū dei dixit cū sit factus a deo. sed p grām quā postea peccādo amisit. tp̄r filius padiso ↄstitutus sit. Quappt̄ ĩ gn̄ationib9 mathei significat̃ susceptio pctoꝝ nroꝝ a dn̄o xp̄o. Ideo eas ille descendēs narrat. iste ascendēs. Qd̄ eū dicit apl's. misit ds filiū suū ĩ silitudinē carnis pcti: hec est susceptio pctoꝝ. Qd̄ aūt addit. ut de pctō dāpnaret pctm ĩ carne: hec est expiatio pctoꝝ. Proinde matheus ab ipō dauid p salomonē descēdit. ĩ cui9 matre ille peccauit. Lucas vō ad ipm dauid p nathan ascendit: p cui9 nois phetā de9 pctm illi9 expiauit. Ipē qz nūs quē lucas exequit̃: certissime p̄sus abolitionē ĩdicat pctoꝝ. Quia eī aliqua xpi ĩiquitas qui nulla habuit. nō est utiqz ↄiuncta ĩiquitatib9 hoim q̄s ĩ sua carne suscepit: ideo numer9 penes matheū excepto xp̄o est quadragenarius. Quia

, Retractatū est;

vo iusticie sue prius q̄z nos expiatos ab oī pcc̄o purgatos q̄z cōiungit . vt fiat qd' ait apls . qui aūt adheret deo vnus est spūs : ideo ī eo nūo qui est penes lucā et ipē xp̄s a quo īcipit enumeratio . et deus ad quē puenit cōnumerat̄ . et fit nūs septuagita septē : quo significat̄ oīm p̄sus prorsus remissio & abolicio pccōr̄ , Quā etiā ipē dn̄s p̄ huiꝰ nūi misteriū euidēter expressit . dicēs remittendū esse pcc̄m nō solū septies . sed etiā septuagies septies , Nec frustra iste nūs ad pccōr̄ oīm ptinet mūdationē . si diligencius īquirat̄ , Denarius quippe tāq̄ iusticie nūs ī decē legis p̄ceptis ostendit̄ . Porro pcc̄m id est legis trāsgressio . cōgruēt' nūo vndenario figuratur . Unde et vela ciliciana iubet̄ ī tabnaculo vndecī fieri . Qs aūt dubitet ad pcc̄i significationē ciliciū ptinere . Ac p hoc quia vniuersū tēpus septenario dierū nūo voluit̄ : cōuenienter vndenario septies multiplicato . ad numerū septuagesimū et septimū cūcta pcc̄a pueniūt , In quo nūo etiā fit plena remissio pccōr̄ . expiāte nos carne sacerdotis nr̄i a quo nūc iste nūs īcipit . et reconciliāte nos deo ad quē nūc iste nūs puenit . p spm̄ scm̄ qui ī columbe specie ī hoc baptismo vbi nūs iste cōmemoratur .

Post enumeratas generatiōes , V . L apparuit , matheus ita sequit̄ : Xp̄i aūt generatio sic erat . Cū esset desposata mater eiꝰ maria ioseph : anteq̄ cōuenīret īuēta est ī vtero habēs de spū scō . Hoc q̄admodū factū sit qd' hic p̄termisit : lucas exposuit post cōmemoratū cōceptū iohānis . ita narrās , In mēse aūt sexto . missus est angelus gabriel a deo ī ciuitatē galilee . cui nomē nazareth . ad v̄ginē desponsatā viro . cui nomen erat ioseph de domo dauid : et nomē v̄gīs maria , Et īgressus angelus ad eā dixit , Aue grā plena : dn̄s tecū . bn̄dicta tu ī mulierib9 , Que cū audisset turbata ē ī sermone eiꝰ : et cogitabat qualis esset ista salutatio , Et ait angelus ei , Ne timeas maria : īuenisti eī gratiā apud dn̄m , Ecce concipies ī vtero et paries filiū

et vocabis nomen eius ihm. Hic erit magnus et filius al
tissimi vocabitur. et dabit illi dns deus sedem david patris eius,
et regnabit in domo iacob in eternum. et regni eius non erit finis.
Dixit autem maria ad angelum. Quomodo fiet istud, quoniam virum
non cognosco? Et respondens angelus dixit ei, Spiritus sanctus sup
veniet in te: et virtus altissimi obumbrabit tibi, Ideoque
et quod nascetur ex te sanctum; vocabitur filius dei. et cetera que
ad id quod nunc agitur non pertinet, Hoc ergo matheus commemo
ravit dicens de maria. inventa est in utero habens de spiritu sancto,
Nec contrarium est. quia lucas exposuit id quod matheus
pretermisit. cum de spiritu sancto mariam concepisse uterque testetur:
sicut non est contrarium. quia matheus deinceps connectit quod
lucas pretermittit, Sequitur enim et dicit matheus, Joseph autem
vir eius cum esset iustus et nollet eam traducere: voluit oc
culte dimittere eam. Hec autem eo cogitante: ecce angelus dni
in somnis apparuit ei dicens, Joseph fili david: noli timere
accipe mariam coniugem tuam, Quod enim in ea natum est: de spiritu
sancto est, Pariet autem filium: et vocabis nomen eius ihesum.
Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum
factum est. ut impleretur quod dictum est a dno per prophetam dicentem,
Ecce virgo in utero habebit et pariet filium: et vocabunt no
men eius emanuel. quod est interpretatum nobiscum deus. Exur
gens autem ioseph a sompno. fecit sicut precepit ei angelus
dni. et accepit coniugem suam: et non cognoscebat eam donec pe
perit filium suum primogenitum. et vocavit nomen eius ihm.
Cum ergo natus esset ihs in bethleem iude in diebus herodis
regis. et cetera. De civitate bethleem matheus lucasque
consentiunt, Sed quomodo et qua causa venerit ad eam. ioseph
et maria. lucas exponit. matheus pretermittit, Contra. de
magis ab oriente venientibus lucas tacet: matheus dicit
ita contexens. Ecce magi ab oriente venerunt iherusolimam
dicentes, Ubi est qui natus est rex iudeorum? Vidimus enim stellam
eius in oriente: et venimus cum muneribus adorare eum, Audiens
autem herodes rex turbatus est. et cetera usque ad eum locum ubi
scriptum est de ipsis magis. quod responso in somnis accepto
ne redirent ad herodem. per aliam viam reversi sunt in regionem suam.
Hoc totum lucas pretermisit. sicut matheus narravit,

ue vel modo

Qd' lucas narrat ī presepe positū dnm̄. et qd' pastoribꝰ cū natū angelus nūciauerit. et qd' mltitudo celi fcā est cū angelo laudantiū dnm̄. et qd' venerūt pastores ⁊ viderūt verū esse qd' eis angelus nūciauerat. et qd' die sue c̄cūcisiōis nomē acceperit. et que post īpletos dies purgatiōis marie idē lucas narrat qd' attulerūt eū ad ihrlm̄. et de symeone vel āna que dixerūt de illo ī tēplo postea q̄ cognouerūt eū īpleti spū scō. oīa hec tacet matheus. Unde merito q̄ritur quando facta sint. siue que matheus p̄t'mittit et lucas dicit. siue que lucas dicit et matheus p̄t'mittit: q̄nq̄dē matheus regressis ī regionē suā magis q̄ venerāt ab oriēte sequitur et narrat. ioseph ab angelo admonitū vt cū īfante ī egiptū fugēt ne ab h'ode necaret'. Deīde h'odē illo nō īuēto a bimatu ⁊ infra pueros occidisse: defucto autē h'ode ab egipto redisse. et audito qd' archelaus regnaret ī iudea pro patre suo habitasse cū puero ī galilee ciuitate nazareth. que oīa lucas tacet. Nec ideo videri potest contrariū qd' vel hic dicit que ille p̄t'mittit. vel ille cōmēorat que iste nō dicit. Sed q̄ritur quādo fieri potuerūt que cōtexit matheus de pfectiōe ī egiptū. atq; inde regressione post h'odis mortē. vt iā ī ciuitate nazareth habitarēt. quo eos lucas postea q̄ pfecerūt ī tēplo circa puerū oīa scdm legē dnī reuersos esse cōmēorat. Hic pinde cognoscendū est qd' deīnceps ad cetera talia valeat. ne similit' moueat aīm̄ q̄ cōturbet. sic vnūquēq; euāgelistā cōtexe narratiōem suā. vt tāq̄ nichil p̄t'mittēs series digesta videatur. Tacitis eī que nō vult dicere. sic ea que vult dicere illis que dicebat adiūgit. vt ipā cōtinuo seq̄ videant'. Sed cū alter ea dicit que alter tacuit. diligēter ordo cōsideratus indicat locū. vbi ea potuerit a quo p̄t'missa st̄ transilire. vt ea que dicē ītenderat ita superioribꝰ copularet. tāq̄ ipā nullis īt'positis sequerēt'. Ac p hoc ītelligit' matheus vbi ait sompno admonitos magos ne redirēt ad h'odē. et p aliā viā regressos ī rgionē

suā illic ꝑtermisisse, que lucas narrauit gesta circa dn̄m ī
teplo et dicta a symeone ⁊ āna. Ubi rursū lucas ꝑt'mit
tens ꝓfectionē ī egiptū quā narrat matheus. tꝑ cōtinuā
ꝯtexuit regressionē ad ciuitatē nazareth. Siqͥs aūt nar
rationē ~~una~~ velit unā ex oībꝰ que de xp̄i natiuitate
et infancia vl' puericia. ī utrisqꝫ narrationē ab alteru
tro seu dicu͠t seu ꝑtermittu͠t ordinare: sic potest:-
Xp̄i aūt generatio sic erat, Fuit ī diebꝰ herodis regis sacerdos
quidā noīe zacharias de vice abia: et uxor illi de fi
liabꝰ aaron: et nomē eius elizabeth, Erāt aūt ambo
iusti ante deū: incedētes ī oībꝰ mandatis et iustificatioībꝰ
dn̄i sine ꝗrela, Et non erat illis filius eo qd' esset eliza
beth sterilis: et ambo ꝓcessissent ī diebꝰ suis. Factū est
aūt cū sacerdocio fungeret' zacharias ī ordīe vicis sue
ante deū scd̄m ꝯsuetudinē sacerdotii: sorte exiit ut īcē
sū ponet' ingressus ī teplū dn̄i, Et oīs multitudo erat
orās foris hora incēsi. Apparuit aūt illi angelus dn̄i:
stans a dextris altaris incēsi, Et zacharias turbatus
est videns: et timor irruit sup eū, Ait aūt ad illū an
gelus, Ne timeas zacharia: quia exaudita est de
ꝑcatio tua. et uxor tua elizabeth pariet tibi filiū:
et vocabis nomē eius iohānē, Et ērit tibi gaudiū ⁊ exul
tatio: et m'lti ī natiuitate eiꝰ gaudebu͠t, Erit eī magnꝰ
corā dn̄o: et vinū ⁊ siceram nō bibet. Et sp̄u scō īplebit'
adhuc ex utēo matris sue. Et m'ltos filiorum isrl' conuertet
ad dn̄m deū ipsorum, et ipē ꝑcedet ante illū ī sp̄u ⁊ ūtute
helye. ut ꝯūtat corda prm̄ ī filios. et incredulos ad pru
dētiā iustorum. et parare dn̄o plebē ꝑfcām, Et dixit zacha
rias ad angelū. Unde hoc sciam: Ego eī sū senex: et ux
or mea ꝓcessit in diebꝰ suis. Et respondēs angelus dixit ei, Ego
sū gabriel qui asto ante deū: et missus sū loq̄ ad te.
et hec tibi euāgelizare, Et ecce eris tacēs, et nō poteris
loqui usqꝫ in diē quo hec fiat: pro eo qd' nō credidisti
ūbis meis. que īplebu͠t ī tp̄e suo, Et erāt plebs expec
tans zachariā: et mirabāt' qd' tardaret ipē ī teplo,
Egressus aūt nō poterat loqui ad illos: et cognouerūt

qd' visionē vidisset in tēplo. Ipē aūt eāt īnuens illis:
et pmansit mutus. Et fcm est vt ipleti st' dies officij ei9:
abijt ī domū suā. Post hos aūt dies ɔcepit elizabeth vxor
ei9: et occultabat se mēsib9 qnqꝫ dicēs. Quia sic michi
fecit dn̄s: ī dieb9 qbus respexit auferre opprobriū meū
inter hoīes. In mēse aūt sexto. missus est angelus gabri
el a deo ī ciuitatē galilee. cui nomē nazareth. ad v̄gīeꝫ
desponsatā viro cui nomē eāt ioseph de domo dauid:
et nomē v̄gīs maria. Et īgressus angelus ad eā dixit. Aue
grā plena: dn̄s tecū. bn̄dicta tu ī mulierib9. Que cū au
disset turbata est ī sermone ei9: et cogitabat qualis esset
ista salutatio. Et ait angelus ei. Ne timeas maria: īue
nisti eī grām apud dn̄m. Ecce ɔcipies filiū: et vocabis no
mē eius ihesū. Hic ēit magn9: et filius altissimi vocabit'.
Et dabit illi dn̄s deus sedē dauid p̄ris ei9: et regnabit ī
domo iacob īetnū. et regni ei9 nō ēit finis. Dixit aūt maia
ad angelū. Quomodo fiet istud qm̄ virū nō cognosco? Et
respondēs angelus dixit ei. Sp̄s scs̄ superueniet ī te: et v̄t9
altissimi obumbrabit tibi. Ideoqꝫ et qd' nascet' ex te scm̄:
vocabit' filius dei. Et ecce elizabeth ɔgnata tua: et ipsa
ɔcepit filiū ī senectute sua. Et hic mensis est sextus illi
que vocatur sterilis: quia nō ēit īpossibile apud deū omē
v̄bū. Dixit aūt maria. Ecce ancilla dn̄i. Fiat michi scd̄ꝫ
v̄bū tuū. Et discessit ab ea angelus. Surgēs aūt maia
ī dieb9 illis. abijt ī mōtana cū festinatiōe ī ciuita
tē iuda: et īntrauit ī domū za[charie] et salutauit eli
zabeth. Et fcm̄ est vt audiuit salutationē marie eliza
beth: exultauit īfans ī vtēo eius. Et īpleta est sp̄u scō e
lizabeth: et exclamauit voce magna ꝛ dixit. Benedicta
tu inter mulieres: et benedcs̄ fructꝰ vētris tui. Et vn
de hoc michi? vt veiat mater dn̄i mei ad me? Ecce eī
vt fcā est vox salutatiōis tue ī aurib9 meis: exultauit
ī gaudio īfans ī vtēo meo. Et btā que credidisti: qm̄ p
ficiet' ea que dicta st' tibi a dn̄o. Et ait maia. Magnifi
cat aīa mea dn̄m. Et exultauit sp̄s meus ī deo saluta
ri meo: quia respexit hūilitatē ancille sue. ecce eī ex hoc

btam me dicet oes gnatioes. quia fecit michi magna qui
potes est. et scm nome eius. Et misedia eius i pgenies et
pgeies: timetib9 eu. Fecit potetia in brachio suo: dispsit su
pbos mete cordis sui, Deposuit potetes de sede: et exaltauit
huiles. Esurietes ipleuit bonis: et diuites dimisit ianes.
Suscepit isrl' pueru suu. recordatus misedie sue: sicut lo
cut9 est ad pres nros abraha z semini ei9 i scla. Mansit at
maria cu illa quasi mesib9 tbus. et reuersa est i domu
sua: et iueta est i vtero habes de spu sco. Joseph at vir ei9
cu esset iustus. et nollet ea traducere: voluit occulte dimit
tere ea. Hec at eo cogitate: ecce angelus dni i sompnis apparuit ei
dices, Joseph fili dauid: noli time accipere maria oiuge
tua. Qd' ei i ea natu est. de spu sco est. Pariet aute
filiu: et vocabis nome ei9 ihm, Ipe ei saluu faciet ppl'm
[vt adipleret qd' dictu est.] suu a pctis eo. Hoc at totu factu est a dno p pphetam
dicete, Ecce vgo i vtero habebit et pariet filiu. et voca
bit nome eius emanuel, qd' est itpretatu nobiscu de9,
Exurges at ioseph a sompno. fecit sicut pcepit ei an
gelus dni: et accepit coiuge sua. et no cognoscebat ea,
Elizabeth at ipletu est tepus pariedi: et peperit filiu,
Et audierut vicini z cognati ei9. qr magnificauit dns
misedia sua cu illa: et ggratulabat ei, Et fcm est i
die octauo venerut ccucide pueru: et vocabat eu noie
pris sui zacharia. Et respondes mr ei9 dixit. Neqq':
sed vocabit iohannes. Et dixerut ad illa, Quia
nemo est i cognatioe tua: qui vocet hoc noie,
Innuebat at pri ei9 que vellet vocari eu, Et postu
lans pugillare: scpsit dices. Johes est nome eius,
Et mirati st oes, Apertu est at ilico os ei9 z lingua
eius: et loquebat benedices deu, Et factus est timor
sup oes vicinos eo: et sup oia motana iudee diuul
gabat oia vba hec, Et posuerut oes qui audierant
i corde suo dicetes, Qd putas puer iste erit? Eteni
manus dni erat cu illo, Et zacharias pr ei9 ipletus
est spu sco: et pphetauit dices, Benedictus dns deus
isrl': quia visitauit z fecit redeptione plebis sue. Et

erexit cornu salutis nobis. i domo dauid pueri sui: si
cut locutus est p os scor qui a sclo st pphãru eius. Sa
lute ex inimicis nris: et de manu oim qui oderũt nos.
Ad faciendã miscdiã cũ prib9 nris: et meorari testa
meti sui sci. Jusiurandũ qd' iurauit ad abrahã prem
nrm. daturũ se nobis: vt sine timore de manu inimi
cor nror liberati. seruiam9 illi i scitate z iusticia co
rã ipo oib9 dieb9 nris. Et tu puer pphã altissimi voca
beris. preibis eni ante facie dni parare vias eius; ad
dandã sciencia salutis plebi ei9 i remissione pccor eor.
Per viscera miscdie dei nri. i qb9 visitauit nos oriens
ex alto: illuiare hijs qui i tenebris et i vmbra mortis sedet.
ad dirigendos pedes nros i viã pacis. Puer aut cresce
bat et confortabatur spu: et erat i deserto vsq; in die
ostentionis sue ad isrl.
Factũ est aute in dieb9 illis: exijt edictũ a cesare au
gusto. vt describeretur vniuersus orbis. Hec descriptio pma:
fcã est a pside syrie cyrino. Et ibãt oes: vt pfiterentr singuli i
suã ciuitate. Ascendit aut z ioseph a galilea de ciuitate nazareth.
eo qd' esset de domo z familia dauid: vt pfiteretr cũ maria desponsata
sibi+ pregnãte. Fcm est aut cu essent ibi. ipleti st dies vt pareret: et
peperit filiũ suũ pmogenitũ. et pãnis eũ inuoluit. et reclinauit
eũ i psepio. quia no erat ei locus i diuersorio. Et pastores erãt i
regione eãde vigilãtes. et custodientes vigilias noctis supra gre
ge suũ. Et ecce angelus dni stetit iuxta illos. et claritas dei circũ
fulsit illos: et timuerũt timore magno. Et dixit illis angelus. No
lite timere. Ecce euãgelizo vob' gaudiũ magnũ qd' erit oi pplo: qa
natus est vob' hodie saluator. qui est xpc dns i ciuitate dauid.
Et hoc vobis signũ. Inuenietis infante pãnis inuolutũ: et posi
tũ i psepio. Et subito fcã est cũ angelo mltitudo milicie celes
tis. laudantiũ deũ z dicentiũ. Glã i altissimis deo: et i tra pax
hominib9 bone voluntatis.
Et factũ est vt discesserũt angeli ab eis i celũ: pastores lo
quebantr adinuice. Transeam9 vsq; bethleem: et videam9 hoc
vbũ qd' fcm est. qd' dns ostendit nob'. Et venerũt festinantes:
et inuenerũt mariã et ioseph: et infante positũ i psepio. Vide
tes aute: cognouerũt de vbo qd' dictũ erat illis de puero hoc. Et
oes qui audierũt mirati st: et de hijs que dicta erãt a pastorib9

+ vxore

ad illos. Maria aūt ꝯseruabat oīa vba hec : ꝯferēs ī corde suo.
Et reuersi sūt pastores glorificantes et laudātes deū. ī oīb9 que
audierant et viderant. sicut dictū est ad illos.
Et postq̄ ꝯsūmati sūt dies octo vt circūcideret̄ puer : vocatū
est nomē eius ihesus. Qđ vocatū est ab angelo. priusq̄
ī vtero cōciperet̄.
Et ecce magi ab oriēte venerūt iherusolimā. dicentes.
Vbi est qui natus est rex iudeoꝝ. Vidim9 eī stellā eius
ī oriēte : et venim9 adorare eū. Audiēs aūt herodes rex turba
tus est : et oīs iherusolima cū illo. Et ꝯgregās oēs pricipes
sacerdotū ⁊ scribas pplī : sciscitabat̄ ab eis vbi xp̄c nasce
ret̄. At illi dixerūt ei. In bethleem iude. Sic eī sc̄ptū est
p pphetā. Et tu bethleem tⁱra iuda : nequaq̄ minima es
ī pricipib9 iuda. Ex te eī exiet dux : qui regat pplm meū
isrl. Tūc herodes clam vocatis magis : diligēt didicit ab eis
tēpus stelle que apparuit eis. Et mittens eos ī bethleem
dixit. Ite ⁊ īterrogate diligēt de puero : et cū īueneritis re
nūciate michi. vt et ego veniēs adorē eū. Qui cū audis
sent regē abierūt. Et ecce stella quā viderat ī oriēte an
tecedebat eos : vsq3 dū veniens staret supra. vbi erat puer.
Videtes aūt stellā : gauisi sūt gaudio magno valde. Et in
trantes domū īuenerūt puerū cū maria matre eius : et
pcidētes adorauerūt eū. Et aptis thesauris suis. obtule
rūt ei munera : aurū. thus. ⁊ mirrā. Et respōso accepto
ī somnis ne redirēt ad herodē : p aliā viā regressi sūt in
regionē suā. Qui cū recessissent : postea q̄ īpleti sūt dies
purgatiōis matris ei9 scđm legē moysi : tulerūt illū in
ihrlm vt sisterēt eū dnō. sicut sc̄ptū est ī lege dnī. quia oē
masculinū adaperiens vuluā scm dnō vocabit̄. Et vt da
rēt hostiā scđm qđ dictū est ī lege dnī : par turturū aut
duos pullos columbarū. Et ecce homo erat ī ihrlm cui no
mē symeon : et homo iste iustus et timoratus expectās
ꝯsolationē isrl. et spc scs erat ī eo. Et responsū acceperat
a spū scō : nō visurū se mortē nisi prius videt xp̄m dnī.
Et venit ī spū ī teplū. Et cū īducerēt puerū ihm paretes
ei9. vt facerēt scđm ꝯsuetudinē legis pro eo : et ipē acce
pit eū ī vlnas suas. et bndixit deū et dixit. Nūc dimittis

seruū tuū dn̄e scdm ṽbū tuū ī pace. quia viderūt ocli mei salutare tuū qd̾ parasti ante faciē oīm pplor̄. lumē ad ṙuelationē gētiū et glām plebis tue isrl̾.

Et erat pr̄ eiꝰ et mater mirātes: sup hijs que dicebant̾ de illo. Et bn̄dixit illis symeon: et dixit ad mariā matrē eiꝰ. Ecce positus est hic ī ruinā et ī resurrectionē mltor̄ ī isrl̾: et ī signū cui cōtradicetur. Et tuā ipiꝰ aīam ptrāsibit gladius: vt reuelēt̾ ex mltis cordibꝰ cogitatioēs. Et erat anna pphetissa filia phanuel de tribu azer. Hec pcesserat ī diebꝰ multis. et vixerat cū viro suo ānis septē a ṽginitate sua. Et hec vidua vsq̧ ad ānos octogīta quatuor: que nō discedebat a tēplo ~~ieiunijs~~ et obsecratioībꝰ seruiēs nocte ac die. Et hec ipā hora supueniens ɔfitebat̾ dn̄o: et loqbatur de illo oībꝰ qui expectabāt redemptionē ihrlm. Et vt pfecerūt oīa scdm legē dn̄i: ecce angelus dn̄i ī somp̄nis apparuit ioseph dicēs. Surge et accipe puerū ⁊ matrē eius et fuge ī egiptū: et esto ibi vsq̧ dū dicam tibi. Futurū ē est eī vt herodes querat puerū ad pdendū eū. Qui consurgēs ~~nocte~~ accepit puerū ⁊ matrē eius nocte. et secessit ī egiptū. et erat ibi vsq̧ ad obitū herodis: vt īpletur qd̾ dictū est a dn̄o p pphetā dicētē. Ex egipto vocaui filiū meū. Tūc herodes vidēs qm̄ illusus esset a magis: iratus est valde. Et mittēs occidit oēs pueros qui erāt in bethleem ~~iude~~ et ī oībꝰ finibus eius a bimatu et infra: scdm tēpus qd̾ exqsierat a magis. Tūc adipletū est qd̾ dictū est p iheremiā pphetā dicentē. Vox ī rama audita est: ploratus ⁊ vlulatus mltus. rachel plorās filios suos. et noluit ɔsolari quia non sūt.

Defuncto aūt herode: ecce apparuit angelus dn̄i ī sompnis ioseph ī egipto dicēs. Surge ⁊ accipe puerū ⁊ mrēm eiꝰ: et vade ī trā isrl̾. Defuncti sūt eī: qui querebāt aīam pueri. Qui surgēs accepit puerū et mrēm eius: et venit ī trā isrl̾. Audiens aūt qd̾ archelaus regnaret ī iudea p prē suo: timuit illo ire. Et admonitus ī sompnis secessit ī ptes galilee: et veniens habitauit in ciuitate que vocat̾ nazareth. vt adiplet̾ qd̾ dictū est p pphas. qm̄ nazareus vocabit̾. Puer aūt crescebat

ieiunijs

et confortabat᷑ plenus sapientia: et gratia dei erat ī illo.
Et ibant parētes eius p oēs annos ī ihrl'm: ī die solemni
pasche. Et cū factus esset ihesus ānoꝝ duodecī: ascen
dētibus illis ī ihrl'm scd'm cōsuetudinē diei festi. cōsūmatisq;
dieb9 cū redirēt. remansit puer ih's ī ihrl'm et nō cognoue
rūt parētes eius. Existimantes aūt illū esse ī comitatu:
venerūt iter diei. et requirebāt eū inter cognatos ⁊ notos.
Et nō īuenientes: regressi sī' ī ihrl'm requirētes eū. Et factū
est post triduū: īuenerūt illū in tēplo sedētē ī medio doc
toꝝ. audiētē illos et interrogantē illos. Stupebāt aūt oēs
qui eū audiebant sup prudētia et responsis eius: et vidētes
admirati sī'. Et dixit mater ei9 ad illū. Fili qd fecisti nob'
sic. Ecce pater tuus et ego: dolētes querebam9 te. Et ait
ad illos. Qd est qd' me querebatis. Nesciebatis quia in
hiis que patris mei sī' oportet me esse. Et ipi nō ītellexe
rūt verbū qd' locutus est ad illos. Et descendit cū eis: et
venit nazareth. et erāt subditus illis. Et mater eius conser
uabat oīa vba hec ī corde suo. Et ih's pficiebat sapiētia
et etate et gratia: apud deū et hoīes. VI.
Iam hic de predicatione iohānis narrare īcipit.
quā oēs quatuor cmeōrant. Nā ⁊ matheus post illa
verba que vltima eius posui. vbi cmeōrauit ex pphetā
testimoniū. qm nazareus vocabit᷑: sequit᷑ et adiungit.
In dieb9 aūt illis. venit iohānes baptista pdicās ī deserto iu
dee. et cetera. Et marcus qui nichil de natiuitate vel ī
fantia vl' puericia dnī narrauit: hinc euāgelii sumpsit
īiciū. id est a iohānis pdicatiōe. Sic eī exorsus est. Iniciū
euāgelii ihū xpi filii dauid: sicut scptū est ī ysaia ppha.
Ecce mitto angelū meū ante faciē tuā: qui pparabit
viā tuā. Vox clamantis ī deserto: parate viā dnī. rectas
facite semitas eius. Fuit iohānes ī deserto baptizans. ⁊
pdicās baptismū ~~baptismū~~ penitentie ī remissionē pctoꝝ.
et cetera. Et lucas post vba vbi ait. et ih's pficiebat sa
piētia et etate et grā apud deū et hoīes: de iohannis
predicatione sequitur. iam. dicēs
Anno aūt qntodecio īperii tiberii cesaris pcurāte pontio
pilato iudeā. tetrarcha aūt galilee hēode. phillippo autē
fratre eius tetrarcha iturēe et traconitidis regionis

et lysania abiline tetrarcha. sub pricipib9 sacerdotu ana
et cappha: factu est vbu dni sup iohem zacharie filiu i
deserto. et cetera.
Iohannes q apls, i euangelistis quatuor eminetissim9.
Postea q dixit de verbo dei qui est ipse filius ante oia scla.
quia oia p ipm facta st: intulit continuo de iohanis predi
catione ac testimonio dices, Fuit homo missus a deo: cui no
me erat iohes. Unde ia videndu est de ipo iohane. quatuor
euangelistaru narratioes qadmodu inter se non discor
det: no vt hoc a nobis p oia reqrat aut exigat. qd modo fecim9 de
primordiis nati ex maria xpi. quomodo matheus lu
casqz inter se consentiut. vt ex vtriusqz narratione vna
facerem9. demonstrates tardiorib9 quelibet eor9 comeo
rando qd alter tacet. vel tacendo qd alter comemorat
no ipedire itellcm veracis narratiois alterius. vt hoc
exeplo sicut a me factu est: sive alio modo comodius
fieri posset. iudicat vnusqsqz et i ceteris talibus locis fieri
posse qd hic factu esse pspexerit. Ia ergo vt dixi videam9
quatuor euangelistaru de baptista iohane gsensu.
Matheus ita sequitur. In diebus aute illis. venit ioha
nes baptista predicans in deserto iudee.
Marcus non dixit i illis dieb9: quia nulla seriem
reru ante premiserat. i quaru reru dieb9 itelli
geretur dicere. si diceret. in illis diebus.
Lucas at p potestates terrenas significantius ipa
tpa predicatiois expressit vel baptismi iohanis
dices, Anno at qntodecimo iperii tiberii cesaris. pcura
te poncio pilato iudea. et cetera. Nec tame itelligere
debemus hos dies. id est. hoc tepus haru potestatu signi
ficasse matheu cu dicet i illis dieb9: sed i multo longio
ris tpis spaciu voluisse accipi. qd ait i illis diebus.
Mox ei vt narrauit reuersu de egipto xpm mortuo
herode, qd vtiqz tpe infancie vl puericie eius factu est.
vt possit constare qd lucas de illo cu duodeci annor esset
gestu narrauit i teplo ihrlm. cu ergo ifante vl pueru
ex egipto reuocatu comeorasset matheus, continuo
itulit, In dieb9 at illis venit iohanes baptista. no vtiqz

tantummodo puericie illius dies insinuans. sed omnes dies eius ab
natiuitate usque ad tempus quo predicare et baptizare cepit iohannes.
quo tempore christi etas iuuenilis inuenitur. quia tunc erat ipse et iohannes.
et triginta fere annorum narratur fuisse cum ab illo baptizatus.

Sed plane de herode solet mouere vii. fuisset.
nonnullos. quod lucas narrauit in diebus baptismi iohannis
herodem fuisse tetrarcham galilee. quando etiam iuuenis bapti
zatus est dominus: matheus autem mortuo herode dicit puerum ihesum
ab egipto remeasse. Quod utrumque uerum esse non potest. nisi
duo fuisse ~~herodes~~ intelligantur herodes. Quod cum fieri potuisse
nemo nesciat. quid cecitate insaniunt. qui promptiores sunt ad
calumpniandum euangelice ueritati. quam paululum consideratiores.
ut duos homines eodem vocabulo appellatos intelligant. Cuius
exemplis plena sunt omnia. Nam iste posterior. herodis filius fuis
se perhibetur: sicut archelaus quem matheus iudee regnum
patre mortuo suscepisse commemorat. sicut philippus quem
fratrem tetrarche herodis et ipsum ituree tetrarcham lucas
insinuat. Rex enim fuit herodes ille qui animam querebat pueri
christi. Herodes autem alius filius eius non rex sed tetrarcha dictus
est. quod nomen grecum a quarta parte regni inditum resonat

Nisi forte hinc rursus quispiam moueatur. viii.
cum matheus dixerit ideo timuisse ioseph cum puero re
deuntem ire in iudeam. quia pro patre suo herode archelaus filius
eius ibi regnabat. quomodo potuit ire in galileam. ubi alius
filius eius herodes tetrarches erat sicut lucas testatur.
Quasi uero ipsa sint tempora quibus tunc puero timebatur. que
nunc lucas commemorauit. que usque adeo mutata erant. ut in
ipsa iudea non iam rex archelaus: sed potius pylatus. qui (l esset)
non rex iudeorum. sed preses erat. Cuius temporibus gentes sub tibe
rio cesare. filii maioris herodis non regnum habebant.
sed tetrarchiam: quod utique nondum factum erat. quando ioseph
timens archelaum in iudea regnantem. se in galileam cum puero
contulit: ubi et ciuitas eius erat nazareth. ix.

An forte et hoc mouet. quomodo dicat matheus propterea
cum puero ihesu parentes eius isse in galileam. quia metu
archelai in iudeam ire noluerunt. cum propterea magis isse in ga
lileam uideantur. quia ciuitas eorum erat nazareth galilee

sicut lucas non tacuit? Sed itelligendu est ubi angelus in
somp(n)is i egipto dicit ad ioseph. surge et accipe pueru et ma
tre eius et vade in tra isrl'. sic itellectu esse p(ri)mo a ioseph. ut
putaret se esse iussu pgere i iudea. Ipa ei primitus itelligi
potuit tra isrl'. Porro at postea q(uam) coperit illic regnare fi
liu he(ro)dis archelau. noluit obicere se illi periculo. cu pos
set tra isrl' etia sic itelligi. ut et galilea illi deputaretur:
quia et ipam pp(u)ls isrl' icolebat. Q(ua)nq(uam) et alio modo solui
possit questio? quia potuit videri parentib9 xpi. cu puero
de quo talia p angelica responsa cognouerat no esse
habitandu. nisi i ihrlm ubi erat teplu dni: et ppterea redeu
tes ex egipto illuc eos ituros fuisse et illic habitaturos.
nisi archelai psentia terreret. Neq(ue) ei diuinitus iubebant'
ibi habitare: ut de archelao qd' timebat deberet ptepne.
An et hoc aliqs dicit. quomodo ergo sicut narrat .X.
lucas ibant parentes ei9 p oes anos i ihrlm pueri
cie xpi? si archelai timore illuc phibebant' accedere?
Hoc michi dissolue non esset difficile. nec si aliqs euan
gelistaru expressisset qdiu ibi regnaret archelaus. Fieri
ei poterat ut p diem festu inter ta ingente turba latenter
ascenderent mox reuersuri. ubi tame alijs dieb9 habita
re metuerent: ut nec solennitate ptmissa essent irreligio
si. nec cotinua mansione cospicui. Cu vo etia de regno
archelai q(uam) fuerit diuturnu oes tacuerut? iste qz itellect9
patet. ut qd' lucas dicit p oes anos eos ascende(re) solitos
i ihrlm: tuc accipiam9 factitatu. cu ia no timeret' ar
chelaus. Qd' si archelai regnu aliquanto diuturnius
ulla pt' euagliu pdit historia. cui fides adhibenda vi
deat': illud qd' superius dixi sufficeret. qd' ita timebat pare
tes pueri habitatione ihrlm. ut tame pp(ter) dei timore fes
tiuitate solenne non ptmitteret. i qua latere facillime
potuissent. Neq(ue) ei icredibile est. captatis tepori(bus) oportu
nis uel dieru vel horaru: accedere hoies ad ea loca in qb9
esse formidant. XI.
Hinc etia illa soluitur questio. cu ia solicitus esset
ille maior herodes. pculsus magor nuncio. qd' rex iude
oru natus fuisset. quomodo potuerit cpletis diebus

purgationis matris eius tuto cum illo ascendere in templum: ut fieret circa eum secundum legem domini que lucas commemorat. Quis enim non videat etiam illum unum diem, regem multis occupatum latere potuisse? Si autem illud veri simile non videtur, quod herodes qui valde solicitus expectabat quid sibi magi de puero renunciarent. post tam multos dies se sensit illusum? ut transacto tempore purgationis matris eius. et peracta circa infantem solennitate primogenitorum in templo ihrlm: post profectionem etiam eorum in egiptum in mentem illi venerit. querere animam pueri et necare tot paruulos? si ergo hoc mouet. omitto dicere quot et quantis occupationibus regia cura distendi potuerit: et per plurimos dies ab illa intentione vel averti omnino vel impediri. Neque enim enumerari possunt cause quibus hoc potuerit accidere: quas tamen multas et magnas esse potuisse nemo ita rerum humanarum inexptus est. ut aut neget aut dubitet. Cuius enim cogitationi non occurrat? quod multa alia terribiliora regi nunciari potuerint. seu vera seu falsa? ut qui regem infantem post aliquot annos. sibi vel filiis suis aduersaturum timuerat. aliquorum magis periculorum propinquantium terroribus agitatus. ab illa cura mentem abreptam in aliis proxime caue(n)dis potius occuparet? Ut ergo hec omittam. illud dico. postea quod herodi magi non renunciauerunt. eum credere potuisse illos fallaci stelle visione deceptos. postea quam non inuenerunt quem natum putauerant. erubuisse ad se redire: atque ita eum timore depulso ab inquirendo ac persequendo puero quieuisse. Cum ergo post purgationem matris eius. quia in ihrlm cum illo venissent. et ea gesta essent in templo que a luca narrantur. quia verba symeonis et anne de illo prophetantium cum cepissent ab eis qui audierant predicari. ad pristinam intentionem reuocatura erat animum regis. admonitus per sompnium ioseph cum infante et matre eius fugit in egiptum: deinde wlgatis rebus que in templo facte dicteque fuerant. herodes se a magis sensit illusum: ac deinde ad xpi mortem cupiens peruenire. multos infantes sicut matheus narrat occidit.

Matheus vero de iohanne ita contexit. In diebus XII. autem illis venit iohannes baptista predicans in deserto iudee et dicens. Penitentiam agite: appropinquabit enim regnum celorum. Hic est enim qui dictus est per ysayam prophetam dicentem.

Vox clamantis in deserto parate viam domini. rectas facite semi
Marcus quoque et lucas consentiunt hoc ysaie tas eius.
testimonium esse de iohanne. Nam plura verba etiam con
sequentia ex eodem propheta lucas commemoravit cum de iohanne
baptista iohanne narraret.
Iohannes autem evangelista ipsum iohannem baptistam de seipso
idem testimonium ysaie protulisse commemorat. Sicut nunc ma
theus dixit quedam iohannis verba que alii non dixerunt.
Predicans inquit in deserto iudee et dicens. penitentiam agite.
appropinquabit enim regnum celorum. Hec verba iohannis alii pre
miserunt. Iam vero quod sequitur matheus et adiungit. hic est enim
qui dictus est per ysaiam prophetam dicentem. vox clamantis in
deserto parate viam domini. rectas facite semitas eius: ambi
gue positum est nec elucet. utrum ex persona sua idem matheus
hoc commemoraverit. an adhuc verba eiusdem iohannis secutus
adiunxerit. ut totum hoc iohannes dixisse intelligatur. peniten
tiam agite appropinquabit enim regnum celorum: hic est qui dictus
est per ysaiam prophetam dicentem. et cetera. Neque enim hoc movere
debet. quia non ait. ego sum enim qui dictus sum per ysaiam prophe
tam; sed ait. hic est enim qui dictus est. Solet quippe esse ta
lis locutio et ipsorum evangelistarum. mathei et iohannis.
Nam et matheus dixit. Invenit hominem sedentem in theloneo.
nec dixit. invenit me. Et iohannes. Hic est igitur discipulus
qui testimonium perhibet de hiis et scripsit hec: et scimus
quia verum est testimonium eius. non dixit. ego sum. aut ve
rum est testimonium meum. Dominus autem ipse sepissime dicit.
filius hominis aut filius dei. et non dicit. ego: et oportebat inquit
pati xpm et resurgere a mortuis. non ait. oportebat
me pati. Potuit ergo et iohannes baptista cum dixisset peni
tenciam agite. appropinquabit enim regnum celorum. de seipso ad
iungere que sequuntur. hic est enim qui dictus est per ysaiam prophe
tam. et cetera. ut post eius verba matheus narrationem ita con
texat. Ipse autem iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum.
et cetera. Quod si ita est: non mirum si interrogatus quid diceret
de seipso. sicut narrat iohannes evangelista. ego vox ait cla
mantis in deserto. sicut iam dixerat. precipiens ut agerent
penitentiam. De vestimento ergo eius et victu. ita matheus

sequitur dicens. Ipse autem iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum: et zonam pelliceam circa lumbos eius. Esca autem eius erat locuste et mel silvestre: hoc et marcus dicit pene totidem verbis. ceteri autem duo tacent.

Sequitur autem matheus et dicit. Tunc exibat ad eum iherusolima et omnis iudea et omnis regio circa iordanem. et baptizabantur ab eo in iordane: confitentes peccata sua. Videns autem multos phariseorum et saduceorum venientes ad baptismum suum. dicit eis. Progenies viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos penitencie: et ne velitis dicere intra vos patrem habemus abraham. dico enim vobis: quoniam potens est deus ex lapidibus istis suscitare filios abrahe. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo qui non facit fructum bonum: excidetur et in ignem mittetur. Ego quidem vos baptizo aqua in penitentiam. qui autem post me venturus est. fortior me est. cuius non sum dignus calciamenta portare: ipse vos baptizabit in spiritu sancto et igni. Cuius ventilabrum in manu sua. et permundabit aream suam: et congregabit triticum suum in horreum. paleas autem comburet igni inextinguibili. Hec omnia dicit et lucas eadem pene verba iohannis exprimens. et ubi aliquid varium est in verbis. ab eadem sententia non recedit. velut cum dicit matheus iohannem dixisse. et ne velitis dicere intra vos patrem habemus abraham. ille autem. et ne ceperitis dicere patrem habemus abraham: iste. ego inquit vos baptizo in aqua in penitentiam. ille interponit interrogationes turbarum quid facerent. et eis respondentem iohannem de bonis operibus tamquam de fructibus penitentie. quod matheus omisit. deinde in cordibus suis cogitantibus de illo utrum ipse esset christus. eum dicit respondisse. ego quidem aqua baptizo vos. non dixit in penitentiam. Deinde matheus. qui autem inquit venturus est post me. fortior me est: ille vero. veniet inquit fortior me. Item matheus. Cuius non sum inquit dignus calciamenta portare: ille autem. cuius non sum dignus solvere corrigiam calciamentorum eius. Quod et marcus dicit: cum cetera taceat. Nam post commemoratum habitum et victum eius. secutus ait. Et predicabat dicens. Veniet fortior post me: cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calciamentorum eius. Ego baptizavi vos aqua: ille vero baptizabit vos spiritu sancto. De calciamentis ergo hoc a luca distat. quod addidit procumbens. De baptismo autem hoc ab utroque: quia non dixit. et igni. sed tantum in spiritu sancto. Sicut enim matheus ita

Het lucas dixit: et eodē ordine. Ipse vos baptizabit ī spū sco et igne. nisi qd' lucas nō addidit. sco. sicut matheus dixit ī spū sco et igni. His tribꝰ attestat[2] iohēs euāgelista cū dicit. Johes testimoniū phibet de ipo: et clamat dicēs. Hic ėat quē dixi: qui post me venit ante me factus est. quia prior me ėat. Sic eī ostēdit eū hoc ostēdisse. quando eū illi dixisse gmēorāt. repetisse autē et gmēorasse qd' iā dixisset cū ait. Hic est quē dixi. q̄ post me veit. Si ergo q̄rit[2] que ūba potius iohēs baptista dixerit. vtrū que matheus. an que lucas eū dixisse gmēorat. an que marcus ī ipis paucis que illū dixisse posuit tacēs cetera: nullōmodo hīc laborandū esse iudicat. qui prudēt' ītelligit ipās sentētias esse necessarias ggnoscēde vēitati. q̄buslibet ūbis fuerīt explicata explicatē. Qd' eī alius aliū ūbor ordinē tenet: non est vtiqʒ contrariū. Neqʒ illud contrariū est. si alius dicit qd' alius p̄t'mittit. Vt eī q̄sqʒ meminerat et vt cuiqʒ cordi ėat vel breuius vl' plixius. eandē tamē explicare sentētiā: ita eos explicasse manifestū est. Et ī hoc satis appāret qd' ad rē maxīe ptinet ꝗ̄ qm̄ veritas euāgelij ūbo dei qd' supra oēm creaturā et'nū atqʒ īcōmutabile pmanet. p creaturā tpalibꝰ signis atqʒ linguis hoīm dispensato. sūmū culmē auctoritatis obtinuit: non nos debē arbitrari metiri queq̄. si pluribꝰ rē quā audierīt vel viderūt reminiscētibꝰ. nō eodē modo atqʒ eisdem ūbis ėadē tamē res fuāit īdicata. vt siue mutet[2] ordo verbor. siue alia p alijs que tamē idē valeant ūba pferantur. siue aliq̄d vel qd' recordanti nō occurrit. vel qd' ex alijs que dicūt[2] possit ītelligi minus dicat[2]. siue aliorum que magis dicē statuit narrandor gratia. congruius modus vt tēpori sufficiat. aliq̄d sibi nō totū explicandū. sed ex pte tangendū quisqʒ suscipiat: siue ad illuminandā declarandāqʒ sentētiā nichil quidē rerū. ūbor tamē aliq̄d addat. cui auctoritas narrandi gcessa est. siue rē bene tenēs nō assequat[2] q̄uis id conet[2] memoriter etiā ūba que audiuit ad integrū nūciare.

Quisq̄s āt dicit euāgelistis id certe p spc̄ sci potētiā id debuisse concedi. vt nec ī genere ūbor. nec ī ordīe. nec ī nūo discreparēt: non ītelligit. quanto amplius excellit auctōitas

euangelistarū. tantomagis p eos fuisse firmandā . . . cete
ror hoīn vera loquentiū securitatē: vt pluribꝰ eadē rem
forte narrātibꝰ. nullōmodo qsqͣ eor de mendatio recte ar
guatur. si ab altero id ita discrepauerit. vt possit etiā euā
gelistarū exemplo precedente defendi. Cū eī fas non sit euā
gelistarū aliquē mētitū fuisse vel estimare vl' dicē. sic appa
rebit nec eū fuisse mentitū. cui recordāti tl'e aliqd acciderit.
quale illis accidisse monstratur. Et quāto magis ad mores op
timos ptinet cauere mēdaciū: tantomagis tam eminēti auc
toritate regi debeamꝰ. ne putaremꝰ esse mēdacia. cū sic
inter se variari aliquor narratioēs inuenirēmꝰ vt int' euā
gelistas variate st': simul etiā qd' ad doctrīnā fidelē maxime
ptinet īntelligeremꝰ. nō tā vbor qͣ verū querendā vl' am
plectendā esse veritatē: quādo eos qui nō eadē locutione
vtūtur. cū rebus sentēcijsqȝ nō discrepāt. ī eadē veritate cō
stitisse approbamꝰ. Qd ergo ī hijs que de narratioībꝰ euā
gelistarū collata pposui. putandū est esse contrariū. an quod
alius dicit. cuiꝰ nō sū dignus calciamēta portare. alij vo
corrigiā calciamēti soluere? Nō eī vbis aut vbor ordine
aut aliquo genere locutioīs. sed etiā re ipa videtur aliud
esse. calciamēta portare. aliud corrigiā calciamēti solue.
Si eī alterū hor dixit. merito ergo queri potest. qd iohēs
dixerit non se dignū esse: vtrū calciamēta portare. an cor
rigiā calciamēti solue. Si eī alterū hor dixit: ille videtur
vera narrasse qui hoc potuit narrare qd' dixit. Qui aūt
aliud. etsi non est mētitus. certe vl' oblitus aliud p alio
dixisse putabitur. Oēm aūt falsitatē abesse euāgelistis
decet. nō solū ea que mētiendo promitur. sed etiā que
obliuiscendo. Itaqȝ si ad rē ptinet. aliqd aliud ītelligere
ex eo qd' dictū est. calciamēta portare. et aliqd aliud ex
eo qd' dictū est. corrigiā calciamēti soluere? qd aliud acci
piendū recte existimaueris. nisi iohēm vtrūqȝ dixisse. siue
aliud alio tpe. siue contextim? Potuit eī sic dicē. Cuius
nō sū dignus corrigiā calciamēti solue. nec calciamēta
portare: vt vnꝰ euāgelistarū hinc aliud. alij vo aliud. oēs
tamē verū narrauerīt. Si aūt nichil intendit iohānes
cū de calciamētis dnī dicēt. nisi excellentiā eius et humi
litatē suā. qd'libet hor dixerit siue de soluēda corrigia cal

ciamētorum. siue de portandis calciamētis: eandē tamē sententiā tenuit quisquis etiā verbis suis pro calciamentorum commemoratione eandē significationē humilitatis expressit. Vnde ab eadē voluntate nō aberrauit. Vtilis igitur modus. et memorie pro maxime commendādus. cū de quecientia dicimus euāgelistarū. nō esse mendaciū. cū quisque etiā dicens aliquid aliud quod etiā ille nō dixit de quo aliquid narrat. voluntatē tamē eius hanc explicat, quā etiā ille qui eius verba commemorat. Ita enim salubriter discimus nichil aliud esse querendū. quam quod velit ille qui loquitur.

Sequitur ergo matheus et dicit. Tunc venit ihesus a galilea in iordanē ad iohem: vt baptizaretur ab eo. Iohes autem prohibebat eum dicens. Ego a te debeo baptizari. et tu venis ad me? Respondens autem ihesus. dixit ei. Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iusticiā. Tunc dimisit eum. xiiij.

Attestantur et ceteri venisse ihesum ad iohem. Baptizatū autem tres commemorant: sed tacent quod matheus ait dixisse dnō iohannē. vel iohanni dnm respondisse. xiiij.

Deinde sequitur matheus. Baptizatus autem confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei celi. et vidit spm dei descendentē sicut columbā: et manentē super se. Et ecce vox de celis dicens, Hic est filius meus dilectus: in quo michi complacui.

Hoc et alij duo marcus et lucas similiter narrant. sed de verbis vocis que de celo facta est narrant locutionē: salua tamē sentencia. Nam quod enim matheus ait dictū. hic est filius meus dilectus in quo michi complacui. et alij duo dicunt. tu es filius meus dilectus ad eandē sententiā explicandā valet; sicut superius tractatū est. Vox enim celestis vnū horum dixit: sed euāgelista ostendere voluit ad id valere quod dictū est. hic est filius meus. vt illis potius indicaretur qui audiebant quod ipse esset filius dei: atque ita dictū referre voluit. tu es filius meus. ac si illis diceretur. hic est filius meus. Non enim xpo indicabatur quod sciebat. sed audiebant qui aderant propter quos etiā vox ipsa facta est. Iam vero quod alius dicit. in quo michi complacui. alius in te complacui. alius in te complacuit michi: si queris quid horum in illa voce sonuerit. quodlibet accipe: dummodo intelligas eos qui non eandē locutionē retulerunt eandē retulisse sententiā. Que diuersitas locutionum ad hoc etiā vtilis est: ne vno modo dictū minus intelligatur. et aliter quam se res habet interpretetur. Quod enim dictū est. in quo michi complacui

si velit q̄s ita ītellig̃e. vt de⁹ ī filio ꝯplacuisse sibi videatur:
admonet̃ ex eo qd' dictū est. ī te michi ꝯplacui. Si rursus
ex hoc vno ītelligat q̄sq̃ ī filio p̄rem placuisse hoīb⁹: admonet̃
ex eo qd' dictū est. ī te ꝯplacui. Ex quo satis apparet. quilibet
euangelistarū celestis vocis etiā v̄ba tenuerit. alios sed eādē
sententiā familiarius explicandā v̄ba variasse. vt ītelligat̃
hoc dictū esse ab oīb⁹: tanq̄ diceret̃. ī te placitū meū ꝯstitui.
hoc est ꝑ te gerere qd' michi placet. Illud v̄o qd' nō nulli codi
ces habēt scd̄m lucā. hoc illa voce sonuisse qd' ī psalmo sc̄p
tū est. Filius meus es tu ego hodie genui te. q̄uis ī antiq̄o
+ codicib⁹ ribus⁺ grecis nō īueniri ꝑhibeatur: tamē si aliq̄b⁹ fide dignus
^ possit exēplarib⁹ ꝯfirmari^ qd aliud q̄ vtrūq̃ ītelligendū est quo
libet v̄borum ordine de celo sonuisse. xv

Quod aūt scd̄m iohēm de columba dicitur. nō quādo fc̄m
est narratur. sed v̄ba iohānis baptiste referūt̃ cō
memorantis qd' viderit. In quo q̄ritur. q̄admodū dictū
sit. et ego nō noueram eū. sed qui misit me baptizare ī aq̄
ille michi dixit. sup quē videris sp̄m descendentē et manē
tē sup eū. hic est qui baptizat ī sp̄u sc̄o. Si eī tūc eū non
cognouit/cū columbā vidit descendentē sup eū. querendū
est quomodo dixerit venienti vt baptizaret̃. ego magis
a te debeo baptizari. Hoc eī ei dixit anq̄ columba descēdet.
Ex quo apparet. q̄uis eū iā nosset. nā etiā matris in
vtero exultauit cū ad elizabeth maria venisset: aliquid
tamē ī eo qd' nondū nouerat columbe descensione didicis
se: qd' ip̄e scilicet lauaret ī sp̄u sc̄o. ꝓpria quadā et diui
na potestate. vt nullus homo qui accepisset a deo bap
tismū. etiā si aliquē baptizaret. posset dicere suū esse
tradere. vel a se dari sp̄m sc̄m. xvi.

Sequit̃ matheus et dicit. Tūc ih̄s ductus est in desertū
a sp̄u: vt temptaret̃ a dyabolo. Et cū ieiunasset quadra
ginta dieb⁹ et quadraginta noctib⁹: postea esuriit. Et ac
cedēs temptator dixit ei. Si filius dei es: dic vt lapides isti
panes fiant. Qui respondēs dixit. Scriptū est. nō ī solo pane
viuit homo. sed ī oī v̄bo qd' ꝓcedit de ore dei. et cetera vsq̄
ad id qd' dictū est. tūc reliquit eū dyabolus. et ecce angeli
~~acc~~ accesserūt et ministrabāt ei.

Totū hoc similit' lucas narrat. et si nō eodē ordine. Unde ĩcertū est. q̄d prius factū sit: utrū regna t're prius demōstrata sint ei. et postea ĩ pinnā tēpli leuat⁹ sit: an hoc prius et illud postea. Nichil tamē ad rē: dū oīa facta esse manifestū sit. Et q̄d' alijs ůbis easdē sententias explicat lucas: nō semp cōmendandū est. q̄r nichil deperat ůitati.

Marcus aūt attestat' q̄dē eū ĩ deserto a dyabolo esse teptatū. quadraginta dieb⁹ ⁊ noctib⁹: sed tacet q̄d ei dictū sit. q̄d ue respondeīt. Item q̄d' lucas p̄termisit. iste non tacuit: q̄d' angeli ministrabant ei.

Iohannes ůo totū istū locū pretermisit.

Sequit' narrās matheus. Cū aūt audisset ihesus q̄d' iohānes traditus esset: secessit ĩ galileā. Hoc et marcus dicit et lucas: sed lucas de iohāne tradito p' nichil hoc loco dicit. Joh'es aūt euāgelista priusq̄' iret ih's ĩ galileā. dicit petrū et andreā mansisse cū illo uno die. et tūc petro nomē ĩpositū. cū antea symon uocaretur; sequēte itē die iā uolentē exire ĩ galileā. ĩuenisse philippū et ei dixisse. ut sequeret' eū. Inde uērū est. ut etiā de nathanaele narraret. Die aūt tercia ĩ galilea constitutū. fecisse illū de aque ĩ uinū conuersione miraculū. Que oīa ceteri euāgeliste p̄t'miserūt: id cōtexentes narratioīb⁹ suis q̄d' ih's reuersus sit ĩ galileā. Unde ĩtelligitur ĩt'positos fuisse aliq̄s dies. quib⁹ illa de discipulis gesta s̄t' que ĩterponūt' a iohāne. Nō est aūt cōtrariū ei loco ubi matheus narrat dn̄m dixisse petro. tu es petrus. et sup̄ hāc petrā edificabo ecc'lam meā. Neq̄ꝫ eū hoc nomē tūc accepisse ĩtelligendus est: sed tūc potius. quando ei ioh'es dictū esse cōmeōrat. tu uocaberis cephas q̄d' ĩt'pretat' petrus: ut eū hoc noīe appellaret postea dn̄s dicēs. tu es petrus. Nō eī ait. tu uocab'is petrus; sed q̄d' ei iā dictū erat antea uocaberis.

Deīde cōtexit narrationē matheus et dicit. Et relicta ciuitate nazareth. ueīt et habitauit ĩ capharnaū ĩ maritima. ĩ finibus zabulon et neptalim: et cetera. quousq̄ꝫ sermo quē habuit ĩ mōte terminet'. In quo

textu narrationis attestatur et marcus de discipulorum vocatione petri et andree: et paulo post iacobi et iohannis. Sed cum matheus continuo contexeret narrationem prolixi illius sermonis quem in monte habuit. postea quam multos curavit et eum multe turbe secute sunt: marcus interposuit alia. quia docebat eos in synagoga. et stupebant super doctrina eius. Tunc ipse dixit quod et matheus post illum prolixum sermonem. quia erat docens eos quasi potestatem habens. et non sicut scribe. Narravit etiam de homine a quo expulsus est spiritus inmundus: deinde de socru petri. In hiis autem ei lucas consentit. Matheus vero de isto demonio nichil narravit: de socru autem petri non tacuit. sed postea. XVII.

In hoc autem loco quem nunc consideramus. idem matheus post vocationem discipulorum. quibus piscantibus iussit ut eum sequerentur. narrat eum circuisse galileam. docentem in synagogis et predicantem evangelium. et sanantem omnem languorem. et collectis turbis ad eum ascendisse in montem. et usum fuisse illo sermone prolixo. Dat ergo locum intelligendi tunc factum esse. que marcus post electionem eorundem discipulorum narrat. cum circuiret galileam et doceret in synagogis eorum. tunc etiam de socru petri. sed eum postea commemorasse quod prius miserat. quamvis non omnia pretermissa in narratione vocaverit. Sane potest movere quomodo iohannes dicat. non in galilea sed iuxta iordanem primum andream secutum esse dominum cum alio cuius nomen tacetur. deinde petrum ab illo nomen accepisse. tercio philippum vocatum ut eum sequeretur. Ceteri autem tres evangeliste de piscatione eos vocatos dicunt satis inter se congruenter: maxime matheus et marcus. Nam lucas andream non nominat: qui tamen intelligitur in eam navim fuisse secundum mathei et marci narrationem. qui breviter hoc perstringunt quemadmodum gestum sit. Quod lucas apertius explicavit commemorans etiam miraculum super captura piscium: et quod ex ipsa navi dominus prius fuit locutus ad turbas. Hoc etiam videtur distare. quod tantum petro a domino dictum commemorat. ex hoc iam homines eris capiens. quod illi ambobus fratribus esse dictum narraverunt. Sed potuit utique petro hoc prius dici. cum de capta ingenti multitudine piscium miraretur quod lucas insinuavit: et ambobus postea quod illi duo commemoraverunt. Illud ergo quod de iohanne diximus. diligenter considerandum est. Non enim parva repugnantia putari potest. cum et locorum plurimum intersit et temporis et ipsius vocationis. Nam si iuxta iordanem antequam ihesus isset in galileam

ad testimonium iohannis baptiste. secuti sunt eum duo. quorum unus
erat andreas. qui fratrem suum symonem continuo adduxit ad ihesum
^accepit quando et nomen ut petrus vocaretur^ .Nunc quomodo ab aliis euan
gelistis dicitur quod eos in galilea piscantes invenerit. atque ad discipulatum vocaverit nisi quia
intelligendum est non sic eos vidisse tunc dominum iuxta iordanem. ut ei
iam inseparabiliter coherent. sed tantum cognovisse quis esset.
eumque miratos ad propria remeasse. Ita et in chana galilee cum
fecisset de aqua vinum. dicit idem iohannes quod crediderunt in
eum discipuli eius. Quod ita narrat. Et die tercio. nuptie facte sunt
in chana galilee. et erat mater eius ibi. Vocatus est autem illis
et discipuli eius ad nuptias. Qui utique si tunc in eum crediderunt
sicut paulo post dicit. nondum erant discipuli cum ad nuptias vo
cati sunt. sed illo more locutionis hoc dictum est. quo loquimur cum di
cimus apostolum paulum in tharso cilicie natum. Neque enim iam tunc erat
apostolus. Ita discipulos xpisti invitatos ad nuptias cum audimus:
non iam discipulos. sed qui futuri erant discipuli intelligere debemus.
Iam enim utique discipuli xpisti erant. quando ista† atque conscripta sunt: et† narrata
ideo sic locutus est de illis. temporum preteritorum narrator.

Quod autem dicit idem iohannes. post hoc descendit capharnaum.
ipse et mater eius et discipuli eius et fratres eius. et ibi man
serunt non multis diebus: incertum est utrum iam illi adheserant
etiam petrus et andreas et filii zebedei. Matheus enim primo
narrat. quod venerit primo et habitaverit in capharnaum: et pos
tea quod eos de navibus piscantes vocaverit: iste autem quod cum illo
capharnaum venerint discipuli eius. An forte matheus quod pretermi
serat recapitulavit. quia non ait ipse. post hoc ambulans iuxta ma
re galilee vidit duos fratres: sed sine ulla consequentis temporis dif
ferentia. ambulans autem iuxta mare galilee. vidit duos
fratres. et cetera. Proinde fieri potest ut postea narraverit. non
quod postea factum erat. sed quod prius pretermiserat: ut cum illo venisse
intelligantur capharnaum. quo iohannes dicit et ipsum et matrem
eius et discipulos venisse. An potius alii discipuli fuerunt sicut
enim iam philippus sequebatur. quem sic vocaverat ut diceret
ei sequere me. Quo enim ordine vocati sint omnes duodecim apostoli in
euangelistarum narrationibus non apparet. quippe quidem non tantum ordo
vocationis. sed nec ipsa vocatio commemorata est omnium. sed tantum
philippi. petri. andree. et filiorum zebedei. et mathei publi

tam. qui etiā leui uocabatur: singillatī tamē ab eo nomen
et prim9 solus petrus accepit. Nā filios zebedei nō singil
lati. sed simul ambos appellauit tonitrui filios.
Sane animaduertendū est qđ scriptura euāgelica et apli
ca. nō solū illos duodecī appellat discipl'os ei9. sed oēs qui
ī eū credētes magisterio ei9 ad regnū celoꝝ erudiebant̄
ex quoꝝ mltitudine elegit duodecī. quos et aplos noīa
uit sicut lucas cōmemorat. Ipē quippe paulo post ait. Et
descendēs cū illis stetit ī loco campestri: et turba disciploꝝ
eius. et multitudo copiosa plebis. Non utiq dicet turbā
discipuloꝝ hoīes duodecī. Alijs q̄q scripturarū locis hoc
euidenter apparet: discipl'os ei9 oēs appellatos. qui ab
eo discerēt qđ ad eternā uitā ptineret.
Queri aūt potest. quomodo binos uocauerit de nauicu
lis piscatores. scilicet pmo petrū et andreā. deinde pgressus pau
lulū alios duos zebedei filios sicut narrat matheus et
marcus: cū lucas dicat ambas eoꝝ nauiculas īpletas + iacobū …
magna illa captura piscium. socios q petri cōmemoret + uocatos
ad adiuuandū cū retia plena retrahere nō possent. simulq
miratos tantā mltitudinē piscium que capta erat. et cū
petro tantū dixisset. noli timere. ex hoc iā hoīes eris capiens:
simul eū tamē subductis ad trā nauibus. secutos fuisse.
Unde intelligendū est hoc pmū esse factū qđ lucas īsinuat.
nec tūc eos a dn̄o uocatos: sed tantū petro fuisse pdictū.
qđ hoīes esset capturus. Qđ nō ideo dictū est. quasi iā pis
ces nūq̄ esset capturus. Nā et post resurrectionē dn̄i.
legim9 eos esse piscatos. Dictū est ergo qđ deinceps captu
rus esset hoīes: nō dictū est qđ iā nō esset capturus pis
ces. Unde datur locus. intelligere eos ad capturam piscium ex more
remeasse. ut postea fieret qđ matheus et marcus narrāt.
quādo eos binos uocauit. et iussit ut eū sequerentur. pmo
duob9 petro et andree: deinde alijs duob9 filijs zebedei.
Tunc enī nō subductis ad trā nauib9 tanq̄ cura redeundi. sed
ita eū secuti sunt tanq̄ uocantē et iubentē ut eū sequerent̄. XVIII
Illud etiā requirendū est. quomodo iohēs euāgelista anteq̄ iohēs
baptista missus esset ī carcerē dicit ihm isse ī galileā.
Postea enī q̄ cōmemorauit. qđ ī chana galilee fecit de aqua

vinũ. et descendit capharnaũ cũ mre et discipulis. et ibi
remanserũt nõ multis diebus: dicitqz deinde ascendisse
iherusolimã ppt' pascha. post hec venisse in iudeã trã et
discipulos eius. et illic demoratũ cũ eis et baptizantẽ. Ubi
secutus ait. Erat aũt iohes baptizans in enon iuxta salim:
quia aque multe erãt illic. et veniebãt et baptizabantur.
Nondũ eñi missus erat iohes in carcerẽ. Matheus aũt dicit.
Cũ aũt audisset ihs qd iohes traditus esset: secessit
in galileã. Simili aũt et marcus. Postea aũt qm traditus
esset iohes. venit ihs in galileã. Lucas etiã nichil qdẽ
dicit de tradito iohãne: sed tamẽ et ipse post baptismũ
et temptationẽ xpi dicit eũ isse in galileã sicut illi duo.
Nã ita contexit narrationẽ suã. Et consũmata oĩ temptatiõe.
dyabolus recessit ab illo usqz ad tẽpus. Et regressus
est ihs in virtute spc in galileã: et fama exiit per univsã
regionẽ de illo. Unde intelligitur hos euãgelistas nõ iohãnis
euãgeliste contraria narrasse: sed ptmisisse primũ
aduentũ dñi in galileã postea qm baptizatus est. quando
illic aquã conuertit in vinũ. Tunc eñi nondũ traditus erat
iohes. Eũ vo aduentũ eius in galileã connexuisse ~~narratio~~
narrationibus suis. qui post iohem traditũ factus est de
quo eius reditu in galileã etiã ipse iohes euãgelista sic loquitur.
Ut ergo cognouit ihs qz audierũt iudei. quia ihs
plures discipulos facit et baptizat qm iohes. quãqm ihs nõ baptizaret
sed discipuli eius: reliquit iudeã et abiit in galileã
iterũ. Tunc ergo intelligimus iã fuisse traditũ iohem: iudeos
vo audisse qd plures discipulos faceret ihs qm fecerat
et baptizauerat iohannes. XIX.

Iam nũc de illo sermone plixo quẽ scdm matheũ in
monte habuit dñs videamus: et ceteri euangeliste vtrũ aduersari
nichil videantur. Marcus quippe nõ eũ commemorauit
oĩno. nec aliqd eius simile dixit. nisi quasdã sententias
nõ contextĩ sed sparsim. qs dñs locis aliis repetiuit.
Reliquit tamẽ locũ in textu narrationis sue: ubi intelligamus
hunc dictũ esse sermonẽ. sed ab eo ptmissũ. Et erat inquit
pdicans in synagogis eorum et in oĩ galilea: et demonia eiciens.
In hac pdicatione quã dicit eũ habuisse in oĩ galilea.

intelligitur etiam sermo iste habitus in monte cuius commemorationem facit matheus. Nam idem marcus ita sequitur. Et venit ad eum leprosus deprecans eum: et genu flexo dixit. Si vis potes me mundare. et cetera. De hoc leproso mundato talia connectit: ut ipse intelligatur quem matheus commemorat tunc esse mundatum. quando post illum sermonem dominus de monte descendit. Sic enim ait matheus. Cum autem descendisset de monte. secute sunt eum turbe multe. Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens. Domine si vis potes me mundare. et cetera. Huius leprosi etiam meminit lucas: non sane hoc ordine. sed ut solet pretermissa recordari. vel posterius facta preoccupare. sicut divinitus suggerebatur que antea cognita postea recordando conscriberet. Verumtamen idem lucas sermonem etiam ipse domini prolixum narravit: ubi etiam sic exorsus est ut in isto matheus. Hic enim dixit. Beati pauperes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum: et ille. beati pauperes quoniam vestrum est regnum dei. Deinde multa que sequuntur etiam in luce narratione similia sunt et ad extremum sermonis ipsa conclusio prorsus eadem repetitur de prudente qui edificavit super petram. et de stulto qui edificavit super arenam: nisi quod flumen tantum dicit illisum ibi domui. et non pluviam et ventos sicut matheus posuit. Posset ergo facillime ~~eadem~~ credi eundem etiam ipse domini interposuisse sermonem. aliquas autem pretermisisse sententias quas matheus posuit. item alias posuisse quas iste non dixit: quasdam etiam non hisdem verbis. custodita tamen veritatis integritate similiter explicasse. Posset hoc sicut dixi facillime credi. nisi moveret quod matheus in monte dicit hunc habitum esse sermonem a domino sedente: lucas autem in loco campestri. a domino stante. Hec itaque diversitas facit videri alium fuisse illum. alium istum. Quid enim prohibet christum alibi quedam repetere que iam dixerat: aut iterum quedam facere que antea fecerat?

Non sane istos duos sermones. quorum unum matheus alterum lucas inseruit longa temporis distancia separari hinc probabiliter creditur. quod et antea et postea quedam similia. vel eadem ambo narraverunt. ut non absurde eorum narrationes sentiantur interponentium in eisdem locis et diebus esse versate. Nam matheus hoc ita dicit. Et secute sunt eum turbe multe de galilea et decapoli. et iherusolimis et iudea. et trans iordanem. Videns autem turbas: ascendit in montem. Et cum sedisset: accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum: docebat eos dicens.

Beati pauperes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum. et cetera. Hic potest videri multas turbas vitare voluisse. et ob hoc ascendisse in montem: tamquam secedendo a turbis. ut solis discipulis suis loqueretur. Cui rei videtur attestari etiam lucas ita narrans. Factum est autem in illis diebus exiit in montem orare: et erat pernoctans in oratione dei. Et cum dies factus esset: vocavit discipulos suos. et elegit duodecim ex ipsis. quos et apostolos nominavit, Simonem quem cognominavit petrum. et andream fratrem eius: iacobum et iohannem. philippum et bartholomeum. matheum et thomam: iacobum alphei. et symonem qui vocatur zelotes: iudam iacobi. et iudam scarioth. qui fuit proditor. Et descendens cum illis stetit in loco campestri. et turba discipulorum eius cum illo. et multitudo copiosa plebis ab omni iudea et ierusalem et maritima et tyri et sydonis. qui venerant ut audirent eum. et sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus inmundis: curabantur. Et omnis turba querebat eum tangere: quia virtus de illo exibat. et sanabat omnes. Et ipse elevatis oculis in discipulos suos. dicebat. Beati pauperes. quoniam vestrum est regnum dei. et cetera. Hic potest intelligi cum in monte duodecim discipulos elegit ex pluribus. quos apostolos nominavit. quod matheus pretermisit. tunc illum habuisse sermonem quem matheus interposuit et lucas tacuit. hoc est in monte. ac deinde cum descendisset in loco campestri habuisse alterum similem. de quo matheus tacet. lucas non tacet: et utrumque sermonem eodem modo esse conclusum.

Quod autem matheus isto sermone terminato sequitur et dicit. et factum est cum consummasset ihesus verba hec. mirabantur turbe super doctrina eius: potest videri discipulorum turbas dixisse. ex quibus illos duodecim elegit. Quod vero mox ait. cum autem descendisset de monte secute sunt eum turbe multe. et ecce leprosus veniens adorabat eum. potest intelligi post utrumque sermonem factum fuisse: non solum quem matheus. verum etiam quem lucas interponit. Neque enim apparet post descensionem de monte quantum temporis fuerit interpositum. sed id solum voluit significare matheus post illam descensionem multas turbas fuisse cum domino quando leprosum mundavit. non quantum temporis interfuerit: presertim cum eundem leprosum lucas in civitate iam posito domino dicat esse mundatum. quod matheus dicere non curavit. Quamquam etiam illud possit occurrere in aliqua excelsiore parte montis primo cum solis discipulis fuisse dominum. quando ex eis illos duodecim elegit. deinde

cū eis descendisse. nō de monte. sed de ipa montis celsitu
dine. ī campestrē locū. id est ī aliquā equalitatē que ī latere
montis erat et multas turbas capere poterat. atq; ibi stetis
se donec ad eū turbe congregarent: ac postea cū sedisset.
discipulos eius ꝓpinquius accessisse: atq; illis ceterisq; turbis pre
sentibus vnū habuisse sermonē. quē matheus lucasq; narra
uit diuerso narrandi modo. sed eadē veritate rerū et sente
ciarū quas ambo dixerūt. Ita ei ꝑmonuimus qd' et nullo premonente vnicuiq;
sponte videndū sit. si qs pt'mittit aliqd qd' alius dicat. non
esse contrariū: nec si alius aliud modo alio dicit. dū eadē
rerū sententiarumq; veritas explicet: vt qd' matheus ait. cū aut
descendisset de monte. simul etiā de illo campestri loco qui ī
latere montis esse potuit intelligat. Deinde matheus de lep
so mundato narrat. qd' etiā marcus et lucas similiter. XX.

Post hec matheus seqt et dicit. Cū aut intro isset caphar
naū. accessit ad eū centurio rogās eū & dicēs. Dne puer
meus iacet paliticus in domo et male torquet: et cetera vsq;
ad eū locū vbi ait. et sanatus est puer ex illa hora. De hoc
puero centurionis etiā lucas cmemorat: nō sicut iste post munda
tū leprosū. quē ille postea recordatus cmemorauit. sed post
finē illius plixioris sermonis: qd' ita cōiungit. Cū aut cplesset
oīa vba sua ī auribus plebis: intrauit capharnaū. Centurionis
aut cuiusdā seruus male habēs erat moriturus. qui illi erat
preciosus. et cetera. vsq; ī eū locū quo sanatus est. Hic intelligendū
est cū iplesset quidē oīa vba sua ī auribus plebis. intrasse xpm
capharnaū. hoc esse quia nō ante q̄ hec vba sua fminasset ī
trauit. sed nō est expressū post quātū tpis interuallū. cū istos
sermones terminasset intrauerit capharnaū. In quo quippe inter
uallo leprosus ille mundatus est. quē loco suo matheus īt ponit:
Iste autē postea recordatur.

Iam g° videamus. vtrū sibi de hoc seruo centurionis matheus
lucasq; consentiant. Matheus eī dicit. Accessit ad eū centurio rogās
eū & dicēs: puer meus iacet ī domo paliticus. Cui videtur
repugnare qd' ait lucas. Et cū audisset de ihu. misit ad eū
seniores iudeorū: rogās eū vt veniret et sanaret seruū eius.
At illi cū venissent ad ihm. rogabant eū solicite. dicentes ei. Quia
dignus est vt hoc illi prestes. Diligit eī gentē nram: et syna
gogā ipē edificauit nobis. Ihs aut ibat cū illis. Et cū iā nō

longe esset a domo: misit ad eum centurio amicos dicens. Domine noli vexari. Non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te. Sed dic verbo: et sanabitur puer meus. Si enim hoc ita gestum est. quomodo erit verum quod matheus narrat. accessit ad eum quidam centurio, cum ipse non accesserit. sed amicos miserit? nisi diligenter advertentes intelligamus matheum non omnimodo deseruisse usitatum morem loquendi? Non solum enim dicere solemus accessisse aliquid etiam antequam perveniret illuc quo dicitur accessisse. Unde etiam dicimus parum accessit vel multum accessit eo quo appetit pervenire: verum etiam ipsam perventionem cuius adipiscendi causa acceditur dicimus plerumque factam. et si eum ad quem pervenit non videat ille qui pervenit: cum per amicum pervenit aliquem. cuius ei favor est necessarius. Quod ita tenuit consuetudo. ut etiam iam vulgo perventores appellentur qui potentum quorumlibet tamquam inaccessibiles animos per convenientium personarum interpositionem ambitionis arte pertingunt. Si ergo perventio usitate dicitur per alios fieri. quanto magis accessus per alios fieri potest. qui plerumque infra perventionem remansit. quando potuerit quisque plurimum quidem accedere. sed tamen non potuerit pervenire? Non ergo absurde matheus etiam quod vulgo possit intelligi per alios facto accessu centurionis ad dominum. compendio dicere voluit. accessit ad eum centurio.

Verumtamen non negligenter intuenda est etiam sancti euangeliste altitudo mistice locutionis: secundum quam scriptum est in psalmo. Accedite ad eum et illuminamini. Proinde quia fidem centurionis qua vere acceditur ad ihesum. ipse ita laudavit. ut diceret non inveni tantam fidem in israel: ipsum potius accessisse ad christum dicere voluit prudens euangelista. quam illos per quos verba sua miserat. Porro autem lucas ideo totum quemadmodum esset gestum aperuit: ut ex hoc intelligere cogeremur quemadmodum accessisse dixerit alius qui mentiri non potuit. Sicut enim et illa mulier que sanguinis fluxum patiebatur: quamvis fimbriam vestimenti eius tenuerit. magis tamen tetigit dominum quam ille turbe. a quibus premebatur. Ut enim hec quo magis credidit. eo magis tetigit dominum: ita et centurio. quo magis credidit. magis accessit ad dominum. Iam cetera in hoc capitulo que alter dicit. et alter pretermittit superfluo pertractantur: cum ex illa regula premissa commendata nichil inveniatur habere contrarium. XXI.

Sequitur matheus et dicit. Et cum venisset ihesus in domum

petri; vidit socru͂ eius iacentē & febricitantē. Et tetigit ma
nu͂ eius: et dimisit eā febris. Et surrexit: et ministrabat illis.
Hoc quando factu͂ sit. id est post qd vel ante qd: nō expres
sit matheus. Nō eñ qd post narrat: hoc post etiā factu͂ ne
cesse est itelligat. Nimiru͂ hoc recoluisse iste itelligit qd
prius omiserat. Nam id marcus narrat anteqȝ illud de lepro
mundato cōmemoret. qd post sermonē i monte habitu͂ de quo
ipse tacuit videtur iterposuisse. Itaqȝ & lucas post hoc factu͂ nar
rat de socru petri post qd et marcus. ante sermonē etiam
ipm quē plixu͂ interposuit. qui potest idē videri quē dicit in
monte habitu͂ matheus. Qd at iterest quo quisqȝ loco ponat. siue
qd ex ordine inserit. siue qd omissu͂ recolit. siue qd postea factu͂
ante preoccupat. du͂ tamē nō aduersetur eadē narranti vel
alia. nec sibi nec alteri? Quia eñ nullius i potestate est. qm̄uis
optime fideliterqȝ res cognitas quo quisqȝ ordine recordetur.
qd eñ prius posterius ve hoī veniat i mente. nō est ut volumus.
sed ut datur: satis probabile est qd vnusquisqȝ euangelistaru͂ eo se
credidit ordine narrare debuisse. quo voluisset deus ea ipa
que narrabat eius recordationi suggerere: i eis duntaxat rebus. qua
ru͂ ordo siue ille siue ille sit nichil minuit auctoritati verita
tiqȝ euangelice. Cur at sps scūs diuidens ppria vnicuiqȝ prout vult.
et ideo mentes quoqȝ scōrum ppter libros i tanto auctoritatis culmine
collocandos i recolendo que scriberet. sine dubio gubernans &
regens. aliu͂ sic. aliu͂ vō sic narrationē sua͂ ordinare pmiserit.
quisquis pia diligentia quesiuerit. diuinitus adiutus poterit inuenire.
Hoc tamē nō est huius opis muneris qd nunc suscepimus: sed tan
tu͂ ut demostremus euāgelistas neqȝ sibi neqȝ inter se repug
nare. quolibet ordine vel easdē res vel alias factoru͂ dictorumqȝ
xpi. vnusquisqȝ eorum potuerit voluerit ve narrare. Quapropter
vbi ordo tpm nō apparet. nichil nra iteresse debet. quem
narrandi ordinē quilibet eorum tenuerit. Vbi at apparet. si qd
mouerit qd sibi aut alteri repugnare videatur: vtiqȝ considerandu͂
et enodandu͂ est. xxvi

Sequitur ergo matheus. dicens. Vespe at facto: obtulerunt ei
multos demonia habentes. Et eiciebat sps vbo. et oēs male
habentes curauit: vt impleretur qd dictu͂ est per ysaiā pphetā dicentē.
Ipse infirmitates nras accepit. et egrotationes portauit. Hoc
ad eundē diei tempus ptinere satis idicat. cu͂ subiungit. vespe
at facto. Sic et marcus cu͂ de ipa socru petri sanata dixisset

et ministrabat eis: hoc idē subiungit. Vespe aūt facto cū occidisset
sol: offerebāt ad eū oēs male habētes ⁊ demonia. Et erat
oīs ciuitas congregata ante ianuā: et curauit multos
qui vexabātur varijs languoribꝰ. Et demonia multa eiciebat
et nō sinebat ea loq. qr sciebāt eū. Et diluculo valde surgēs:
egressus abijt ī desertū locū. Videtur hic ordinē tenuisse
marcus. vt post illud qd dictū est. vespe aūt facto. deinde di
ceret. et diluculo valde surgēs. quāuis illud necesse sit vbi
dicitur. vespe aūt facto. eiusdē diei vesperū accipe. ⁊ vbi dicitur dilu + nec
culo. eiusdē noctis diluculū, Tamē vtrūq; videri potest. hic rerū
gestarū ordo seruatus. ꝑpter digestū tēpm ordinē. lucas quoq; cū de so
cru petri narrasset. nō ait. ipo vespe aūt facto: sed tamē quo
idē significaret. adiūxit dicēs. Cū sol aūt occidisset: oēs qui habebāt
īfirmos varijs languoribꝰ. ducebāt illos ad eū. At ille singulis
manus iponēs. curabat eos. Exibāt aūt demonia a multis clamā
tia et dicētia. qr tu es filiꝰ dei. Et increpās nō sinebat ea loqui:
quia sciebāt ipm esse xpm. Facta aūt die: egressus ibat ī desertū
locū. Et hic videmꝰ prorsus eūdē ordinē tēporꝫ custoditū. quē cō
perimꝰ apud marcū. Matheꝰ aūt qui videtur nō ordīe quo gestū ē.
sed quo ꝑtermissū recolit hoc de socru petri cōmemorasse: postea quoq; +
narrauit qd ipo diei sero etiā vespe gestū sit. iā non subiūgit dilucu
lū. sed ita narrat. Videns aūt ihs turbas multas circū se: iussit ire trās
fretū. Iā hoc aliud est: nō illud qd marcus ⁊ lucas cōtexūt. qui ~~ꝑ~~
post vesperū diluculū posuit. Qd aūt hic dictū est. videns ihesus
turbas multas circū se. iussit ire trās fretū. aliud cū recordatū
īterposuisse debemꝰ accipe. qd die quodā cū vidisset ihs turbas
multas circū se. iussit ire trās fretū. deinde qd subiūgit, XXIIJ.

Et accedēs vnꝰ scriba. ait illi. Magister sequar te quocūq; ieris.
vsq; ad illud vbi ait. dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
Hoc sili narrat ⁊ lucas. sed ille post plura. nec ipe sane expres
so ordīe tēporꝫ. sed recordantis modo: vtrū qd prius omisit.
an qd posterius iā quoq; facta sit ea que sequitur ꝑoccupauit. recētū
est. Ita ei dicit. Factū est aūt ābulātibꝰ illis ī via: dixit quidā ad illū.
Sequar te quocūq; ieris. Et respōdit ei prorsus eadē que matheꝰ
cōmemorat. Qd aūt matheus dicit tūc istud gestū esse. quādo ius
sit vt irent trās fretū. lucas vero ābulantibꝰ illis ī via. nō est con
trariū: qr vtiq; ~~[illegible]~~ via ambulabāt vt venirent ad fretū. Et de
illo qui petit primo sepelire prēm suū matheꝰ et lucas oīno
cōsentiūt. Qd aūt matheꝰ primo eiusdē vba posuit. hoc ꝑter

prem suu͂ petetis. et deide dn̄i dicentis sequere me. lucas
aūt primo dn̄i dictis, sequere me. et deide ~~hoc petentis~~ illius
hoc petetis: ad sententia͂ nichil interest. Commemorauit et͂ lucas
et aliu͂ dixisse. seq̄r te dn̄e. sed p̄mu͂ p̄mitte michi renu͂
ciare hys que domi st̄. de quo tacet matheus. Inde ia͂ lu
cas ī aliud p̄rexit: nō in illud qd' ordine͂ tēporis sequebat'.
Post hec aūt iḡt designauit ⁊ dn̄s et alios septuaginta duos.
Post hec q̄dē manifeste. sed quāto tp̄is īt'uallo post hec fe
cerit illud dn̄s. nō apparet. In ip̄o tamē īteruallo fit. qd'
deīceps matheus subiungit. Nā idē matheus ordinē tē
poru͂ tenens ita narrat. xxiiij.

Et ascendēte eo ī nauiculā: secuti st̄ eu͂ discipuli ei9.
Et ecce motus magnus factus est ī mari. vsq; ad illud
vbi ait. et venit ī ciuitatē suā. Ista duo fc̄a͂ cōtinuati que
narrat matheus de trāquillato mari. postea q̄ͣ ventis īpera
uit ih̄c a sompno excitatus. et de illis qui habebat senu͂ de
moniū. ruptisq; vinculis agebant' ī desertu͂: alii narrat
marcus ⁊ lucas. Verbis aliys dicte st̄ sententie queda͂ ab alio
atq; alio. nō tamē alie: velut illud qd' dixit eu͂ dixisse ma
theus. q̄d timidi estis modice fidei? Vnde aliud hic. aliud
ille cōmemorat. Marcus ita dicit. Qd timidi estis? Necdu͂
habetis fidē: id est. illā p̄fcām velut granu͂ synapis. Hoc
ergo vt ille ait. modice fidei. lucas aūt. vbi est fides vr̄a?
et totu͂ ~~dici potuit~~ quidē dici potuit, q̄d timidi estis. vbi est
fides vr̄a. modice fidei: vnde hic aliud. aliud ille cōmemorat.
Et illud qd' expcitantes eu͂ dixerūt. matheus fit. dn̄e salua
nos. perimus: marcus. mḡr nō ad te p̄tinet q2 perimus. lucas.
p̄ceptor perimus. Vna sententia est excitantiu͂ dn̄m. saluari
volētiu͂. nec opus est querere q̄d hor͂ potius xp̄o dictu͂ sit. Siue
eī hor͂ aliq̄d triu͂ dixerūt. siue alia v̄ba que nullus euange
listaru͂ cōmemorauit? tantūdē tamē valētia ad eandē sente͂
cie veritatē q̄d ad rē ītest? Quāq̄ͣ et hoc fieri potuerit: vt plu
ribus eu͂ simul excitātib9 oīa hec aliud ab alio diceret'. Ita qd'
sedata tēpestate dixerūt scd̄m matheu͂. qualis est hic. q2 venti
⁊ mare obediūt ei. scd̄m marcu͂. q̄s putas est iste. q2 ventus
et mare obediūt ei. scd̄m luca͂. q̄s putas hic est. quia ventis
īperat et mari. et obediūt ei? q̄s nō videat vnā esse sente͂
tiā? Tantūdē eī prorsus valet quis putas est iste. vt qualis
est hic: et vbi nō est dictu͂. īperat. vtiq; ɔsequēt' itelligitur.

Quia iperanti obedietur.
Quod v° matheus duos dicit fuisse qui legione illa demo-
nii patiebat: que i porcos ire p̄missa est. marcus at̄ z lucas
unu cmemorant: itelligas unu eoz fuisse psone alicuius cla-
rioris et famosioris. que regio illa maxie dolebat. et pro cuius
salute plurimu satagebat. Hoc voletes significare duo eua-
geliste. solu cmemorandu iudicauerut. de quo facti huius fa-
ma latius p̄clarius qz flagrauerat. Nec qd' v'ba demonu
diuerse ab euagelistis dicta st: habet aliqd scrupuli. cu vel
ad una redigi sententia. vel oia dicta possint itelligi. Nec
qz pluraliter apud matheu. apud illos at singulariter loqt'.
cu et ipi narrat qd' itrogatus qd vocet': legione se esse res-
pondit. eo qd' mlta essent demonia. Nec qd' marcus dixit
circa mote grege fuisse porcoz: lucas at i mote: qcq repug-
nat. Grex ei porcoz tam magnus fuit: ut aliqd eius esset
i mote. aliqd circa monte. Erat ei duo milia porcoz. sicut
marcus expressit. xxv.
Hic ergo seqt' matheus. adhuc tepoz ordine seruas: atqz
ita narratione contexit. Et ascedens i nauicula: trasfre-
tauit et venit i ciuitate sua. Et ecce offerebat ei paliticu ia-
cete i lecto. et cetera. usqz ad illud qd' ait. videtes at turbe
timuerut et glorificauerut deu qui dedit potestate tale
hoibus. De hoc palitico dixerut etia marcus z lucas. Qd'
ergo matheus dicit dnm dixisse. cfide fili. dimittut' tibi
pcca tua. lucas at no dixit. fili. sed homo: ad sententia dni
expressius isinuanda valet. quia homi dimittebat' pcca.
qui hoc ipo quo homo erat no posset dice no peccaui: simul
etia ut ille qui homi dimittebat. itelligeret' deus. Marcus
v° hoc dixit qd' z matheus: sed no dixit. cfide. Potuit qde
et ita dici. Confide homo. dimittut' tibi pcca fili: aut cfide
fili. dimittut' tibi pcca homo. aut quolibet v'boz ordie con- Cgruente,
Illud sane potest moue. qd' de isto paralitico
matheus ita narrat. et ascendes nauicula. transfretauit z
venit i ciuitate sua. et ecce offerebat ei paliticu i lecto iace-
te: marcus at no hoc i eius ciuitate factu dicit. que utiqz na-
zareth. sz capharnau: qd' ita narrat. Et iteru intrauit caphar-
nau post dies. et auditu est qd' i domo esset. et cuenerut ml'-
ti. ita ut no caperet. neqz ad ianua: et loqbat' eis v'bu. Et ve-
nerut ferētes ad eu paliticu qui a quatuor portabatur:

et cū nō possent eū offerre pre turba. nudauerūt tectū ubi erat.
et patefacientes submiserūt grabatū ī quo paraliticus iacebat. Cū vi
disset aūt ihs fidē illoꝝ. et cetera. Lucas aūt nō commemorat ī quo loco
factū sit: sed ita dicit. Et factū est ī vna dierū. et ipse docebat
sedens. et erant pharisei sedentes et legis doctores. q̇ venerant ex oī
castello galilee et iudee et ihrlm: et virtus dnī erat ad sanandū eos.
Et ecce viri portantes ī lecto hoīem qui erat paraliticus: et q̄rebat
eū inferre et ponere ante eū. Et nō inuenientes qua parte illū īfer
rent pre turba: ascenderūt supra tectū. et per tegulas submiserūt
eū cū lecto in mediū ante ihm. Quoꝝ fidē vt vidit. dixit. Homo
remittuntur tibi peccata tua. et cetera. Remanet igitur questio inter
marcū et matheū: qđ matheus ita scribit. tamq̄ ī ciuitate dnī sit
factū. marcus aūt ī capharnaū. Que difficilius solueretur: si ma
theus etiā nazareth noīaret. Nunc vero cū potuerit ipa galilea dici
ciuitas xpi. quia ī galilea erat nazareth: sicut vniuersū regnū
dicitur ī tot ciuitatibus constitutū. romana ciuitas: cumq̄ ī tot gentibus
constituta sit ciuitas de qua dictū est. gloriosissima dicta sunt de te
ciuitas dei. et cū ipe prior populus dei ī tot ciuitatibus habitans. etiā
vna domus dictus sit populus isrl'. quis dubitauerit ī ciuitate sua hoc
fecisse ihm. cū hoc fecerit ī ciuitate capharnaū ciuitate galilee.
quo transfretando redierat de regione gerasenoꝝ. vt veniens
ī galileā recte dicatur venisse ī ciuitatē suā ī quocumq̄ oppido esset ga
lilee. presertim. quia ipa capharnaū ita excellit ī galilea. vt tamq̄ metro
polis haberetur? Quod si prorsus nō liceret accipe ciuitatē xpi
vel ipam galileā ī qua erat nazareth. vel ipam capharnaū. que
sicut caput galilee ciuitatibus eminebat. diceremus matheū pre
termisisse que gesta sunt postq̄ venit ihs ī ciuitatē suā. donec veniret
capharnaū. et hoc adiunxisse de sanato paralitico. sicut ī multis ita
facit pretermittentes media. tamq̄ hoc continuo sequatur qđ sine vlla pre
termissionis sue significatione subiungit. XXVI.

Hinc ergo sequitur matheus dicens. Et cū transisset inde ihs: vi
dit hoīem sedentē ī theloneo, matheū noīe. et ait illi. Sequere
me. Et surgens secutus est eū. Hoc marcus ita narrat: eundē
etiā ipe ordinē tenens. post illius paralitici sanitatē. Et egressus est
iterum ad mare oīsq̄ turba veniebat ad eū: et docebat eos. Et cū pre
teriret: vidit leui alphei sedentē ad theloneū. et ait illi. Sequere
me. et surgens secutus est eū. Nichil hic repugnat. Ipe est enim
matheus qui et leui. Lucas etiā hoc post eundē paralitici sanatū
ita subiungit. Et post hec exiit: et vidit publicanū noīe leui sedē
tē ad theloneū. et ait illi. Sequere me. Et relictis oībus surgens

secutus est eum. Hinc autem probabilius videtur quod hec pretermissa recor-
dando matheus commemorat. quia utique ante illum habitum sermonem
in monte. credendum est vocatum esse matheum. In eo quippe monte tunc
lucas commemorat omnes duodecim ex plurimis discipulis electos:
quos et apostolos nominavit. XXVII.

Contexit itaque matheus et dicit. Et factum est discumbente eo in domo:
ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum ihesu et
discipulis eius. et cetera. usque ad illud ubi ait. sed vinum novum in utres
novos mittunt. et ambo conservantur. Hic matheus non expressit
in cuius domo discumbebat ihesus cum publicanis et peccatoribus. Unde posset
videri non hoc ex ordine subiunxisse. sed quod alio tempore factum est recor-
datus interposuisse. nisi marcus et lucas qui hoc similiter narrant
manifestarent. in domo levi. hoc est mathei. discubuisse ihesum:
et dicta illa omnia que sequuntur. Ita enim marcus hoc idem dicit. eundem
ordinem servans. Et factum est cum accumberet in domo illius. publica-
ni et peccatores simul discumbebant cum ihesu. Cum ergo dicit in domo illius:
exprimit utique illum de quo superius loquebatur. id est levi. Sic
et lucas cum dixisset sequere me. et relictis omnibus surgens secutus est eum:
continuo subiecit. Et fecit ei convivium magnum levi in domo sua:
et erat turba multa publicanorum. et aliorum qui cum illis erant dis-
cumbentes. Manifestum est itaque in cuius domo ista gerebantur.

Iam verba ipsa videamus vel que a domino dicta. vel que ab ipso respon-
sa omnes isti tres evangeliste posuerunt. Matheus. Et videntes inquit
pharisei. dicebant discipulis eius. Quare cum publicanis et peccatoribus
manducat magister vester. Totidem pene verbis hoc ait magister et marcus.
Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester.
Pretermissum est ergo a matheo quod iste addidit. bibit. Sed quid
ad rem. cum plena sit sententia insinuans pariter communicantes.
Lucas autem aliquanto differentius hoc videtur commemorasse. Et mur-
murabant inquit pharisei et scribe eorum dicentes ad discipulos ~~eorum~~ eius.
Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis. Non
utique magistrum eorum volens illic intelligi: sed simul omnibus et ipsi
et discipulis eius hoc obiectum. insinuans non tantum ei dictum. sed illis:
quod et de seipso et de illis acciperetur. Nam utique et ipse lucas dicit
dominum respondisse: non veni vocare iustos. sed peccatores in peniten-
cia. Quod non eis respondisset: nisi quod dixerant. manducatis et
bibitis ad ipsum maxime pertineret. Propterea etiam matheus et mar-
cus de illo discipulis eius hoc obiectum esse narrarunt: quia et
cum discipulis dicebatur. magistro magis obiciebatur. quem sectando

imitabantur. Una ergo sententia est: et tanto melius insinuata quanto quibusdam verbis manente veritate variata.

Item quod matheus refert dominum respondisse. non opus est valentibus medicus sed male habentibus. euntes autem discite quid est. misericordiam volo et non sacrificium. non enim veni vocare iustos sed peccatores. marcus quoque et lucas eisdem pene verbis eandem sententiam tenuerunt. nisi quod ambo non interposuerunt illud ex propheta testimonium. misericordiam volo plus quam sacrificium. Lucas autem cum dixisset. non veni vocare iustos sed peccatores: addidit in penitentiam. Quod ad ~~explenda~~ sententiam valet. ne quisquam peccatores ob hoc ipsum quod peccatores sunt diligi arbitretur a christo. cum et illa similitudo de egrotis bene intimet. quid valet deus vocando peccatores tamquam medicus egros. utique ut ab iniquitate tamquam ab egritudine salvi fiant. quod fit per penitentiam,

\# explanandam

Item quod dicit matheus. tunc accesserunt ad eum discipuli iohannis dicentes. quare nos et pharisei ieiunamus frequenter. marcus similiter intulit dicens. et erant discipuli iohannis et pharisei ieiunantes. et veniunt et dicunt illi. cur discipuli iohannis et phariseorum ieiunant. nisi quod ipse putari potest addidisse phariseos quod simul cum discipulis iohannis hoc dixerunt. cum matheus tantum discipulos iohannis hoc dixisse perhibeat. Sed verba ipsa que illos dixisse apud marcum legimus. magis indicant alios dixisse de aliis. id est convivas qui aderant venisse ad ihesum. quia ieiunabant discipuli iohannis et pharisei. et hoc ei de illis dixisse: ut quod ait veniunt. non de ipsis dixerit de quibus interposuerat. et erant discipuli iohannis et pharisei ieiunantes. Sed cum isti essent ieiunantes: veniunt illi quos hoc movet. et dicunt illi. Cur discipuli iohannis et phariseorum ieiunant. tui autem non ieiunant? Quod lucas evidentius expressit ita hoc idem intimans: cum dixisset quod eis respondit dominus de vocatione peccatorum tamquam egrotorum. At illi igitur dixerunt ad eum. Quare discipuli iohannis ieiunant frequenter et observationes faciunt similiter et phariseorum. tui autem edunt et bibunt? Ergo et hic sicut marcus alios de aliis dixisse narravit. Unde ergo matheus. tunc accesserunt ad eum discipuli iohannis dicentes. quare nos et pharisei ieiunamus. nisi ~~quia e~~ quia et ipsi aderant. et omnes certatim ut quisque poterat obiecerunt? Quorum sententia diverso loquendi modo. sed tamen a veritate non alieno. a tribus evangelistis intimata est.

Item illud de sponsi filiis. quia non ieiunabunt quamdiu cum illis est sponsus. similiter interposuerunt matheus et marcus. nisi quod marcus

filios nuptiarum appellauit. quos ille sponse: quod ad rem nichil interest. Filios quippe sponsi, non tantum nuptiarum: sed etiam sponse intelligimus. Eadem ergo apta est sententia: non altera aduersa. Lucas autem non ait. numquid possunt filii sponsi ieiunare? sed ait. numquid potestis filios sponsi dum cum illis est sponsus facere ieiunare? In quo et ipse ad aliud quidem insinuandum eandem sententiam eleganter aperuit. Sic enim intelligitur eosdem ipsos qui loquebantur facturos [fuisse]: ut lugentes ieiunarent filii sponsi. quoniam ipsi essent sponsum occisuri.

Quod autem dicit matheus lugere. hoc marcus et lucas. ieiunare. quia et ille post tunc ieiunabunt ait. et non tunc lugebunt. Verum illo uerbo significauit de tali ieiunio dominum locutum. quod pertinet ad humilitatem tribulationis ut illud alterum quod pertinet ad gaudium mentis in spiritualia suspense. atque ob hoc alienate quodammodo a corporalibus cibis. posterioribus similitudinibus dominus significasse intelligatur de panno nouo et de uino nouo: id est ostendens quod animalibus atque carnalibus circa corpus occupatis. et ob hoc ueterem adhuc sensum trahentibus. hoc genus ieiunii non congruat. Quas similitudines et alii duo similiter explicauerunt. Iam enim satis in promptu est. nichil esse contrarium. si quod alius dicit quod alius pretermisit seu uerbi seu rei. dum uel ab eadem sententia non recedat. uel que forte alia ponitur. alii non aduersetur.

Sequitur deinde matheus et dicit. adhuc tempus ordinem XXVIII. 28
seruans. Hec illo loquente ad eos. ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens. Filia mea modo defuncta est: sed ueni impone manum super eam et uiuet. et cetera. usque ad illud ubi ait. et surrexit puella. et exiit fama hec per uniuersam terram illam. Dicunt hoc et alii duo marcus et lucas: sed ab isto ordine iam recedunt. Alibi enim hoc recordantur atque inserunt. id est eo loco ubi redit transfretando de regione gerasenorum post expulsa et in porcos permissa demonia. Nam hoc marcus ita iungit post illud apud gerasenos factum. Et cum transcendisset iterum ihesus in naui rursus trans fretum: conuenit turba multa ad illum. et erat circa mare. Et uenit quidam de archisynagogis nomine iairus. et uidens procidit ad pedes eius. at per hoc intelligendum est hoc de archisynagogi filia factum esse cum transcendisset ihesus in naui rursus trans fretum. sed quanto post non apparet. Nisi enim fuisset interuallum. non esset quando fieret quod modo narrauit matheus

i conuiuio domus sue. Tanquam de alio quippe narrauit more euangelistarum quod in domo sua gestum erat. Post quod factum nichil aliud continuo secutum quam hoc de archisynagogi filia. Sic enim ipse contexuit. ut ipse transitus apte indicet hoc consequenter narrari quod et consequenter factum est: quandoquidem cum superius commemorasset que de panno nouo et de vino nouo ihesus dixerit. continuo subiecit. Hec illo loquente ad eos. ecce princeps vnus accessit. ac per hoc si illo loquente accessit. nichil aliud dictorum factorumque eius interpositum est. In narratione autem marci patet locus. vbi interponi alia potuerint. sicut iam ostendimus. Similiter et lucas cum post narratum apud gerasenos miraculum transiit ad narrandum de archisynagogi filia. non sic transit vt repugnet matheo. qui post illas de panno et vino similitudines hoc gestum esse demonstrat. dicendo. hec illo loquente. Iste quippe cum terminasset quod apud gerasenos factum narrauerat: hoc modo transit in aliud. Factum est autem cum redisset ihesus excepit illum turba. Erant enim omnes expectantes eum. Et ecce vir cui nomen iairus. et ipse princeps synagoge erat. et cecidit ad pedes ihesu. et cetera. Sic intelligitur quod turba quidem illa continuo exceperit dominum. quippe que redituum expectabat. Quod vero adiunxit. et ecce vir cui nomen erat iairus. non continuo factum accipiendum est: sed prius illud de conuiuio publicanorum. sicut narrat matheus. Cui rei sic coniungit hoc vt non possit aliud factum consequenter intelligi.

In hac ergo narratione quam nunc narrandam suscepimus. de illa quidem que fluxum sanguinis patiebatur. omnes isti tres euangeliste sine vlla questione concordant. Neque enim interest ad rei veritatem quod ab alio aliquid tacitum. ab alio dicitur: nec quod marcus dicit quis tetigit vestimenta mea. et lucas. quis me tetigit. Alter enim dicit proprie. alter vsitate: eadem tamen vtraque sententia. Magis enim vsitatius dicimus. conscindis me. quam conscindis vestimenta mea: cum tamen in aperto sit quid velimus intelligi.

At vero cum matheus archisynagogum non moriturum. vel morientem vel in extremo vite positam filiam suam narrat domino nunciasse. sed omnino defunctam. illi duo morti iam proximam, nondum tamen mortuam, vsque adeo vt dicant venisse postea qui mortuam nunciaret. et ob hoc iam non debere vexari magistrum. quam sic veniret vt manum imponendo mori non sineret. non vt qui posset mortuam suscitare. considerandum est. ne repugnare videatur: et intelligendum breuitatis causa matheum hoc potius dicere voluisse

98 rogatum esse dominum ut faceret quod eum fecisse manifestum est: ut scilicet mortuam suscitaret. Attendit enim non verba patris de filia, sed quod est potissimum voluntatem: et talia verba posuit qualis voluntas erat. Ita enim desperaverat: ut potius eam vellet reviviscere non credens vivam posse inveniri, quam morientem reliquerat. Duo itaque posuerunt quod dixerat Iairus. Matheus autem quod voluerit atque cogitaverit. Utrumque ergo petitum est a domino: ut vel morientem salvam faceret, vel mortuam suscitaret. Sed cum instituisset Matheus totum breviter dicere, hoc insinuavit patrem rogantem dixisse: quod et ipsum certum est voluisse et Christum fecisse.

Plane si illi duo vel quisquam eorum patrem ipsum commemorasset dixisse quod sui domo venientes dixerunt ut iam non vexaret Iesus quod puella mortua fuisset: repugnaret eius cogitationi verba que posuit Matheus. Nunc vero et illud submittentibus suis et prohibentibus ne iam magistrum vexaret non legitur quod ille consenserit. Ac per hoc et illud quod dominus ait noli timere crede tantum et salva erit: non diffidentem reprehendit sed credentem robustius confirmavit. Talis quippe in illo fides erat qualis in illo qui ait: credo domine, adiuva incredulitatem meam. Que cum ita sint per huiusmodi locutiones evangelistarum varias sed non contrarias rem plane utilissimam discimus et pernecessariam. nichil in cuiusque verbis nos debere inspicere nisi voluntatem cui debet verba servire: nec mentiri quemquam si aliis verbis dixerit quod ille voluerit cuius verba non dicit: ne miseri aucupes vocum apicibus quodammodo litterarum putent ligandam esse veritatem. cum utique non in verbis tantum sed etiam in ceteris omnibus signis animorum non sit nisi ipse animus inquirendus.

Quod autem nonnulli codices habent secundum Matheum non enim mortua est mulier sed dormit. cum eam Marcus et Lucas duodecim annorum puellam fuisse testentur: intelligas hebreo more locutum esse Matheum. Nam et in aliis scripturarum locis hoc invenitur non eas tantum que virum passe fuerint sed omnino feminas eas etiam intactas atque integras mulieres appellari. Sicut de ipsa Eva scriptum est: formavit eam in mulierem. Et illud in libro Numerorum ubi iubentur mulieres custodiri que nescierunt cubile masculi id est virgines: ne interficiantur. Qua locutione etiam Paulus ipsum Christum ait factum ex muliere. Hoc enim melius intelligimus: quam ut illam duodecim annorum iam nuptam vel virum expertam esse credamus.

Sequitur matheus et dicit. Et transeunte inde ihesu: XXIX. secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes. Miserere nostri fili dauid. et cetera usque ad illud ubi ait. pharisei autem dicebant in principe demoniorum eicit demonia. Hoc de duobus cecis et de muto demonio solus matheus ponit. Illi enim duo ceci de quibus et alii narrant non sunt isti. sed tamen simile factum est. ita ut si ipse matheus non etiam illius facti meminisset. posset putari hoc quod nunc narrat dictum fuisse etiam ab aliis duobus. Quod commendare memorie diligenter debemus. esse quedam facta similia. quod probatur. cum idem ipse euangelista utrumque commemoret: ut si quando talia singula apud singulos inuenerimus. atque in eis contrarium quod solui non possit occurrat non hoc esse factum. sed aliud simile vel similiter factum.

Sane deinceps non apparet rerum ordo gestarum. XXX. Nam post hec duo facta de cecis et muto demonio ita sequitur. Et circuibat ihesus ciuitates omnes et castella docens in synagogis eorum. et predicans euangelium regni. et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. Videns autem turbas. misertus est eis: quia erant vexati et iacentes sicut oues ~~sine pastore~~ non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis. Messis quidem multa: operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis: ut eiciat operarios in messem suam. Et conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum inmundorum. et cetera usque ad illud ubi ait. amen dico vobis non perdet mercedem suam.

In toto hoc loco quem nunc commemorauimus. multa monuit discipulis suis: sed utrum ex ordine matheus subiunxerit. an ei ordo narrandi recordatio sua fuerit sicut dictum est. non apparet. Hunc locum breuiter videtur perstrinxisse marcus: et eum sic ingressus est dicens. Et circuibat castella in circuitu docens. Et conuocauit duodecim. et cepit eos mittere binos. et dabat illis potestatem spirituum inmundorum. et cetera usque ad illud ubi ait. excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. Sed antequam hoc narraret marcus. prius post resuscitatam filiam archisynagogi illud narrauit. ubi dominum in patria sua mirabantur unde illi esset tanta sapientia et virtutes. cum eius cognationem nossent: quod matheus post admonitionem istam discipulorum et post alia multa commemorat.

Itaque incertum. utrum hoc quod agitur in eius patria. matheus omissum recordauerit. an marcus recordatum anteceperit: quisnam eorum ordinem rei geste et quis recordationis sue tenuerit. Lucas autem continuo post resurrectionem filie patri subiungit hunc

locum. de potestate et admonitione discipulorum tam breviter sane quam marcus: neque ipse ita ut hoc sequi etiam in rerum gestarum ordine appareat. In nominibus ergo discipulorum lucas, qui eos alio nomine nominat cum primus eliguntur in monte, a matheo non discrepat. nisi in nomine iude iacobi. quem matheus tatdeum appellat: et nonnulli codices habent lebeum. Quis autem quemquam prohibuerit duobus vel tribus nominibus vocari?

Solet item queri. quomodo matheus et lucas commemorauerit dominum dixisse discipulis. ut ne virgam ferret. cum dicat marcus. et precepit eis ne quid tollerent in via nisi virgam tantum. et sequatur etiam ipse. non peram. non panem. neque in zona es: ut ostendat in eodem loco versari narrationem suam. in quo et illorum qui dixerunt nec virgam ferendam. Quod ita soluitur. ut intelligamus sub alia significatione dictam virgam que secundum marcum ferenda est. et sub alia illam que secundum matheum et lucam non est ferenda. Sicut sub alia significatione intelligitur temptatio de qua dictum est. deus neminem temptat. et sub alia de qua dictum est. temptat vos dominus deus vester ut sciat si diligitis eum. Illa seductionis est: hec probationis. Sicut iudicium aliter accipitur de quo dicitur. qui bene fecerunt in resurrectionem vite. qui male fecerunt in resurrectionem iudicii: et aliter de quo dictum est. iudica me deus et discerne causam meam de gente non sancta. Illud enim iudicium dampnationis est: hoc discretionis. Et multa alia sunt verba que non habent unam significationem. sed diversis locis congruenter posita. diverso modo intelliguntur et aliquando cum expositione dicuntur. ut est illud. Nolite pueri effici sensibus. sed malicia paruuli estote ut sensibus perfecti sitis. Hoc enim breuiter clausa sententia dici potuit: nolite esse pueri. sed estote pueri. Et illud. Si quis putat se sapientem esse in vobis in hoc seculo: stultus fiat ut sit sapiens. Quid enim aliud dicit. quam ut non sit sapiens ut sit sapiens. Aliquando autem clause ita dicuntur. ut exerceant inquirentem. ut est quod ait ad galathas. Inuicem onera vestra portate: et sic adimplebitis legem christi. Qui enim putat esse se aliquid cum nichil sit: seipsum seducit. Opus autem suum probet unusquisque: et tunc in semetipso habebit gloriam. et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit. Nisi oneris nomen sub diuersis significationibus acceperis. proculdubio putabis eum sibi in loquendo esse contrarium: et hoc in una sententia tam vicine positis verbis.

Liber .

Qui cum paulo ante dixisset. alter alterius onera portate: postea
dixit. unusquisque onus proprium portabit. Sed alia sunt onera parti
cipande infirmitatis: alia reddende rationis deo de actibus
nostris. Illa sustinenda cum fratribus communicantur: hec propria ab
unoquoque portantur. Ita et virga intelligitur spiritualiter de qua
dicit apostolus. in virga veniam ad vos: et corporaliter. qua utimur sive
ad equum sive ad aliquid aliud opus fuerit. ut interim omittam et
alias huius nominis figuratas significationes. Utrumque ergo accipien
dum est a domino apostolis dictum: ut nec virgam ferrent. et ut non nisi
virgam ferrent. Cum enim secundum matheum diceret eis. nolite possidere
aurum neque argentum. neque pecuniam in zonis vestris. non peram in via
neque duas tunicas. neque calciamenta. neque virgam. continuo sub
iecit. Dignus est enim operarius cibo suo. Unde satis ostendit. cur
eos hec possidere ac ferre noluerit: non quod necessaria non sint sus
tentationi huius vite. sed quia sic eos mittebat. ut eis hec deberi
monstraret ab illis ipsis quibus euangelium credentibus annuntiaret. tamquam
stipendia militantibus. tamquam fructum vinee plantatoribus. tamquam lac gregis
pastoribus. Unde paulus dicit. Quis militat suis stipendiis umquam?
Quis plantat vineam. et de fructibus eius non edit? Quis pascit gre
gem et de lacte gregis non percipit. Hinc enim loquebatur de hiis
que necessaria sunt predicatoribus euangelii. Unde paulo post dicit
Si nos vobis spiritualia seminavimus? magnum est si vestra carna
lia metamus? Si alii potestatis vestre participant? quare non ma
gis nos? Sed non sumus usi hac potestate. Unde apparet hec non
ita precepisse dominum. tamquam euangeliste aliunde vivere non debeant
quam eis prebentibus quibus annuntiant euangelium? alioquin contra hoc pre
ceptum fecit idem apostolus. qui victum de manuum suarum laboribus
transigebat ne cuiquam gravis esset: sed potestatem dedisse in qua
sciret ista sibi deberi. Cum autem a domino aliquid imperatur:
nisi fiat. inobedientie culpa est. Cum autem potestas datur: licet cuique
non uti. et tamquam de suo iure recedere. Hec ergo loquens dominus disci
pulis. id agebat quod ipse apostolus paulo post ita explicat. Nescitis
quoniam qui in templo operantur que de templo sunt edunt? qui altari de
serviunt altari compartiuntur? Sic et dominus ordinavit hiis qui euan
gelium annuntiant de euangelio vivere. Ego autem nullius horum usus sum.
Cum itaque dicit ita dominum ordinasse. se autem non usum esse: utique ostendit
utendi potestatem datam. non impositam serviendi necessitatem. Hoc ergo
ordinans dominus quod eum ordinasse dicit apostolus. qui euangelium annuntiant

de euāgelio viuē. illa aplis loquebatur vt ~~sien~~ securi non
possideret. neq; portaret huic vite necessaria: nec magna
nec minima. Ideo posuit nec ūgā: ostendēs a fidelibus
suis oīa deberi ministris suis. nulla supflua reqrētibus.
Ac p hoc addendo dignus est enī operarius cibo suo: prorsus ape
ruit et illustrauit vnde et quare hec oīa loqretur. Hanc ergo po
testatē. uirge noīe significauit: cū dixit. ne qd tollerent ī via.
nisi ūgā tantū. Potuit enī etiā sic breuiter dici. Nichil necessa
rioꝝ vobiscū feratis. nec ūgā. nisi ūgā tantū: vt illud quod
dictū est nec virga. itelligatur ne minimas qdē res: qd uero
adiūctū est. nisi ūgā tātū. itelligatur quia p potestatē a dnō
acceptā que ūge noīe significata est. etiā que nō portantur
+ nō nō deerūt. Vtrūq; ergo dns dixit. Sed qr vtrūq; vnus euā
gelista+ cōmemorauit: putatur q ūgā sub alia significatione posi
tā. tollēdā dixit. ei qui ūgā rursus aliud significātē non
tollēdā dixit. esse contrarius. Sed iā ratioē reddita nō putetur.
Sic & calciamēta cū dicit matheus ī via nō esse portanda.
curā prohibet. qua ideo portanda cogitantur ne desint. Hoc
de duabꝰ tunicis itelligendū est: ne qsq; eoꝝ preter eā qua esset
idutus. aliā portandā putaret solicitus ne opus esset. cū ex
illa potestate possz accipe. Proinde marcus dicēdo calciari eos
sandalijs vel soleis. aliqd hoc calciamētū mistice significationis
habē admonet. vt pes neq; tectus neq; nudus ad terā. id est.
nec occultetur euāgeliū. nec terrenis cōmodis innitatur. Et qd
nō portari vel haberi duas tunicas. sed expressius indui phibz
dicēs. et ne induerentur duabꝰ tunicis. qd eos monet. nisi nō du
pliciter sed simpliciter ambulare. Ita dnm oīa dixisse nullomodo
dubitandū est. ptim ppie. pti figurate: sed euāgelistas. aliā istū.
alia illū īseruisse scriptis suis. Quedā uero eadē vel duos vel tres
eoꝝ quoslibet. vel oēs quatuor posuisse: nec sic tamē oīa esse
cōscripta que ab illo seu dicta seu facta sunt. Quisquis aūt putat nō po
tuisse dnm ī vno sermoē quedā figurate. quedā ppia ponere:
eloquia eius cetera īspiciat. videbit qm hoc temere atq; ineru dite
arbitretur. Potest enī iste vt vnū aliqd dicā qd aīo iterī occur
rit. qm monet vt nesciat sinistra qd facit dextera. et ipsas
elemosinas et qcqd illic aliud pcipitur figurate accipiēdū putare.
Nunc rursus admoneo qd oportet meminisse lectorē. ne
tali admonitioē sepissime idigeat. alijs atq; alijs sermo
nū suoꝝ locis dnm iā multa iterasse que alibi iā dixerat: ne

l cum
forte ipsorum locorum ordo, ex alio euangelista non conuenerit. ali
cui eorum hinc putet esse contrarium, cum intelligere debeat iterum
alibi dici quod iam alibi dictum erat. nec tantum de dictis. verum
etiam de factis obseruari debere. Nichil enim prohibet hoc idem iterum
factum credere. Calumpniari autem euangelio. dum non credit iterum fac
tum quod iterum fieri non potuisse nemo conuincit. sacrilege va
Sequitur matheus et dicit. Et xxxi. nitatis est.
factum est cum consummasset ihesus precipiens duodecim disciplis
suis. transiit inde ut doceret et predicaret in ciuitatibus eorum.
Johannes autem cum audisset in vinculis opera christi: mittens de disciplis
suis ait illi. Tu es qui venturus es an alium expectamus.
et cetera usque ad illud ubi ait. et iustificata est sapientia a fi
liis suis. Hunc totum locum de iohanne baptista quod miserit ad ihesum.
et cuiusmodi responsum acceperint illi quos misit. et que post
eorum abscessum de iohanne dominus dixit. ut ponit ~~lucas~~ et lucas.
non quidem ipso ordine. Sed quis eorum recordationis sue. quis rerum ipsarum
hic ordinem teneat non apparet. xxxij.
Sequitur matheus et dicit. Tunc cepit exprobrare ciuitatibus
in quibus facte sunt plurime virtutes eius. quia non egissent
penitentiam. et cetera usque ad illud ubi ait. terre sodomorum remis
sius erit in die iudicii quam tibi. Etiam hoc commemorat lucas continua
to cuidam sermoni domini etiam ex ipsius ore coniungens. Unde magis
l illa videtur ipse hoc ordine commemorare quo a domino dicta sunt: matheus
autem sue recordationis ordinem tenuisse. Aut si illud quod idem ma
theus ait. tunc cepit exprobrare ciuitatibus. sic accipiendum pu
tatur. ut punctum ipsum temporis voluisse credatur exprimere. in eo
quod est. tunc. non autem ipsum tempus aliquanto latius quo hec multa
gerebantur et dicebantur: quisquis hoc credit. credat etiam hoc
esse bis dictum. Cum enim et apud unum euangelistam inueniantur
quedam que bis dixerit dominus. sicut apud eundem lucam de non
tollenda pera in via. et similia ceteris duobus locis dictum a domino
inuenitur. quid mirum si et aliquid aliud bis dictum. singillatim a sin
gulis dicitur eodem modo ordine quo dictum est? Et ideo diuer
sus ordo apparet in singulis: quia et tunc quando et ille. et
tunc quando iste commemorat dictum est.
Sequitur matheus In illo tempore respondens ihesus dixit. Con
fiteor tibi domine pater celi et terre. qui abscondisti hec a sapientibus

et prudentibus. et reuelasti ea paruulis. et cetera usque ad illud ubi ait. iugum enim meum suaue est. et onus meum leue. Huius loci et lucas meminit: sed ex parte. Non enim dicit ipse. uenite ad me omnes qui laboratis et onerati estis. et alia que sequuntur. Semel autem hoc dictum a domino. sed lucam non totum quod dictum est commemorasse credibile est. Matheus enim dicit. in illo tempore. respondens ihesus dixit. postea quam exprobrauit ciuitatibus. Lucas autem post illam exprobrationem ciuitatum interponit quedam. non tamen multa: atque hoc ita subiungit. In ipsa hora exultauit spiritu sancto et dixit. Unde etiam si matheus non illo tempore diceret. sed in ipsa hora. tam pauca interponit lucas in medio. ut etiam eadem hora non absurde dictum uideatur.

Sequitur matheus et dicit. In illo tempore XXXIII.

abiit ihesus sabbato per sata. Discipuli autem eius esurientes ceperunt uellere spicas et manducare. et cetera usque ad illud ubi ait. dominus est enim filius hominis etiam sabbati. Hoc quod sine ulla repugnantie questione commemoratur et a marco et a luca. sed illi non dicunt in illo tempore. Unde fortasse magis matheus rei geste hic ordinem tenuit: illi autem recordationis sue: nisi latius accipitur quod dictum est in illo tempore. id est in quo hec multa et diuersa gerebantur.

Sequitur ergo matheus narrans. Et cum XXXIIII.

inde transisset: uenit in synagogam iudeorum. Et ecce homo manum habens aridam. et cetera usque ad illud ubi ait. et restituta est sana sicut altera. De illo sanato qui manum habebat aridam etiam marcus et lucas non tacent. Posset autem putari eo die factum et de spicis et de isto sanato. quoniam sabbatum commemoratur: nisi lucas ~~apertissime~~ aperuisset alio sabbato factum esse de sanitate aride manus. Proinde quod ait matheus. et cum inde transisset uenit in synagogam eorum. non quidem uenit nisi cum inde transisset: sed post quot dies in synagogam eorum uenerit postea quam a segete illa transiit. an recte continuoque illuc ierit non expressum est. Ac per hoc datur narrationi luce locus. qui dicit alio sabbato huius manum sanatum.

Sed potest moueri. quomodo matheus dixerit. quod ipsi interrogauerint dominum si licet sabbato curare. uolentes inuenire accusandi occasionem: ipse uero proposuerit illis de oue similitudinem dicens. quis erit ex uobis homo qui habeat ouem unam. et si ceciderit hec sabbatis in foueam. nonne tenebit et leuabit eam. quanto melior est homo oue. itaque licet sabbato benefacere. cum marcus

et lucas illos potius a domino interrogatos esse perhibeat. licet sabbato be
ne facere an male. animam saluam facere an perdere. Itaque intelligendum est
quod illi prius interrogauerint dominum. si licet sabbato curare. deinde quod
intelligens cogitationes eorum aditum accusandi querentium. constituerit in me
dio illorum quem fuerat sanaturus. et interrogauerit que marcus et lu
cas eum interrogasse commemorat. ac tunc illis tacentibus proposuisse similitudinem
de oue. et conclusisse quod ~~lucas~~ liceat sabbato curare: postremo cir
cumspectis eis sicut marcus dicit contristatum super cecitate cordis eorum
dixisse homini. extende manum tuam.
Sequitur matheus ita contexens narrationem. Exeuntes autem
pharisei consilium faciebant aduersus eum quomodo eum perderent. Ihesus
autem sciens recessit inde. et secuti sunt eum multi et curauit eos omnes.
et precepit eis ne manifestum eum facerent: ut adimpleretur quod dictum est per
ysaiam prophetam dicentem. et cetera usque ad illud ubi ait. et in nomine eius
gentes sperabunt. Hoc solus iste commemorat: illi duo in alia preces
serunt. Ordinem sane rei geste videtur marcus aliquantulum tenuisse.
qui dicit ihesum cognita maligna aduersum se dispositione iudeorum
recessisse ad mare cum discipulis suis. et ad eum turbas confluxisse
et sanasse eum plurimos. Unde autem ceperit in aliud ire quod non ordine
sequeretur vix apparet. utrum ubi dicit conuenisse ad eum turbas. potuit
enim hoc tam et alio tempore. an ubi dicit ascendit in montem. quod et lucas videtur
commemorare dicens. Factum est autem in illis diebus exiit in montem orare. di
cendo enim in illis diebus: satis ostendit non continuo factum. XXXV.
Matheus ergo sequitur et dicit. Tunc oblatus est demonium habens + eum
cecus et mutus: et curauit + ita ut loqueretur et videret. Hoc
non isto ordine. sed post alia multa lucas commemorat: et mutum dicit
tantum non etiam cecum. Sed non ex eo quod aliquid tacet. de alio dicere
putandus est. Ea enim sententia etiam ipse contexit que matheus.
Sequitur matheus dicens. Et stupebant turbe omnes. XXXVI.
et dicebant. Numquid hic est filius dauid. Pharisei autem audientes
dixerunt. Hic non eicit demones. nisi in beelzebub principe demo
niorum. Ihesus autem sciens cogitationes eorum. dixit eis. Omne regnum
diuisum contra se desolabitur. et cetera usque ad illud ubi ait. ex
verbis tuis iustificaberis. et ex verbis tuis condempnaberis. Marcus
non ex occasione illius muti ubi dicit dictum de ihesu quod in beelzebub
eiceret demonia. sed post alia quedam que solus commemorat.
hoc quoque subnectit. siue alio loco id recolens et adiungens. siue aliquid
pretermittens et deinde ad hunc ordinem rediens. Lucas autem pene totidem
verbis hoc dicit quod matheus. et quod digitum dei appellat spiritum dei
ab eadem sententia non recedit. quin potius et aliquid docet. ut nouerimus

quadmodū itelligamus vbicūqȝ scrptū legimus. digitū dei.
In alijs aūt que nō hic dicūt marcus & lucas. nulla controuer
sia est: nec ī hijs que aliquādo aliter dicūt, qȝ eadē sentencia est,
Sequit^r matheus & dicit. Tūc responderūt xxxvij.
ei quidā de scribis & phariseis dicētes. Mgr. volum9
a te signū videre. et cetera vsqȝ ad illud vbi ait. sic erit gene
ratiōi huic pessime. Hec etiā lucas narrat: eo q̄de loco. sed
aliquāto dispari ordīe. Nā illud qd' petierūt signū a dño de ce
lo supra cmemorauit. post illud de muto miraculū: et nō ibi
retulit qd eis ad hoc respondisset dñs. sed postea cū turbe co
currissent dixit hoc fuisse responsū eis. qs dat itelligi superi9
a se cmemoratos qd' de celo signū querebāt. et annectit postea
qui īposuit de muliere que dixit dnō. btūs ven' qui te portauit,
Hanc aūt mulierē īterponit cū de sermone dn̄i cmemorasset.
qd' sp̄s īmūdus exiens ab hoīe redit & īuenit mūdatā domū,
Post mulierē ergo illā cū dixet responsū esse turbis de signo
qd' de celo querebāt. iposita similitudīe ione pphe. deinde
ctinuo sermone ipi9 dn̄i cmemorat dictū. de regina austri
et niniuitis. Ita aliqd potius cmemorauit qd' mathe9 tacuit
quam aliqd pter misit eorū que hoc loco ille narrauit.
Quis nō videat supfluo queri quo illa ordīe dn̄s dixerit.
Qū et hoc discere debeam9 p euāgelistarū excellētis
sima auctoritate non esse medaciū. si qsq̄ nō hoc ordine
cuiusq̄ sermonē dixerit. quo ille a quo pcessit. cū ipius
ordis nichil intersit ad rē. siue ita sit. Et adhuc lucas pro
ductiorē huc dn̄i sermonē idicat. ī eo qd' cmemorat qualia
mathe9 ī sermoē illo qui est habitus ī mōte. que bis dicta
itelligim9. et ibi scilicet & hic. Terminato aūt isto sermone
ī aliud pgit lucas. ī quo vtrū ordinē rerū gestarū seruet
incertū est. Ita eī cōnectit. Et cū loqueret^r. rogauit eū qdā
phariseus vt pranderet apud se. Nō aūt ait. cū hec loqret^r.
Nā si dixisset cū hec loqret^r: necessario cogēt itellige hoc
ordine nō tātū a se fuisse narrata. verū et a dño gesta,
Sequit^r ergo matheus et dicit. Adhuc eo xxxviij.
loquēte ad turbas: ecce mater ei9 et frēs foris stabāt
querētes loqui ei. et cetera vsqȝ ad illud vbi ait. qcūqȝ eī fe
cerit volūtatē patris mei qui ī celis est. ipē me9 frater

soror et mater est. Hoc sine dubio consequenter gestum intel
ligere debemus. Premisit enim cum ad hoc narrandum transiret
adhuc eo loquente ad turbas. Quid est autem adhuc. nisi cum illud
~~adhuc~~ loquebatur? Non enim dixit. et eo loquente ad turbas.
ecce mater eius et fratres. sed adhuc eo loquente cum dicit. cogit intel
ligi hec loquente que superius indicabat. Nam marcus post illud
quod de blasphemia spiritus sancti quod dominus dixerit retulit. venerunt igitur
mater eius et fratres. pretermissis quibusdam que in eodem textu sermonis
domini et matheus plenius marco et lucas plenius posuerunt.
Lucas autem non huius rei geste ordinem tenuit. sed preoccupauit
hoc. et preoccupatum ante narrauit. Denique hoc sic interposuit.
ut solutum appareat a nexu superiorum et posteriorum. Post com
memoratas enim quasdam parabolas domini. ita hoc de matre et fratribus
eius recordatum interposuit. Venerunt autem igitur ad eum mater et fratres
eius: et non poterant ad eum adire pre turba. Non expressit quando
ad eum venerint. Rursum cum et hinc transit ita loquitur. Factum est autem
igitur in una dierum: et ipse ascendit in naviculam et discipuli eius.
Et hic utique cum dicit. factum est in una dierum. satis indicat non ne
cesse esse. ut hec dies intelligatur in qua hoc gestum est. vel illa
continuo que sequitur. Nichil itaque habet repugnantie cum ceteris
duobus quod matheus de matre et fratribus domini narrat: neque in ver
bis domini. neque in ipso ordine rerum gestarum. XXXIX

Sequitur matheus. In illo die exiens ihesus de domo sedebat
secus mare. Et congregate sunt ad eum turbe multe: ita ut in na
viculam ascendens sederet. et omnis turba stabat in litore. Et locutus
est multa in parabolis dicens. et cetera usque ad illud ubi ait. ideo omnis
scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias qui profert
de thesauro suo noua et vetera. Post illud quod narratum est de
matre et fratribus domini. hoc continuo gestum esse et eodem ordine matheum
etiam in narrando tenuisse ea res insinuat. quia cum ille transiret
ita contexuit ut diceret. in illo die exiens ihesus de domo sedebat
secus mare. et congregate sunt ad eum turbe multe. Cum enim dicit. in
illo die? nisi forte dies more scripturarum tempus significet.
satis indicat aut hoc consequenter gestum. aut non multa interim po
tuisse: maxime quia et marcus eum ordinem tenet. Lucas autem
post illud quod narrat de matre et fratribus domini. in aliud transit:
nec eo transitu contexionem aliquam facit. qua huic ordini

repugnare videatur. Dominum ergo hor(um) que matheus dominum locutum esse narrauit. que cum illo dixerunt marcus et lucas: non habent repugnantie questionem. Que autem ipse solus dixit. multomagis sine controuersia sunt. nec in ipso ordine quamuis aliquando diuersum alius alium teneat. partim gestarum rerum, partim recordationis sue video quid vel cui quisque aduersetur.

Sequitur ergo matheus. Et factum est cum consummasset, XL. ihesus parabolas istas: transijt inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum. et cetera vsque ad illud ubi ait, et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum. A superiore sermone parabolarum sic transijt. vt non ostendat consequendi ordinis necessitatem. presertim quia marcus ab istis parabolis non in quod iste sed in aliud tendens. in quo et lucas ita conexuit narrationem. vt credibilius ostendatur hoc esse potius consequenter gestum. quod ipsi duo continuanter adiungunt, de naui scilicet in qua dormiebat ihesus. et de illo miraculo expulsorum demoniorum apud gerasenos. que duo matheus iam superius recolens interposuit. Nunc ergo que in patria sua dominus dixerit. vel que ei dicta sint. videamus utrum cum alijs duobus marco et luca non concordet. Nam iohannes longe et in diuersis et dissimilibus narrationis sue locis. vel dicta esse domino talia. vel eum dixisse commemorat: qualia hoc loco tres ceteri meminerunt. Et marcus quidem eadem propemodum commemorat in omnia que matheus. nisi quod dominum et marie filium et fabrum dicit a ciuibus suis dictum. non sicut matheus fabri filium. Nec mirandum est: cum vtrumque dici potuerit. Eo enim credebant et fabrum. quo filium fabri. Lucas autem latius eandem rem gestam indicat. et plura ibi commemorat. nec longe post baptismum eius et temptationem hoc inserit. sine dubio preoccupans quod multis rebus interpositis postea gestum est. Unde quisque possit aduertere. quod huic tam magne questioni quam de consensu euangelistarum enodandam deo adiuuante suscepimus. plurimum necessarium est. scientes eos aliquid pretermisisse. aut scientes quemadmodum se ordo rerum gestarum habet. alium potius ordinem sue recordationis tenuisse. Quod hinc euidentissime intelligi potest. quia lucas antequam aliquid narraret dominum fecisse capharnaum. preoccupauit hunc locum quem nunc consideramus: ubi ciues eius et potentiam virtutis in eo stupebant. et ignobilitatem generis contempnabant

Nā hoc dicit eis eū dixisse. vtiq dicitis michi. medice cura teipm.
quāta audiuim9 fcā ī capharnaū. fac ꝛ hic ī pria tua: cū scdm
euāsdē ipi9 luce narrationē nichil adhuc fecisse legat' caphar
naū. Qd' qr longū nō est. et facillimū est et pnecessariū. totū
īserim9. vnde ad hoc narrandū et quomodo venerit postea
Et qp baptizatū et teptatū dnm īdicauit. ita sequitur.
Et gsūmata oī teptatiōe. dyabolus recessit ab illo vsq ad
tempus. Et regressus est ihc ī vtute spc ī galileā: et fama exiit
p vniuersā regionē de illo. Et ipē docebat ī synagogis eo4. et
magnificabat' ab oibs. Et venit nazareth vbi erat nutritus.
et intrauit scdm gsuetudinē suā die sabbati ī synagogā. et
surrexit legē: et traditus est illi liber ysaie pphe. Et vt reuol
uit librū: īuenit locū vbi scptū erat. Sps dnī sup me ppt' qd' vnxit
~~[illegible]~~ me: euāgelizare paupibs misit me. p
dicare captiuis remissionē ꝛ cecis visū. dimitte confractos
ī remissionē. pdicare ānū dnī acceptū. et diē retributiōis.
Et cū plicuisset librū: reddidit ministro ꝛ sedit. Et oīm ī syna
goga oculi erāt intēdētes ī eū. Cepit aūt dicē ad illos: qr hodie
īpleta est scptura hec ī auribs vris. Et oēs testimoniū illi da
bāt: et mirabant' ī vbis grācie que pcedebāt de ore ipi9. et
dicebāt. None hic est filius ioseph? Et ait illis. Vtiq dicitis michi
hāc silitudinē. medice cura teipm. quāta audiuim9 fcā ī caphar
naū. fac ꝛ hic ī pria tua. et cetera. donec pagat totū ipm nar
ratiōis sue locū. Qd g° euidētius qp hoc eū sciente pocupas
se narrandū. cū vtiq iā magna ab illo ī capharnaū facta
fuisse et ipē nouerat et ipē gmeorat. que se nondū narras
se vtiq scit? Neq ei tantū ab eius baptismo pgressus est.
vt oblitus putet' nondū se aliqd gmeorasse de hiis que in
capharnaū gesta fuerāt. Modo ei cepit post baptismū aliquid
de dno narrare. xli

Fert' matheus. In illo tpe. audiuit herodes tetrarcha fa
mā ihū: et ait pueris suis. Hic est iohēs baptista. ipē surrex
it a mortuis: et ideo vtutes opant' ī eo. Marcus hoc idē
modo dicit: sed nō eodē ordīe. Nā postea qm discipulos dns
misit. dicēs eis. ne qd ī via ferrēt nisi vgā tantū; termina
to eo ~~[illegible]~~ sermone quātū ab illo gmeoratū est etiā hoc subiecit:
nulla tamē facta necessitate qua hoc etiā gsequēt' gestū esse
ītelligē cogerem sicut nec matheus. In illo ei tpe dicit. nō in

illo die vl' hora: nisi qd' marcus nō qd' heodes dixerit, sed di-
cebat īqt quia iohēs baptista surrexit a mortuis. Matheus
vō de ipō heode ait. īqt pueris suis. Lucas etiā eū narrādi
ordinē quē marcus tenēs. nec ipē sane etiā rerū gestarū
eūdē ordinē fuisse credi cogēs. ita hoc idē co
mēorat. Audiuit aūt īqt heodes oīa q̄ fiebāt
ab eo. et hesitabat eo qd' diceret a q̄busdā. quia
iohēs surrexit a mortuis. a q̄busdā vō. qz helias appa
ruit. ab aliis aūt qz ꝓpha vnꝰ de antiq̄s surrexit. Et ait
heodes. Iohēm ego decollaui. q̄s aūt est iste de quo ego au
dio talia. Et querebāt vidē eū. In hiis v̄bis lucas q̄z marco at
testat: ad hoc dūtaxat. qd' alii dixerūt nō heodes. iohēm a mor
tuis surrexisse. Sed quia hesitantē cōmēorauit heodē. v̄baqz
eiꝰ ita postea posuit dicētis. iohēm ego decollaui. q̄s aūt ē iste
de quo audio ego talia. itelligendū est post hāc hesitationē con
firmasse ī aīo suo qd' ab aliis dicebat. cū ait pueris suis si
cut matheꝰ narrat. et ait pueris suis. Hic est iohēs baptista
ipē surrexit a mortuis: et ideo v̄tutes operant ī eo. Aut ita
ꝓnūcianda st̄ hec v̄ba. vt adhuc hesitantē indicet. Si ei diceret.
nūqd nā hic est. aut nūqd forte hic est iohēs baptista: nō opus
esset admonē aliqd de pronūciatiōe. qua dubitās atqz hesitās
ītelligeret. Nūc quia illa v̄ba desūt. vtroqz modo ꝓnūciari
pt: vt aut cōfirmatū eū ex alioꝝ verbis credētē dixisse ac
cipiamꝰ. aut adhuc sicut lucas cōmēorat hesitantē. et presertī
qz ꝛ marcus q̄ superiꝰ dixerat ab aliis fuisse dictū qd' iohānes
a mortuis resurrexerit. ī extremo tamē ipm̄ heodē dixisse
nō tacet. quē ego decollaui iohēm a mortuis ꝯsurrexit. Nūc
ite v̄ba duobꝰ modis ꝓnūciari possūt: vt aut cōfirmantis
aut dubitātis ītelligantur. Cū aūt lucas postea q̄z hoc cōmēora-
uit ī aliud transeat: duo isti matheus ꝛ marcus ex occasiōe
narrāt q̄admodū sit ab heode iohēs occisus. xlij.

Sequit' g° matheus et dicit. Heodes eī tenuit iohēm. et al-
ligauit eū. et posuit ī carcerē. ꝓpt' heodiadē vxorē fris
sui. et cetera vsqz ad eū locū vbi ait. et accedētes discipli eiꝰ
tulerūt corpꝰ eiꝰ et sepelierūt illud. et venientes nūciauerūt
ihū. Marcus sili' hoc narrat. Lucas aūt id nō eodē ordīe recor
dat: sed circa ipm̄ baptismū quo baptizatus est dn̄s. Vnde
hoc pccupasse ītelligit' et ipē ex occasione: vt ibi narraret

qđ multo post factū est. Cū eī cōmemorasset iohis u̅ba de dño.
qđ ventilabꝝ ī manu ei9 ⁊ mundabit areā suā. frumēta recō
det ī horreū suū. paleas aūt cōburet igni īextīguibili: cōtinuo
subiecit qđ nō cōtinuo factū esse iohes euāgelista aptissime
exponēs cōmemorat. postea q̄ᵐ baptizatus est;
ihc iste illū ī galilea quādo fecit de aqua
vinū. et inde post paucoꝝ dierū ī capharnaū
habitationē. redisse ad iudeā trā. et ibi baptizasse mul
tos circa iordanē anq̄ᵐ missus esset ihoēs ī carcerē.
Quis aūt nō putet qui minus hꝫ lrīs eruditus est. tm̄
post illa u̅ba de ventilabro et de area mūdata. cōtinuo iohām
ita offensū vt eū ī carcerē misit? Nō aūt hoc ordīe ista
narrata quo gesta sꝫ et alibi iā ꝓbauimꝰ: et hoc ipō loco
nō quilibet alius, sed hoc idē lucas ꝓbat. Si eī post u̅ba illa cō
tinuo iohes ī carcē missus est: q̄ᵒmodo post ~~illā~~ illā ipsā cōmeō
ratione iohis ī carcere missi. baptizatus est ihc scd̄m illi9
luce narrationē? Proīde manifestū est ex occasione re
cordatū preoccupasse. et ante multa que prius q̄ᵐ iohām
hoc fiet gesta ~~narrationis~~ narraturus erat. hoc p̄occupatū
ī sua narratiōe p̄misisse: sed ne illi duo matheꝰ ⁊ marcꝰ
eo verū ordīe de iohāne ī carcerē misso. ī sua narratiōe
posuerūt. Qđ factū apparet etiā ī eoꝝ scriptis. Ita ⁊ ipi
dixerūt tradito iohāne dnm̄ isse ī galileā. et post mlta que
fecit ī galilea veniūt ad h̄eodis admonitionē et hesitationē.
qđ iohes quē decollauit a mortuis resurrexerit: et ex occa
sione narrāt oīa que de iohāne cōtigerūt īcluso ⁊ occiso.

Sequitur ergo matheus cū dixisset nūciatū esse xp̄o qđ iohes
occisus esset: et ita narrationē cōtexit. Qđ cū audisset
igit ihc. secessit inde ī nauicula ī desertū locū seorsū. Et cū
audissent turbe: secute sꝫ eū pedestres de ciuitatibꝰ. Et exiēs
vidit turbā multā: et misertus ei9 curauit languidos eoꝝ.
Hoc cōtinuo post iohis passionē factū esse cōmeōrat. Unde
post hec facta sūt illa que primo narrata sūt: quibꝰ mo
dis h̄eodes dixit. iohēm ego decollaui. Illa eī posteriora debet
itelligi. que ad h̄eodē ptulit fama vt moueret᷑ et hesitaret
quisnā iste esse posset de quo audierat talia. cū iohēm ipē

occidisset. Marcus autem postea quam passionem iohannis narrauit
commemorat discipulos suos redisse ad ihesum. et renunciasse illi
omnia que egerant et docuerant. et dominum eis quod ipse commemorat solus
dixisse ut requiescerent pusillum in deserto. et ascendisse cum eis nauim
et isse. et turbas hoc uidentes preuenisse eos illuc. quarum miser-
tum dominum docuisse multa. et hora iam pregrediente factum esse ut de
quinque panibus et duobus piscibus omnes qui aderant pascerentur.
Quod miraculum omnes quattuor euangeliste commemorauerunt. Lucas
etiam quia iam longe supra de iohannis passione narrauerat. ex
occasione quam diximus nunc postea quam commemorauit illam herodis
hesitationem a domino quisnam esset. hoc continuo subiungit quod marcus
id est redisse ad illum apostolos et narrasse illi quecumque illi fece-
rant. et assumptis eis recessisse in locum desertum atque eo secutas
turbas locutum esse de regno dei. et eos qui cura indigebant
sanasse. atque inde etiam ipsa die declinante commemorat miracu-
lum de quinque panibus factum. At uero iohannes qui multum ab eis tribus
euangelistis eo distat: quia magis in sermonibus quos habuit
dominus inmoratur quam in factis que mirabiliter fecit. postea quam com-
memorauit eum relicta iudea abisse iterum in galileam. quod tunc intel-
ligitur factum cum et alii euangeliste dicunt eum iohanne tradito + in ga- + isse
lileam. Postea quam ergo id commemorauit iohannes in transitu eius per sa-
mariam. multa que locutus est ex occasione illius samaritane
quam inuenit ad puteum contexit narrationi sue: et post duos dies
dicit eum inde exisse in galileam. deinde uenisse in chana galilee.
ubi fecerat de aqua uinum. et sanasse filium reguli cuiusdam.
Alia uero que illum in galilea fecisse atque dixisse alii dixerunt.
iohannes tacet. Sed sane quod illi tacuerunt dicit ascendisse eum
in die festo iherusolimis. et fecisse miraculum illud de homine qui
triginta octo annos habebat in infirmitate. nec habebat hominem a
quo in piscinam deponeretur. in qua variis inualitudinibus affecti
sanabantur: et ex hac occasione multa eum locutum fuisse comme-
morat. Post hec dicit eum abisse trans mare galilee quod est tybe-
riadis. et secutam multitudinem magnam: deinde abisse in montem
et ibi sedisse cum discipulis suis. proximo pasche die festo iudeorum.
Tunc leuatis oculis et uisa multitudine. pauisse eam de panibus

quinque et duobus piscibus: quod et ceteri euangeliste dicunt. at per hoc preter
misisse illum que illi narrando ad huius miraculi operationem ve
nerunt certum est. Verumtamen quamuis ex alia narrationis via cum et illa
tacuissent que iste dixisset. ad hoc miraculum de quinque panibus
occurrerunt sibi et illi tres qui pene pariter ambulabant. et iste
qui sermonum domini alta conspectans per alia que illi tacuerunt cir
cumuolauit quodammodo. et eis ad miraculum de quinque panibus
pariter commemorandum. non multo post ab eis rursus in altiora
deuolaturus occurrit.
Sequitur ergo matheus. et ad ipsum de quinque panibus factum
miraculum narrationem suam ita ex ordine perducit. Vespere autem
facto: accesserunt ad eum discipuli eius dicentes. Desertus est locus
et hora iam preteriit: dimitte turbas ut euntes in castella emant
sibi escas. Ihesus autem dixit eis. Non habent necesse ire. date illis
vos manducare: et cetera usque ad illud ubi ait. manducantium
autem fuit numerus quinque milia virorum. exceptis paruulis et mulieribus.
Hoc igitur miraculum quod omnes quattuor euangeliste commemorant. et pu
tantur aliquid inter se discrepare considerandum atque tractandum est.
ut ex hoc etiam ad cetera similia regule locutionum discantur
quibus tam diuersis eadem tamen sententia retinetur. et eadem rerum
veritas custoditur. Et inchoanda est quidem consideratio: non a ma
theo secundum ordinem euangelistarum. sed a iohanne potius. a quo
ita est expressa ista narratio. ut etiam nomina discipulorum dicerit
cum quibus de hac re locutus est dominus. Ita enim dicit. Cum subleuasset
ergo ihesus oculos et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum: di
cit ad philippum. Unde ememus panes ut manducent hii.
Hoc autem dicebat temptans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.
Respondit ei philippus. Ducentorum denariorum panes non sufficiunt
eis: ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicebat ei unus ex dis
cipulis eius: andreas frater symonis petri. Est puer unus hic qui
habet quinque panes ordeaceos et duos pisces. Sed hec quid sunt
inter tantos? Dicit ergo ihesus. Facite homines discumbere. Erat autem fenum
multum in loco. Discubuerunt ergo viri: numero quasi quinque milia.
Accepit ergo panes ihesus: et cum gratias egisset. distribuit dis
cumbentibus. Similiter et ex piscibus: quantum volebant. Ut autem impleti
sunt: dixit discipulis suis. Colligite que superauerunt frag
menta: ne pereant. Collegerunt ergo. et impleuerunt duodecim
cophinos fragmentorum. ex quinque panibus ordeaceis. que superfuerunt

hiis qui manducauerunt. Non hic querit qd iste dicit cuiusmodi esset
panes. ordeaceos eos fuisse non tacuit. qd ceteri tacuerunt. neqz
hoc querit qd iste non dixit fuisse ibi etiam preter quinqz milia virorum
paruulos et mulieres qd dicit matheus. et omnino iam certum esse debet
et regulariter teneri in talibus questionibus neminem moueri o-
portere. cum ab alio dicitur qd ab alio pretermittitur: sed queritur
quomodo ea que dixerunt vera sint omnia. ne narrationem
alterius narrans alia alter excludat. Si enim dominus secundum narra-
tionem iohannis prospectis turbis quesiuit a philippo temptans eum
unde illis esce dari posset. potest moueri quomodo sit verum. qd
alii narrauerunt prius dixisse discipulos domino ut dimitteret turbas.
quo sibi alimenta emerent de proximis locis. quibus ille respondit
secundum matheum. non habent necesse ire. date illis vos manducare.
cui etiam marcus lucasqz consentiunt. tantum hoc pretermittentes qd
ait. non habent necesse ire. Intelligitur ergo post hec verba dominum inspex-
isse multitudinem et dixisse philippo qd iohannes commemorat. isti
autem pretermiserunt. Deinde qd philippus apud iohannem respondit.
hoc marcus a discipulis responsum esse commemorat. volens intel-
ligi et hoc ~~ordine~~ ore ceterorum philippum respondisse. quamquam et
pluralem numerum pro singulari usitatissime ponere potuerit. Qd
ergo ait philippus. ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis
ut unusquisqz modicum quid accipiat. hoc est dicere qd ait marcus.
euntes ememus ducentis denariis panes. et dabimus eis man-
ducare. Qd autem commemorat idem marcus: quot panes habe-
tis. pretermiserunt ceteri. Qd autem andreas apud iohannem de quinqz
panibus et duobus piscibus suggessit: hoc ceteri pluralem numerum
pro singulari ponentes. ex discipulorum persona retulerunt. Et lu-
cas quidem responsionem philippi et responsionem andree in unam
sententiam constrinxit. Qd enim ait. non sunt nobis plusquam quinqz
panes et duo pisces: ad andree retulit responsionem. Qd
vero adiunxit. nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc tur-
bam escas. videtur ad responsionem philippi pertinere. nisi qd de
ducentis denariis tacuit. quamquam et in ipsius andree sententia pos-
sit intelligi. Cum enim dixisset. est puer unus hic qui habet quinqz panes ordeaceos et duos
pisces. adiunxit etiam ipse. sed hec quid sunt inter tantos. Hoc est dicere.
nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas. Ex
qua uniuersa varietate verborum. rerum autem sententiarumqz concordia

satis apparet salubriter nos doceri. nichil querendum in verbis nisi
loquentium voluntatem. cui demonstrande invigilare debent omnes veri
dici narratores. cum de homine vel de angelo vel de deo aliquid nar
rant. horum enim voluntas verbis promi potest: ne de ipsa inter se aliquid
Sane pretermittere non oportet hoc loco. et intentum discrepent.
ad cetera que talia forte occurrerint facere lectorem. quod lucas
+esse dicit quinquagenos iussos discumbere: marcus vero et quinquagenos
et centenos. Quod hic ideo non movet: quia unus partem dicit.
alter totum. Qui enim etiam de centenis retulit: hoc retulit quod ille
pretermisit. Nichil itaque contrarium. Verumtamen si alius tantum
de quinquagenis commemoraret. alius tantum de centenis. valde videretur
esse contrarium: nec facile dinosceretur. Utrumque dictum est. Unum
autem ab altero. alterum ab altero commemoratum. et tamen attentius
consideratum inveniri debuisse quis non fateatur? Hoc ideo dixi: quia
existunt sepe aliqua eiusmodi. que parum intendentibus et teme
re iudicantibus contraria videantur et non sunt. xliiii.

Sequitur matheus et dicit. Et dimissa turba ascendit in montem
solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Navicula autem in me
dio mari iactabatur fluctibus. Erat enim contrarius ventus. Quarta
autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare. Et videntes eum
supra mare ambulantem: turbati sunt dicentes quia fantasma est. et
cetera usque ad illud ubi ait. venerunt et adoraverunt eum dicentes.
vere filius dei es. Marcus quoque hoc idem post narratum de quinque panibus
miraculum ita sequitur. Et cum sero esset. erat navis in medio mari.
et ipse solus in terra. et videns eos laborantes in remigando. erat enim ventus
contrarius eis. et cetera similiter. nisi quod de petro super aquas ambulante
nichil dicit. Hoc autem ne moveat. sollicite precavendum est quod
marcus dicit de domino. cum ambularet super aquas et volebat prete
rire eos. Quomodo enim hoc intelligere potuerunt? nisi quia in diversum
ibat eos volens tamquam alienos preterire. a quibus ita non agnoscebatur
ut fantasma putaretur? Quod ad ~~misteria~~ mistica significatione
referri quis usque adeo tardus est ut nolit advertere? Sed tamen tur
batis et exclamantibus subvenit dicens. ego sum nolite timere. Quomodo
ergo volebat eos preterire quos paventes ita confirmat? nisi quia illa
voluntas pretereundi ad eliciendum illum clamorem valebat. cui subveniri

Iohannes etiam adhuc cum istis aliquantulum immoratur. oportebat?
Ista post narratum de quinque panibus miraculum. ipse quoque hoc de la
borante navicula. et de ambulatione domini super aquas non tacet ita contexens.

Ihc ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent et facerent eum
regem: fugit iterum in montem ipse solus. Ut autem sero factum est:
descenderunt discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent navim: venerunt
trans mare in capharnaum. et tenebre iam facte erant. et non venerat
ad eos ihc. Mare autem vento magno flante exurgebat. et cetera.
Nichil hic contrarium videri potest. nisi quod matheus dimissis turbis.
eum dicit ascendisse in montem. ut illic solus oraret. iohannes autem in monte
fuisse cum eisdem turbis quas de quinque panibus pavit. Sed et cum ipse iohannes
dicat post illud miraculum fugisse eum in montem. ne a turbis teneretur
que eum volebant regem facere: utique manifestum est quod de monte in pla-
na descenderunt quando illi panes turbis ministrati sunt. Et ideo
non est contrarium quod ascendit rursus in montem sicut et iohannes et ma-
theus dicunt ——— ; nisi quod matheus dicit. ascendit. iohannes autem. fu-
git. Quod esset contrarium si fugiens non ascenderet. Nec illud repugnat
quod matheus dicit. ascendit in montem solus orare: iohannes autem. cum cog-
novisset igitur quia venturi essent ut facerent eum regem. fugit iterum in
montem ipse solus. Neque enim cause orandi contraria est causa fugiendi.
quandoquidem et hic dominus transfigurans in se corporis humilitatis membra. ut confor-
me faceret corpori ecclesie sue. id quod docebat. hanc esse nobis magnam
causam orandi. quando est causa fugiendi. Nec illud adversum est quod
matheus eum prius dicit iussisse discipulos ascendere in naviculam.
et precedere eum trans fretum donec dimitteret turbas. ac deinde dimis-
sis turbis ascendisse in montem solum orare. iohannes vero prius eum in montem
solum fugisse commemorat. ac deinde. ut autem sero factum est inquit descenderunt
discipuli eius ad mare. et cum ascendissent navim. et cetera. Quis enim non
videat hoc recapitulando iohannem postea dixisse factum a discipulis
quod iam iusserat ihc antequam fugisset in montem? Sicut solet in sermone
ad aliquid pretermissum redire quodammodo, sed quia ipse reditus maxime
in brevitate ac puncto temporis factus non commemoratur. putatur plerumque
qui audiunt hoc etiam factum postea esse quod postea dicitur. Sic etiam
quos dixerat ascendisse navim. et venisse trans mare in capharnaum.
dicit ad eos in mari laborantes venisse dominum ambulantem super aquas:
quod utique prius in ipsa navigatione factum est qua veniebant capharnaum.
Lucas autem post narratum de quinque panibus pergit in aliud: et
ab ordine isto digreditur. Neque enim aliquid de navicula illa com-
memorat et de via domini super aquas. sed cum dixisset. et manduca-
verunt omnes et saturati sunt. et sublatum est quod superfuit illis fragmen-
torum cophini duodecim: deinde subiungit. Et factum est cum solus esset

orans. erant cum illo discipuli et interrogauit eos dicens. Quem me
dicunt esse turbe? Iam deinceps aliud narrans. non quod illi tres
qui dominum ambulantem super aquas vidisse ad nauigantes dis
cipulos retulerunt. Nec ideo putari debet in eo monte quo eum dicit ma
theus ascendisse ut solus oraret. dixisse discipulis. quem me dicunt ubi
lucas cum videtur in hoc congruere mattheo. quia dixit. cum solus esset orans.
cum ille dixisset. ascendit in montem solus orare. Sed omnino alibi cum ora
ret et essent cum illo discipuli. hoc interrogauit. Solum quippe lucas dixit
fuisse non sine discipulis sicut matheus et iohannes. quando ab illo dis
cesserunt ut precederent eum trans mare. Iste namque aptissime adiunxit
erant cum illo et discipuli. Proinde solum dixit sine turbis que cum illo non

[S]equitur matheus dicens. Et cum trans **xliiii.** habitabat.
fretasset: venerunt in terram genesareth. Cum cognouissent eum
viri loci illius. miserunt in uniuersam regionem illam et obtulerunt ei
omnes male habentes. et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius
tangerent. Et quicumque tetigerunt: salui facti sunt. Tunc accesserunt ad eum
ab ierusolimis scribe et pharisei dicentes. Quare discipuli tui trans
grediuntur traditionem seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem
manducant. et cetera usque ad illud ubi ait. non lotis autem manibus man
ducare non coinquinat hominem. Hec et marcus commemorat sine aliqua
repugnantie questione. Nec quod aliud diuerso modo ab alio dicitur: ab eadem
sententia non recedit. Iohannes ab illa nauicula ad quam dominus super ma
re ambulans venit. postea quam exierunt in terram. more suo sermonem
domini intentus. cum ex occasione panis multa precipueque diuina locutum
esse commemorat. postque ipsum sermonem rursus in aliud atque aliud eius
narratio sublimiter fertur. nec tamen in eo quod ab istis digreditur
aliquid ordini istorum illius in alia transitus aduersatur. Quid enim prohibet
intelligi et illos esse sanatos a domino de quibus narrat matheus et mar
cus. et illis qui eum secuti sunt trans mare hec esse eum locutum que
predicabat iohannes. quandoquidem capharnaum quo dicuntur secundum iohannem trans
fretasse. iuxta stagnum est genesar. ad quam terram secundum matheum
dicuntur isse? **xlv.**

[S]equitur itaque matheus post illum sermonem domini. ubi de non
lotis manibus cum phariseis egit. atque ita contexit narrationis or
dinem quatenus ipse transitus indicat verum. etiam que consecute sint
seruans. Et egressus inde ihesus secessit in partes tyri et sydonis.
Et ecce mulier chananea a finibus illis egressa clamauit di
cens ei. miserere mei domine fili dauid. filia mea male a demo
nio vexatur. qui non respondit ei verbum. et cetera usque ad illud ubi
ait. o mulier magna est fides tua fiat tibi sicut vis. et sanata

est filia illius ex illa hora. Hoc de muliere chananaea etiam marcus
commemorat. eundem rerum gestarum ordinem servans. nec afferens aliquam
repugnantie questionem. nisi quod in domo dicit fuisse dominum. cum ad
eum venit eadem mulier pro filia sua rogans. Matheus autem posset quidem
facile intelligi de domo tacuisse. eandem tamen rem commemorasse.
Sed quoniam dicit discipulos domino ita suggessisse. dimitte illam quoniam
clamat post nos. nichil videtur aliud significare. quam post ambulan-
tem dominum mulierem illam voces deprecatorias emisisse. Quomodo
ergo in domo? nisi quia intelligendum est dixisse quidem marcum quod intra-
verit ubi erat ihesus cum prædixisset eum fuisse in domo? Sed quia ma-
theus ait. non respondit ei verbum. dedit agnoscere quod ambo tacue-
runt. in eo silentio fuisse egressum dominum de domo illa: atque ita cetera
contexuntur. que iam in nullo discordant. Quod enim marcus commemorat eum
dominum respondisse de pane filiorum non mittendo canibus. illis inter-
positis dictum est que matheus dicta non tacuit. id est. quia disci-
puli rogaverunt illum pro ea. et quia respondit non se esse missum
nisi ad oves que perierunt domus israel. et quia illa venit. id
est. consecuta est. et adoravit eum dicens. adiuva me. Tunc deinde
dictum est quod euangeliste ambo commemorant. XLVI.

Sequitur matheus ita narrans. Et cum transisset inde ihesus: venit
secus mare galilee. et ascendens in montem. sedebat ibi. Et acces-
serunt ad eum turbe multe habentes secum mutos et claudos. cecos.
debiles. et alios multos: et proiecerunt eos ante pedes eius. Et cura-
vit eos. ita ut turbe mirarentur. videntes mutos loquentes. clau-
dos ambulantes. cecos videntes. et magnificabant deum israel. Ihesus autem
convocatis discipulis suis. dixit. Misereor turbe. quia iam triduo
perseverant mecum. et non habent quod manducent. et cetera usque ad
illud ubi ait. erant autem qui manducaverunt quatuor milia hominum.
extra parvulos et mulieres. Hoc aliud miraculum de septem pani-
bus et paucis piscibus etiam marcus commemorat eodem pene ordine
nisi quia interponit quod nullus alius dicit. de surdo cui dominus aures
aperuit: spuens et dicens. effeta quod est adaperire. Hoc sane
non ab re fuerit admonere in hoc miraculo de septem panibus. quod
duo euangeliste matheus marcusque posuerunt. quia si aliquis eorum id
dixisset qui de illis quinque panibus non dixisset. contrarius ceteris
putaretur. Quis enim non existimaret unum idemque factum esse? non autem
integre et veraciter sive ab illo sive ab aliis sive ab omnibus fuisse
narratum. sed aut illum pro quinque panibus septem dum falleretur comme-

morasse. aut illos pro septē. quinq3: aut utrosq3 mentitos vl'
obliuione deceptos? Hoc ꝫ de duodecī cophinis. et de septē spor
tis opinaret᷑ quasi contrariū. hoc de quinq3 milib9 et quatuor
milib9 eoꝝ qui pascerent᷑. Sed qꝛ illi qui miraculū de septē
panib9 narrauerūt. nec illud de q̄nq3 tacuerūt: neminē
mouet. et utrūq3 factū oēs ītelligūt. Hoc ideo diximus ut
sicubi tā simile inueīt᷑ factū a dño. quod ī aliquo alteri euā
geliste ita repugnare uideat᷑ ut oīno solui nō possit: nichil
aliud ītelligat᷑ q̄ utrūq3 factū esse. et aliud ab alio cōmemo
ratū sicut de centenis. et quinquagenis discumbētib9 cōmemorauim9.
quia si nō etiā illud utrūq3 apud unū inuenirem9: contra
singulos dixisse putaremus.

Sequit᷑ matheus ꝫ dicit. Et dimissa turba ascēdit ī naui
culā. et uēit usq3 ī fines magedan. et cetera usq3 ad illud ubi ait.
generatio mala ꝫ adultera signū querit. et signū nō dabit᷑ ei
nisi signū ione. Hoc etiā ꝫ alibi dixit idē matheus. Unde
etiā atq3 etiā retinendū est. sepius dñm eadē dixisse: ut qđ
existēte contrario solui nō potuerit. bis dictū intelligatur. Huic
sane ordinē etiā marcus tenēs. post illud de septē panibus
miraculū. hoc idē subicit qđ matheus: nisi qđ ī quibusdā
codicib9 legit᷑ non dixit matheus dalmanutha. sed magedan.
Nō aūt dubitandū est eundē locū esse sub utroq3 noīe. Nā ple
riq3 codices nō habēt etiā sedm marcū nisi magedan. Nec illud
moueat qđ marcus nō dicit responsū esse querētib9 signū de
celo. id est. qđ matheus de iona: sed ait dñm respōdisse signū
nō dabit᷑ ei. Intelligendū est eī quale petebāt. hoc est. de celo. Pre
termisit aūt dicē de iona quod matheus cōmemorauit. xlvii.

Sequit᷑ matheus. Et relictis illis abiit. Et cū uenissent
discipli trans fretū. obliti sūt panes sumē. Qui dixit illis.
Intuemini ꝫ cauete a fermēto phariseoꝝ ꝫ saduceoꝝ. ꝫ cetera
usq3 ad illud ubi ait. tūc intellexerūt qꝛ nō dixerat cauendū a fer
mēto panū. sꝫ a doctrina phariseoꝝ ꝫ saduceoꝝ. Hec eadē etiā
marcus atq3 eodē ordine gerit. xlviii.

Sequit᷑ matheus. Uenit ihc ī ptes cesaree philippi. et īterro
gabat discipl'os suos dicēs. Quē dicūt hoīes esse filiū hoīs? At
illi dixerūt. Alij iohem baptistā. alij aūt helyā. alij vō iheremiā
aut unū ex pphetis. et cetera usq3 ad illud ubi ait. et qđcūq3 solue
ritis sup t'rā erit solutū ꝫ ī celis. Hec eodē pene ordine marc9
narrat. sed ille posuit primo de ceco illūiato qđ solus ipse

cmeorat: de illo qui dixit dno. video hoies sicut arbores am
bulātes. Lucas aūt post miraculū illud de qnq3 panib9 hoc re
cordatur atq3 inserit. Cui9 recordationis ordo sicut supra iā oste
dim9 nichil repugnat ordini istoꝝ. Sed potest illud mouere
qđ lucas dnm īt'rogasse discipl'os suos quē illū dicerēt hoīes
tūc dixit. cū esset solus orans. et adesset etiā ipi. Porro marcus
ī via dicit illos hoc ab eodē īt'rogatos: sed eū mouet q̄ nusq̄
orauit ī via. Iā eī dixisse me recolo. ne qs arbitret' qđ hoc
nomē petrus accepit. ubi ait illi. tu es petr9 et sup hanc
petrā edificabo ecclam. Nō eī accepit hoc nomē. nisi ubi
iohes cmeorat ei dictū esse. tu vocaberis cephas qđ īt'ptat'
petrus. Unde nec illo loco unde marcus duodecī discipl'os
noīatim cmeorās dixit appellatos. iacobū et iohēm filios
tonitrui: arbitrandū est nomē accepisse petrū. quia dixit
illic qđ īposuerit ei nomē quo vocaret' petrus. Hoc eī reco
lendo dixit: nō quod tūc factū sit. xlix

Sequit' matheus et dicit. Tūc pcepit discipulis ut ne
mini dicerēt. quia ipē est ihc xpc. Exinde cepit ihc ostēdē
discipl'is suis. quia oportet eū ire iherusolimā et multa pati
a senioribus et scribis. et cetera usq3 ad illud ubi ait. nō sapis
ea que dei sūt sed ea que sūt hoim. Hoc eodē ordiē sbnectūt
marcus et lucas: sed lucas de petro qđ passioni xpi contradix
erit tacet. L.

Seqt' matheus. Tūc ihc dixit discipl'is suis. Si qs vult post me venire. abneget semetipm
et tollat crucē suā et sequat' me. et cetera usq3 ad illud ubi ait
et tūc reddet unicuiq3 sedm opus ei9. Hoc et marcus subiū
git eodē ordinē seruās. sed ipē nō dicit de filio hoīs uēturo
cū angelis suis ut reddat unicuiq3 sedm opus suū: commeo
rat tamē etiā illud dixisse dnm. Qui eī me cfessus fuerit
et vba mea ī generatioē ista adultera et peccatrice: et filius hoīs
cfitebit' eū cū venerit ī glā sua cū angelis suis. Qđ intelli
gi potest ad eādē sententiā ptinere: qua dixit mathe9 ut red
dat unicuiq3 sedm opus suū. Lucas qq3 eādē eodēq3 ordine ā
nectit ~~uerba~~: nō mltū diuerso vboꝝ modo. eādē tamē sen
tentiarū veritate simillimus. Li.

Sequit' mathe9. Amē dico vob: sūt quidā de hic stātibus
qui nō gustabūt mortē. donec videāt filiū hoīs venientē ī
regno suo. Et post dies sex assūpsit ihc petrū et iacobū et
iohem frēm ei9. et ducit illos ī motē excelsū seorsū. et

cetera usque ad illud ubi ait. nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. Hec visio domini in monte coram tribus discipulis petro, iacobo, iohanne. ubi etiam de celo illi testimonium paterne vocis perhibitum est a tribus euangelistis eodem ordine commemoratur et ad easdem omnino sententias. sed cetera secundum ea genera locutionum diversa sine ulla sententiarum diversitate. que multis locis superius demonstravimus, videri a legentibus possunt. Quod autem marcus post sex dies factum dicit sicut matheus. lucas autem post octo. non contemptendi sunt si quos monet. sed ratione reddita instruendi. Dies enim quando enuntiamus dicentes post tot dies. aliquando non annumeramus eum in quo loquimur. et eum quo res ipsa futura est quam pronunciamus vel pollicemur. sed medios post quos venerat plenos atque integros illud futurum est. hoc fecit matheus et marcus. excepto eo die quo hic loquebatur ihesus et illo quo exhibuit memoratam in monte visionem. medios autem dies intuentes dixerunt post sex dies. quod ille annumeratis finalibus id est primo atque ultimo dixit post octo dies. eo loquendi modo quo pars pro toto commemoratur. Item quod lucas ait de moyse et helya. et factum est dum discederent ab illo ait petrus ad ihesum. preceptor bonum est nos hic esse: non debet putari contrarium ei quod matheus marcusque ita contexerunt petrum hoc suggessisse quasi adhuc moyses et helyas cum domino loquerentur. Non expresserunt quod tunc. sed tacuerunt potius quod iste addidit. illis discedentibus hoc petrum de tribus tabernaculis faciendis domino suggessisse. Addidit etiam lucas. intrantibus illis in nube. factam esse vocem de nube. quod illi non dixerunt. sed nec contradixerunt. LIII.

Sequitur matheus. Et interrogaverunt eum discipuli dicentes. Quid ergo scribe dicunt. quia helyam oportet primum venire. At ille respondens ait eis. Helyas venturus est et restituet omnia. Dico autem vobis quia helyas iam venit et non cognoverunt eum. sed fecerunt in eum quecumque voluerunt. Sic et filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli quia de iohanne baptista dixisset eis. Hoc idem marcus hunc ordinem servans commemoravit. et in nulla diversitate discessit: si ipse non addidit intellexisse discipulos quod iohannem significasset dominus dicendo quod helyas iam venerit. LIIII.

Sequitur matheus et dicit. Et cum venisset ad turbam: accessit ad eum homo genibus provolutis. dicens. Domine miserere filio meo quia lunaticus est et male patitur. et cetera usque ad illud ubi ait. hoc autem genus non eiicitur nisi per orationem et ieiunium. Hoc et marcus et lucas eodem etiam ordine commemorant sine ulla inpugnatione

questione.

Sequitur matheus dicens. Conuersantibus autem eis in galilea. liiij. dixit illis ihesus. Filius hominis tradendus est in manus hominum et occident eum. et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer. Hoc eodem ordine marcus lucasque commemorant. lv.

Sequitur matheus. Et cum venisset capharnaum: accesserunt qui didragma accipiebant ad petrum. et dixerunt ei. Magister vester non soluit didragma? Ait. Etiam. et cetera usque ad illud ubi ait. inuenies staterem. illum sumens da eis pro me et te. Solus hoc iste commemorat. quo interposito idem sequitur in quo cum eo etiam marcus et lucas pariter ambulabant.

Sequitur quippe idem matheus et dicit. In illa hora accesserunt discipuli ad ~~ihesum~~ dominum dicentes. Quis putas maior est in regno celorum? Et aduocans ihesus paruulum: statuit eum in medio eorum et dixit. Amen dico vobis nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli. non intrabitis in regnum celorum. usque ad illud ubi ait. sic et pater meus celestis faciet vobis. si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Ex isto aliquanto sermone domini prolixiore. non omnia sed quedam marcus eundem sequens ordinem posuit. quedam etiam ipse que matheus non dicit in sermone. Totus autem sermo quousque eum considerandum suscepimus. a petro solo interpellatur querente quotiens fratri debeat ignoscere. Talia eum dominus loquebatur: ut satis eluceat etiam hoc quod petrus interrogauit eique responsum est ad eundem pertinere sermonem. Lucas autem nisi illud de paruulo quem constituit ante discipulos imitandum. cum de sua magnitudine cogitarent. nichil hoc ordine seruato commemorat. Si qua enim alia similiter dixit. que in isto sermone sunt posita alibi ex aliis occasionibus dicta recoluit. sicut iohannes de remissione peccatorum quod tenebuntur sicut tenuerint. et dimittentur sicut dimiserint. post resurrectionem dictum a domino commemorat. cum matheus in hoc sermone dominum hoc dixisse meminerit. quod et petro antea dictum ~~esse~~ fuisse idem ipse testatur. Eadem itaque sepe ac pluribus locis ihesum dixisse nec ubi moueamur. si ordo dictorum quibusdam repugnare putabitur. sicut iam totiens commendauimus meminisse debemus ne semper admonere necesse sit. lvi.

Sequitur matheus ita narrans. Et factum est cum consummasset ihesus sermones istos. migrauit a galilea et venit in fines iudee trans iordanem. et secute sunt eum turbe multe et curauit eos ibi. Et accesserunt pharisei temptantes eum et dicentes. Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa. et cetera usque ad illud ubi ait qui potest capere capiat. Hoc et marcus commemorat eundem ordinem tenens. Sane uidendum est. ne repugnare videatur quod idem

marcus dicit a domino interrogatos phariseos quid eis moyses pre-
cepit. atque ita illos interrogati respondisse de permisso sibi libel-
lo repudii. cum matheus dixerit verbis domini quibus ostenderat deum instituis-
se masculum et feminam. et propterea non eos debere ab homine separa-
ri. retulisse responsionem: quid ergo moyses mandavit dari libel-
lum repudii et dimittere. Quibus iterum ait. quoniam moyses ad duri-
ciam cordis vestri mandavit vobis dimittere uxores vestras. Ab inicio
autem non sic fuit. Istam et marcus hanc domini responsionem non tacet.
sed postea quam ei responderunt interrogati de libello repudii. In
quo ordine vel modo verborum hoc intelligere debemus ad rei veritatem
nichil interesse. utrum domino responsionem prohibenti et sententiam suam
de lege firmanti ipsi intulerint questionem de libello repudii per
eundem moysen sibi permisso. per quem et illud scriptum est quod deus con-
iunxit masculum et feminam. an hoc idem illi de precepto moysi eos
interroganti responderint. Illa et voluntas eius ita se habebat. ut non
eis redderet rationem cur illud moyses permiserit. nisi prius
ipsi hoc commemorassent. Que voluntas eius ea quam marcus po-
suit interrogatione significata est. Et illorum voluntas illa erat. ut
de auctoritate moysi quoniam mandavit dare libellum repudii: tamquam con-
cluderent eum separationem sine dubio vetaturum. Hoc ei dicturi
etiam temptantes accesserunt. quia voluntas eorum sic expressa est per
matheum. ut non eos commemorasset esse interrogatos. sed ultro intu-
lisse de mandato moysi. quo velut convinceret dominum separationem
coniugum prohibentem. Cum ergo voluntas loquentium cui debent verba ser-
vire euangelistarum demonstrata sit. nichil interest quod diversus
inter utrosque narrandi modus fuerit. dum ab eadem veritate neuter
abscederet. Potest etiam hoc intelligi. quod sicut dicit marcus
prius eos de uxore dimittenda interrogatos. dominus vicissim
interrogaret quid eis precepisset moyses. Qui cum respondissent
moysen permisisse libellum repudii scribere et dimittere: respondit
eis de ipsa lege per moysen data quomodo deus instituerit coniu-
gium masculi et femine. dicens ea que ponit matheus. id est. non
legistis quia qui fecit ab inicio masculum et feminam fecit eos.
et cetera. Quibus auditis. illi id quod ei primo interroganti respon-
derant repecierunt dicentes. quid ergo moyses mandavit dare libel-
lum repudii et dimittere. tunc illum causa ostendisse duricie cordis
~~eorum quam matheus interponit~~ ipsorum. quam marcus brevitatis

causa prius ponit. tu illi post quod matheus interponit eorum res
ponsione reddita. nichil deperire indicans veritati. quocumque
loco eisdem verbis que bis diperant redderetur. quam ipsis eam
reddiderat dominus. lvii.

Sequitur matheus. Tunc oblati sunt ei pueri. vt manus
eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. et cetera
vsque ad illud vbi ait. multi sunt enim vocati pauci vero electi. Hic
cum matheo marcus ordinem tenuit: sed de conductis operariis
ad vineam solus matheus interponit. lucas autem cum meorasset illud
quod eis dixit querentibus inter se quisnam maior esset. adiunxit de
illo quem viderant eicientem demonia cum eum non sequeretur. Inde
iam digreditur ab istis duobus vbi ait confirmasse faciem suam
vt iret in ierusalem. ac post multa interposita occurrit eis rursus
ad commeorandum diuitem cui dicitur vende omnia que habes. que
nunc isti commeorant ex ordine quo pariter eunt. Nam etiam lu
cas de istis paruulis atque diuitis faciat mentionem. quemadmodum
et isti non pretermittit. De illo quidem diuite qui querit. quid
boni faciam vt vitam eternam consequar. potest videri distare a
liquid quod secundum matheum dicitur. quid me interrogas de bono: secundum
illos autem. quid me dicis bonum. Nam quid me interrogas de bono. ad
illud magis referri potest quod ait ille. querens quid boni faciam.
Ibi enim et bonum nominauit et interrogationem. magister autem bo
ne nondum est interrogatio. Commodissime ergo intelligitur
vtrumque dictum. quid me dicis bonum. et interrogas me de bono.

Sequitur matheus et dicit. Et ascendens ihesus .lviii.
iherusolimam. assumpsit duodecim discipulos suos secreto.
et ait illis. Ecce ascendimus iherusolimam. et filius hominis tra
detur principibus sacerdotum et scribis et condempnabunt eum morte
et tradent eum gentibus ad deludendum et flagellandum et crucifi
gendum. Et tercia die resurget. Tunc accessit ad eum mater fi
liorum zebedei cum filiis suis adorans et petens aliquid ab eo. et ce
tera vsque ad illud vbi ait. sicut filius hominis non venit minis
trari sed ministrare. et dare animam suam redemptionem pro mul
tis. Hunc cum illo ordinem etiam marcus tenet filios zebedei phi
bens dixisse. quod ab eis non per eos ipsos sed per matrem dictum esse ma
theus expressit: cum illa eorum voluntatem attulisset ad dominum. Vn
de magis ipsos quam illam dixisse quod dictum est breuiter intimauit.

Deniqz z dns et scdm matheu z scdm marcu ipis potius
q matri respondit. Lucas at postea q ex eode ordine co
memorauit que de passione z resurrectione sua duodeci
discipulis pdixerat. ptmittit ea que isti comemorant: post
que itposita occurrunt ei ad iericho. Qd at dixerunt ma
theus z marcus de pncipibus gentiu qui dominant' sbiec
tis no ita futuru inter illos. sed eu qui erit maior etia ser
uu alioz futuru: + z ordo ipe indicat iteru esse eande sententia

+ dicit aliqd tale et lucas. sed no eo loco

Sequitur matheus, Et egredientibus lix. a dno dictam.
eis ab iherico. secuta est eu turba multa. Et ecce duo
ceci sedetes secus via. audierunt qz ihc transiret. Et clamaue
runt dicentes. Dne miserere nri fili dauid. et cetera usqz ad illud v
bi ait. et confestim viderunt et secuti st eu. Hoc z marcus comemorat
sed de vno ceco factu. Que questio ita soluitur. vt illa soluta
est de duobus qui legione demonu patiebatur i regione gerasenoz.
Na duoz etia cecoz qs modo itposuit. vnu fuisse notissimu
et i illa ciuitate famosissimu. ex hoc etia satis apparet qd et
nome eius z pris marcus comemorauit. Qd i tot superius sa
natis a dno no facile occurrit: nisi cu iairu archisynagogu
etia noiat. cuius filia resuscitauit ihc. In quo etia magis iste
sensus apparet: qz z ille archisynagogus vtiqz i loco illo fuit
nobilis. Proculdubio itaqz thimeus iste bartimei filius ex aliq
magna felicitate deiectus. notissime z famosissime miserie
fuit: qd no solu cecus. veru etia medicus sedebat. Hic e ergo
qd ipm solu voluit comemorare marcus. Cuius illuiatio tam clara
fama huic miraculo coparauit. q illius nota calamitas. Lucas
vo quuis oino eode modo factu. tame i alio ceco itelligendus
est par comemorare miraculu: et eiusde modi pare modu.
Ille quippe hoc factu dicit cu appropinquaret iherico: ast isti cu
egrederetur ab iherico. Sed nome ciuitatis z facti similitudo
putari suadet semel + factu. sed euangelistas sibi i hoc aduersa
ri. qd vnus dicat. cu appropinquaret iherico. alij cu egrederetur ab
iherico. No sane hoc psuadet. nisi eis qui prodiuius credi
volut metiri euangeliu: q duo similia similiterqz miracula
fecisse ihm. Qd at sit credibilius. et qd potius veru: et ois
fidelis filius euangelij facillime videt. et ois cotentiosus salte
cu admonitus fuerit vel tacedo. vl etia si tacere noluerit
cogitando sibi ipse respondet. lx.

+ esse

Sequitur matheus et dicit. Et cum appropinquaret iherusolimis
et venisset bethfage ad montem oliveti: tunc ihesus misit duos
discipulos dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est: et stati
invenietis asinam alligatam et pullum cum ea. et cetera usque ad eum locum
ubi ait. benedictus qui venit in nomine domini osanna in excelsis. Hoc etiam
marcus narrat. eodem ordine custodito. Lucas autem in iherico immoratur.
quedam commemorans que isti pretermiserunt. de zacheo principe publi
canorum et quedam in parabolis dicta. Post hec et ipse occurrit eis
ad huius pulli commemorationem in quo sedit ihesus. Nec moveat quod ma
theus et asinam dicit et pullum: ceteri autem de asina tacent. Immo
etiam recordanda est illa regula quam de quinquagenis et centenis
discumbentibus cum quinque panibus turbe pascerentur supra insinuavimus: qua
insinuata non deberet hoc iam permovere lectorem. nec si matheus ita
de pullo tacuisset quemadmodum illi de asina tacuerunt. ut maxime con
trarium putaretur quod unus asinam dixit. alii pullum asine? quanto minus
moveri oporteret quia unus ita commemoravit asinam de qua ceteri
tacuerunt. ut tamen pullum non taceret de quo illi dixerunt? Ubi ergo
utrumque factum intelligi potest. nulla repugnantia est. nec si alius aliud.
et aliud alius commemorat? quanto minus ut alius unum. alius utrumque?
Iohannes quamvis taceat quemadmodum dominus discipulos suos ad hec animalia
sibi adducenda miserit: interponit tamen breviter hoc de pullo cum
testimonio etiam prophetie quod matheus adhibet. In quo etiam prophe
tico testimonio. aliquantum diversa evangelistarum locutio ab ea quidem
sententia non recedit. sed potest movere quod hoc matheus sic adhi
bet. ut asinam dicat commemorasse prophetam. Non autem ita se habet
vel quod iohannes interponit. vel codices ecclesiastici interpretationis usitate.
Cuius rei causa illa michi videtur. quod matheus hebrea lingua per
hibetur evangelium conscripsisse. Manifestum est autem interpretationem illam
que dicitur septuaginta in nonnullis se aliter habere quam inveniunt in he
breo qui eam linguam noverunt. et qui interpretati sunt singuli eosdem
libros hebreos. Huius itaque distantie causa si queratur. cur tanta
auctoritas interpretationis septuaginta multis in locis distat ab ea
veritate que in hebreis codicibus invenitur: nichil occurrere probabilius
existimo quam illos septuaginta eo spiritu interpretatos. quo et illa que
interpretabantur dicta fuerant. quod ex ipsa eorum que predicatur consen
sione firmatum est. Ergo et ipsi nonnulla in eloquio variando. et ab
eadem voluntate dei cuius illa dicta erant. et cui verba servire debe
bant non recedendo: nichil aliud demonstrare voluerunt quam hoc ipsum
quod nunc in evangelistarum quatuor concordia quadam diversitate mi
ramur: qua nobis ostenditur non esse mendacium. si quisque ita diverso

modo aliqd narret. vt ab eius voluntate cui consonandū ac consen
tiendū est nō recedat. Qd' nosse moribus vtile est ꝓpter cauenda
et iudicanda mendacia. et ipi fidei ne putemus quasi conse
cratis sonis ita muniri veritatē. tanq̄ deus nobis quēadmodū
ipam rē. sic vba que ꝓpter illā sunt dicenda cōmendet. cū potius
ita res que dicenda est sermonibus ꝑ quos dicēda est prefe
ratur. vt istos oino querere nō deberemus. si eā sine hiis nosse
possemus. sicut illā nouit deus et in ipo angeli eius lxi

Sequitur matheus et dicit. Et cū intrasset iherusolimā. cō
mota est vniuersa ciuitas dicens. Quis est hic? Populi autem dicebant
Hic est ihesus ꝓpheta: a nazareth galilee. Et intrauit ihesus in templū
dei. et eiciebat oēs vendentes et ementes in illo. et cetera vsque ad
eū locū vbi ait. vos autem fecistis illā speluncā latronū. Hoc de tur
bis vendentiū eiectis e templo oēs cōmemorant: sed iohes longe diuerso
ordine. Illā post testimoniū iohannis baptiste de ihesu. cū eū
cōmemorasset isse in galileā quando aquā conuertit in vinū.
inde post cōmemorationē paucorum in capharnaū dierū. dicit
eū ascendisse in iherusolimā cū esset pascha iudeorum. et facto fla
gello de resticulis expulisse de templo vendentes. Vnde manifestū
est non semel sed iterū a dnō esse factū. sed illud primū
cōmemoratū a iohanne. hoc vltimū a ceteris. lxii.

Sequitur matheus. Et accesserūt ad eū ceci et claudi in templo:
et sanauit eos. Videntes autem principes sacerdotū et scribe
mirabilia que fecit. et pueros clamātes in templo et dicētes. osan
na filio dauid: indignati sunt et dixerūt ei. Audis qd isti dicūt?
Ihesus autem dicit eis. Vtique. Nunq̄ legistis. quia ex ore infantiū et lac
tentiū perfecisti laudē? Et relictis illis abiit foras extra ciui
tatē in bethaniā. ibique mansit. Mane autem reuertēs in ciuitatē.
esuriit. Et vidit fici arborē vnā secus viā: venit ad eā et nichil
inuenit in ea nisi folia tantū. Et ait illi. Nunq̄ ex te fructus
nascatur in sempiternū. Et arefacta est cōtinuo ficulnea. Et
videtes discipuli mirati sunt dicētes. Quomodo cōtinuo aruit
Respondēs autem ihesus ait eis. Amē dico vobis. si habueritis fidē et nō hesitaueritis: nō solū de ficulnea facietis. sed et si huic
monti dixeritis. tolle te et iacta te in mare: fiet. Et oia que
cumque petieritis in oratione credētes accipietis. Hoc et marcus
dicit consequenter: sed nō eundē ordinē tenet. Primo enim qd
eū in templū matheus dixit intrasse. et eiecisse vendētes

et ementes nō commemorat marcus, sed circumspectis omnibus cū iā vespa esset exisse dicit ī bethaniā cū duodecī: et alia die cū exiret a bethania esurisse. et arbori fici maledixisse quod et matheus commemorat. Et subiungit idē marcus quod venerit iherusolimā. Et cū introisset ī templū eiciat vendentes et ementes: quasi altero die nō primo factū esset. Sed quia matheus ita conectit. et relictis illis abiit foras extra ciuitatē ī bethaniā. unde mane reuertebatur ī ciuitatē arbori maledixisse: probabilius commemorat creditur ipse potius tenuisse ordinē temporis de vendentibus et ementibus et eiectis de templo. Cū ei dicit. et relictis illis abiit foras. quibus relictis intelligi poterit: nisi cū quibus superius loquebatur indignantibus quod pueri clamarent osanna filio dauid? Pretermisit ergo marcus quod primo die factū est cū intrauit ī templū. et recordatus interposuit cū dixisset quod nō inueniret aliquid ī ficulnea preter folia. quod secundo die factū est sicut ambo testantur miratos autem discipulos quod arbor aruerit. et eis dominum respondisse de fide. et de monte ī mare transferendo. nō ipso secundo die quo dixit arbori. iā nō amplius ī eternū quisquam fructū ex te manducet, sed tercio die. Ipso quippe die secundo commemorauit idē marcus de templo eiectos vendentes: quod primo die factum pretermiserat. Ipso ergo secundo die dicit factā vespa egressū de ciuitate. et cū mane transirent vidisse discipulos ficū aridā factā a radicibus. et recordatū petrū dixisse ei. rabbi ecce ficus cui maledixisti aruit. tunc eū de potencia ~~dei~~ fidei respondisse: matheus vero tamquam secundo die hoc totū factū sit. idē et dictū arbori. nunquam ex te fructus nascatur ī sempiternū. et arefactā esse continuo. et videntibus discipulis atque mirantibus illud de virtute fidei fuisse responsū. Unde intelligitur marcū quidē secundo die commemorasse quod primo die factū pretermiserat. de templo scilicet eiectos vendentes et ementes. Matheus vero cū commemorasset quod altero die factū est de arbore maledicta quando mane reuertebatur a bethania ī ciuitatē, pretermisit ea que marcus commemorauit. venisse illū ī ciuitatē et vespe exisse. et mane cū transiret discipulos arborē aridā fuisse miratos. et ei quod secundo die gestū erat quod arbor maledicta est adiunxit illud quod tercio die gestū est. eius ariditate miratos esse discipulos. et de potencia fidei a domino audisse. sic ea coniungens. ut nisi ex marci narratione cogamur intendere ubi et quid matheus pretermiserit nō possit agnosci.

Cū ergo dixisset matheus. et relictis illis abijt foras extra ciui
tatē ī bethaniā T. marcus. reuertēs ī ciuitatē esuriȳt. et uidens T ibiqꝫ mansit
fici arborē vnā secus viā. venit ad eā et nichil īuenit nisi folia
tantū. et ait illi. nūqꝫ ex te fructus nascat' ī sempit'nū. et a
refacta est ꝯtinuo ficulnea: p't'missis ~~ceteris~~ ceteris ad eādē
ptinētibꝫ adiūxit statī. et videntes discipli mirati st' dicētes.
qūmodo ꝯtinuo aruit. qd' alio die viderūt. alio die mirati st'.
Intelligit' nō tūc aruisse quādo viderūt: sed ꝯtinuo quando
maledicta est. Neqꝫ eā arescētē. sed penitus arefactā viderūt:
ac sic eā ꝯtinuo ī verbo dn̄i aruisse ītellexerūt. lxiij.

Seqt' matheus et dicit. Et cū venisset ī teplū: accesserūt
ad eū docētē pn̄cipes sacerdotū ꝫ seniores ppli dicentes.
In qua potestate hec facis? Et qs dedit tibi hāc potestatē? Res
pondēs ihc' dixit illis. Interrogabo vos et ego vnū sermonē:
quē si dixeritis michi. et ego vobis dicā ī qua potestate hec fa
cio. Baptismū iohis vnde erat. et cetera. vsqꝫ ad illud vbi ait.
nec ego vob' dico ī qua potestate hec facio. Hoc totū ꝫ alij duo
marcus et lucas totidē pene v'bis explicauerūt: nec ī ordinē
videt' aliqd inter se discrepare. nisi vnde superius locutus sū.
qd' p't'missis qbusdā matheꝰ ī alterū diē ptinētibꝫ. ita ꝯtexuit
narrationē. vt nisi aduertat' possit putari ipm ī scd'o die ad
huc versari: marcus at ī tercio. lucas v'o nō quasi ex ordinē
dies psequēs hoc subiūxit. sed cū memorasset eiectos de teplo
ementes et vendētes. pt'ermisit qd' exiuit ī bethania et regre
diebat' ī ciuitatē. et qd' de ficulnea fcm̄ est. et qd' mirātibus
discipulis de fidei v'tute responsū est. atqꝫ hijs p't'missis ītulit
dicēs. Et erat cotidie docēs ī teplo. Pn̄cipes at sacerdotū ꝫ scribe
et pn̄cipes plebis querebāt illū pdē: et nō īueniebāt qd facerēt
illi. Oīs eī ppl's suspēsus erat audiēs illū. Et factū est ī vna
dierū docēte illo pplm ī teplo et euāgelizante: cōuenerūt
pn̄cipes sacerdotū et scribe cū senioribꝫ. et aiūt dicētes ad illū.
Dic nob' ī qua ptāte hec facis. et cetera. que etiā duo illi cōme
morant. Vnde apparet nichil eis etiā ipō ordinē repugnare.
quādo id qd' dicit factū ī vna dierū. ea dies ītelligit' ī qua
id gestū illi etiam retulerūt. lxiiij.

Seqt' matheus. Qd at vob' videt'? Homo habebat duos
filios: et accedēs ad p'mū dixit illi. Vade operari in
vinea mea. Ille at respondēs ait. Nolo. Postea at peni
tencia motus. abijt. Accedēs at ad alterū. dixit similit'. At
ille respondēs ait. Eo dn̄e. et nō iuit. et cetera vsqꝫ ad illud

ubi ait. et qui ceciderit super lapidem istum confringetur: super quem vero
ceciderit. conteret eum. Marcus et lucas non commemorant de duobus
istis filiis. quibus imperatum est ut irent et operarentur in vinea. sed
quod post hoc narrat matheus de vinea que locata est agricolis
qui persecuti sunt servos missos ad se. et postea dilectum filium occi-
derunt et eiecerunt extra vineam. etiam illi ambo non tacent eodem
ordine custodito. id est postquam de baptismo iohannis interrogati iudei
se nescire dixerunt. et ipse respondit eis. nec ego dico vobis
in qua potestate hec facio. Nullius ergo hic repugnantie questio
nascitur. nisi quod matheus cum dixisset quod dominus interrogaverit
iudeos. cum venerit dominus vinee quid faciet agricolis. illos res-
pondisse subiungit atque dixisse. malos male perdet. et vineam
locabit aliis agricolis. qui reddant ei fructum temporibus suis. Quod
marcus dictum non ab ipsis esse commemorat. sed dominum hoc conse-
quenter locutum post interrogationem suam ipsum sibi quodammodo res-
pondisse. Ita enim dicit. Quid ergo faciet dominus vinee? Veniet et perdet
colonos. et dabit vineam aliis. Sed facile potest intelligi vel illorum
voce ita subiunctam. ut non interponeretur. illi dixerunt aut illi res-
ponderunt. sed tamen intelligeretur aut ideo responsionem istam domino
potius attributam. quia cum verum dixerunt. etiam de illis hoc ipse
respondit qui veritas est.

Sed illud magis movet. quod lucas non solum eos hoc res-
pondisse non dicit hec etiam verba ipse quoque sicut marcus domino attri-
buens. verum etiam contrariam retulisse responsionem dicentes:
absit. Ita enim narrat. Quid ergo faciet illis dominus vinee? Veniet
et perdet colonos istos et dabit vineam aliis. Quo audito. dixe-
runt illi. absit. Ille autem aspiciens eos ait. Quid est ergo quod scriptum
est. lapidem quem reprobaverunt edificantes hic factus est in
caput anguli? Quomodo ergo secundum matheum illi quibus hec loque-
batur dixerunt. malos male perdet et vineam suam locabit aliis
agricolis qui reddant ei fructum temporibus suis. cum secundum lucam con-
tradixerunt talibus ^ [vobis dicentes. absit.] Et revera quod secutus dominus ait de lapide
reprobato ab edificantibus qui factus est in caput anguli. ita illa-
tum est. ut hoc testimonio convicerat illi parabole contradicentes.
Nam et ipse matheus hoc sic commemorat dictum tamquam contradicentibus
cum ait. Numquam legistis in scripturis. lapidem quem reprobaverunt
edificantes hic factus est in caput anguli? Quid est enim. numquam

legistis? nisi quia hoc responderant quod esset contrarium? Hoc et marcus significat qui hec ipsa verba ita refert. Nec scripturam hanc legistis? lapidem quem reprobauerunt edificantes. hic factus est in caput anguli? Que sententia secundum lucam dicta. magis apparet loco suo dicta post illorum contradictionem qua dixerunt. absit. Tantundem enim valet. sicut hoc etiam ipse ponit. Quid est ergo hoc quod scriptum est. lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli? Hanc enim sententie voluntatem intimat. siue numquam legistis. siue nec hoc legistis. siue quid est ergo hoc quod scriptum est? Restat ergo ut intelligamus in plebe que audiebat quosdam respondisse quod matheus commemorat dicens. aiunt illi. malos male perdet et vineam suam locabit agricolis aliis. quosdam vero illud quod lucas non tacuit. ~~absit.~~ hoc est. absit. Hiis ergo qui illud domino responderunt illi alii responderunt. absit. sed illorum responsio quibus isti retulerunt absit. propterea domino tributa est a marco et luca. quia sicut dixi per eos veritas est ipsa locuta. siue per nescientes si mali erant. sicut per cayphan qui nesciens quid dixerit, cum esset pontifex prophauit: siue per scientes ac iam intelligentes atque credentes. Ibi enim erat etiam illa multitudo per quam iam erat + prophecia: cum venienti magna celebritate occurrentes acclamarent. benedictus qui venit in nomine domini. + impleta Nec moueat quod idem matheus principes sacerdotum et seniores populi dixit accessisse ad ihesum et quesisse in qua potestate hec faceret. et quis ei dederit hanc potestatem. quando eos de baptismo iohannis vicissim interrogauit unde esset. de celo an ex hominibus. quibus respondentibus quod nescirent. ait. nec ego vobis dico in qua potestate hec facio. Inde enim secutus est contextim loquendo et ait. quid autem vobis videtur. homo habebat duos filios. et cetera. siue ulla cuiusquam ~~rei~~ rei vel persone interpositione secundum matheum sermo contexitur. usque ad hoc quod de locata vinea agricolis commemoratur. Potest enim putari + omnia eum principibus sacerdotum et senioribus populi locutum fuisse: a quibus fuerat de sua potestate interrogatus. Qui utique si temptantes et inimici quesierant. non eos possunt intelligi qui crediderant: atque illud clarum ex propheta testimonium domino perhibuerant. qui etiam modo respondere potuissent non nescientes sed credentes. malos male perdet. et vineam suam locabit aliis agricolis. Hoc omnino mouere non debet. ut ideo

putemus nō fuisse credentes ī illa multitudine que tunc dnī
parabolas audiebat. Tacuit namqz matheus breuitatis causa qđ
lucas non tacet. parabolam istā scilicet nō ad eos solos dictam
qui de potestate īterrogauerant. sed ad plebē. Sic enī ait.
Cepit aūt dicere ad plebē parabolā hanc. Homo qđā plantauit ui
neā et cetera. In hac ergo plebe intelligendū est etiam
illos esse potuisse. qui sic eū audirent quomodo qui dixerant
benedictus q̄ uenit ī noīe dnī. et ipos uel ex ipis fuisse qui
responderunt. malos male pdet et uineā suā locabit aliis agri
colis. quorum responsionē nō solū dno ꝓpterea tribuerunt marcus
et lucas qđ hoc ipse dixisset qui ueritas est. que etiā p malos atqz
nescientes sepe loquitur. occulto quodā instinctu mentē hoīs mouens.
nō sanctitatis merito sed iure ꝓprie potestatis: uerū etiā quia
tales esse potuerunt ut nō frustra ī ipo corpe dnī iā sicut mē
bra deputarentur ut merito eorum uox illi tribueretur cuius mebra
erant qui iā baptizauerat plures qz iohes. et habebat turbas
discipulorum sicut ipi euangeliste sepe testantur. et unde erant
etiā illi quingenti fres. quibus eū apls paulus post resurrectio
nē presentatū esse comemorat. presertī et quia scdm matheū
nō ita dictū est. aiunt illi malos male pdet. ut ī eo qđ posi
tū est illi. pluralis nūs accipiendus sit. tanquam eorum fuerit ista res
ponsio. qui eū de sua potestate dolose īterrogauerant. Sed
aiunt illi dictū est. id est illi ipi dno. singulari pnoīe. non
plurali. Quod ī codicibus grecis sine ulla ambiguitate appa
ret. Est qđā sermo dnī apud euangelistā iohānē. ubi hoc
qđ dico facilius possit intelligi. Dicebat ergo ihc ad eos q̄
crediderunt ei iudeos. Si uos pmanseritis ī sermoē meo:
uere discipli mei eritis et cognoscetis ueritatē. et ueritas libe
rabit uos. Et responderunt ei. Semē abrahe sumus. et nemini
seruiuimus unquam. quomodo tu dicis liberi eritis? Respondit eis
ihc. Amē amē dico uob. qz oīs q̄ facit pctm. seruus ē pcti.
Seruus aūt nō manet ī domo ī etnū. Si ergo uos filius libe ^ filius manet ī etnū
rauerit: uere liberi eritis. Scio qz filii abrahe estis: sed qri
tis me īterficere. qz sermo meus nō capit ī uobis. Nō utiqz
diceret queritis me interficere qui ī eū iā crediderant. qbus
dixerat. si uos manseritis ī sermoē meo. uere discipli mei
eritis. sed quia hoc ad eos iā dixerat qui iā ī eū crediderant.
ea uero multitudo presens erat que plures habebat inimicos.
iā nō exprimente euangelista qui essent qui responderunt.

ex hoc ipso quod responderunt et quod deinde audire meruerunt ab illo. satis apparet que verba quibus sint tribuenda personis. Sicut ergo in hac multitudine secundum iohannem erant qui iam crediderant in ihesum. erant etiam qui eum occidere querebant. sic in illa de qua nunc loquitur erant qui dolose interrogaverant dominum in qua potestate illa faceret. erant etiam qui non dolose sed fideliter clamaverant. benedictus qui venit in nomine domini. ac per hoc erant qui dicerent. perdet illos et vineam suam dabit aliis. Que vox etiam recte ipsius domini fuisse intelligitur. sive propter veritatem. sive propter membra eius cum suo capite unita. Erant etiam qui talia dicerent respondentibus absit. quia intelligebant in semetipsos parabolam dictam. lxv.

Sequitur matheus. Et cum audissent principes sacerdotum et pharisei parabolas eius: cognoverunt quod de ipsis diceret. Et querentes eum tenere. timuerunt turbas. quoniam sicut prophetam eum habebant. Et respondens ihesus dixit iterum eis in parabolis dicens. Simile factum est regnum celorum homini regi. qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias. et nolebant venire. et cetera usque ad illud ubi ait. multi enim sunt vocati pauci vero electi. Parabolam istam de invitatis ad nuptias. solus matheus narrat. Simile quiddam etiam lucas commemorat. sed non est hoc. sicut et ordo ipse indicat. quamvis et illud non nullam similitudinem gerat. Quod vero post illam parabolam de vinea et occiso prius filio subnectit matheus. cognovisse iudeos quod in eos totum dictum fuerat. et insidias cepisse moliri. hoc etiam marcus et lucas testantur eodem ordine retinentes. sed inde ipsi pergunt in aliud. et hoc subiungentes quod matheus post istam quam solus interposuit de nuptiis parabolam ex ordine inseruit. lxvi.

Sequitur ergo matheus. Tunc abeuntes pharisei. consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum herodianis. dicentes. Magister scimus quia verax es. et viam dei in veritate doces: et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur. licet censum cesari dari an non. et cetera usque ad illud ubi ait. et audientes turbe mirabantur in doctrina eius. Hec duo domini responsa. unum de nummo propter tributum reddendum cesari. alterum de resurrectione propter illam mulierem que septem sibimet succedentibus fratribus nupserat.

marcus et lucas similiter narrant. nec in ordine aliquid discrepant. Post parabolam quippe illam de conductoribus vinee. et de iudeis in quos dicta est insidias preparantibus que omnes tres commemorauerunt. pretermittunt hii duo marcus et lucas parabolam de inuitatis ad nuptias. quam solus matheus interposuit: et cum illo iam sequuntur narrantes hec duo. de tributo cesaris. et de muliere septem singillatim virorum. eodem prorsus ordine sine aliqua repugnantie questione. lxvii.

Sequitur ergo matheus et dicit. Pharisei autem audientes quod silencium imposuissent saduceis: conuenerunt in vnum. Et interrogauit ex eis eum vnus legis doctor temptans eum. magister quod est mandatum magnum in lege. Ait illi ihesus. Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo. et in tota anima tua. et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem. simile est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum. In hiis duobus mandatis: vniuersa lex pendet et prophete. Hoc et marcus commemorat eundem ordinem seruans. Nec moueat quod matheus dicit temptantem illum fuisse a quo dominus interrogatus est. lucas autem hoc tacet. et in fine ita concludit. quod ei dominus sapienter respondenti dixerit. non longe es a regno dei. Fieri enim potuit. vt quamuis temptans accesserit. domini tamen responsione correptus sit. aut certe ipsam temptationem non accipiamus malam. tamquam decipere volentis inimicum. sed cautam potius tamquam experiri volentis amplius ignotum. Neque enim frustra scriptum est. qui facile credit. leuis corde minorabitur. lucas autem non hoc ordine. sed longe alibi tale aliquid interponit. Vtrum autem hoc recordetur an alius ille sit cum quo similiter de duobus istis preceptis dominus egit. prorsus incertum est. Hunc autem etiam recte videtur alium esse. non solum propter hominis multam differentiam. sed quia etiam ipse dicitur respondisse domino interroganti. et in sua responsione commemorasse duo ista precepta. Et cum ei dixisset dominus. hoc fac et viues. et illud faceret quod magnum ipse responderat. secutus euangelista ait. Ille autem volens se iustificare dixit. Et quis est michi proximus. Tunc dominus narrauit de illo qui descendit ab iherusalem in iherico. et incidit in latrones. Vnde quia et temptans predictus est. et duo precepta ipse respondit. et post admonitionem domini dicentis. hoc fac et viues. non bonus commendatur cum dicitur de eo. ille autem volens se iustificare: iste autem quem pari ordine matheus marcusque commemorat tam bene commendatus est. vt ei diceret dominus. non longe es a regno dei. probabilius creditur hunc alium esse. non illum.

Sequitur matheus. Congregatis aut phariseis interrogavit eos ihesus dicens. Quid vobis videtur de christo cuius filius est. Dicunt ei david. Ait illis. Quomodo ergo david in spiritu vocat eum dominum dicens. dixit dominus domino meo sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Si ergo david vocat eum dominum quomodo filius eius est. Et nemo poterat ei respondere verbum. nec vt ausus fuit quisquam eum ex illa die amplius interrogare. Hoc consequenter et eodem ordine marcus quoque commemorat. lucas etiam tantummodo tacet de illo qui interrogavit dominum quod esset mandatum primum in lege. Hoc aut pretermisso eundem etiam ipse ordinem servat. et hoc de christo quomodo sit filius david quesisse a iudeis dominum pariter narrat. Nec interest ad sententiam quod secundum matheum cum interrogasset ihesus quid eis videretur de christo cuius esset filius. illi responderunt david: tunc demum intulit. quomodo eum david dominum diceret. secundum illos aut marcum et lucam nec interrogati esse nec respondisse inveniuntur. Intelligere enim debemus post eorum responsionem sententiam ipsius domini a duobus euangelistis insinuatam. quomodo ab illo dicta sit hiis audientibus quos volebat [suo] magisterio utiliter informare. ab scribarum alienare doctrina. qui de christo illud solum sapiebant quod secundum carnem factus erat ex semine david. non aut eum intelligebant deum propter quod erat dominus ipsius david: ideo tamen de illis errantibus dominus ad istos sermonem faciens. quos volebat ab illorum errore liberare. secundum hos duos euangelistas commemoratur. vt quod illis dictum est quomodo dicunt sicut matheus narrat. sic accipiatur non tamen ad illos. sed tamen de illis ad eos potius dictum sit quos volebat instruere. lxviii.

lxix.

Sequitur matheus ita narrationis ordinem tenens. Tunc ihesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos dicens. Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint vobis servate et facite: secundum opera vero eorum nolite facere. Dicunt enim et non faciunt. et cetera vsque ad illud vbi ait. non me videbitis amodo donec dicatis. benedictus qui venit in nomine domini. Similem sermonem habuisse dominum adversus phariseos et scribas legisque doctores lucas quoque commemorat: sed in domo cuiusdam pharisei qui eum vocaverat ad convivium. Quod vt narraret digressus erat matheum. circa illum locum vbi ambo commemorant quod dictum est a domino de signo ione trium dierum et noctium. et de regina austri. et de ninivitis. et de spiritu immundo qui redit et invenit mundatam domum. Post quem sermonem dicit matheus. Adhuc

eo loquente ad turbas: ecce mater eius et fratres foris stabant querentes loqui ei. Lucas autem in eo sermone domini commemorat etiam quedam que matheus dixisse dominum post misit. ab ordine quem cum matheo tenuerat ita digreditur. Et cum loqueretur inquit. rogauit illum quidam phariseus ut pranderet apud se. Et ingressus domum. discubuit. Phariseus autem ~~apud se~~ cepit intra se reputans dicere. quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait dominus ad illum. Nunc vos pharisei. quod deforis est calicis et catini mundatis. Atque hinc etiam cetera in eosdem phariseos et scribas et legis doctores talia dicit: qualia matheus hoc loco. quem nunc considerandum suscepimus. Quamquam matheus ita ista commemoret. ut prius domum pharisei illius non nominet. non tamen locum exprimat. ubi dicta sint aliqua que repugnent domui illi. tamen quia iam venerat dominus in ierusalem a galilea. et post eius aduentum ita superiora usque ad hunc sermonem contexuntur. ut probabiliter accipiatur in ierusalem gesta: lucas autem illud narrat cum adhuc dominus iter ageret in ierusalem. videtur michi similes duo esse ~~sermo~~ sermones. quorum ille alterum. alterum iste narrauit.

Sane considerandum est. quomodo hic dictum sit. non me videbitis amodo donec dicatis. benedictus qui venit in nomine domini: cum secundum eundem matheum iam hoc dixerit. Et lucas eum dicat hoc responsum a domino illis qui eum monuerant ut iret inde. quoniam vellet eum herodes occidere. Ubi etiam adversus ipsam ierusalem ea prorsus verba ab illo esse dicta commemorat que hic matheus sibi ei narratur secundum lucam. In ipsa die accesserunt quidam phariseorum dicentes illi. Exi et vade hinc: quia herodes vult te occidere. Et ait illis. Ite dicite vulpi illi. Ecce eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras: et tertia consummabor. Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti ambulare. quia non capit prophetam perire extra ierusalem. Ierusalem ierusalem que occidis prophetas: et lapidas eos qui mittuntur ad te. Quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis. et noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis. quia non me videbitis donec veniat cum dicatis. benedictus qui venit in nomine domini. Narrationi quidem huic luce non quod videtur adversari quod turbe dixerunt domino venienti ad ierusalem. benedictus qui venit in nomine domini. Secundum ordinem quippe luce nondum illuc venerat. et nondum dictum erat: sed quia non dicit quod inde tunc abscesserit. ut non veniret nisi eo tempore quo iam illud diceretur. perseuerat quippe in itinere suo donec veniat

in ierusalem. atque illud quod ait. ecce eicio demonia et sanitates perficio ho
die et cras. et tercia consummabor. mistice ab illo et figurate dicta
intelliguntur. neque enim eo die passus est qui est ab hoc die tercius.
cum continuo dicat. oportet me hodie et cras et sequenti ambulare
cogit profecto etiam illud mistice intelligi quod ait. non me videbitis
donec veniat cum dicetis. benedictus qui venit in nomine domini: de illo suo
adventu quo in claritate venturus est hoc significans. et illud quod
ait. eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras et tercia consummor.
referuntur ad corpus eius [quod est ecclesia.] Expelluntur enim demonia. cum relictis pater
nis supersticionibus credunt in eum gentes. et perficiuntur sanitates. cum secundum
eius precepta vivitur. postea quam fuerit dyabolo et huic seculo renunciatum
usque in finem resurrectionis: qua tercia consummabitur. hoc est ad plenitudinem
tudinem angelicam per corporis etiam inmortalitatem perficietur ecclesia. Qua
propter ordo iste mathei nequaquam putandus est in aliud aliquid esse digressus
sed lucas magis intelligendus est vel preoccupasse que gesta sunt
in ierusalem. et recordando interposuisse antequam eius narratio dominum perduceret
in ierusalem. aut eidem civitati iam appropinquantem respondisse talia monentibus
tibus ut caveret herodem. qualia matheus eum dicit etiam turbis locutum
cum iam pervenisset in ierusalem. atque illa omnia pacta essent que supra narrata sunt.

Sequitur matheus et dicit. Et egressus ihesus de templo ibat. lxx.
Et accesserunt discipuli eius ut ostenderent ei edificationes
templi. Ipse autem respondens dixit eis. Videtis hec omnia? amen dico
vobis non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Marcus
etiam commemorat hoc eodem pene ordine post aliquantam digressionem
ad hoc factam ut ~~hoc~~ commemoraret de vidua que misit duo mi
nuta in gazophilatium. quod cum eo lucas solus commemorat. Ita etiam
secundum marcum postea quam illud dominus egit cum iudeis quomodo acciperent
christum filium david. ea narrantur que dicit de cavendis phariseis
et ypocrisi eorum. Quem locum latissime matheus persecutus est. et
plura ibi dicta narravit. atque ideo post eundem locum quem breviter
perstrinxit marcus. et copiose digessit matheus. nichil amplius
marcus intulit sicut dixi quam de illa vidua pauperrima et uber
rima. ac deinde subiungit ea quibus matheo cohereret dicens de tem
pli futura eversione. Lucas quoque post illud de christo quomodo esset
filius david. pauca de cavenda ypocrisi phariseorum commemorat.
inde sicut marcus pergit ad viduam que duo minuta misit in ga
zophilacium. deinde subiungit de templi futura eversione quod matheus
et marcus secreto discipulis dominum interrogantibus quod signum
sui adventus esset. , lxxi .
Sequitur matheus dicens. Sedente autem eo super montem oliveti.

accesserūt ad eū discipli secreto dicētes. Dic nob' quando hec
erūt, et qd' signū aduētus tui et ꝯsūmatiōis sc̄li. Et respondēs
ihc̄ dixit eis. Videte ne qs vos seducat. Multi eñ venient
ī noīe meo dicētes ego sū xp̄c ⁊ multos seducēt. et cetera
vsqꝫ ad illud vbi ait. et ibūt hij ī suppliciū etn̄ū. iusti autē
ī vitā etn̄ā. Hūc iā istū ꝓlixū sermonē dn̄i scd̄m tres euā
gelistas. matheū. marcū ⁊ lucā ꝯsideremꝰ. Eūdē qppe tenē
tes ordinē ista contexūt. Dicūt qd̄e singuli aliqua etiā sin
guli ꝓpria. ī qbꝰ nulla est repugnātie metuēda suspicio. de
hijs at que pariter dicūt. necubi sibimet adūsari putētur
videndū est. Neqꝫ eñ dici potest si aliqd tale occurrerit. aliud
esse atqꝫ alibi a dn̄o similiter dictū, quando eodē loco rerū
ac tp̄m. oīm triū versat᷑ narratio. Sane qd' earūdē sente
tiarū dn̄o dictarū nō eūdē oēs ordinē seruāt. nichil ad rē
ꝑtinet vel itelligendā vel īsinuandā: dū ea que ab illo dc̄a
referūt᷑. nō sibimet aduersent᷑. Qd' g° matheus ait. et p̄
dicabit᷑ hoc euāgeliū regni ī vniūso orbe ī testimoniū oībꝰ
gētibꝰ. et tūc veīet ꝯsūmatio: etiā marcus eodē ordīe ita
ꝯmeōrat. In oēs gētes p̄mū oportet p̄dicari euāgeliū. Nō
dixit. et tūc veīet ꝯsūmatio. sed hoc significat qd' ait p̄mū.
id est. et ī oēs gētes p̄mū oportet p̄dicari euāgeliū: qz illi de
fine īterrogauerāt. Cū ergo dicit. p̄mū oportet ī oēs gētes
p̄dicari euāgeliū. significat vtiqꝫ p̄mū anteq̄ veīat ꝯsum
natio. Itē qd' matheus ait. cū ergo videritis desolationē
abhominatiōis que dicta est a daniele stantē ī loco sc̄o.
qui legit itelligat: hoc marcus ita dicit. Cū at videritis ab
hominationē desolatiōis stantē vbi nō debet: qui legit itelligat.
In qua mutatiōe verbi exponit eandē sententiā. Ideo qppe vbi
non debet: quia ī loco sc̄o non debet. Lucas at nō ait. cū vide
ritis abhominationē desolatiōis stantē ī loco sc̄o. aut vbi nō
debet. sed ait. cū at videritis circūdari ab exercitu ihr̄lm.
tūc scitote quia appropiquat desolatio eius. Tūc ergo erit
abhominatio desolatiōis ī loco sc̄o. Qd' at ait matheus. tūc
q ī iudea sūt fugiāt ad mōtes. et q ī tecto nō descendāt aliqd
tollē de domo sua. et q ī agro nō reuertat᷑ tollē tunicā suā.
totidē pene vbis etiā marcus ꝯmeōrat. Lucas at. tūc qui
ī iudea sūt iqt fugiāt ī mōtes: hoc sicut illi duo. cetera vero
aliter. Seqt᷑ eñ ⁊ dicit. Qui ī medio eiꝰ discedat. ⁊ qui ī re

gionibus nō intret ī eā, qr dies vlcionis hij sᷠt, vt ipleant
oīa que scripta sᷠt. Satis diuersū videt qd' illi duo dixerūt.
et qui sup tectū non descendat aliqd tollē de domo. et qd' iste
dicit. et qui ī medio eius discedat. nisi forte qr perturbatio
magna erit. tam magno instante periculo illis quos īclusisset
obsidio. qd' significat dicendo. qui ī medio eius erūt ī tecto. atto-
niti et volētes videre qd īpediat vel quo euadendū sit. Sed
quomodo ait discedat, quando supra dixit. cū aūt videritis cir-
cudari ab exercitu ihrlm. nā illud qd' sequit. qui ī regionibus
nō intret ī eā, videt ad congruā ptinē admonitionē. et
potest obseruari vt qui extra sᷠt nō intret ī eā. qui aūt ī me-
dio. quomodo discedat ab exercitu iā ciuitate circūdata? An
hoc est esse ī medio eius. quādo iā ita periculū vrgebit. vt
tēporaliter ad presentē vitā tuendā nō possit euadi? Et
quā tūc parata debet esse aīa ac libera. nec carnalibus
desiderijs occupata et oppressa. hoc significat qd' ab illis duobus
dictū est ī tecto vl' sup tectū. vt qd' iste ait discedat. id est. nō
iā vite huius desiderio capiat. sed ī aliā vitā migrare pa-
rati sint. hoc illi duo dixerūt nō discedat aliqd tollē de domo.
id ē. nullo affectu ?īdinet ī carnē. tanquā aliqd inde comodi percep-
turus. Et qd' iste ait. et qui ī regionibus nō intret ī eā. id est.
qui iā bono proposito cordis extra illā facti sᷠt. nō eā rursus
carnali cupiditate desideret. hoc illi dixerūt. qui ī agro est
nō reuertat retro tollē vestimētū suū. tanquā iterū īuolui
curis quibus erat exutus. Qd' vō ait matheus. orate aūt vt nō
fiat fuga vrā hyeme vl' sabbato. hinc marcus partē dixit.
partē tacuit. Orate vō igitur vt hyeme nō fiat. Lucas aūt nō dixit.
sed tamē dixit aliqd solus. qd' michi videat hāc ipām que
ab ipsis obscura est posita illustrasse sententiā. Ait eī. Atten-
dite aūt vobis ne forte grauent corda vrā ī crapula et ebrie-
tate et curis huius vite. et superueniat ī vos repētina dies illa.
tanquā laqueus eī superueniet ī oēs qui sedēt sup faciē orbis t're.
Vigilate itaque oī tpe orātes. vt digni habeamini fugē ista
oīa que futura sᷠt. et stare ante filiū hoīs. Hec intelligit
fuga quā matheus commemorat: que nō debet fieri hyeme
vel sabbato. Ad hyemē aūt ptinēt. cure huius vite quas
lucas apte posuit: ad sabbatū vō. crapula et ebrietas. Cure
quippe tristes sūt velut hyemps. crapula vō et ebrietas. carna-
li leticia luxuriaque. cor submergit atque obruit. Qd' malū prece-

sabbati nomine significatum est: quia hec erat iam sicuti et nunc est
iudeorum pessima consuetudo. illo die deliciis affluere. dum
spirituale sabbatum ignorant. Aut si aliud aliquid in illis secundum
matheum et marcum verbis intelligendum est. aliud aliud etiam
lucas dixerit, dum tamen nulla repugnantie questio moueatur.
Neque enim nunc euangelia exponenda suscepimus: sed falsitatis
uel fallacie calumpniis defendenda. Alia vero que hoc sermone
matheus posuit concordia cum marco nichil habent questionis. que
autem cum luca. non in hoc sermone lucas ea posuit cuius huic
ordo concordat, sed alibi talia uel recordatur atque inserit pre
dicando. vt prius commemoret que post a domino dicta sunt. vel bis
a domino dicta facit intelligi et nunc secundum matheum. et tunc secundum

Deinde sequitur matheus. Et factum est cum consummasset lxxij. Capitulum.
ihesus sermones hos omnes. dicit discipulis suis, Scitis
quia post biduum pascha fiet et filius hominis tradetur ut crucifi
gatur. etc. Huic attestantur alii duo marcus et lucas ab eodem or
dine non recedentes: neque hoc tamen a domino dictum intimant. Hoc enim
intimare ~~pretermiserunt~~ pretermiserunt. Ait enim marcus. erat pascha
et azima post biduum. et lucas. appropinquabat autem dies festus
iudeorum qui dicitur pascha, Sic ergo appropinquabat ut esset post
biduum. sicut alii duo apertius consonant. Iohannes vero tribus quidem locis
eiusdem diei festi appropinquitatem cum aliis duobus superioribus locis
narraret. tertio autem loco apparet eius narratio circa ipsa versari
tempora. ubi hoc etiam illi tres intimant. id est. impendentis iam domine pas
sionis. Sed hoc videri potest parum diligenter intuentibus esse con
trarium. quod matheus et marcus postea quam dixerunt pascha post
biduum futurum. deinde commemorauerunt quod erat ihesus in bethania ubi
de vnguento illo precioso dicitur. iohannes autem ante sex dies pasche
dicit ihesum venisse in bethaniam. de vnguento eandem narraturus
Quomodo ergo secundum illos duos post biduum futurum erat pascha
cum postea quam id dixerunt inueniantur cum iohanne in bethania illud
de vnguento quod ipse narrat. tunc autem ipse dicat post sex dies
futurum pascha. Sed qui ita mouentur. non intelligunt matheum
et marcum illud quod in bethania de vnguento factum erat reca
pitulando posuisse. non post illam de biduo predicationem suam.
sed ante iam factam cum adhuc sex dies essent ad pascha. Non
enim quisquam eorum cum dixisset post biduum futurum pascha. sic ad
iunxit de illo facto in bethania vt diceret. post hec cum esset be

thanie , Sed matheus q̇dē . cū at̄ esset iq̇t ih̄c ī bethania . marc̄ at̄ . cū esset ih̄c bethanie . qd' vtiq̄ꝫ itelligit᷑ . et anteq̄ illa di ceret᷑ que ante biduū pasche dicta sᷠ . Sicut ergo ex iohis narratione colligit᷑ ante sex dies pasche veīt ī bethaniā : ibi factū est illud quiniū . vbi de vnguēto p̄cioso fit cōmēo ratio , Inde veīt ierusolimā sedēs sup̄ asellū . deīde postea gerūt᷑ ea que narrāt post ei9 huc aduētū ierusolimis gesta . Ex illo ergo die quo veīt ī bethaniā atq̄ꝫ illud de vn guēto factū est . vsq̄ꝫ ad diē quo ista oīa facta atq̄ꝫ dicta sūt . ītelligim9 etiā euāgelistis nō ɢmēorantib9 consūptū fuis se quatriduū : vt occurret dies quē ante biduū pasche duo diffinierūt . lucas at̄ ait . cū appropīquabat dies festus azi mor̄ . nō expressit biduū : sed hac p̄pīquitate quā cōmēo rauit . ī ipō interuallo bidui debem9 accipere . Iohēs vēo cū dicit . p̄ximū ēat pascha iudeor̄ : nō hoc biduū vult ītelli gi . sed sex dies ante pascha . Proinde cū quedā post hoc dictū ɢmēorasset . tūc iā volēs ostende q̄ p̄ximū fuisse pas cha dixisset . ih̄c g° ante sex dies pasche veīt iq̇t ī bethaniā vbi fuēat lazarus mortuus quē suscitauit ih̄c , Fecerūt at̄ ei cenā ibi , Hoc illud est qd' cōmēorant recapitulātes ma theus ⁊ marcus : cū iā dixisset post biduū futurū pascha . Recapitulando ergo ad diē illū redeūt ī bethaniā qui ēat ante dies sex pasche . et narrāt qd' iohēs de cena et vnguēto vnde venturus ēat ierusolimā . et p̄actis illic que narrata sᷠ p̄uēturus ad diē qui ēat ante biduū pas che vnde isti digressi sᷠ . vt recapitulando ɢmēorarent qd' ante ī bethania de vnguēto gestū est . Cui9 rei p̄acta narratiōe . illuc iterū redeūt vnde digressi fuerāt : idē vt iā sermo dn̄i narret᷑ quē habuit ante biduū pasche . Nā si tollam9 de medio qd' gestū ī bethania digredientes ab ordīe recolēdo ⁊ recapitulādo narrarūt et ipīm ordiꝫ ɢtexamus : ita sermo dirigit᷑ s̄cdm̄ matheū dicēte dn̄o Scitis qr̄ post biduū pascha fiet . et fili9 hoīs tradet᷑ vt crucifigat᷑ . Tūc ɢgregati sᷠ p̄ncipes sac̄dotū ⁊ senio res p̄p̄li ī atriū p̄ncipis sac̄dotū qui dicit᷑ cayphas . et cō siliū fecerūt vt ih̄m dolo tenerēt ⁊ occiderēt . Dicebāt autē . Non ī die festo . Ne forte tumultus fiet ī p̄p̄lo ,

Tunc abiit unus de duodecim qui dicebatur iudas scarioth ad principes sacerdotum. et cetera. Inter illud enim quod dictum est. ne tumultus fieret in populo. et illud quod dictum est. tunc abiit unus de duodecim qui dicitur iudas. interpositum est illud de bethania quod recapitulando dixerunt. quo nos pretermisso contexuimus narrationem: ut insinuaremus non repugnare ordinem temporum. Secundum marcum autem eodem bethanie convivio quod recapitulando et ipse interposuit similiter pretermisso. ita se ordo narrationis tenet. Erat autem pascha et azima post biduum. Et querebant summi sacerdotes et scribe quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant enim. Non in die festo. Ne forte tumultus fieret in populo. Et iudas scarioth unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes ut proderet eum. et cetera. Iam hic intelligitur quod intra illud quod dictum est. ne forte tumultus fieret in populo. et illud quod adiunximus. et iudas scariothis unus ex duodecim. positum est illud in bethania quod recapitulando dixerunt. Lucas sane ipsam rem gestam in bethania pretermisit. Hec diximus propter sex dies ante pascha quod dixit iohannes cum in bethania rem gestam narraret. et biduum ante pascha quod matheus marcusque dixerunt. cum post hoc a se dictum illud ipsum in bethania quod iohannes commemorarent.

Sequitur ergo matheus ab eo loco ubi finem fecerimus considerande narrationis. et dicit. Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur cayphas. et consilium fecerunt ut ihesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem. Non in die festo. Ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem esset ihesus in bethania in domo symonis leprosi. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti preciosi. et effudit super caput ipsius recumbentis. et cetera usque ad illud ubi ait. dicetur quod et hec fecit in memoriam eius. Hinc iam de muliere atque unguento precioso quod in bethania gestum est consideremus. Lucas enim quamvis simile factum commemoret. nomenque conveniat eius apud quem convivabatur dominus. nam et ipsum symonem dicit. tamen quia non est contra naturam vel contra morem hominum. ut si potest unus homo nomina habere duo: multomagis possint et unum nomen habere homines duo: potius credibile est alium fuisse illum symonem non leprosum. in cuius domo hoc in bethania gerebatur. Nam nec lucas rem gestam in bethania dicit quam narrat. Et

quis nō cōmemoret ciuitatē aut castellū ubi factū sit: tamen
nō uidetur ī eodē loco uersari eius narratio. Nichil itaq; a
liud itelligendū arbitror, nisi non quidē aliā fuisse mulierē
que peccatrix tūc accessit ad pedes ihu & osculata est. et
lauit lacrimis. et tersit capillis. et unxit unguēto. cui dns
adhibita similitudine de duobus debitoribus ait dimissa esse
pctā multa quoniā dilexit multū. sed eandē mariā bis hoc fe
cisse. semel scilicet qd' lucas narrauit. quando primo acce
dens cū illa hūilitate et lacrimis meruit remissionē pctorum
Nā hoc & iohes quamuis nō sicut lucas quēadmodū factū est
narrauerit. tamē ipam mariā cōmendās cōmemorauit. cū
iā de lazaro resuscitando cepisset loqui anteq̄ ueniret ī be
thaniā. qd' ibi ita narrat. Erat at quidā languēs lazarus
a bethania. de castro marie & marthe sororum eius. Maria at
erat que unxit dnm unguēto et extersit capillis suis pedes
eius. cuius frater lazarus infirmabatur. Hoc dicēs iohes attestatur
luce: qui hoc ī domo pharisei cuiusdā symonis factū esse nar
rauit. Jā itaq; hoc maria fecerat. Qd' at ī bethania rursus
fecit. aliud est: qd' ad luce narrationē nō ptinet: sed pa
riter narratur a tribus. iohāne scilicet matheo et marco.
Inter istos igitur tres. matheū marcū & iohēm quēadmo
dū hoc conueniat. attendamus: de quibus nō est dubiū qd' eādē
rē gestā narrent ī bethania. ubi etiā discipli qd' oēs tres
cōmemorant murmurauerūt aduersū mulierē. tanquā de pdi
tione pciosissimi unguēti. Qd' ergo matheus & marcus
caput dni unguēto illo pfusū dicunt. iohes at pedes:
regula illa ostenditur non esse cōtrariū quā demonstrauimus
cū de quinq; panibus pascēt turbas. Ibi eī quia nō defuit qui
et quinquagenos & centenos discubuisse cōmemoraret. cū alius
quinquagenos diceret: nō potuit uideri contrariū. Potuisset
at. si alius centenos tantū posuisset sicut alius quinquagenos:
et tamē debuit īueniri utrūq; factū esse. Quo exēplo ~~nos~~ ī
formari ~~oportuit~~ nos oportuit sicut illic admonui etiā
ubi singula euāgeliste cōmemorāt utrūq; factū itelligere.
Proinde non solū et hic caput sed & pedes dni accipiamus
pfudisse mulierē: nisi forte qd' marcus fracto alabastro
pfusū caput cōmemorat. tam quisq; absurdus & calumpniosus

est. ut aliquid in vase fracto neget remanere potuisse. unde etiam
pedes perfunderet. Sed cum iste contenderit sic esse fractum. ut
nichil ibi residui fieret. nitens adversus veritatem evan-
gelii. quanto melius et religiosius contendit alius non esse
ita fractum ut totum effunderet. nitens pro veritate euangelii?
Ille autem calumpniator si tam pertinaciter cecus est. ut euangelis-
tarum concordiam de alabastro fracto frangere conetur: prius
accipiat perfusos pedes antequam illud fractum esset. ut in integro
remaneret unde etiam caput perfunderet. ubi fractura
illa totum effunderet. A capite quippe nobis ordinate consuli
agnoscimus: sed ordinate etiam nos a pedibus ad caput ascen-
dimus. Cetera facti huius multa michi videntur habere questionem.
Quod enim alii dicunt discipulos murmurasse de unguenti effu-
sione preciosi. iohannes autem iudam commemorat et ideo quia fur erat.
manifestum puto esse discipulorum nomine eundem iudam significatum:
locutione illa quam de philippo in quinque panibus insinuavimus.
plurali numero pro singulari usurpato. Potest etiam intelligi
quod et alii discipuli senserint hoc aut dixerint. aut eis iuda
dicente persuasum sit. atque omnium voluntatem matheus et marcus
etiam verbis expresserint. sed iudas propterea dixerit. quia
fur erat. ceteri vero propter pauperum curam. iohannem autem de solo
illo id commemorare voluisse. cuius ex hac occasione furandi
consuetudinem credidit intimandam. lxxiii.

Sequitur matheus. Tunc abiit unus de duodecim qui dicitur
iudas scarioth ad principes sacerdotum. et ait illis. Quid michi
vultis dare? ut ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei tri-
ginta argenteos. usque ad illud ubi ait. et fecerunt discipuli si-
cut constituit illis ihesus et paraverunt pascha. Nichil in hoc ca-
pitulo contrarium putari potest. marcus et lucas qui hoc
similiter idem narrant. Quod enim dicit matheus. ite in civitatem
ad quendam et dicite ei. magister dicit. tempus meum prope est. apud te
facio pascha cum discipulis meis. eum significat quem marcus
et lucas dicunt patremfamilias vel dominum domus. in qua eis
cenaculum demonstratum est ubi pararet pascha. Quod ergo in-
posuit matheus ad quendam. tamquam ex persona sua studio brevi-
tatis illum compendio voluit insinuare. Si enim dixisset ite in civita-
tem et dicite ei. magister dicit. tempus meum prope est. apud te facio pascha

cū discipulis meis. tūc civitati dicendū esset acciperet: ac p hoc non ex dn̄i cuius mandatū narrabat. sed ex sua psona ipe posuit ad quēdā iussisse dn̄m ut irent. ne haberet necesse totū dicere. cū hoc illi ad insinuandā iubetis sentēciā sufficere videret. Ita nemine sic loqui. ut dicat. ite ad quēdā. quis nesciat. Si ei diceret. ite ad quēcūqz aut ad quelibet. posset esse integra locutio. sed nō esset certus homo ad quem mitteret: cū eū certū ostendat quibus tacito noīe eius marcus et lucas. Sciebat quippe dominus ad quē mitteret. Et ut eū etiā illi quos mittebat invenire possent premonuit qd' īdiciū sequerent. de hoīe gestante aque lagenā vl' amphorā. ut eū secuti ad domū quā volebat venirent. Cū itaqz non hic posset dici. ite ad quelibet. qd' integritas quidē locutionis admittit. sed hoc loco rei huius que insinuabatur veritas nō admittit. quātominus hic dici potuit. ite ad quēdā. qd' omino nūquam recta locutionē dici potest. Sed plane ad quēdā hoiem. id est. ad certū aliquē missū esse manifestū est. qd' nobis ex psona sua recte potuit euāgelista narrare. ut diceret. misit eos ad quēdā ut diceret ei apud te facio pascha. Potuit etiā sic. misit eos ad quēdā dicēs: ite dicite ei. apud te facio pascha. Ac p hoc cū verba dn̄i posuit dicētis. ite in civitatē. interposuit ipse ad quēdā: non quia dn̄s hoc dixerit. sed ut ipe nobis insinuaret tacito noīe quēdā fuisse in civitate ad quē dn̄i discipli mittebant ut pararent pascha: et sic post hoc hanc ex psona sua interpositionē duorū vborū sequit ordinē dn̄i dicētis. et dicite ei. mgr̄ dicit. Iā vero si queras cur responderet illi cuidā homi ad quē misisse insinuauit euāgelista. cū ex psona sua interposuisset ad quēdā. minus quidē usitata locutio. sed tamē sic intellecta integerrima est. Aut si habet aliqd proprietatis hebrea lingua. qua phibetur scripsisse matheus. ut etiā totū ex psona dn̄i dictū locutionis integritate non careat: viderint qui noverint. Hanc ita posset etiā latine dici. si diceret. ite in civitatē ad quēdā. quē vobis demōstraverit homo qui vobis occurrerit lagenā aque portās. Hoc modo

iubenti sine ambiguitate posset obtemperari. velut etiā si diceret. ite ī ciuitatē ad quēdā qui manet ī illo aut illo loco. ī tali vel tali domo. cū expressione loci et designatiōe domus. posset ītelligi. posset fieri. Hiis atqz huiusmodi tacitis indiciys qui dicit. ite ī ciuitatē ad quēdā et dicite ei: ideo non potest audiri q'a certū aliquē wlt ītelligi cū dicit ad quēdā. et nō exprimit quomodo dinoscat'. Qd' si ex p sona dictū euāgeliste illud īterpositū acceperimꝰ. erit q̄dē necessitate breuitatis subobscura locutio. sed tamē integra. Qd' v'o marcus lagenā aque dicit. quā lucas amphorā. ille vasis genus. ille ꝯ modū significauit. vterqz veritatē sentētie custodiuit.

Sequitur matheus. Vespe āt facto: discubebat cū duodecī discipulis. Et edētibus illis dixit. Amē dico vobis. quia vnus vrm̄ me traditurus est. Et cōtristati valde ceperūt singuli dicere. Nuq̄d ego sū dn̄e, et cetera vsqz ad illud vbi ait. respondēs āt iudas q̄ tradidit eū. dixit. Nuq̄d ego sū rabbi ? Ait illi. Tu dixisti. In hiis que considerāda nūc p̄posuimꝰ. nichil afferūt questiōis etiā ceteri euangeliste qui talia cōmemorant. Explicit lib' s'cd's

Incipiūt ca'la libri t'cij bti augustini yponēsis episcopi de concordācia sc̄i qꝫ q̄tuor euāgelistarꝫ

De cena dn̄i. et de expresso traditore eiꝰ. queadmodū īter se quatuor cōueniāt. II De p̄dicta negatiōe petri queadmodū ostendant' nichil inter se repugnare. III De hiis que dicta s̄t a dn̄o. donec exierit de domo vbi cenauerat. queadmodū nichil discrepare mōstrant'. IIII De hiis que gesta s̄t ī illo predio vel orto quo ex illa domo post cenā venerūt. quomodo triū. id est mathei. marci. luce ꝯsonātia demōstret'. qm̄ iohēs de hoc tacet. V De hiis que ī eiꝰ apprehēsiōe facta ꝯ dicta oēs ꝯmemorāt. quomodo eos inter se nichil apparet dissentire. VI De hiis que gesta s̄t cū duceret' dn̄s ad domū p̄ncipis sacerdotū. et que ī ip̄a domo cū nocte p̄ductus esset. et maxiē de petri negatiōe queadmodū inter se oēs ꝯgruant. VII. De hiis que mane gesta s̄t prius q̄ pilato tradet'. q̄modo īt' se euāgeliste nō discrepēt. et de testimonio iheremie

qd' matheus propter dnm petrum interposuit. cum hoc i eiusdem prophete scriptura no inueniatur. viij De hys que apud pilatum gesta sunt. quomodo inter se nichil dissentiat. ix. De illusione qua illusus est a cohorte pilati. quomodo no dissonet hys qui hoc dicunt. matheus. marcus iohes. x Quomodo no repugnet qd' matheus marcus et lucas angariatum dicunt qui portaret crucem eius. cum iohes dicat qd' ihesus ipse portauerit. xi. De potu quem dederunt ei prius quam commoratus esset eius crucifixio. quomodo conueniat inter matheum et marcum. xij De diuisione vestimentorum eius. quomodo inter se omnes consentiant. xiij De hora dominice passionis quemadmodum inter se dissentiat marcus et iohes propter terciam et sextam. xiiij De duobus latronibus cum illo crucifixis. quomodo omnes concorrent xv. De hys qui dno insultauerunt. quomodo inter se consentiant. matheus marcus et lucas. xvi De latronum insultatione. quomodo no repugnet matheus marcus lucas. qui dixit vnum eorum insultasse. alium credidisse: de potu aceti quomodo inter se omnes consentiant. xvii. De vocibus dni quas extremo moriturus emisit. qd' no repugnet matheo marcus et lucas: et ipsi tres iohanni. xviij De scissione veli quomodo no dissentiat matheus marcus a luca: quo ordine factum sit. ~~De mulieribus que ibi stabant. quomodo matheus marcus~~ xix De admiratione centurionis et eorum qui cum illo erant. quomodo inter se consentiat matheus marcus et lucas. xx De mulieribus que ibi stabant. quomodo matheus marcus et lucas eas longe stetisse. no repugnet iohanni qui nominauit vnam earum iuxta crucem stetisse. xxi De ioseph qui corpus dni petiuit a pilato. quomodo omnes consentiant. et quomodo a seipso iohes non dissentiat. xxij De sepultura eius quomodo tres a iohanne non dissentiant. xxiij De hys que circa tempus resurrectionis dni facta sunt. quemadmodum omnes nichil inter se dissentiant. xxiiij In eo qd' se discipulis manifestauit. quomodo sibi omnes euangeliste non aduersentur collatis testimonijs et de apostolo paulo et de actibus apostolorum. Expliciunt capitula Incipit liber tercius beati augustini epi de consensu quatuor euangelistarum

, tercius,

Iam qm oim quatuor narratio i eo versatur loco. i quo necesse est eos vsq3 i fine pariter ambulare. nec multu digredi ab iuice sicubi forte alius aliud comemorat qd' alius ptermittit. videt' michi expeditius nos demostrare posse oiu euagelista ru concientia. si ab hoc ia loco oiu oia gtexam9. et i vna narratione facieq3 digeramus. Sic g° arbitror comodius faciliusq3 id qd' suscepim9 explicare. vt aggrediamur narratione oia gmeorantes cu cor euangelistaru attestatione. qui ex hijs oib9 quisq3 qd' potuit aut qd' voluit gmeorauit. vt tame hec oia ab oib9 diceret'. que demonstrandu i nullo sibi esse contraria. J. Hinc igit' icipiamus scdm matheu. Cenantib9 eis accepit ihc pane ac benedixit et fregit deditq3 discipulis suis et ait. accipite et comedite. Hoc est corpus meu. hec et marcus lucasq3 comemorant. Qd' ei de calice lucas bis gmeorauit prius anteq pane daret. deide postea q pane dedit. illud qd' superius dixit pocupauit vt solet. illud vo qd' ordie suo posuit no gmeorauerat superius: vtruq3 at giuctu hac sentetia facit que illor est. Johes at de corpe et sanguine dni hoc loco nichil dixit. sed plane alibi multo vberius hic dnm locutu esse testatur. Nunc vo cu dnm surrexisse a cena et pedes discipuloru lauisse gmeorasset. reddita etia ratione cur eis hoc fecit. i qua dns adhuc ~~e~~ clause significauerit p testimoniu scptu re ab eo se tradi q manducaret ei9 pane: venit ad huc locu que tres ceteri pariter isinuant. Cu hec dixisset igt ihc: turbatus est spu et ptestatus est et dixit. Ame amen dico vobis. quia vnus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo sicut ide ipe iohes subnectit ad iuice hesitantes de quo diceret. Et contristati sicut matheus et marcus dicut. ceperut singillatim dicere. nuqd ego su. At ipe respodes ait. sicut matheus sequit'. Qui itingit mecu manu i parapside. hic me tradet. Et seqt' ide matheus ita sb nectes. Filius qde hois vadit sicut scptu est de illo. ve aute homi illi p que filius hois tradet' Bonu erat ei si no fuiss; natus homo ille. In hiis et marcus eode etia ordie gsonat.

Deide matheus subiungit. Respondens autem iudas qui tradidit eum dixit. Numquid ego sum rabbi? ait illi. Tu dixisti. Etiam hic non expressum est utrum ipse esset. Potest enim adhuc intelligi tamquam non ego dixi. Potuit etiam hoc sic dici a iuda et a domino responderi ut non omnes adverteret. Deinde sequitur matheus et inserit misterium corporis et sanguinis domini a domino discipulis datum sicut marcus et lucas. Sed cum tradidisset calicem: rursus de traditore suo locutus est quod lucas sequitur dicens. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Filius quidem hominis vadit sicut definitum est de illo: veruntamen ve homini illi per quem tradetur. Hic iam intelligendum est illud consequi quod iohannes narrat. Isti autem pretermiserunt. Sicut iohannes quedam pretermisit que illi dixerunt. Cum ergo post traditum calicem dixisset dominus quod a luca positum est. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa, et cetera. Coniungit secundum iohannem. Erat autem recumbens unus ex discipulis eius in sinu ihesu: quem diligebat ihesus. Innuit ergo huic symon petrus et dicit ei. Quis est de quo dicit? Itaque cum recubuisset ille super pectus ~~eius~~ ihesu, dicit ei. Domine quis est? Respondit ihesus. Ille cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem dedit iude symoni scarioth. Et post bucellam panis tunc introivit in illum sathanas. Hoc videndum est, ne non solum luce qui iam dixerat intrasse sathanan in cor iude, quando pactus est cum iudeis ut eum accepta pecunia traderet. Sed etiam sibi ipsi iohannes repugnare videatur. Quia iam dixerat superius antequam istam bucellam acciperet. Et cena facta cum dyabolus iam misisset in cor ut traderet eum iudas. Quomodo enim intrat in cor? Nisi mittendo iniquas cogitationes persuasiones iniquorum? Sed nunc intelligere debemus a dyabolo iudam plenius esse possessum. Sicut contra in bono illi qui iam acceperant spiritum sanctum. Quando eis post resurrectionem insufflavit dicens. Accipite spiritum sanctum: postea cum eum desuper missus esset die penthecostes utique plenius acceperunt. Post bucellam ergo tunc introivit in eum sathanas. Et sicut contexti iohannes ipse commemorat dicit ei ihesus. Quod facis fac citius. Hoc autem nescivit quisquam discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat iudas. Quia dicit ei ihesus. Eme ea que opus sunt nobis ad diem festum. Aut

egenis aliq̄d daret. Cū ergo accepisset ille buccellā. tunc
exiuit ꝯtinuo. Erat aūt nox. Cū g° exisset dicit ihesus.
Nūc clarificatus est filius hoīs. et deus clarificatus est ī eo.
et deus clarificauit eū ī semetipō. et ꝯtinuo clarificauit eū.
Filioli adhuc modicū vobiscū sū. et cetēa vsq; ad illud vbi ait.
amē amē dico tibi nō cantabit gallus donec me ter neges.
Hoc p̄dictū de negatione sua petro. nō solū iohēs cuius
euāgelio modo ista interposui. sed et ceteri tres ꝯmemorant.
Nō tamē oēs ex vna eademq; occasione ad eā ꝯmemoran
dā veniūt. Istā matheus et marcus pari prorsus ordine et
eodē narrationis sue loco eā subnectūt ambo. postea q̄ dn̄s
egressus est de domo illa vbi manducauerūt pascha: lu
cas vero et iohes anteq̄ inde esset egressus. Sed facile pos
sumus intelligere aut illos duos recapitulando posuisse.
aut istos p̄occupando: nisi magis moueret q̄d tā diuersa
nō tantū vba. sed etiā sententias dn̄i p̄mittūt. quibus pmo
tus petrus illā presumptionē pferret. vel cū dn̄o vel pro
dn̄o moriendi. vt magis cogāt intelligi ter eū expressis
se presumptionē suā diuersis locis sermonis xp̄i. et ter
illi a dn̄o responsū q̄d eū esset ante galli cantū ter nega
turus. Neq; ei incredibile est aliquantū disiunctis interual
lis tpis petrū ꝯmotū esse ad p̄sumendū sicut ad negan
dū. vel eidem aliq̄d ter similiter respondisse. q̄nq̄dē etiā
ꝯtextī nullis aliis interpositis rebus aut verbis. post re
surrectionē ter illū interrogauit vtrū eū amaret. et ter
hoc eidē respondenti. etiā ipē mandatū de pascendis oui
bus suis vnū idemq; ter p̄cepit. Hoc aūt esse credibilius
q̄d ter ostenderit presumptionē suā petrus. et de trina ne
gatiōe sua ter a dn̄o audierit. ex ipis euangelistarū
verbis que a dn̄o dicta diuerse ac diuersa ꝯmemorant.
sic placuit. Ecce meminerimus q̄d nūc interposui ex euan
gelio iohānis. Hoc certe dixerat, Filioli adhuc modicū
vobiscū sū. queretis me et sicut dixi iudeis quo ego va
do nō potestis venire. et vobis dico modo. Mandatū nouū
do vobis vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. vt et vos ī
uicē diligatis. In hoc cognoscent oēs q̄ mei estis dis
cipli. si dilectionē habueritis ad inuicē. Dicit ei symon petrus,

Dn̄e quo vadis? Nempe hic manifestū est. ex illis v̄bis
motū esse petrū vt diceret. dn̄e quo vadis. quia dicēte
audierat. quo ego vado vos nō potestis venire. Respondit
ih̄c eidē. Quo vado nō potes me modo sequi: sequeris
at̄ postea. Tūc ille. Quare non possū iq̄t te sequi modo?
aīam meā p̄ te ponā. Huic presūptiōi respondit dn̄s fu
turū eius negationē. Lucas at̄ cū cōmemorasset dixisse dn̄m.
symon symon ecce sathan expetiuit vos vt cribraret si
cut triticū. ego at̄ rogaui pro te vt non deficiat fides
tua. et tu aliq̄n conuersus cōfirma frēs tuos: tūc subiecit
petrū respondisse. Dn̄e tecū paratus sū et ī carcerē
et ī mortē ire. Et ille dixit. Dico tibi petre: non cantabit
hodie gallus donec ter neges nosse me. Quia hoc aliud
sit. aliud illud vnde petrus ad p̄sumendū pmotus sit
q̄s non videat? At v̄o matheus. et hymno iq̄t dicto exierūt
ī montē oliueti. Tūc dicit illis ih̄c. Oēs vos scandalū pa
tiemī ī me ī ista nocte. Scriptū est eīi. Percutiā pastorē.
et dispgent̄ oues gregis. Postq̄ at̄ resurrexero. p̄cedā vos
ī galileā. Sic prorsus et marcus. qui habet etiā hec verba
vl' sententias. similiter illis vel q̄bus scd̄m iohem vl' q̄bus
scd̄m lucā petrus retulit presūptionē suā. Et hic ergo
ita seq̄t̄. Respondēs at̄ petrus ait illi. Et si oēs scanda
lizati fuerīt ī te. ego nūq̄ scandalizabor. Ait illi ihesus.
Amē dico tibi. quia ī hac nocte anq̄ gallus cantet ter
me negabis. Ait illi petrus. Etiā si oportuerit me mo
ri tecū: nō te negabo. Simil' et oēs discipli dixerūt. .y.

Hec pene ipsis v̄bis etiā marcus cōmemorat. nisi quod
non generaliter sed distinctius quēadmodū futurū
esset expressit dictū a dn̄o. Amē dico tibi. quia tu hodie
ī nocte hac p̄usq̄ bis gallus vocē dederit. ter me negaturus
es. Cū itaq; oēs dicāt p̄dixisse dn̄m. qd' petrus eū esset
negaturus anq̄ gallus cantaret. nō at̄ oēs dicāt quotiēs
gallus cantaret. marcus hoc solus narrauit expressius.
Unde nō nullis videt̄ non congruere ceteris. quia pa
rū attēdūt. et maxīa eoꝝ obnubilat̄ itentio. cū aduersus

euangeliū animo induerūt hostili. Tota eī petri negatio. trina negatio est, ī eadē nāq3 ꝑmansit trepidatione animū ꝓpositoq3 mēdacij. donec admonitus qd̄ ei predictū sit. amaro fletu et cordis dolore sanaretur. Hec aūt tota. id est trina negatio, si post primū galli cantū īciperet. false dixisse videntur tres, quorū matheus dixit. amē dico tibi. q2 hac nocte anq̄ͣ gallus cantet ter me negabis: lucas aīt. dico tibi petre nō cantabit hodie gallus donec ter neges nosse me: iohēs aīt. amē amē dico tibi. nō cantabit gallus. donec me ter neges. Diuersis eī ūbis et verboꝝ ordīe eandē explicauerūt sententiā. dixisse dnm qd̄ anteq̄ͣ gallus cantaret eū petrus esset negaturus. Q̄d enī attendebat dicere prius q̄ͣ bis. quando si ante primū galli cantū tota illa trina negatio ꝯpleret̄: simul ante scdm et ante tercium et ante oēs gallicantus eiusdē noctis cōpleta īueniret̄. que ante ipm ꝑmū cōpleta ꝓbaret̄. Sed quia ante ꝑmū gallicantū cepta est illa trina negatio attenderūt illi tres. non quando eā ꝯpleturus esset petrus. sed quota futura esset et quādo ceptura. id est. quia trina. et quia ante gallicantū. q̄q̄ͣ ī aīo eius et ante ꝑmū gallicantū tota possit ītelligi. quāuis eī verbis negantis ante ꝑmū cepta. ante scdm gallicantū pacta sit tota illa trina negatio: tamē affectiōe animi et timore petri ante ꝑmū tota ꝯcepta est. Nec īterest quātis morarū īteruallis trina voce enunciata sit. cū cor eiꝰ etiā ante primū gallicantū tota possederit. tam magnā scilicet formidinē imbiberit. vt posset dnm nō semel sed iterū ⁊ tercio īt'rogatus negare. vt rectius diligētiusq3 attēdentibus quomodo iā mechatus est eā ī corde suo q̄ viderit mulierē ad ꝯcupiscendū. sic petrus q̄ncūq3 verbis ederet timorē quē tā vehementer aīo ꝯceperat. vt ꝑdurare posset vsq3 ad terciā dnī negationē. tota trina negatio ei tēpori deputanda est. quādo eū trine nega

Rursus si totā trinā negationē ante pegisset q̄ͣ cātare gallus īciperet: superfluo dixisse marcus deprehēderet̄ ex ꝑsona dnī. amē dico tibi. quia hodie ī nocte hac priusq̄ͣ vocē gallus bis dederit. ter me negaturꝰ es,

tionis timor sufficiens inuasit. Ex quo etiam si post primum gallicantum inciperent. pulsato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere. nec sic absurde atque mendaciter ante gallicantum ter negasse diceretur, quando ante gallicantum tantus timor obsederit mentem. qui eum posset usque ad terciam negationem perducere. Multo minus igitur mouere debet. quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante gallicantum cepta. et si non ante primum gallicantum peracta est. tamquam si alicui diceret. hac nocte antequam gallus cantet ad me scribes epistolam in qua michi ter conuiciaberis: non utique si eam ante omnem gallicantum scribere inciperet et post gallicantum finiret. ideo dicendum erat falsum fuisse predictum. Marcus quoque de interuallis vocum euidentius planius est locutus. qui dixit ex persona domini. prius quam gallus bis vocem dederit. ter me es negaturus. Ita gestum esse apparebit. cum ad eundem locum narrationis euangelice venerimus. ut iam illic ostendatur euangelistas sibi congruere. Si autem querunt ipsa omnino narrationis verba que petro dominus dixerit neque inueniri possunt. superfluo queruntur cum sententia eius inter quam cognoscendam verba protulerunt. etiam in diuersis euangelistarum verbis possit esse notissima. Siue igitur diuersis sermonum domini locis commotus petrus singillatim ter renunciauerit presumptionem suam. et ter ei dominus suam negationem predixerit sicut probabilius indicatur. siue aliquo narrandi ordine possunt omnium euangelistarum commemorationes in unum redigi. quibus demonstretur semel dominum predixisse petro presumenti quod eum negaturus esset: nulla hic euangelistarum repugnantia. sicut nulla est reprehendenda poterit. Nunc ergo quantum possumus ipsum ex omnibus ordinem

iam sequamur .. iii.

Cum itaque secundum iohannem hoc petro dictum esset. sequitur idem iohannes et contexit domini sermonem dicentis. Non turbetur cor vestrum. creditis in deum et in me credite. in domo patris mei mansiones multe sunt. et cetera sermonis eius preclara maximeque sublimia diu narrat. donec contexti veniat ad illum locum ubi

ait dominus. Pater iuste et mundus te non cognouit. ego autem te
cognoui. et hij cognouerunt quia tu me misisti. et notum fe
ci eis nomen tuum et notum faciam. ut dilectio qua dilexisti
me in ipsis sit et ego in eis. Cum autem facta esset contentio inter
eos quis eorum videretur esse maior sicut lucas commemorat. dixit
eis. Reges gentium dominantur eorum. et qui potestatem habent super
eos benefici vocantur. Vos autem non sic. sed qui maior est
in vobis. fiat sicut iunior. et qui precessor est. sicut minis
trator. Nam quis maior est qui recubit an qui ministrat?
Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui minis
trat. Vos autem estis qui permansistis mecum in temptationibus meis.
Et ego dispono vobis sicut disposuit michi pater meus reg
num. ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo. et
+lucas sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus israel. Ait autem
dominus symoni sicut +ipse scribit. Ecce sathanas expetiuit
vos ut cribraret sicut triticum. ego autem rogaui pro te ut non
deficiat fides tua. et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.
Qui dixit ei. Domine tecum paratus sum et in carcerem et in mortem
ire. Et ille dixit, Dico tibi petre: non cantabit hodie gal
lus donec ter abneges nosse me. Et dixit eis. Quando
misi vos sine sacculo et pera et calciamentis? numquid aliquid
defuit vobis? At illi dixerunt. Nichil. Dixit ergo eis. Sed nunc
qui habet sacculum tollat similiter et peram. et qui non habet vendat tu
nicam suam et emat gladium. Dico enim vobis. quoniam adhuc hoc quod
scriptum est oportet impleri in me: et quod +iniustis deputatus est. +cum
Etenim ea que de me sunt finem habent. At illi dixerunt. Domine ecce
gladij duo hic. At ille dixit eis. Satis est. iiij.

Et hymno dicto exierunt in montem oliueti sicut matheus
marcusque commemorant. Tunc dicit illis ihesus. Omnes vos scan
dalum patiemini in me in nocte ista. Scriptum est enim. Percutiam
pastorem. et dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero
precedam vos in galileam. Respondens autem petrus +. Et si omnes scan +ait illi
dalizati fuerint in te: ego numquam scandalizabor. Ait illi ihesus,
Amen dico tibi. quia in hac nocte antequam gallus cantet ter me
negabis. Ait illi petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum

nõ te negabo. Siliter et oẽs discipuli dixerũt. Hec sc̃dm matheũ iñseruimus. Sed et marci pene ipsa et totidẽ verba sunt: nisi quia distat illud qd' de gallicãtu supra notauimus. Contexit ergo matheus narratione et dicit. Tũc venit ihc cũ illis ĩ villã que dicit' gethsemani. Hoc dicit et marcus. hoc et lucas nõ expresso predio cũ ait. Et egressus ibat sc̃dm ɔsuetudinẽ ĩ montẽ oliuarũ. Secuti sunt autẽ illũ et discipli. Et cũ puenisset ad locũ dixit illis. Orate ne intretis ĩ teptationẽ. Iste locus est cuius nomẽ dixerũt gethsemani. ibi intelligimus fuisse ortũ quẽ cõmemorat iohẽs ita narrans. Hec cũ dixisset ihc. egressus est cũ discipulis suis trans torrẽtẽ cedron vbi erat ortus. ĩ quẽ ĩtroiuit ipse et discipuli eius. Deĩde sc̃dm matheũ vbi dixit discipulis suis. sedete hic donec vadã et orẽ. illuc. et assumpto petro et duobus filiis zebedei cepit contristari et mestus esse. Tũc ait illis. Tristis est aĩa mea vsq3 ad mortẽ. sustinete hic et vigilate mecũ. Et pgressus pusillũ pcidit ĩ faciẽ suã orãs et dicẽs. Pr̃ mi. si possibile est. transeat a me calix iste. Verũtamẽ nõ sicut ego volo. sed sicut tu. Et venit ad disciplos et ĩuenit eos dormientes. Et dicit petro. Sic. Nõ potuisti vna hora vigilare mecũ? Vigilate et orate vt nõ intretis ĩ teptationẽ. Spũs qdẽ promptus est: caro aũt infirma. Iterũ sc̃do abiit et orauit dicẽs. Pr̃ mi. si nõ potest hic calix transire nisi bibã illũ: fiat volũtas tua. Et venit iterũ. et ĩuenit eos dormiẽtes. Erãt eñ oculi eorũ grauati. Et relictis illis iterũ abiit et orauit tertio eũdẽ sermonem dicẽs. Tũc venit ad disciplos suos et dicit illis. Dormite iã et requiescite. Ecce appropinquabit hora. et filius hoĩs tradet' ĩ manus pctorũ. Surgite eamus: ecce appropinquabit q̃ me tradet. Hec etiã marcus eo pcessus ordiẽ atq3 modo contexit. aliquanto breuius quasdã ɔstringẽs sentẽtias et aliqd magis aperiẽs. Nã videt' hic sermo sc̃dm matheũ tamq̃ sibiipsi contrarius. qd' post tertiã orationẽ venit ad disciplos suos. et dicit illis. dormite iã et reqescite. ecce appropinquabit hora et filius hoĩs tradet' ĩ manus pctorũ. surgite eamus. ecce appropinquauit qui me tradet. Quomodo eñ supra dormite iã

et requiescite. quo cum subnectat. ecce appropinquabit hora. et ideo
dicat. surgite eamus. Qua velut repugnantia commoti qui
legunt. conantur ita pronunciare quod dictum est. dormite iam et re-
quiescite. tanquam ab exprobrante non ut permittente sit dictum. Quod
recte fieret. si esset necesse. Cum ~~ergo~~ vero hoc marcus ita com-
memorauerit. ut cum dixisset dormite iam et requiescite. adiungeret.
sufficit. et deinde inferret. venit hora et ecce traditur filius hominis.
Utique intelligitur post illud quod eis dictum est. dormite et requi-
escite. siluisse dominum aliquantum ut hoc fieret quod permiserat. et
te tunc intulisse. ecce appropinquauit hora. Ideo post illa verba
secundum marcum positum + sufficit. id est quod requieuistis iam sufficit.
Sed quia commemorata non est ipsa domini interpositio silentii. propterea
coartat intellectum. ut in illis verbis + pronunciatio requiratur. Lucas + alia
autem pretermisit quotiens orauerit. dixit sane quod isti tacuerunt.
et orantem ab angelo confortatum. et prolixius orantis su-
dorem fuisse sanguinem et guttas decurrentes in terram. Cum ergo
dicit et cum surrexisset ab oratione et venisset ad discipulos
suos. non expressit quota ab oratione. Nichil tamen illis
duobus repugnat. Johannes vero postea quam ortum ingressum
dicit cum discipulis suis. non commemorat quid illic egerit. do-
nec eius traditor cum iudeis ad eum comprehendendum venerit.
Tres igitur isti eandem rem ita narrauerunt. sicut etiam
unus homo ter posset cum aliqua varietate nulla tamen
aduersitate. Lucas enim quantum ab eis progressus id est. auul-
sus fuerit ut oraret manifestius aperuit dicens. quantum
iactus est lapidis. Porro marcus primo ex verbis suis idem
quam narrauit rogasse dominum. ut si fieri posset transiret ab eo
illa hora. id est. passionis. quod calicis nomine significauit. dein-
de verba ipsa domini sic enunciauit. Abba pater. omnia tibi possibilia
sunt. transfer calicem hunc a me. Quibus verbis si adiungas quod
illi duo dixerunt. et quod ipse marcus etiam ex persona sua pa-
riter supra posuit. ista sentencia manifestatur. pater si fieri po-
test. omnia enim possibilia tibi sunt. transfer calicem istum a me. ne
quis eum putaret patris minuisse potestatem cum ait. si fieri
potest. Non enim dicit. si facere potes. sed si fieri potest. Fieri
autem potest quod ille voluerit. Sic itaque dictum est si fieri potest:

ac si diceretur. si vis. Manifestauit eum marcus quo intellectu accipiendum sit. si fieri potest. quando ait. omnia tibi possibilia sunt. et quod commemorauerunt eum dixisse. verum non quod ego volo sed quod tu. quod tantundem valet quantum si dicatur. verumtamen non mea voluntas. sed tua fiat: satis ostendit non ex impossibilitate sed ex voluntate patris dictum esse. si fieri potest. presertim quia lucas et hoc ipsum intimauit planius. Non enim ait. si fieri potest. sed. si vis. Cui apriori sentencie apertius iungit quod marcus posuit vt ita dicatur. si vis. omnia enim tibi possibilia sunt. transfer calicem istum. Quod autem ipse marcus non solum pater. sed abba pater eum dixisse commemorat. hoc est abba hebraice quod latine pater. Et fortasse dominus propter aliquod sacramentum vtrumque dixit. volens ostendere illam se tristiciam in persona sui corporis. id est. ecclesie. suscepisse. cui factus est lapis angularis. venientis ad eum partim ex hebreis ad quos pertinet quod ait abba. partim ex gentibus ad quas pertinet quod ait. pater. Etiam paulus apostolus non pretermittens hoc sacramentum. in quo clamamus inquit abba pater. Et iterum ait. Misit deus spiritum suum in corda nostra clamantem abba pater. Oportuit enim vt bonus magister et verus saluator infirmioribus compaciens. in seipso demonstraret non debere suos martires desperare. si qua forte cordibus eorum irreperet sub tempore passionis ex humana fragilitate tristicia. cum eam vincerent. voluntati sue preponendo voluntatem dei. quia ille scit quod expediat quibus consulit. De qua tota re non nunc tempus est vt vberius disseratur. Agitur enim modo de congruencia euangelistarum. in quorum diuersitate verborum salubriter discimus. non aliud in verbis ad audiendum veritatem quam sentenciam loquentis esse requirendam. Hoc est enim pater quod abba pater. sed ad sacramentum intimandum planius est abba pater. ad vnitatem significandam sufficit pater. Et dominum quidem abba pater dixisse credendum est. sed tamen non eluceret sentencia nisi aliis dicentibus pater. demonstraretur sic esse illas duas ecclesias ex iudeis et grecis vt etiam vna sit. Ex illo ergo intellectu dictum est abba pater quo idem dominus ait. Habeo alias oues que non sunt ex hoc ouili. gentes vtique significans: cum haberet oues etiam in populo israel. Sed quia secutus adiecit. oportet me

cas adducere. ut sit unus grex et unus pastor: quantum
valet ad israhelitas et gentes abba pater. tantum ad unum
gregem solum pater. .V.
Adhuc ergo ipso loquente sicut dicit matheus et marcus:
ecce iudas unus de duodecim venit. et cum eo turba multa cum
gladiis et fustibus missi a principibus sacerdotum et senioribus
populi. Qui autem tradidit illum. dedit eis signum dicens. Quemcumque
osculatus fuero ipse est tenete eum. Et confestim accedens ad ihesum
dixit. Ave rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi. primo quod
lucas ait. iuda osculo filium hominis tradis. deinde quod matheus.
amice ad quod venisti. deinde dixit quod iohannes commemorat. Quem queri
tis? Responderunt. Ihesum nazarenum. Dicit eis ihesus. Ego sum. Sta
bat autem et iudas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit ego sum.
abierunt retrorsum et ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit
eos. Quem queritis. Illi autem dixerunt. Ihesum nazarenum. Respondit
ihesus. Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me queritis: sinite hos abi
re. Ut impleretur sermo quem dixit: quia quos dedisti michi
non perdidi ex eis quemquam. Videntes autem sicut lucas dicit hii qui
circa ipsum erant quod futurum erat: dixerunt ei. Domine si percutimus
in gladio? Et percussit unus ex ipsis quod omnes quatuor dicunt servum
+ dexteram principis sacerdotum: et amputavit auriculam eius sicut lucas
et iohannes dicunt +. Qui autem percussit secundum iohannem petrus erat: quem
percussit malcus vocabatur. Deinde quod lucas dicit. respondens
ihesus ait. Sinite usque huc. Et adiunxit quod matheus commemorat.
converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium
gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum
et exhibebit michi modo plus quam duodecim legiones angelorum?
Quomodo ergo implebuntur scripture? Quia sic oportet fieri. Hiis
verbis adiungi potest quod illum eo loco iohannes dixisse commemorat:
calicem quem dedit michi pater non vis ut bibam illum. Tunc sicut di
cit lucas tetigit auriculam illius qui percussus fuerat et sanavit eum.
Nec moveat quasi contrarium sit quod lucas dixit interrogan
tibus discipulis si percuterent in gladio. dominum respondisse. sinite
usque huc. quasi post illam percussionem ita dictum fuerit ut pla
cuerit ei usque hoc factum sed amplius fieri noluerit. cum in
verbis que matheus posuit intelligatur potius totum factum

qd' visus est gladio petrus dn̄o displicuisse, Illud eciā verius qd' cū eū interrogassent dicentes. dn̄e si percutimus in gladio. tunc respondit. sinite vsq; huc. id est. nō vos moveat qd' futurū est. permittendi sunt huc vsq; progredi. hoc est vt me apprehendant. vt impleantur que de me scripta sunt. Sed inter moras verborum interrogantiū dn̄m et illis respondentis. petrus defensionis auiditate et maiore pro dn̄o commotione percussit. Sed non potuerūt etiā simul dici. que simul fieri potuerūt Nō enim diceret respondens autem ihc. nisi illorum interrogationi responderet. non facto petri. Nā de facto petri qd indicaverit matheus solus dicit. vbi etiā non dixit matheus respondit ihc petro. converte gladiū tuū, sed dixit. tunc ait illi ihesus converte gladiū tuū. qd' post factū apparet dixisse dn̄m. Illud vero qd' lucas posuit. respondens autem ihc ait. sinite vsq; huc illis qui interrogaverūt responsū esse accipiendū est. Sed quia vt diximus inter verba interrogantiū et respondentis dn̄i facta est vno ictu percussio. hoc ordine indicavit narrandū esse. vt etiā inter verba narrationis et responsionis eā insereret. Nō est ergo contrariū hoc ei qd' dixit matheus. oēs enim qui acceperit gladiū gladio peribunt. id est qui vsi fuerint gladio. Videri autem posset contrariū, si dn̄s ex illa responsione saltem vsq; ad vnū nec ipsm letale vulnus. vsū tamen gladii spontaneū approbasse videretur. quamquam etiā petro dictū totū congruenter intelligi possit. vt sic connectatur et qd' lucas et qd' matheus retulit quemadmodū supra commemoravi. sinite vsq; huc. et converte gladiū in locū suū. oēs enim qui acceperit gladiū gladio peribunt. et cetera. Quo modo autem sit intelligendū. sinite vsq; huc iā exposui. et si aliter melius potest ita sit. dū tamen evangelistarū veritas constet.

Postea sequitur matheus et commemorat eū in illa hora dixisse turbis. Tanquam ad latronem existis cū gladiis et fustibus comprehendere me: cotidie apud vos sedebam docens in templo et nō me tenuistis. Tunc addidit etiā verba que lucas posuit. sed hec est hora vestra et potestas tenebrarū. Hoc autem totū factū est sicut matheus dicit vt implerentur scripture prophetarū

Tunc discipli oes relicto eo fugerunt. sicut et marcus dicit. Seqbatur aut illu vnus adolescens amictus sindone sicut idem marcus cmemorat. Et cu tenuissent eu. reiecta sindone nudus profugit ab eis. . vi.

At illi tenentes ihm duxerunt ad cayphan principe sacerdotu vbi scribe et seniores conuenerant. sicut matheus dicit. sed primo ad annam ductus est socerum caypha sicut iohes dicit. Marcus aut et lucas nomen no dicunt pontificis. Ductus est aut ligatus cu adessent in illa turba tribunus et cohors et ministri iudeor sicut iohes cmemorat. Petrus aut sequebatur alonge vsqz in atriu principis sacerdotu. et ingressus intro sedebat cu ministris vt videret finem vel sicut dicit matheus. et calefaciebat se ad ignem. sicut in eo loco narrationem dicit marcus. hoc et lucas cmemorat qd petrus sequebatur alonge. accenso aut igne in medio atrio et circumsedentibus illis. erat petrus in medio eor. Et iohes dicit qd sequebatur symon petrus et alius discipls: discipls aut ille erat notus pontifici. et introiuit cu ihu in atriu pontificis sicut iohes dicit. petrus aut stabat ad hostiu foris secdm eundem iohem. Exijt ergo discipls alius q erat notus pontifici et dixit hostiarie et introduxit petru sicut idem iohes dicit. Sic ei factu est vt intus esset petrus in atrio sicut et alij dicunt. Principes aut sacerdotu et omne csiliu sicut matheus dicit querebant falsu testimoniu contra ihm vt eu morti traderent. Et no inuenerunt cu multi falsi testes accessissent. conuenientia ei testimonia no erant sicut marcus dicit cu eundem locu cmemoraret. Nouissime aut venerunt duo falsi testes sicut dicit matheus et dixerunt. Hic dixit. Possu destruere templu dei et post triduu reedificare illud. Aliud etia marcus cmemorat dixisse. Nos audiuimus eu dicentem. ego dissolua templu hoc manufactu. et per triduu aliud no manufactu edificabo. Et non erat conueniens testimoniu illor. sicut idem marcus dicit. Et surgens princeps sacerdotu ait illi. Nichil respondes ad ea que isti aduersu te testificantur? Ihc aut tacebat. Et princeps sacerdotu

ait illi. Adiuro te per deum viuum. vt dicas nobis si tu es christus filius dei. Dicit illi ihesus. Tu dixisti. Hec matheus. marcus autem eadem aliis verbis dicit. nisi quod tacet quod eum adiurauit princeps sacerdotum. Sed tantum valet ostendit quod ei dicit ihesus tu dixisti. quantum si dicat ego sum. Sequitur enim vt idem ait marcus. Ihesus autem dixit illi. Ego sum. et videbitis filium hominis a dextris sedentem virtutis. et venientem cum nubibus celi. Hoc dicit etiam matheus. sed non dicit respondisse ihesum. ego sum. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens. blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Quod matheus commemorat et sequitur. Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt. Reus est mortis. Hoc etiam testatur et marcus. Sequitur matheus. Tunc expuerunt in faciem eius: et colaphis eum ceciderunt. alii autem palmas in faciem ei dederunt dicentes. Prophetiza nobis christe. quis est qui te percussit. Hoc dicit et marcus. commemorat etiam quod ei faciem velauerunt. De hiis quoque lucas attestatur. Hec intelligitur passus dominus vsque ad mane in domo principis sacerdotum quo prius adductus est. vbi etiam petrus temptatus est. Sed de petri temptatione que inter has domini contumelias facta est. non eodem ordine omnes narrant. Illas ipsas primo commemorat matheus et marcus. deinde petri temptationem. lucas vero explicat prius temptationem petri. tunc demum has domini contumelias. Iohannes autem incipit temptationem petri dicere. et interponit quedam de contumeliis domini. et adiungit quod inde missus est ad cayphan pontificem. et inde recapitulat vt explicet quam ceperat temptationem petri in domum quo primum adductus est. et redit ad ordinem vbi ostendit quemadmodum ductus est dominus ad cayphan. Sic ergo matheus sequitur. Petrus vero sedebat foris in atrio: et accessit ad eum vna ancilla dicens. Et tu cum ihesu galileo eras. At ille negauit coram omnibus dicens. Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam: vidit eum alia ancilla et ait hiis qui erant ibi. Et hic erat cum ihesu nazareno. Et iterum negauit cum iuramento. quia non noui hominem. Et post pusillum. accesserunt qui stabant. et dixerunt petro. Vere et tu ex illis es. nam et loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari et iurare. quia non nouisset hominem.

Et continuo gallus cantauit. Hec matheus. Intelligitur autem quod postea quam exiit foras cum iam semel negasset gallus cantauit primus. quod matheus tacet et marcus dicit. Non autem foris ante ianuam iterum negauit: sed cum redisset ad focum. Quando autem redierit. non opus erat commemorare. Marcus ergo sic illud narrat. Exiit foras ante hostium: et gallus cantauit. Rursus autem cum vidisset illum ancilla: cepit dicere circumstantibus. quia hic ex illis est. At ille iterum negauit. Hec vero ancilla non eadem sed alia est. sicut dicit matheus. Sane hoc intelligitur quia in secunda negatione a duobus compellatus est. et ab ancilla scilicet quam commemorant matheus et marcus. et ab alio quem commemorat lucas. Sic enim hoc narrat lucas. Petrus vero sequebatur a longe. accenso autem igne in medio atrio et circumsedentibus illis erat petrus in medio eorum. Quem cum vidisset ancilla quedam et intuita fuisset eum sedentem ad lumen. dixit. Et hic cum illo erat. At ille negauit eum dicens. Mulier non noui illum. Et post pusillum alius videns eum dixit. Et tu de illis es. Hoc ergo quod lucas ait. et post pusillum. iam ingressus erat petrus ianuam. et primus gallus cantauerat. iamque redierat. vt quemadmodum dicit iohannes ad focum stans iterum negaret. Iohannes enim in prima negatione petri non solum de primo gallicantu tacet sicut ceteri excepto marco. sed etiam quod sedentem ad ignem cognouit ancilla non commemorat. Hoc enim tantum ait. Dicit ergo petro ancilla hostiaria. Numquid tu et de discipulis es hominis istius? Dicit ille. Non sum. Deinde interponit que gesta sunt cum ihesu in domo eadem. que commemoranda arbitratus est. ita narrans. Stabant autem serui et ministri ad prunas quia frigus erat. et calefaciebant se.+ Hic ergo intelligitur exisse foras petrum et redisse. Primo enim sedebat ad ignem: postea iam rediens stare ceperat. Sed forte dicat aliquis. Nondum exierat: surrexerat autem exiturus. Hoc potest dicere qui putat foras ante ianuam et secundo interrogatum negasse. Videamus ergo iohannis sequentia. Pontifex ergo interrogauit ihesum de discipulis suis et de doctrina eius. Respondit ei ihesus. Ego palam locutus sum mundo. ego semper docui in synagoga et in templo quo omnes iudei conueniunt. et in occulto locutus sum nichil. Quid me interrogas? Interroga illos qui audierunt quid locutus sum ipsis.

+Erat autem cum eis petrus stans et calefaciens se.

Ecce hij sciunt q̄d dixerī ego, Hec āt cū dixisset : vnꝰ assistēs
ministroꝝ dedit alapā ihū dicēs, Sic respondes pontifici ?
Respondit ei ihc, Si male locutus sū · testimoniū ꝑhibe de
malo, Si āt bene ? cur me cedis ? Et misit eū ānas ligatū
ad cayphan pontificē, Hic sane ostendit qd' et annas
pontifex erat, Nondū eī missus erat ad cayphan pontifi
cē : cū iā illi diceret sic respondes pontifici, Et hoc duos
ānam et cayphan pontifices cōmeorat etiā lucas ī initio
euāgelij sui, Hijs dictis iohēs redit ad qd' ceperat de nega
tiōe petri ad eandē domū vbi gesta sᵗ que narrauit · vn
de ad cayphan missus est ihc · ad quē ab īitio ducebatur
sicut dicit matheus, Commeorauit āt ista iohēs que ītpo
suit recapitulans de petro · et ad eā narrationē rediens ·
ita dicit vt cōpleat trinā negationē, Erat āt symon petrꝰ
stans ⁊ calefaciēs se, Dixerūt ḡo ei, Nūqd ex discipulis es ?
~~eius~~ Negauit ille ⁊ dixit, Non sū, Hoc igitᵉ loco īuenimꝰ
non ante ianuā sed ad focū stantē secundo negasse petrū,
qd' fieri non posset nisi iā redisset postea q̄ foras exierat,
Neqȝ eī iā exierat et foris eū vidit altera ancilla, sed cū exi
ret vidit eū · id est cū surgeret et exiret · animaduer
tit eū et dixit hijs qui erāt ibi · id ē · qui simul erāt ad ignē
intus in atrio, Et hic erāt cū ihū nazareno, Ille āt q̄ foras
exierat hoc audito rediēs · iurauit illis contra nitētibus
quia non noui hoīem, Ita et marcus sic ait de eādē
ācilla ; et cepit dicere circūstantibus qȝ hic ex illis est,
Dicebat eī nō illi sed hijs qui eo exeūte ibi remāserāt,
sic tamē vt ille audiret · vnde rediēs ⁊ rursus ad ignē
stans resistebat negando v̄bis eoꝝ, Deīde ī eo qd' iohēs
ait, dixerūt, nūqd et tu ex discipl'is eiꝰ es, qd' redeūti
et stanti dictū ītelligimꝰ, hoc q̄ꝫ ꝯfirmatur nō illā tātū
alterā ancillā quā ꝯmeorant ī hac scd'a negatiōe ma
theus ⁊ marcus, sed et aliū quē ꝯmeorat lucas cū petro
id egisse · vnde iohēs dicit · dixerūt ergo ei, Siue igitur
siue postq̄ illo exeūte dixit āɔilla hijs q̄ secū erāt ī atrio ·
quia hic ex illis est · hoc audito ille regressus est vt se
quasi purgaret negando · siue qd' est credibilius nō

audiuit qd' de illo dictu fuerit cu exiret foras. et postea q reduit dixerunt ei ancilla et ille alius que commemorat. numqd et tu ex discipulis ei9 es. et dixit, no su. ptinatius insistente illo de quo lucas ait atqz dicente, et tu de illis es. cui petrus ait. o homo no su. liquido tame colligitur collatis de hac re oib9 euangelistaru testimoniis, non ante ianua scd'o petru negasse sed i atrio ad igne. Matheu aut et marcu qui cmemorauerunt exisse eu foras, regressu breuitatis causa tacuisse. Huc ia de tercia negatioe ispiciam9 eoru congruentia. qua matheus non solu iam explicasse meminerimus.

Sequitur ergo marcus et dicit. Et post pusillu q astabant dicebat petro. Vere ex illis es. na et galileus es. Ille aut cepit anathematizare et iurare. qr nescio hoiem istu que dicitis. Et stati iteru gallus cantauit. lucas aut hoc ita secutus hoc ide narrat, Et iteruallo facto quasi hore vnius alius qda affirmabat dices. Vere et hic cu illo erat. Na et galileus est. Et ait petrus, Homo nescio qd dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantauit gallus. Iohes secutus de tercia negatione petri ita explicat. Dicit vnus ex seruis pontificis cognatus eius cui9 abscidit petrus auriculam. Nonne ego te vidi i orto cu illo? Iteru negauit petrus. et stati gallus cantauit. Qd' igit marcus et matheus dicut post pusillu, quantu esset teporis manifestat lucas dicendo. iteruallo facto quasi hore vni9. De hoc aut iteruallo tacet iohes, Ite qd' matheus et marcus no singulari, sed plurali nuo enunciat eos qui cu petro agebant. cu lucas vnu dicat. iohes q vnu. eiusqz cognatu cui9 abscidit auriculam. facile est itellige aut plurale nuim p singulari vsitata locutioe vsurpasse matheu et marcu aut qd' vn9 maxie tqu sciens et qui eu viderit affirmabat, ceteri aut secuti fide petru simul vrgebant. vnde

duos euangelistas compendio pluralem numerum posuisse. alios autem duos eum solum significare voluisse qui precipuus in hoc erat. Iam illud quod matheus ipsi petro dictum fuisse asserit. vere et tu ex illis es. nam et galileus es. et loquela tua manifestum te facit. sicut iohannes idem petro dictum asseuerat. nonne ego vidi te in orto cum illo. marcus autem inter se illos locutos de petro dicit. vere ex illis est. nam et galileus est. sicut et lucas non petro. sed de petro dicit. aliquem quendam affirmasse dicens. vere et hic cum illo erat nam et galileus est. aut sententiam intelligimus tenuisse cum a quo compellatum dicunt petrum. tantundem ei valuit

qui

quod de illo coram illo dicebatur. quantum si illi diceretur. aut vtroque modo actum. et alius illum alius alium modum commemorasse. Galli autem cantum post terciam negationem secundum intelligimus sicut marcus expressit.

Sequitur ergo matheus ita dicens. Et recordatus est petrus verbi ihesu quod dixerat. prius quam gallus cantet ter me negabis. et egressus foras fleuit amare. Marcus autem ita dicit. Recordatus est petrus verbi quod dixerat ei ihesus. prius quam gallus cantet bis. ter me negabis. et cepit flere. Lucas autem sic ait. Et conuersus dominus respexit petrum. et recordatus est petrus verbi domini sicut dixit. quia prius quam gallus cantet ter me negabis. et egressus foras fleuit amare. Iohannes de recordatione et fletu petri tacet. Sane in eo quod ait lucas quod conuersus dominus respexit petrum. quomodo accipiendum sit diligentius considerandum est. Quamuis enim dicantur etiam interiora atria. tamen in exteriore atrio inter seruos fuit petrus qui simul calefaciebat se ad ignem. non est autem credibile quod ibi audiebatur dominus a iudeis vt corporalis fieret illa respectio. Itaque cum dixisset matheus. tunc expuerunt in faciem eius et colaphis eum ceciderunt. alii autem palmas in faciem ei dederunt. dicentes prophetiza nobis christe quis est qui te percussit. secutus est dicens. Petrus vero sedebat foris in atrio. quod non diceret. nisi cum domino illa intus agerentur. Et quantum colligitur in narratione marci. non solum

+ etiam

in interioribus sed in superioribus domus agebantur. Nam postea quam marcus narrauit secutus ait. et cum esset petrus in atrio deorsum. Sicut ergo eo quod matheus ait. petrus vero sedebat

foris i atrio. ostēdit qđ illa intus agerēt. sic eo qđ dixit
marcus et cū esset petrus i atrio deorsū. ostendit non
solū i iterioribus sed etiā i superioribus gesta que dix
erat. Quomodo ergo respexit petrū dns facie corpora
li? Quapropter qđ michi videt illa respectio diuinitus
facta. vt ei veniret i mēte quotiens iā negasset et qđ ei
dns pdixisset. atq; ita dno misericorditer respiciēte pe
niteret. et salubriter fleret. sicut cotidie dicimq. dne res
pice me. Et respexit eū dns. qui de aliquo periculo vel
labore diuina misericordia liberatus est. Et sicut dictū est
respice et exaudi me, dne et cōuerte dne libera aīam meā:
ita dictū arbitror. et conuersus dns respexit petrū. et re
cordatus est petrus vbi dni. Deniq; cū frequētius soleat
i suis narrationibq ponere ihm q̄ dnm: modo lucas dnm
posuit dicens. Conuersus dns respexit petrū: et recordatus
est petrus vbi dni. Matheus aūt et marcus quia de ista
respectioē tacuerūt. nō vbi dni sed vbi ihu eū recordatū
esse dixerūt: vt etiā ex hoc itelligamus illā respectionē
a ihesu nō humanis oculis. sed diuinitus factā. .vij.

Deqt̄ g° matheus et dicit. Mane aūt facto. consiliū iierūt
oēs pricipes sacerdotū et seniores ppli aduersus ihesū vt
eū morti traderēt. Et victū adduxerūt eū. et tradiderūt eū
poncio pilato psidi. Marcus sic. Et confestī iqt mane consi
liū facientes sumi sacerdotes cū senioribus et scribis et vniu
so gsilio vincientes ihm duxerūt et tradiderūt pilato. lucas autē
postea q̄ gpleuit narrando petri negationē. recapitulauit
que cū dno gesta sūt iam vt apparet circa mane. atq; ita cō
nexuit narrationē. Et viri qui tenebant ihm illudebāt ei.
et cedentes velauerūt eū. et pcutiebāt faciē eius. et itiroga
bāt eū dicentes. Prophetiza nob. q̄s est q te pcussit. et alia mul
ta blasphemātes dicebāt i eū. Et vt factus est dies. cōue
nerūt seniores plebis et pricipes sacerdotū et scribe. et duxe
rūt illū i gsiliū suū dicentes. Si tu es xpc. dic nob palā. Et ait
illis. Si vob dixero non creditis michi. Si aūt itirogauero.
non respondebitis michi neq; dimittetis. Ex hoc aūt erit filiq
hois sedens a dextris vtutis dei. Dixerūt g° oēs. Tu ergo es

Filius dei? Qui ait. Vos dicitis quia ego sum. At illi dixe
runt, Quid adhuc desideramus testimonium. Ipsi enim audivimus
de ore eius. Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad
pilatum. Hec omnia narravit lucas. Ubi intelligitur quod etiam
matheus et marcus narraverunt, quod interrogatus sit dominus
utrum ipse esset filius dei. et quod dixerit dico vobis amodo vide
bitis filium hominis sedentem a dextris virtutis et venientem in nu
bibus celi. iam lucescente die gestum quando lucas dicit. et
ut factus est dies. atque ita narrat similia. et si quod etiam
ipse commemorat quod illi tacuerunt. Nocte autem intelligimus per fal
sos testes actum esse cum domino quod breviter commemoraverunt
matheus et marcus. lucas tacuit qui enarravit que
circa mane gesta sunt, Nam et illi idem matheus et marcus
contexuerunt narrationem in hiis que cum domino acta sunt usque
mane. sed postea redierunt ad narrandam petri negationem.
qua terminata redierunt ad mane. ut inde cetera con
texeret quousque produceret que cum domino acta erant: sed nondum
commemorant quod mane factum esset. Iohannes quoque cum ea que cum domino
gesta sunt ex quanta parte visum est. et petri negationem totam
commemorasset. adducunt ergo inquit ihesum ad cayphan in pretorium.
erat autem mane. Ubi intelligimus aut aliquam fuisse causam
que cogeret cayphan in pretorio ~~ne~~ nec esse presentem. cum
alii principes sacerdotum haberent questionem de domino. aut in
domo eius fuisse pretorium: tamen ad ipsum ab inicio ducebatur
atque in extremo perductus est. Sed quia iam tamquam convictum reum
ducebant. cayphe autem iam visum fuerat ut ihesus moreretur. nulla
~~mora~~ mora interposita est quin occidendus pilato traderetur.

Que igitur per pilatum cum domino gesta sunt. ita matheus nar
rat. ac primum excurrit inde. ut commemoraret exitum
iude traditoris quem solus narravit ita dicens, Tunc videns
iudas qui eum tradidit quia dampnatus est. penitencia ductus
retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus.
dicens. Peccavi: tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt
Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argenteis in templo re
cessit. et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum
acceptis argenteis dixerunt. Non licet mittere eos in corbonan:

quia p̄ciū sanguis est. Cōsilio aūt īito. emerūt ex illis agrū figuli ī sepulturā peregrinoꝝ. ꝓpter hoc vocatus est ager ille acheldemach. hoc est ager sanguīs. vsq; ī hodiernū diē. Tūc īpletū est qd' dictū est p ihe̅remiā ꝓphetam dicētē. Et acceperūt ꝉ̄gīta argēteos. p̄ciū appreciati quē appreciauerūt filij isrł'. et dederūt eos ī agrū figuli sicut cōstituit michi dn̄s. Si q̄s aūt mouet' qd' hoc testimoniū nō īueniat' ī scīptura iheremie ꝓphete. et ideo putat fidei eūāgelice aliq̄d derogandū. primo nouerit nō oēs codices euangelioꝝ habere qd' p iheremiā dictū sit. sed tantūmodo p ꝓphetā. Possumq; g° dicē hijs potius codicibus esse credendū. qui iheremie non habēt nomē. Dictū est ei hoc p ꝓphetā. sed zachariā. vnde putatur codices esse mēdosos qui habēt nomē iheremie. quia vel zacharie habere debuerūt. vel nullius sicut qdā. s; tantū ꝓphām dicētē. qui vtiq; ītelligit' zacharias. Sed vtat' ista defensiōe cui placet. michi aūt cur non placeat hec causa est. quia et plures codices habēt ihēmie nomē. et qui diligētius in grecis exēplaribus considerauerūt eūagelīū. ī antiquoribq; grecis ita se ꝓhibēt īueīre. et nulla causa fuit cur adderet' hoc nomē vt mēdositas fiēt. cur aūt de nonnullis codicibus tolleret'. fuit vtiq; causa vt hoc audax īpericia faceret cū turbaret' questione qd' hoc testimoniū apud ihēmiā non īueīret'. Quod g° ītelligēdū est. nisi hoc actū secretiore consilio prouidēcie dei. qua mētes euāgelistarū st' gubnate? Potuit g° fieri vt aīo mathei euāgelīū conscribētis pro zacharia ihēmias occurrēt vt fieri solet. qd' tamē sine vlla dubitatiōe emēdaret. saltē ab aliis admonitus qui ipo adhuc ī carne viuēte hoc lēgē potuerūt. nisi cogitaret recordatiōi sue que spū sc̄o regebatur nō frustra occurrisse aliud pro alio nomē ꝓphete. nisi quia dn̄s hoc scribi ita constituit. Cur aūt cōstituerit dn̄s. prima illa causa vtilissima debet facillime cogitari etiā sic esse īsinuatū. ita oēs sc̄os ꝓphas vno spū locutiōis mirabili inter se cōsentione constare. vt hoc multo āplius sit. q̄ͣ si oīm oīa ꝓpharū vno vnīq; hoīs ore diceret'. et ideo īdubitanter accipi

debere quecu͞q3 p eos sp͞c sc͞s dixit: et singula esse oi͞m
et oi͞a singulorum. Cu͞ igit' et que dicta st' p iheremia͞, tam
sint zacharie q͞ iheremie, et que dicta st' p zacharia͞ ta͞
sint ihe͞mie q͞ zacharie. q͞d opus erat vt eme͞daret ma
theus. cu͞ aliud sibi pro alio nome͞ occurre͞s a se sc͞ptu͞
relegisset. ac no͞ potius seque͞s auctoritate͞ sp͞c sc͞i, a quo
me͞te͞ sua͞ regi plus nobis sentiebat ille vtiq3 relinqueret
sicut eu͞ admone͞do q͞stitueat ei dn͞s. ad nos i͞firmandos
tanta͞ verbor suor inter p͞phas esse concordia͞, vt no͞ ab
surde ymo q͞gruentissime etia͞ ihe͞mie deputaremus qd' p za
charia͞ dictu͞ repperirem9. Si eni͞ hodie quisq͞ vole͞s alicui9
verba indicare dicat nome͞ alterius a quo dicta non
st. qui tame͞ sit amicissimus et familiaritate co͞iunctis
simus illi9 cui9 v͞ba dicere voluit. et co͞tinuo recordatus
aliu͞ p alio dixisse ita se colligat atq3 corrigat. vt tame͞ dicat
bene dixi. q͞d aliud intue͞s nisi tantam inter ambos esse
co͞cordia͞. inter illu͞ scilicet cui9 v͞ba dice͞ voluit. et aliu͞ cui9
ei nome͞ p illius noi͞e occurrit. vt tale sit hoc istu͞ dixisse
quale si ille dixisset. qua͞tomagis hoc de p͞phetis sc͞is i͞telli
gendu͞ et maxi͞e q͞me͞dandu͞ fuit. vt oi͞m libros t͞q͞ vnius
vnu͞ libru͞ acciperemus. i͞ quo nulla reru͞ discrepantia cre
deret'. sicut nulla i͞ueni͞ret'. Et i͞ quo maior esset q͞sta͞tia
ve͞ritatis. q͞ si oi͞a illa vn9 homo qualibet doctissim9 loque
Qd' retur. Qd' ergo hinc argume͞tu͞ sum͞e conant' vel i͞fide
les vel i͞periti ho͞ies. quasi ad oste͞dendu͞ dissonantia͞ eua͞
gelistaru͞ sc͞or: hoc potius debe͞t assum͞e fideles et docti ad
ostendenda͞ vnitate͞ sc͞or etia͞ p͞pharu͞. Est alia causa q͞ michi
videt' alio t͞pe diligentius p͞scrutanda. ne amplius sermo
ne͞ protendam9. q͞ huius t͞pis terminandi necessitas flagi
tat. cur hoc nome͞ ihe͞mie i͞ testimonio zacharie sit mane͞
p͞missu͞. vel potius auctoritate sc͞i sp͞c p͞ceptu͞ sit. Est apud
t agru͞ iheremia͞ qd' emerit t a filio fr͞is sui. et dederit ei arge͞tu͞
non q͞de͞ sub hoc noi͞e arge͞ti qd' positu͞ est apud zacharia͞
triginta arge͞teis. Veru͞tame͞ agri emptio non est apud za
charia͞. Qd' a͞t p͞phetia͞ de triginta arge͞teis ad hoc i͞t͞p͞tatus
sit euu͞gelista qd' modo de dn͞o q͞pletu͞ est. vt hoc ei9 esset p͞ciu͞

manifestũ est. sed ad hoc etiã ptin& illud de agro empto
qđ iheremias dicit. hinc potuit mistice significari. ut nõ
Zacharie nomẽ iponeretur qui dicit triginta argẽteis. sed ihe
mie qui dixit de agro empto. ut lecto euangelio atq; ĩuen
to nõie ihemie. lecto aũt ihemia et nõ ĩuẽto testimonio de tri
gĩta argẽteis. ĩuento tamẽ agro empto admoneat lector
utrumq; conferre et inde sensũ enucleare quomodo ptineat ad pphetie
hoc qđ ĩ dño ĩpletũ est. Nã illud qđ subiecit huic testĩonio
matheus cũ ait. quẽ appreciauerũt filij isrl' et dederũt eos
ĩ agrũ figuli sicut constituit michi dñs: nec apud zacha
riã nec apud iheremiã reperit. Unde magis ex psona
ipi⁹ euangeliste assumptũ est eleganter et mistice inser
tũ. quia hoc ex dñi reuelatiõe cognouerat ad hãc rem
que de xpi pcio facta est huiusmodi ptinẽ pphetiã. Liber
quoq; empti agri apud ihemiã iubet mitti ĩ uas fictile.
et emit hic de pcio dñi ager figuli. et hoc ad sepulturã
pegrinorũ. tamq; ad pmansionẽ quietis eorũ qui ĩ hoc sclo
peregrinantes consepeliũtur xpo p baptismũ. Nã et
illa emptionẽ agri hoc significare iheremie dicit dñs.
quia erit pmansio de captiuitate liberãtorũ ĩ illa tra. Hec
tamq; delinienda arbitratus sũ. cũ admonere qđ ĩ hũis pphe
ticis testimonijs ĩ unũ redactis. et euangelice narratiõi
collatis diligentius attentius q; requirat. Hec interposuit
D matheus de iuda traditore.
einde seqt et dicit. Ihc aũt stetit ante presidem.
Et ĩtrogauit eũ preses dicens. Tu es rex iudeorũ? Dicit ei ihc
Tu dicis. Et cũ accusaret a pncipibus sacerdotũ et seniorib;:
nichil respondit. Tũc dicit illi pilatus. Nõ audis quanta ad
uersũ te dicãt testimonia? Et nõ respondit ei ullũ ũbũ. ita ut
miraret preses uehementer. P die aũt solennẽ consueuerat pre
ses dimitte pplo unũ uinctũ quẽ uoluissent. Habebat aũt tũc uinc
tũ q insignẽ q dicebat barrabas. Congregatis ergo illis. dixit
pilatus. Quẽ uultis dimittã uobis? barraban an ihc q dicit
xpc? Sciebat enĩ qđ p inuidiã tradidissent eũ. Sedente aũt illo p
tribunali: misit ad illũ uxor ei⁹ dicẽs. Nichil tibi & iusto illi.
Multa enĩ passa sũ hodie p uisũ pp illũ. Pncipes aũt sacer
dotũ et seniores psuaserunt pplis ut peteret barraban: ihm

vo parret. Respondens autem preses ait illis. Quem vultis vobis dimitti
de duobus dimitti? At illi dixerunt. Barraban. Dicit illis
pilatus. Quid igitur faciam de ihesu qui dicitur christus? Dicunt omnes. Cruci-
figatur. Ait preses. Quid enim mali fecit? At illi clamabant dicentes
Crucifigatur. Videns autem pilatus quia nichil proficeret. sed magis tu-
multus fieret. accepta aqua lavit manus coram populo dicens. Inno-
cens ego sum a sanguine huius iusti: vos videritis. Et respondens
universus populus dixit. Sanguis eius super nos et super filios nostros.
Tunc dimisit illis barraban: ihesum vero flagellatum tradidit eis ut
crucifigeretur. Hec narravit matheus per pylatum gesta de domino.
Marcus quoque pene eisdem verbis et rebus concinit. Verba autem pilati quibus
respondit populo petenti. ut solenniter unus vinctus dimitteretur:
ita refert. Pilatus autem respondit eis et dixit. Vultis dimittam
vobis regem iudeorum? Matheus autem sic ait. Congregatis ergo illis
dixit pilatus. Quem vultis dimittam vobis? barraban an ihesum
qui dicitur christus? Nulla questio est quod tacet eos petisse ut aliquem
eis dimitteret. Sed queri potest que verba pilatus dixerit.
utrum que a matheo. an que a marco referuntur. Aliud enim videtur
esse. quem vultis dimittam vobis. barraban an ihesum qui christus.
aliud. vultis dimittam vobis regem iudeorum. viii.

Sed quia christos reges dicebant. et qui dixit illum an illum.
manifestum est eum quesisse an vellet sibi dimitti regem
iudeorum. id est christum. nichil interest sententie quod hic tacuit
marcus de barraba. hoc solum volens dicere quod ad dominum pertine-
bat, quandoquidem in eorum responsione satis et ipse ostendit quem sibi
dimitti voluerint. Pontifices igitur concitaverunt turbam ut ma-
gis barraban dimitteret eis. Sequitur autem et dicit. Pilatus autem
iterum respondens ait illis. Quid ergo vultis faciam regi iudeorum?
Unde iam satis apparet quod id marcus vellet ostendere dicendo
regem iudeorum. quod matheus dicendo christum. Non dicebant christi
reges nisi iudeorum. Namque in eo loco etiam matheus ait. Dicit illis
pylatus. Quid igitur faciam de ihesu qui dicitur christus? Ergo sequitur
marcus. At illi iterum clamaverunt. Crucifige eum. Quod ille ait.
dicunt omnes crucifigatur. Et sequitur marcus. Pilatus vero dicebat
illis. Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant. crucifige
eum. Hoc matheus non dixit. Sed quoniam dixit. videns autem
pylatus quia nichil proficeret sed magis tumultus fieret. dixit
etiam cum lavisset manus coram populo ut innocentem se a sanguine

iusti significaret. quod item marcus et alii tacent. satis ostendit
etiam matheus egisse presidem cum populo ut dimitteretur: quod breuiter
insinuauit marcus in eo quod refert pilatum dixisse. quid enim mali
fecit. Deinde sic etiam ipse concludit. que per pilatum cum domino gesta
sunt. Pilatus autem uolens populo satisfacere dimisit illis barrabam,
et tradidit ihesum flagellis cesum ut crucifigeretur. Hec apud pre
sidem gesta narrauit marcus. Lucas uero apud pilatum gesta
sic narrat. Ceperunt autem accusare illum dicentes hunc inuenimus
subuertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari cesari. et dicentem
se christum regem esse. Hoc illi duo euangeliste non dixerunt. cum
tamen dicerent quod eum accusabant. Ergo iste etiam ipsa crimina
que falso obiecerunt aperuit. Tacuit autem quod ei dixit pilatus.
non respondes quicquam vide in quantis te accusant. Sed plane sequitur
et dicit quod etiam illi dixerunt. Pilatus autem interrogauit eum dicens,
Tu es rex iudeorum? At ille respondens ait. Tu dicis. Hoc
autem matheus et marcus commemorauerunt: antequam dicerent compel
latum ihesum quod eis accusantibus non responderet. Nichil autem
interest ueritatis quo ordine ista lucas retulerit. quemadmodum
nichil interest si alius aliud tacet quod alius commemorat. quem
admodum in sequentibus dicit. Ait autem pilatus ad principes sa
cerdotum et turbas. Nichil inuenio cause in hoc homine. At illi inua
lescebant dicentes. Commouit populum docens uniuersam iudeam: incipiens
a galilea usque huc. Pilatus autem audiens galileam: interrogauit
si homo galileus esset. Et ut cognouit quod de herodis potestate
esset. remisit eum ad herodem. qui et ipse iherusolimis erat in
illis diebus. Herodes autem uiso ihesu gauisus est ualde. erat enim
cupiens ex multo tempore uidere eum. eo quod audiret multa de illo,
et sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri. Interrogauit autem
illum multis sermonibus. At ipse nichil respondebat. Sta
bant autem et principes sacerdotum et scribe constanter accusantes
eum. Spreuit autem illum herodes cum exercitu suo. et illusit
indutum ueste alba et remisit ad pilatum. Et facti sunt amici
herodes et pilatus in ipsa die. nam antea inimici erant ad inui
cem. Hec omnia, id est quod a pilato ad herodem dominus missus est. et
que ibi gesta sunt lucas solus indicat. etiam si aliquid ibi ait
simile quod in aliis narrationum locis apud alios possit inue
niri. Ceteri autem ea tantum dicere uoluerunt que apud pilatum

gesta st' quousq3 dns crucifigend9 tradet᷑. Rediēs g°. lucas
ad ea que apud presidē gerebant᷑ vnde digressus erat.
vt narraret qd' apud herodē actū est ita seqt᷑. Pilatus at
conuocatis pncipibus sacdotū ⁊ magistratib9 ⁊ plebe. dixit ad
illos. Obtulistis michi hūc hoiem quasi auertētē ppl'm. et ec
ce ego corā vob' īterogās nulla causā īuenio ī hoīe isto ex hiis
ī qbus eū accusatis. Hic ītelligim9 eū pternisisse qadmodū
a dno quesierit qd accusatoribus responderet. Sed neq3 he
rodes īqt. Remisi vos ad illū. et ecce nichil dignū morte actū
est ei. Emēdatū g° illū dimittā. Necē at habebat dimittere
eis p die festū vnū. Exclamauit at simul vniūsa turba.
dicēs. Tolle hūc et dimitte nob' barraban. Qui erat pp̄ter
seditionē quandā factā ī ciuitate et homicidiū missus ī car
cerē. Iterū at pilatus locutus est ad illos. volēs dimitte
ihm. At illi subclamabāt dicētes. Crucifige crucifige eū.
Ille āt tercio dixit ad illos. Qd eī mali fecit iste? Nullam
causā mortis īuenio ī eo. Corripiā g° illū et dimittam. At
illi instabāt vocibus magnis. postulantes vt crucifigeret᷑ +hūc
Et īualescebāt voces eo᷑. Matheus† conatū pilati quo sepi9
cū eis egit volēs vt dimitteret᷑ ihc. paucissimis verbis satis
attestatus est vbi ait. Vidēs āt pilatus quia nichil pficeret.
sed magis tumultus fiet. Qd' nō diceret nisi ille multū ni
sus esset ēuis tacuerit quotiēs hoc efficere temptauerit. vt
erueret ihesū furori eo᷑. Et lucas itaq3 9cludit ita qd' actū
est apud presidē. Et pilatus īqt adiudicauit fieri petitionē
eo᷑. Dimisit āt illis eū q' pp̄t homicidiū et seditionē missꝰ
fuerāt ī carcerē quē petebāt. ihm v°o tradidit volūtati eo᷑.
Nūc eadē scdm iohēm 9sidērem9: id est. que p pilatū fca
st'. Et ipi īquit nō introierūt ī ptoriū ne 9taminarent᷑
sed manducarēt pascha. Exijt ergo pilatus foras ad eos
et dixit. Quā accusationē affertis adūsus hūc hoiem?
Responderūt ⁊ dixerūt ei. Si non esset hic malefactor: nō tibi
tradidissemus eū. Hoc videndū est ne contra sit. et qd' lucas
dicit certa ī eū dicta esse crimina. et dicit que dicta sūt. Cepe
rūt āt īqt accusare illū dicētes. Hūc īuenim9 subuertentē
gentē nrām et phibentē tributa dari cesari. et dicētē se
xpm regē esse. Qd' v°o nūc scdm iohēm 9memoraui. videt᷑

iudei noluisse dicere crimina cū dixisset eis pilatus quā accu
sationē affertis aduersus hoīem. responderūt ei. si non esset
hic malefactor non tibi tradidissemꝰ eū: videlicet vt eoꝝ aucto
ritatē secutus qd ei obiceret desineret querē. et ob hoc tamē
nocētē crederet qd sibi ab eis tradi meruisset, Ergo itelligē
debemꝰ et hoc dictū esse: et illud qd lucas cmēorauit. Mul
ta ei dicta et multa responsa sꝫ. vnde cuiqꝫ eoꝝ quantū
visū est decreuit, et narratione suā posuit. qd satis esse
iudicauit. Nā ꝛ ipse iohes dicit quedā que obiecta sꝫ. q̄
suis locis videbimus, Itaqꝫ seqt. Dicit g° eis pilatus, Ac
cipite eū vos. et scdm legē vrām iudicate. Dixerūt g° ei
iudei. Nob nō licet īficē quemqꝫ. Vt sermo ihū iplet que
dixit: significās qua esset morte moriturus, Introiuit
ergo iterū ī ptoriū pilatus: et vocauit ihm et dixit ei. Tu es
rex iudeoꝝ? Et respondit ihc. A temetipso hoc dicis? an alij
tibi dixerūt de me? Et hoc nō videt nō cōuenire illi. qd
ab alijs cōmēoratū est. respōdēs ihc dixit. tu dicis. nisi in
cōsequētibus ostenderet et illud dictū esse. Vnde ostendit ea
que nūc dicit a ceteris potius euāgelistis tacita qͣ a dnō
dicta nō esse. Attendamꝰ ergo cetera. Respondit iqt pilatꝰ
Nuqd ego iudeus sū? Gens tua ꝛ pōtifices tradiderūt te
michi. Qd fecisti? Respondit ihc, Regnū meū nō est de
hoc mūdo, Si ex hoc mūdo esset regnū meū: ministri mei
vtiqꝫ decertarēt ne traderer iudeis. Nūc aūt regnū meū
non est hinc. Dixit itaqꝫ pilatus. Ergo rex es tu? Respon
dit ihc, Tu dicis quia rex sū ego. Ecce quando ventū est
ad id qd alij euāgeliste cōmēorauerūt, Seqt g° iste et di
cēte adhuc dnō qd ceteri tacuerūt, Ego ī hoc natus sū et
ad hoc veni ī mūdū. vt testimoniū phibeā veritati. Oīs qui
est ex veritate: audit meā vocē, Dicit ei pilatus, Qd ē veri
tas? Et cū hoc dixisset. iterū exijt ad iudeos et dixit eis. Ego
nullā ī eo īuenio causam, Est aūt cōsuetudo vob, vt vnū dimit
tā vob ī pascha. Voltis ergo dimittam vob regē iudeorū?
+ dicētes Clamauerūt rursū oēs: Nō hūc sed barraban. Erat aūt bar
rabas latro, Tūc g° apphendit pilatus ihm et flagellauit:
et milites plectētes coronā de spinis īposuerūt capiti eius.

et veste purpurea circumdederunt eum. Et veniebant ad eum et dice-
bant. Aue rex iudeorum. Et dabant ei alapas. Exiit iterum pila-
tus foras. et dicit eis. Ecce adduco eum vobis foras. ut cognos-
catis quia nullam causam invenio in eo. Exiit ergo portans spineam
coronam et purpureum vestimentum. Et dicit eis. Ecce homo.
Cum ergo vidissent eum pontifices et ministri: clamabant dicen-
tes. Crucifige crucifige eum. Dicit eis pilatus. Accipite eum
vos et crucifigite. Ego enim non invenio in eo causam. Responderunt
ei iudei. Nos legem habemus et secundum legem debet mori. quia
filium dei se fecit. Hoc potest congruere ei quod lucas commemo-
rat in accusatione iudeorum dictum. Hunc invenimus subvertentem
gentem nostram. ut adiungatur quia filium dei se fecit. Sequitur
itaque iohannes et dicit. Cum ergo audisset pilatus hunc sermonem
magis timuit. Et ingressus est pretorium iterum. et dixit ad
ihesum. Unde es tu? Ihesus autem responsum non dedit illi. Dicit ergo
pilatus. Michi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo cruci-
figere te. et potestatem habeo dimittere te? Respondit ihesus.
Non haberes potestatem adversum me ullam. nisi tibi datum
esset desuper. Propterea qui tradidit me tibi: maius peccatum
habet. Exinde querebat pilatus dimittere eum. Iudei autem clamabant dicen-
tes. Si hunc dimittis: non es amicus cesaris. Omnis qui se
regem facit: contradicit cesari. Huic potest congruere
illud quod lucas in eadem accusatione iudeorum ita narrat. cum
dixisset Invenimus hunc subvertentem gentem nostram. adiecit.
et prohibentem tributa dari cesari. et dicentem se christum regem
esse. Ex quo solvitur illa questio qua putari poterat
iohannes dixisse nullum a iudeis ~~dum~~ domino crimen obiectum
quando responderunt et dixerunt ei. si non esset hic male-
factor non tibi tradidissemus eum. Sequitur ergo iohannes et dicit.
Pilatus autem cum audisset hos sermones. adduxit foras ihesum
et sedit pro tribunali in eo loco qui dicitur lithostratos: hebraice autem
gabbatha. Erat autem parasceue pasche: hora quasi sexta.
Et dicit iudeis. Ecce rex vester. Illi autem clamabant. Tolle
tolle: crucifige eum. Dicit eis pilatus. Regem vestrum cruci-
figam? Responderunt pontifices. Non habemus regem nisi

cesare. Tunc ergo tradidit eum illis ut crucifigeretur. Hec narravit iohannes per pilatum gesta. Consequens est etiam ut ipsam domini passionem secundum quatuor evangelistarum testimonia videamus. Quam matheus sic incipit. ix.

Tunc milites presidis suscipientes ihesum in pretorium: congregaverunt ad eum universam cohortem. Et exuentes eum, clamidem coccineam circumdederunt ei. et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius. et arundinem in dextera eius. Et genuflexo ante eum illudebant dicentes. Ave rex iudeorum. Hoc marcus in eodem loco narrationis ita dicit. Milites autem duxerunt eum in atrium pretorii, et convocant totam cohortem. et induunt eum purpura. et imponunt ei plectentes spineam coronam. et ceperunt salutare eum. Ave rex iudeorum. Et percutiebant caput eius arundine. et conspuebant eum. Et ponentes genua adorabant eum. Intelligitur itaque quod matheus ait. clamidem coccineam circumdederunt ei: hoc marcum dixisse, induunt purpura. Pro regia enim purpura clamidis illa coccinea ab illudentibus adhibita ~~et~~ erat: et est rubra quedam simillima purpura cocco. Potest et fieri ut purpuram etiam marcus commemoraverit. quam clamidis habebat. quamvis esset coccinea. Lucas hoc pretermisit. Iohannes autem antequam dicat quod eum pilatus crucifigendum tradiderit. commemoravit dicens. Tunc ergo apprehendit pilatus ihesum et flagellavit. et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius. et veste purpurea circumdederunt ei. et veniebant ad eum et dicebant. Ave rex iudeorum. Et dabant ei alapas. Unde apparet matheum et marcum recapitulando ista commemorasse. non quod tunc factum sit cum eum pilatus iam crucifigendum tradidisset. Iohannes enim apud pilatum dicit hec gesta satis evidenter: unde isti quod pretermiserant recapitulant. Ad hoc pertinet quod consequenter dicit matheus. et exuentes eum acceperunt arundinem et percutiebant caput ~~[illegible]~~ eius. Et postquam illuserunt ei. exuerunt eum clamide. et induerunt eum vestimentis eius. et duxerunt eum ut crucifigerent. Hoc quod exuerunt clamide. et induerunt eum vestimentis eius: in fine factum intelligitur

cum iam duceretur. Marcus hoc ita dicit. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura et induerunt eum vestimentis suis. X.

Sequitur ergo matheus. Exeuntes autem invenerunt hominem cyreneum nomine symonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem eius. Marcus. et cum ducunt igitur eum ut crucifigerent eum. angariaverunt pretereuntem quempiam symonem cyreneum venientem de villa patrem alexandri et rufi ut tolleret crucem eius. Hoc lucas ita dicit. Et cum ducerent eum, apprehenderunt symonem quendam cyrenensem venientem de villa et imposuerunt illi crucem portare post ihesum. Iohannes autem sic narrat. Susceperunt autem ihesum et eduxerunt et baiulans sibi crucem exiit in eum qui dicitur calvarie locum, hebraice golgatha. ubi eum crucifixerunt. Unde intelligitur quod ipse sibi portabat crucem cum exiret in locum memoratum. symon autem ille in itinere angariatus est. de quo tres commemorant. cui postea data est portanda crux usque ad locum. Ita utrumque factum invenimus. primo id quod iohannes dixit. deinde quod ceteri tres.

XI. Sequitur itaque matheus. Et venerunt igitur in locum qui dicitur golgatha: quod est calvarie locus. De hoc loco apertissime consentiunt, Deinde adiungit idem matheus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset. noluit bibere. Hoc marcus ita narrat. Et dabant ei bibere mirratum vinum. et non accepit. Hoc intelligendus est matheus dixisse. cum felle mixtum. Fel quippe pro amaritudine posuit. Mirratum enim vinum amarissimum est. quamquam fieri possit ut felle et mirra vinum amarissimum redderet. Quod ergo ait marcus. non accepit: intelligitur. non accepit ut biberet. Gustavit autem sicut matheus testis est. ut quod idem ait noluit bibere. hoc marcus diceret. non accepit: tacuerit autem quod gustaverit, XII

Sequitur matheus. Postquam autem crucifixerunt eum. diviserunt vestimenta eius sortem mittentes. et sedentes servabant eum, Hoc idem marcus sic. et crucifigentes eum diviserunt vestimenta eius: mittentes sortes super eis quis quid tolleret. lucas autem sic ait. Dividentes vero vestimenta eius miserunt sortes. et stabat populus expectans. Breviter a tribus dictum est. Iohannes autem distinctius hoc explicat quemadmodum gestum sit, Milites ergo igitur cum crucifixissent eum. acceperunt vestimenta eius. et fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem. Et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis: desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem, Non scindamus illam:

sed sortiamur

sed sortiamur de illa cui9 sit. Ut scriptura ipleret dicens. Par
titi sunt vestimenta mea sibi. et sup vestem meam miserunt sorte.
Dicit matheus. Et iposuerunt sup caput eius. xiiij.
causam ipius scriptam: hic est ihc rex iudeorum. Marcus autem
priusquam hoc dixisset: erat autem inquit hora tercia. et crucifixerunt
eum. Hoc ei subiungit cum de vestium divisione dixisset. Que res
diligentissime consideranda est. ne magnum faciat errorem. Sunt
enim qui arbitrentur hora tercia dnm crucifixum. a sexta autem
hora tenebras factas usque ad nonam. ut consupte intelligantur
tres hore ex quo crucifixus est usque ad tenebras factas.
Et posset quidem hoc rectissime intelligi. nisi iohes diceret hora
quasi sexta pilatum sedisse pro tribunali. in loco qui dicitur litho
stratos. hebraice autem galatha. Sequitur vero. Erat autem parasceue
pasche. hora quasi sexta. et dicit iudeis. Ecce rex vester. Illi
autem clamabant. Tolle tolle crucifige eum. Dixit eis pilatus.
Regem vestrum crucifigam? Responderunt pontifices. Non habemus
regem nisi cesarem. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur.
Si igitur hora quasi sexta pilato sedente pro tribunali tra
ditus est crucifigendus iudeis: quomodo hora tercia cru
cifixus est sicut verba marci non intelligentes quidam putaverunt?
Primus enim qua hora crucifigi potuerit videamus. deinde vi
debimus cur terciam horam crucifixum dixerit marcus. Hora erat
quasi sexta cum traditus est crucifigendus a pilato sedente ut
dictum est pro tribunali. Non enim iam plena erat sexta sed quasi
sexta: id est peracta quinta et aliquid etiam de sexta esse ceperat.
Numquam autem iste diceret quinta et quadrans. aut quinta et triens.
aut quinta semis. aut aliquid huiusmodi. Habet enim morem istum
scripture. a parte totum ponere. maxime in temporibus sicut octo
illis diebus post quos eum dicunt ascendisse in montem. quorum
medios intuentes matheus et marcus dixerunt. post sex dies.
Preterea quia tam moderate idem iohes locutus est. ut non dice
ret septa. sed quasi sexta. Credo si ita non diceret sed tan
tummodo sextam diceret. possemus nos ita intelligere. quemad
modum loqui scripture solet. sicut dixi a parte totum. ut peracta
quinta et inchoata sexta. gereretur hec que narrata sunt in
crucifixione dni nri. donec completa sexta illo pendente fieret
tenebre. quibus tres euangeliste attestantur matheus. marcus. lucas.

Queramus iam consequenter cur dixerit marcus cum commemo
rasset quod crucifigentes eum diviserunt vestimenta eius.
mittentes sortem super eis quis quid tolleret. et secutus adiunxerit. erat
autem hora tertia et crucifixerunt eum. Iam certe dixerat. et cruci
figentes eum diviserunt vestimenta eius. Sic etiam ceteri attes
tantur quod eo crucifixo vestimenta divisa sunt. si ergo rei geste
tempus voluit commemorare marcus. sufficeret si diceret. erat
autem hora tertia. Utquid adiungit. et crucifixerunt eum. nisi quia
voluit aliquid recapitulando significare quod quesitum inveniretur.
cum scriptura ipsa illis temporibus legeretur. quibus universe ecclesie
notum erat qua hora dominus ligno ~~appensus~~ suspensus sit. un
de posset huius vel error corrigi vel mendacium refutari?
Sed quia sciebat a militibus suspensum dominum. non a iudeis.
sicut iohannes apertissime dicit. occulte ostendere voluit eos ma
gis crucifixisse qui clamaverunt ut crucifigeretur. quam illos
qui ministerium principi suo secundum suum officium prebuerunt. In
telligitur ergo hora fuisse tertia cum clamaverunt iudei ut dominus
crucifigeretur. et veracissime demonstratur tunc eos crucifixisse
quando clamaverunt. maxime quia nolebant iudei videri se
hoc fecisse. et propterea eum pilato tradiderunt. quod eorum verba satis
indicant secundum iohannem. Cum enim dixisset eis pilatus. quam accusationem
affertis adversus hominem hunc. responderunt ei. Si non esset
hic malefactor: non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis pi
latus. Accipite eum vos. et secundum legem vestram iudicate eum. Dixe
runt iudei. Nobis non licet interficere quemquam. Quod ergo maxime vide
ri fecisse nolebant. hoc eos hora tertia fecisse marcus ostendit.
verissime iudicans magis fuisse necatricem linguam iudeorum
quam militum manus. Quisquis autem dixerit non fuisse horam tertiam cum hoc
iudei primitus clamaverunt. clarissime se ostendit inimicum
evangelii. nisi forte aliter eandem potuerit solvere questionem.
Non enim habet unde convincat non fuisse tunc horam tertiam: et ideo
vere dico evangeliste potius credendum quam contentiosis suspi
tionibus hominum. Unde igitur probas horam tertiam fuisse? Respon
deo. Quia credo evangelistis. Quibus et tu si credis: ostende
quemadmodum et hora sexta et hora tertia potuerit dominus crucifigi.
De sexta enim ut fateamur narratione iohannis urgemur: tertiam

qmēorat marcus qmēorat. Quibȝ si vterqȝ nr̄m credit.
ostendatur aliter quēadmodū fieri vtrūqȝ potuerit. liben
tissime acqiescam. Nō eī sententiā meā: sed euangelij diligo
vēitatē. Atqȝ vtinā etiā pluris ab alijs īueniat' huiꝰ exitus qſ
tiōis. Qđ donec fiat: vtere mecū isto si placet. Si eī nullus
exitus alius potuerit īueniri: solus iste sufficit. Si eī potue
rit. cū demonstratus fuerit eligemꝰ. Tantū nō potest con
sequēs esse. vt quilibet oīm euangelistarū quattuor mētitꝰ
sit. aut ī tanto et ī tam scō etiā culmīe auctoritatis errauer
rit. Si at qs dixerit inde se conuincere. nō fuisse horā terciā
cū illud iudei clamauerūt. quia postea qˀ dixit idē marcꝰ,
pilatus at iterū respondēs ait illis. qđ ḡo vultis faciā regi
iudeoꝝ. at illi iterū clamauerūt crucifige eū. nō īterponit'
aliqđ morarū ab eodē ī eiꝰ narratiōe. quousqȝ ad id pueit'
vt traderet' ad crucē dns a pilato. qđ iohēs hora quasi sex
ta factū esse qmēorat. ītelligat qui hoc dicit multa ptmis
sa esse que ī medio gesta sī. cū pilatus ageret querēs quo
modo eū a iudeis eriperet. et aduersus eoꝝ īsanissimā vo
luntatē qbuscūqȝ modis potuit īstantissime niteret'. Matheꝰ
eī ait. Dicit illis pilatus. Qđ igit' faciā de ihū q dicit' xpc.
Dicūt oēs. Crucifigat'. Tūc fuisse dicimꝰ horā terciā. Qđ
at matheꝰ seq̄t' et narrat. vidēs at pilatus qz nichil pfi
ceret. sed magis tumultus fiet. et ī conatibꝰ pilati ad e
ripiendū dnm. et ī tumultu iudeoꝝ contra nitentiū con
suptū tēpus duarū horarū ītelligimꝰ. et ceptā fuisse sex
tam. qua nondū terminata gesta sī que ab eo tpe quo pi
latus dnm tradidit vsqȝ ad tenebras factas narrant'. Qđ
at matheꝰ supra qmēorat. sedēte at illo p tbunali misit ad
illū vxor eiꝰ dicēs. nichil tibi ꝛ iusto illi. mlta eī passa sū p
visū ppt eū. postea sedit pro tribunali pilatus. sed inter illa
que prius gesta narrabat recordatus matheus qđ de vxōe
pilati dixit voluit hoc ibi interpone. vt prestrueret qua p
maxie causa pilatus nec nouissime volebat eū tradere iu
deis. Lucas at narrat cū dixisset pilatus ~~pilatus~~ emēdatū
ergo illū dimittā. exclamasse vniuersā turbā. tolle huc et di
mitte nob barrabam. Sed fortasse nondū dixerat. crucifige.
Iterū at pilatus scdm eūdē lucā locutus est ad ~~ea~~ illos: volēs

dimittere ihesum. At illi subclamabant dicentes. Crucifige cru
cifige eum. Tunc intelligitur fuisse hora tercia. Quod ergo sequitur
lucas et dicit. ille autem tercio dixit ad illos. quid enim mali fecit
iste. nullam causam mortis inuenio in eo. corripiam ergo illum et di
mittam. at illi instabant vocibus magnis postulantes vt
crucifigeretur. et inualescebant voces eorum. satis etiam ipse sig
nificat magnum tumultum fuisse. et quantum horarum illis ter
cio dixerit quid enim mali fecit. licet intelligere quantum indagan
de veritati sat est. Et postea quod ait instabant vocibus mag
nis et inualescebant voces eorum. quis non videat ideo factum.
quia videbant pilatum eis tradere nolle ihesum. Et qui hoc mag
nopere nolebat. non vtique in momento temporis cessit. Sed vel
due hore et amplius in illa cunctatione transierunt. Johannem
quoque interroga. et vide quanta fuerit pilati illa cunctatio. et re
cusatio tam fedi ministerij. Idem namque multo explicatius ea
narrat. quamuis nec ipse vtique dicat omnia. in quibus due hore et
de sexta aliquid preterfluxit. tamen cum flagellasset ihesum. et a mi
litibus veste illusoria multisque illusionibus male tractari
permisisset. credo vt hoc saltem modo eorum furorem mitigaret.
ne vsque ad mortem sauire pretenderet. exiit iterum pilatus foris
et dicit eis. Ecce adduco eum vobis foras. vt cognoscatis quia
in eo nullam causam inuenio. Exiit ergo ihesus portans spineam coronam
et purpureum vestimentum. et dicit eis. ecce homo. vt illa velut
ignominiosa specie visa placaretur. Sed adiungit et dicit. Cum
ergo vidissent eum pontifices et ministri. clamabant dicentes.
Crucifige crucifige eum. Tunc horam terciam fuisse dicimus. At
tende que sequantur. Dicit eis pilatus. Accipite eum vos
et crucifigite. Ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt iudei.
Nos legem habemus. et secundum legem debet mori. quia filium dei se fecit.
Cum ergo audisset pilatus hunc sermonem. magis timuit. Et
ingressus est pretorium. et dicit ad ihesum. Vnde es tu. Ihesus ergo
responsum non dedit illi. Dixit ergo ei pilatus. Michi non lo
queris. Nescis quia potestatem habeo crucifigere te. et potes
tatem habeo dimittere te. Respondit ihesus. Non haberes potestatem aduersum
me vllam. nisi tibi esset datum desuper. Propterea qui tradidit me
tibi. maius peccatum habet. Exinde querebat pilatus dimittere

eum. In hoc igitur quod querebat pilatus dimittere eum. quantum
temporis putauimus fuisse consumptum. quanta pretermissa vel que
a pilato dicebantur vel a iudeis contradicebantur. quousque com
memoraret a iudeis unde ille cederet. Ita enim sequitur. Iudei autem
clamabant dicentes. Si hunc dimittis. non es amicus cesaris.
Omnis qui se regem facit. contradicit cesari. Pilatus ergo cum au
disset hos sermones: adduxit foras ihesum. Et sedit pro tribunali
in loco qui dicitur lithostratos: hebraice autem gabatha. Erat autem paras
ceue pasche. hora quasi sexta. Ab illa ergo voce iudeorum qua
primo dixerunt crucifige eum. cum esset hora tercia usque ad hoc
quod sedit pro tribunali. per medias horas cunctationis pilati et
tumultuantium iudeorum due hore preterierunt. et peracta quin
ta iam de sexta aliquid ceperat. Dicit ergo iudeis. Ecce rex vester.
Illi autem clamabant. Tolle tolle: crucifige eum. Sed neque iam com
motus pilatus timore calumpnie facile cedebat. Tunc enim ux
or eius ad eum miserat sedentem pro tribunali. Quod preoccupa
uit matheus. qui hoc solus commemorauit antequam ad eum narrationis
locum veniret. ut ibi hoc poneret ubi oportunum iudicauit. Temptans
itaque adhuc pilatus nec quid proficiens dixit eis. Regem vestrum cru
cifigam? Responderunt pontifices. Non habemus regem ni
si cesarem. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Et dum pergit
et dum crucifigitur cum duobus latronibus. dum vestes eius diuidunt.
et sors in illa tunica mittitur. atque inter hec variis conuiciis
illuditur. simul enim cum illa gererentur. etiam conuiciabantur. completa
est et hora sexta. et facte sunt tenebre quas matheus + et lucas
commemorant. Iam itaque cognoscat impia pertinacia. et credat dominum ihesum
xpistum et tercia hora crucifixum lingua iudeorum. et sexta hora ma
nibus militum. quia in tumultu iudeorum et pilati estibus. due ho
atque amplius hore preterierunt. a voce qua dixerunt crucifige.
Sed ipse marcus qui magis breuitatis sectator est. breuiter
voluit intimare pilati voluntatem et conatum pro domini vita. Cum enim
dixisset. at illi iterum clamauerunt crucifige eum. ubi ostendit
quod iam clamauerunt cum vellent sibi dimitti barraban. adiunxit.
Pilatus vero dicebat eis. Quid enim mali fecit? Hoc modo breuiter
insinuauit quod diu gestum est. Memor tamen ipse quid vellet
intelligi: non ait. pilatus vero dixit eis. sed ait. pilatus vero

[margin: alias quousque diceret iudei. unde ille commoueret et cederet.]

[margin: + marcus]

dicebat eis. quod ei mali fecit: quia si diceret. dixit. quasi secundum
dictum intelligeremus. Quia vero ait. dicebat. satis intimauit intelli
gentibus multis modis sepe dictum eis esse. quousque inciperet
hora sexta. Cogitemus ergo quam breuiter hoc dixerit marcus
in comparatione mathei. quam breuiter matheus in comparatione luce. quam
breuiter lucas in comparatione iohannis: cum tamen alia atque alia
quisque commemoraret: et quam denique breuiter ipse iohannes in comparatione rerum
que geste sunt et horarum cum illa gererentur. et sine infamia re
sistendi credamus duas horas. et quiddam illo interuallo transi
re potuisse. Quisquis autem dixerit potuisse marcum si ibi esset
eo tempore dicere fuisse horam terciam quo erat hora sexta. cum vox
iudeorum de crucifigendo domino sonuisset. dicere etiam quod cum tunc
ipsi crucifixerunt. nimis superbe leges narratoribus veri
tatis imponit. Sic enim potest dicere si hec ipse narraret. eo
modo eodemque ordine ab omnibus debuisse narrari ea quo ipse
narrauit. Dignetur ergo consilio marci euangeliste supe
rari consilium suum. qui eo loco id ponendum iudicauit quo diui
na inspiratione suggestum est. Recordationes enim eorum eius manu
gubernate sunt. qui gubernat aquam sicut scriptum est sicut illi
placuerit. Fluitat enim humana memoria per varias cogitationes
nec in cuiusquam potestate est quod et quando ei veniat in mentem. Cum
ergo illi sancti et veraces viri quasi fortuita recordationum
suarum propter narrationis ordinem occulte dei potestati. cui
nichil fortuitum est commisissent. non oportet quemquam hominum dicere
longe abiectum ab oculis dei et longe peregrinantem. hoc
loco poni debuit quod valde ignorat cur eo loco deus poni vo
luerit: quia etsi obuelatum est euangelium meum ait apostolus. in
hiis qui pereunt obuelatum est. Et cum dixisset. aliis odor sumus
odor vite in vitam. aliis odor mortis in mortem. subiecit statim. et ad
hec quis idoneus est. id est. quis idoneus intelligere quam iuste
fiat quod idem dominus dicit. ego veni vt qui non vident videant et qui
vident ceci fiant. Ipsa est enim altitudo sapiencie et sciencie dei. qua
fit ex eadem massa aliud vas in honorem aliud in contumeliam:
et dicitur carni et sanguini. O homo tu quis es vt respondeas
deo? Quis ergo et in hac re cognoscit intellectum domini. aut

quis consiliarius eius fuit? Ubi sic gubernauit corda dominus
certum euangelistarum. et in ecclesie fastigio tanto auctoritatis cul
mine sublimauit. ut per hec ipsa que in eis contraria uideri
possunt multi excecarentur. digne traditi in concupiscentias cordis
sui et reprobum sensum. Et multi exercerentur ad elimandum
pium intellectum. secundum occultam omnipotentis iusticiam. Dicit enim propheta
a domino. Nimis profunde facte sunt cogitationes tue. vir inprudens
non cognoscet et stultus non intelliget hec. Peto autem et admoneo
eos qui hec legunt per nos adiuuante domino elaborata. ut huius ser
monis quem hoc loco interponendum arbitratus sum. in omni simili
questionum difficultate meminerint. ne sepius eadem repeten
da sint. Facile est autem qui sine inpietatis duricia uoluit atten
dere. quod oportuno loco marcus hoc de tertia hora posuerit.
ut ibi quisque recordetur qua hora crucifixerit dominum. qui uole
bant in romanos uel principes uel milites transferre ipsum faci
nus. ubi factum ministrorum militum commemoratum est. Ait enim. Et
crucifigentes eum diuiserunt uestimenta eius. mittentes sortes
super eis quis quid tolleret. Quod hoc nisi milites sicut iohannes ma
nifestat? Ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis a iudeis
in milites illos conuerteret. erat autem inquit hora tercia et crucifixe
runt eum. ut illi eum potius crucifixisse inueniantur quos hora
tercia ut crucifigeretur clamare potuisse diligens inquisitor inue
niet. cum aduerterit hoc quod a militibus factum est hora sexta
factum esse. Quamquam non desint qui parasceuen quam iohannes commemo
rauit dicens. erat autem parasceue hora fere sexta. horam diei ter
ciam uelint intelligi qua sedit pilatus pro tribunali. ut eadem
tercia completa uideatur quando crucifixus est. atque iam penden
te illo in ligno alie tres hore peracte sint et reddiderit spiritum:
ut ab ea hora qua defunctus est id est diei sexta tenebre fie
rent usque ad nonam. Dicunt enim diem quidem illo quem dies sabbati
sequebatur parascheuen fuisse [+ pasche] iudeorum. quod ab eodem iam sabbato iam
inciperet azima. sed tamen uerum pascha quod iam in passione
domini gerebatur non iudeorum sed christianorum cepisse predicari id est
parasceuen habere ab hora nona noctis. in eo quod dominus a iude
is occidendus preparabatur. Parasceue quippe interpretatur
preparatio. Ab illa ergo hora nona noctis usque ad eius

crucifixionem occurrit hora parasceues sexta secundum iohannem.
et hora diei tertia secundum marcum; non ut marcus horam illam
recordatam recapitulando commemorauerit. qua clamauerint
iudei crucifige crucifige: sed eam prorsus horam tertiam dixerit
qua dominus est fixus in cruce. Quis fidelis non huic faueat questionis
solutioni. si modo possit aliquis articulus conici hora nona noctis
unde cepisse parasceuen pasche mortis. id est preparationem mor-
tis christi congruenter intelligamus. Si enim dicamus eam cepisse quan-
do a iudeis apprehensus dominus est. adhuc noctis prime partes
erant. si quando ad domum productus est socij cayphe ubi et auditus
a principibus sacerdotum adhuc gallus non cantauerat. quod ex petri
negatione cognoscimus que cum iam audiretur facta est. Si autem
quando pilato traditus est. iam mane fuisse apertissime scrip-
tum est. Restat ergo ut intelligamus tunc cepisse istam parasceuen
pasche. id est preparationem mortis domini. quando responderunt
omnes principes sacerdotum apud quos primo audiebatur et dixerunt
reus est mortis. Quod apud matheum et marcum inuenitur. ut re-
capitulando intelligantur de petri negatione postea dixisse quod
ante factum erat. Non enim absurde conicitur eo tempore quando ut
dixi reum mortis pronuntiauerunt. hora nona noctis esse po-
tuisse. Ex qua hora usque ad horam qua sedit pilatus pro tribunali.
quasi sexta hora fuit non diei sed parasceues. id est immolationis
domini quod uerum pascha est. ut plena sexta eiusdem parasceues
que plena diei tertia occurrebat dominus suspenderetur in ligno.
Siue ergo hoc potius intelligendum legatur. siue marcus tertiam
horam recoluerit. eamque maxime ad comparationem iudeorum in domini cru-
cifixione commemorare uoluerit. qua intelliguntur clamare potuisse
ut crucifigeretur. ut ipsos potius crucifixisse acciperemus.
quam eos quorum manibus in ligno suspensus est. sicut ille cen-
turio magis accessit ad dominum. quam illi amici quos misit. pro-
culdubio questio soluta est de hora dominice passionis que maxime
solet et contentiosorum concitare impudentiam. et infirmorum imperitiam perturbare.

Sequitur matheus et dicit. Tunc. xiiii.
crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus a dextris et unus

a sinistris. Marcus silet et lucas. Nec iohannes aliquam fecit
questionem. quamuis latrones eos non dixerit. Ait enim. Et cum eo a
lios duos hinc et hinc: medium autem ihesum. Esset autem contrarium. si cum
illi dixissent latrones. iste diceret innocentes. Sequitur matheus
et dicit. Pretereuntes autem blasphemabant eum: mouentes capi
ta sua et dicentes. Vach qui destruit templum dei. et in triduo illud
reedificat. Salua temetipsum. Si filius dei es descende de cru
ce. Huic marcus pene ad eadem verba consonat. xv.

Sequitur matheus deinde et dicit. Similiter et principes sacerdotum illu
dentes ~~dixerunt~~ cum scribis et senioribus dicebant. alios sal
uos fecit: seipsum non potest saluum facere. Si rex israel est: descen
dat nunc de cruce et credimus ei. Confidit in deum. liberet nunc
eum si vult. Dixit enim quia filius dei sum. Marcus et lucas quamuis a
lia verba dicunt. ad eandem tamen sententiam concinunt. cum alius
pretermittit quod alius commemorat. De principibus quidem sacerdotum
quod insultauerint domino crucifixo pariter non tacet. quamuis senio
res taceat marcus. Lucas autem quia principes dixit nec addi
dit sacerdotum: magis nomine generali omnes primates complexus
est. vt ibi possint intelligi scribe et seniores. xvi.

Sequitur matheus et dicit. Idipsum autem et latrones qui crucifixi
erant cum eo improperabant ei. Nec marcus discrepat. hoc
idem dicens aliis verbis. Lucas autem potest putari repugnare.
nisi genus locutionis vsitatum satis. non obliuiscamur. Ait
enim lucas. Vnus autem de hiis qui pendebant latronibus blasphe
mabat eum dicens. Si tu es xpc: saluum fac temetipsum et nos.
Et sequitur idem ipse atque ita contexit. Respondens autem alter increpa
bat eum dicens. Neque tu times deum quod in eadem dampnatione es? Et
nos quidem iuste. nam digna factis recipimus. hic vero quid mali fecit?
Et dicebat ad ihesum. Domine memento mei dum veneris in regnum
tuum. Et dicit illi ihesus. Amen dico tibi. hodie mecum eris in pa
radiso. Quomodo ergo sicut matheus dicit latrones qui cruci
fixi erant cum eo improperabant ei. vel sicut marcus dicit. et qui
cum eo crucifixi erant conuiciabantur ei. quandoquidem vnus eorum conuiciatus
est secundum luce testimonium. alter compescuit eum et in dominum credi
dit? nisi intelligamus matheum et marcum breuiter perstringentes
hunc locum. pluralem numerum pro singulari posuisse? Sicut in

epla ad hebreos pluraliter legimus dictu. clauserunt ora
leonu. cu solus daniel significari itelligatur. et pluralit
dictu secti st. cu de solo ysaia tradat. in psalmo etia quo
dictu est. astiterut reges tre et pncipes guenerut i unu.
plurale nu p singulari positu i actib aplo exponit.
Na reges ppt herode. pncipes ppt pilatu itellexerut q
testimoniu eiusde psalmi adhibuerut. Sed quia et paga
ni calupniari solet euangelio. videat quadmodu locuti
st auctores eo. fedras. medeas. et ditemestras. cu singu
le fuerit. Qd at usitatius. verbi gratia. qo ut dicat ali
quis. et rustici mali insultat. etia si unus isultet. Tuc eni
esset contrariu qd lucas de uno manifestauit. si illi dix
issent ambos latrones conuiciatos dno. Ita eni no posset sub
nuo plurali unus itelligi. Cu uo dictu est latrones. vl
q cu eo crucifixi erat. nec additu est ambo. no solu si ambo
fuissent fecissent posset hoc dici. sed etia quia hoc unus
fecit. potuit usitato locutiois modo per plurale nu significari.

Sequit matheus et dicit. A sexta at hora tenebre facte
st sup uniuersa tra usq i hora nona. Hoc et duo alii
contestant. Addidit at lucas etia unde facte sint tenebre
id est sole obscuratu. Sequit matheus. Et circa hora nona
clamauit ihc voce magna dices. hely hely lamazapthani.
hoc est deus meus de meus ut qd dereliquisti me. Quida
at illic stantes et audientes dicebat. helya vocat iste. Marcus
pene ad eade verba; ad eande tame sententia no pene
sed omnino consentit.

Sequit matheus. Et cotinuo currens unus ex eis accepit
spongia et ipleuit aceto. et iposuit arudini. et dabat ei bibe
re. Sic et marcus dicit. Currens at unus ex eis et iples spogia
aceto. circuponensq calamo. potu dabat ei dices. Sinite; vi
deamus si ueniat helyas ad deponendu eu. Qd quide de helya
no ipm qui obtulit spongia cu aceto. sed ceteros dixisse
matheus narrauit. Ait eni. Ceteri uo dicebat. Sine; vi
deamus an ueniat helyas liberans eu. Unde itelligimus et eu
illu et ceteros hoc dixisse. Lucas at anteq de latronis i

insultatione narraret: hoc de aceto ita commemorauit. Illude bant autem ei et milites accedentes et acetum offerentes illi dicentes. Si tu es rex iudeorum: saluum te fac. Semel complecti uoluit quod a militibus factum et dictum est. Ubi monere non debet. quod non unum eorum dixit acetum obtulisse. Genus enim locutionis tenuit de quo supra tractauimus: pluralem pro singulari ponens. Hoc autem de aceto etiam iohannes commemorauit ubi ait. Postea sciens ihesus quia iam omnia completa sunt: ut consummaretur scriptura dixit. Sitio. Uas autem positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto ysopo circumponentes. obtulerunt ori eius. Sed quod apud eundem iohannem inuenitur dixisse. sitio. et quia uas ibi erat plenum aceto: non mirum est si ceteri tacuerunt. XVII.

Dehinc sequitur matheus. Ihesus autem iterum clamans uoce magna: emisit spiritum. Marcus sic. Ihesus autem emissa uoce magna: expirauit. Lucas autem quod ipsa uoce magna dixerit declarauit. Dixit enim. Et clamans ihesus uoce magna dixit. Pater. in manus tuas commendo spiritum meum. Et hec dicens expirauit. Iohannes uero sicut tacuit illam uocem primam hely hely quam matheus et marcus retulerunt: tacuit etiam istam quam solus lucas indicauit. illi autem duo nomine uocis magne significauerunt. id est. pater in manus tuas commendo spiritum meum. Quod eum uoce magna dixisse et ipse lucas similiter ~~testatus~~ attestatus est: ut intelligamus hanc fuisse uocem magnam quam matheus et marcus commemorauerunt. Sed dixit iohannes quod nullus illorum trium. eum dixisse consummatum est. cum acetum accepisset: quod eum ante ipsam uocem magnam dixisse intelligimus. Hec sunt enim uerba iohannis. Cum ergo accepisset acetum dixit consummatum est: et inclinato capite tradidit spiritum. Inter illud quod ait [consummatum est. illud quod ait.] inclinato capite tradidit spiritum: missa est illa uox magna quam tacuit iste. ceteri autem tres commemorauerunt. Hoc enim apparet esse ordinis. ut ante diceret. consummatum est. cum perfectum esset in illo quod de illo prophetatum erat. et tamquam ad hoc expectaret. ut utique cum uellet moreretur: deinde commendans tradidit spiritum. Sed quomodo quilibet dici potuisse arbitretur: hoc magnopere cauendum est. ne cui uideatur ~~eum~~ quisque euangelistarum alteri repugnare. si uel tacuit quod alius dixit.

Quod vel dixit qd' alius tacuit, xviij.
Sequitur matheus, Et ecce velu tepli scissu est a sumo usque deorsu i duas ptes. lucas sili hoc ait, et velu tepli scissu est mediu: sed no eode ordie. Voles ei miraculo adiungere cu dixisset sol obscuratus est. ptinuo subiugendu existimauit. et velu tepli scissu est mediu. pompas videlicet qd' expirante dno factu est. vt inde recapitulans exequeret et de potu aceti. et de illa voce magna, et de ipa morte. que ante scissione veli post tenebras facta itelligut. Matheus ei cu dixisset ihc at iteru clamas voce magna. emisit spm. ptinuo subiecit. et ecce velu tepli scissu est. Satis expressit tuc esse scissu cu ihc emisisset spm. Si at no addidisset. et ecce. sed simpliciter dixisset. velu tepli scissu est. incertu esset vtru ipe et marcus hoc recapitulando comemorassent. lucas at ordine tenuisset. an lucas recapitulasset. qd' illi ordie pro

Sequitur matheus. Et tra mota xix, Secuti fuissent.
est. et petre scisse st. et monumeta apta st. et multa corpa scoz qui dormierat surrexerut, Et exeutes de monumetis post resurrectione eis. venerut i scam ciuitate, et apparuerut multis. Hec que solus dixit. no est metuendu ne cuiq cetero repugnare videant Sequitur ide ipe. Centurio at et qui cu eo erat custodietes ihm. viso tre motu et hijs que fiebat. timuerut valde dicetes. Vere filius dei erat iste, Marcus sic. Vides at ceturio qui ex aduerso stabat. qr sic clamas expirasset ait. Vere homo hic filius dei erat. lucas sic. Vides at ceturio qd' factu fuerat. glorificauit deu dices. Vere hic homo iustus erat. No est cotrariu qd' matheus viso tre motu dicit admiratu ceturione et eos q cu illo erat, cu lucas dicat hoc eu admiratu qd' emissa illa voce expirasset: ostendens quia i potestate habuerit quado moreret, In eo quippe qd' ait ide matheus no solu dixit viso tre motu, sed etia addidit. et hijs que facta erat. integru locu fuisse demonstrauit luce. vt diceret ceturione ipam dni morte fuisse miratu. quia et hoc inter illa est que tuc mirabiliter facta erat. quamquam et si matheus illud no addidisset itelligendu erat cu multa miracula facta fuerit. et oia ceturio

et q cū eo erāt mirari potuerāt . liberū fuisse narrantib9 qd
qsq; miratū illū cōmemorare voluisset . nec eos sibi repug
nare cū alius illud alius illud diceret fuisse miratū . quādo
oīa fuerāt ille miratus . Qd' āt alius ait cēturionē dixisse .
vere filiꝰ dei erat iste . alius āt . vere hic homo filius dei erat : nō
mouebit eū cui nō exciderūt tam multa superius similiter
dicta et exposita . Ad vnā quippe sentenciā vtraq; vba ptinēt .
nec qd' alius tacuit homo . alius dixit ullomodo contrariū
est . magis qd' lucas nō ait cēturionē dixisse filius dei
erat . sed iustus erat . potest putari diuersū . sed vtrūq; a cē
turione dictū ītelligere debem9 . et alius illos aliud istū cō
memorasse . vel fortasse lucā exprimē voluisse sentēciā cen
turiōis . quōmodo dixerit ihm filiū dei . forte eī nō eū vnigenitū
equalē pri cēturio ītellexerat . sed ideo filiū dei dixerat . qr iustū
crediderat , sicut multi iusti dicti sūt filij dei . Qd' āt etiā ipse
lucas dixerat . videns āt cēturio que fcā erāt . ī eo genere īclu
sit oīa que ī illa hora facta mirabiliter erāt . tamq vnū factū
mirabile cōmemorans . cui9 quasi mēbra et ptes erant
oīa illa miracula . Jā vero qd' matheus addidit eos qui cū
cēturione erāt . alij āt hoc tacuerūt ? cui nō appareat ex
notissima regula nō esse contrariū cū alius dicit qd' aliꝰ
tacet ? Et qd' matheus dixit , timuerūt valde . lucas autē
nō dixit . timuerūt . sed glorificauit deū ? qs nō eū ītel
ligat timendo glorificasse ? XX

Sequitur matheus , Erāt āt ibi mulieres multe alon
ge que secute fuerāt ihm a galilea ministrātes ei . inter
qs erat maria magdalene . et maria iacobi . et ioseph mater .
et mater filiorum zebedei . Marcus sic . Erāt āt et mulieres
delonge aspicientes . inter quas erat maria magdalene .
et maria iacobi minoris . et ioseph mater . et salome . Et
cū esset ī galilea sequebant' eū et ministrabāt ei . et alie
multe que simul cū eo ascenderāt iherusolimā , Inter hos
nichil video qd' contrariū possit putari . Qd eī īterest ad
veritatē ? qd' quasdā mulieres pariter . quasdā singuli nō
minauerūt ? lucas ergo ita narrationē contexit . Et oēs
turbe eorum qui simul aderāt ad spectaculū istud et videbāt
que fiebāt : percutientes pectora sua reuertebant' . Stabāt

aũt oẽs noti ei9 alonge: et mulieres que secute fuerãt eũ a galilea hec videtes. Vnde superioribus duob9 de mulierũ presentia ꝯsentit. q̃uis nulla earũ noĩatim exprimat. De turba etiã que simul adeãt et vidente que fiebãt. tũdebant pectora sua et reuertebãtᵣ. ꝯsentit matheus. q̃uis seorsũ adnepeit. centurio aũt et qui cũ eo erãt. Q̃ uapter tantũmodo de notis ei9 qui stabãt alonge solus ĩcitᵣ dixisse. Nã ⁊ iohẽs de presentia fẽiarũ ꝯmẽorauit anteq̃ dñs emisisset spm̃ ita narrãs. Stabat aũt iuxta crucẽ ihũ. mater ei9 et soror m̃ris ei9 maia cleophe. et maia magdalene. Cũ vidisset g° ihc matrẽ et discipłm stantẽ quẽ diligebãt: dicit matri sue. Mulier ecce filius tuus. Deĩde dicit discipło. Ecce mater tua. Et ex illa hora. accepit eã discipłs in sua. Qua ĩ re nisi aptissime matheus ⁊ lucas mariam magdalene noĩassent. possem9 dicere alias longe. alias iuxta crucẽ fuisse. Nullus eĩ eo⁊ preter iohẽm matrẽ dñi ꝯmẽorauit. Nũc ergo quomodo ĩtelligitur eãdẽ maia magdalene et alonge stetisse cũ alijs mulieribus. sicut matheus et lucas dicũt. et iuxta crucẽ fuisse sicut iohẽs dicit: nisi quia in tanto ĩtuallo erãt. vt et iuxta dici possent quia ĩ conspectu ei9 presto ~~erant~~ aderant. et alonge ĩ cõparatiõe turbe. propiquius circũstantis cũ cẽturione ⁊ militibus. Possum9 etiã ĩtelligere qđ ille que simul aderant cũ matre dñi. postq̃ discipło eã ꝯmẽdauit. abire iã ceperant. vt a densitate turbe se exuerẽt: et cetera que factũ sꝰ longius ĩtuerẽtᵣ. vt ceteri euãgeliste qui post mortẽ dñi eas ꝯmẽorauerũt. iã longe stantes ꝯmẽorarẽt. XXI.

Seqtᵣ matheus. Cũ sero aũt factũ esset. veñ quidã homo diues ab arimathia noĩe ioseph; qui ⁊ ipẽ discipulus erat ihũ. Hic accessit ad pilatũ. et pecijt corpus ihũ. Tũc pilatus iussit reddi corpus. Marcus sic. Et cũ iã sero factũ esset. q2 erãt parasceuen qđ est ante sabbatũ. veñ ioseph ab arimathia nobilis decurio. qui et ipẽ erãt expectans regnũ dei. Et audacter ĩtroiuit ad pilatũ: et pecijt corpus ihũ. Pilatus aũt. mirabatᵣ si iã obijsset. Et accersito cẽturione:

i'trogauit si iā ꝙ mortuus esset , Et vt cognouit a ce-
turiōe: donauit corpus ioseph · lucas sic , Et ecce vir nōie
ioseph q̄ erat decurio vir bonus et iustus: hic nō ꝯsenseat
ꝯsilio et actibus eor . ab arimathia ciuitate iude . q̄ expec-
tabat et ipē regnū dei. Hic accessit ad pilatū et peciit
corpus ihū , Johēs aūt postq̄ narrauit de cruribꝰ fractis
eoꝝ qui cū dnō crucifixi erāt . et de latere dn̄i lancea p-
cusso . qd' totū solus dixit : sic iungit etiā de ioseph ꝯsentiēs
ceteis ita narrās , Post hec aūt rogauit pilatū ioseph ab a-
rimathia . eo qd' esset discipl's dn̄i . occultus aūt ꝓpt' metū
iudeoꝝ : vt tollet corpus ihū , Et pmisit pilatus . Veīt gº
et tulit corpus ihū . In hoc nichil extat ī quo aliq̄s eorū
alicui repugnare videat' , Sed aliq̄s forţasitan querat
quomodo a semetipo iohēs ipē nō discrepet . ꝯtestans cū
ceteis qd' ioseph petierit corpus ihū . et solus dicēs quod
occultus fuisset discipl's ꝓpt' metū iudeoꝝ . Merito autē
monet cur ille qui ꝓpter timorē occultus erat . ausus sit
petē corpus eiꝰ: qd' nullus eoꝝ qui cū palā sequebantur
auderet , Sed ītelligendū . istū fiducia dignitatis hoc fe-
cisse qua preditus poteat familiariter intrare ad pi-
latū . in extremo aūt illo officio funeri exhibēdo . mīus
curasse de iudeis . q̄uis soleret ī dominicā dnm audiēdo .
Seorū insidias deuitare . xxvi .

Secūt' matheus . Et accepto corpe ioseph . īuoluit illd'
ī syndone mūda : et posuit illud ī monumēto suo nouo .
qd' exciderat ī petra . Et aduoluit saxū magnū ad hos-
tiū monumēti ⁊ abiit . Marcus sic , Joseph aūt mercatꝰ
syndonē . et deponēs eū īuoluit syndone et posuit ī mo-
numētū qd' erat excisū de petra : et aduoluit lapidem
ad hostiū monumēti , lucas sic . Et depositū īuoluit in
syndone . et posuit eū ī monumēto exciso . ī quo nōdū
q̄sq̄ positus fueāt , Ex hiis tribus nulla questio dissen-
sionis oriri potest , Johēs aūt sepulturā dn̄i nō a solo io-
seph sed a nicodemo q̄ꝫ curatā fuisse cōmeōrat , Con-
sequēter eā a nychodemo īcipiēs ita narrat , Venit

at ꝛ nycodemus qui venerat ad ihm nocte primu. ferens mixturam
mirre ꝛ aloes quasi libras centu. Deinde sequitur iungens ipm ioseph.
Acceperunt ergo corpus ihu et ligauerunt eu linteis cu aromatibus
sicut mos est iudeis sepelire. Erat autem in loco ubi crucifixus
est ortus. et in orto monumentu nouu in quo nondu quisqua positus
erat. Ibi ergo propter parasceuen iudeorum quia iuxta erat monume
tu posuerunt ihm. Neque hic aliquid repugnat recte intelligentibus.
neque enim illi qui de nicodemo tacuerunt. affirmauerunt a solo
ioseph dnm sepultu. quamuis solius commemorationem fecerint.
aut quia illi sindone una a ioseph inuolutu dnm dixerunt.
propterea prohibuerunt intelligi et alia lintea potuisse afferri
a nicodemo et superaddi. ut veru narret iohannes. quod non uno
litheo. sed linteis inuolutus sit. quamuis et propter sudariu quod ca
piti adhibebatur. et institas quibus totu corpus alligatu est:
quia omnia de lino erant etiam si una sindo ibi fuit. verissime
dici potuit. ligauerunt eu linteis. Lintea quippe ~~ge~~ genera
liter dicuntur que lino texuntur. XVIII.

Sequitur matheus. Erat autem ibi maria magdalene et al
tera maria: sedentes contra sepulchru. Quod marcus ita dicit. ma
ria autem magdalene et maria ioseph aspiciebant ubi poneretur.
Unde nichil ex hoc dissentire manifestu est. Sequitur mathe(us).
Altera autem die que est post parasceuen: conuenerunt principes
sacerdotu et pharisei ad pilatu dicentes. Domine recordati sumus
quia seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resurgam.
Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertiu. ne forte ve
niant discipuli eius ꝛ furentur eu. et dicant plebi surrexit a mor
tuis. et erit nouissimus error peior priore. Ait illis pilatus.
Habetis custodiam: ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes
muniuerunt sepulchrum: signantes lapidem cu custodibus. Hoc so
lus matheus narrat: nullo ~~alior~~ aliorum narrante aliquid
quod huic videatur contrariu esse.

Deinde sequitur idem matheus et dicit. Vespere autem sabbati
que lucescit in prima sabbati: venit maria magdalene et al
tera maria videre sepulchrum. Et ecce terre motus factus est magnus:
angelus enim dni descendit de celo. et accedens reuoluit lapidem.
et sedebat super eu. Erat autem aspectus eius sicut fulgur: et vesti

mēta eiꝰ sicut nix. Pre timore aūt eiꝰ exterriti sꝰ custodes: et facti sꝰ velut mortui. Respondēs aūt angelus dixit mulieribus. Nolite timēre vos. Scio ēm, qđ ihm q̄ crucifixus est queritis. Nō est hic. surrexit ēm sicut dixit. Venite ⁊ videte locū ubi positus ēat dn̄s. Et cito euntes dicite discipl'is eiꝰ, qr surrexit: et ecce p̄cedet vos ī galileā. ibi eū videbitis. ecce dixi vob'. Huic marcus cōsonat. Sed potest moueṙ, quomodo scdm matheū angelus sedebat sup lapidē reuolutū a monumēto. Marcꝰ eās ītroeuntes eas ī monumētū dicat vidisse iuuenē ī dextris sedētē. coop̄tū stola candida. et obstupuisse. nisi ītelligamꝰ aut matheū tacuisse de illo angelo. quē ītrātes viderūt. aut marcū tacuisse de illo quē foris viderūt sedētē sup lapidē. et duos viderūt. et a duobꝰ singillatī audierūt que dixerūt angeli de ihū, primus ab illo quē foris viderūt sedētē sup lapidē. deīde ab illo quē viderūt ītrātes ī monumētū sedētē a dext's: qđ ut ītrarēt. illiꝰ qui foris sedebat v'bis exhortate sꝰ dicētis. venite ⁊ videte locū vbi positus ēat dn̄s. Quo veīentes vt dictū est et intrātes viderūt eū. de quo matheꝰ tacet. marcus aūt loqt̄ʳ sedētē a dext's. a quo talia similiter audierūt. aut certe intrātes ī monumētū. ī aliqua septa macerie debemꝰ accip̄e. qua cōmunitū locū tūc fuisse credibile est ī aliquo spacio ante petrā. qua excisa locus fuerat factus sepulture. et ipm viderūt ī eodē spacio sedentē a dextris. quē dixit matheus sedētē sup lapidē. quē ēe motu ab hostio monumēti reuoluerat. id est a loco sepulchri qđ effossū ēat ī petra.

Ite queri potest. quadmodū marcus dicat. ille exeūtes fugerūt de monumēto. īuaserat ēm eas tremor ⁊ pauor. et nemī q̄cq̄ dixerūt. timebāt ēm: cū dicat matheus. et exierūt cito de monumēto cū timore et gaudio magno. currētes nūciare discipl'is eiꝰ. nisi ītelligamꝰ ipsoꝝ angeloꝝ nemīni ausas fuisse aliq̄d dicē. id est respondere ad ea que ab illis audiebāt. aut certe custodibꝰ quos iacētes viderūt. Nā illud gaudiū qđ matheꝰ cōmēorat: nō repugnat timori de quo marcus dicit. Debuimꝰ ēm vtrūqꝫ ī illarū aīo factū ītelligere. etiā si ip̄e matheus de timore nō diceret. Cū vo et ip̄e dicat. exierūt cito de monumēto cū timoē ⁊ gaudio

De magno: nichil ex hac re questionis remanere permittit. De hora quoque ipsa qua venerunt mulieres ad monumentum non contempnenda oritur questio. Cum enim matheus dicat. vespere autem sabbati que lucescit in prima sabbati venit maria magdalene et altera maria videre sepulchrum. Quid est quod dicit marcus. et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum oriente iam sole. In quo quidem a ceteris duobus id est luca et iohanne non discrepat. Quod enim dicit lucas. valde diluculo. et iohannes. mane cum adhuc tenebre essent. hoc intelligitur marcus dicere voluisse valde mane oriente iam sole. id est. cum celum ab orientis parte iam albesceret: quod non fit utique. nisi solis orientis vicinitate. Eius est enim ille fulgor qui nomine aurore appellari solet. Ideo non repugnat illi qui ait. cum adhuc tenebre essent. Die quippe surgente alique reliquie tenebrarum. tanto magis extenuantur quanto magis oritur lux. Nec sic accipiendum est quod ait. valde mane. tamquam sol ipse iam videretur super terram. sed potius sicut dicere solemus eis quibus volumus significare temperius aliquid esse faciendum. Cum enim dixerimus mane. ne putent iam sole super terram conspicuo nos dicere. ad hoc plerumque addimus. valde mane. ut illud quod etiam albescente aurora vocatur intelligant. Quamquam et hoc usitatum sit. ut post gallicantum sepe repetitum cum conicere ceperint homines iam diem appropinquare. dicunt iam mane est. et post hoc verbum attenderint. ac iam oriente id est de proprio veniente in has partes sole celum rubescere vel albescere viderint. addunt qui dicebat mane est. et dicunt valde mane est. Quod autem interest. dum sive illo modo sive isto nichil aliud intelligamus a marco appellatum mane. nisi quod lucas appellauit diluculum. et hoc valde mane quod ille valde diluculo. et quod iohannes mane cum adhuc tenebre essent. sole autem oriente. id est ortu suo iam celum illuminare incipiente. Quomodo ergo hiis tribus congruat matheus qui nec diluculo nec mane. sed vespere ait sabbati que lucessit in prima sabbati attentius indicandum est. A prima quippe parte noctis quod est vesper. ipsam noctem voluit significare matheus: cuius noctis fine venerunt mulieres ad monumentum. Ea vero causa intelligitur eandem noctem sic appellasse: quia iam a vespere licebat afferre aromata. transacto

utiq; sabbato. Ergo qm̄ sabbato īpediebāt ut nō ante facerēt.
ab eo tp̄e nōiauit noctē ex quo eis licere cepit. ut facerent
qđ uellet tp̄e eiusdē noctis. Hic itaq; dictū est. uesp̄e sabbati
ac si diceret noctē sabbati: id est nocte que sequit diem
sabbati. Qđ ipa u̾ba eiꝰ satis indicant. Sic eī ait. Vesp̄e
āt sabbati que lucescit ī p̄ma sabbati. Qđ fieri nō potest
si tantūmodo primā noctis p̄ticulā. id est solū īiciū noctis
ītellexerimꝰ dicto uesp̄e significatā. Neq; eī ip̄m īiciū luces-
cit ī primā sabbati: sed ipā nox que luce īcipit terminari. Nā
terminus prime p̄tis noctis. secunde p̄tis īiciū est. lux autē
terminꝰ totius noctis est. Unde nō potest dici uesper lucescēs
ī p̄mā sabbati: nisi nōie uesperi nox ipā ītelligatur quā lux
terminat. Et usitatus loquēdi modus est diuine scripture. a
p̄te totū. A uesp̄e ergo noctē significauit: cuiꝰ extremū di-
luculū est. Diluculo eī uenerūt ille mulieres: ac p hoc ea noc-
te uenerūt que significata est nōie uesperi. Tota eī signi-
ficata est eo nōie ut dixi. et ideo quacūq; eiꝰ noctis p̄te ve-
nissent. ea utiq; nocte uenerūt. Cū ergo uenerūt p̄te eiꝰ
noctis extrema: ea procul dubio nocte uenerūt. Vespere
āt sabbati que lucescit ī p̄mā sabbati: nō potest nisi tota ipā
nox ītelligi. Eo igiᷣ uesp̄e uenerūt. que ipā nocte uene-
rūt. Nā et ip̄m triduū quo dn̄s mortuus est et resurrexit:
nisi isto loquēdi modo quo a p̄te totū dici solet. recte ītelligi
nō potest. Ipe q̄ppe ait. Sicut fuit ionas ī uentre ceti t̄bus
diebus et tribus noctibus: sic erit filiꝰ hōis ī corde t̄re. Cō-
putatur autē tp̄a siue ex quo tradidit sp̄m. siue ex quo
sepultus est: et nō occurrit ad liquidū nisi medius dies.
hoc est sabbatū totū accipiamꝰ. id est diē cū sua nocte. illos
āt qui eū ī medio posuerūt. id est parasceuen. p̄mā sab-
bati quē diē dominicū uocamus a p̄te totū ītelligamꝰ.
Qđ eī iuuat qđ quidā hijs angustijs coartati. et istū lo-
cutiōis modū id est a p̄te totū ī scīrū sc̄pturarū soluēdis
questiōibꝰ plurimū ualere nescientes. noctē uoluerūt
ānumerare tres illas horas a sexta usq; ad nonā q̄bus
sol obscuratus est. et diem. tres iterū alias horas quibus
terris est redditus. id est a nona usq; ad eius occasū. Seqᷓt.

cū nox futuri sabbati: qua cū sua die ꝯputata. erūt iā due noc
tes et duo dies. Porro aūt post sabbatū sequit᷑ nox prima sabbati
id est illucescentis diei dominici ī qua tūc dn̄s resurrexit.
Erūt ergo due noctes. et duo dies. et una nox. etiā si tota
possit ītelligi. nec ostēderimꝰ qđ illud diluculū p̄s eiꝰ extrema
sit. Quapropt᷑ nec annumeratis illis sex horis. quarū t̄pꝰ sol
obtenebratus est. et t̄bus illuxit. constabit ratio ~~teraū noctiū~~
triū noctiū et triū dierū. Restat ergo ut illo scripturarū vsita
tissimo loquēdi modo quo a parte totū ītelligit᷑ īueniamꝰ ex
tremū diē t̄pus parasceue quo crucifixus et sepultus est
dn̄s. et ipām extremā p̄te totū diē cū sua nocte qui iā p̄actꝰ
fuerat accipiamꝰ. mediū aūt id est sabbati diē nō a p̄te sed ex
integro totū. tertiū rursus a ~~p̄te~~ sua prima id est a nocte
totū cū suo diurno t̄pe. ac sic erit triduū. queadmodū illi
octo dies post quos ascēdit ī mōte. quoꝝ medios attēdētes
matheus et marcus dixerūt post sex dies. qđ lucas dixit
post octo dies. Nunc iā ceteros videamꝰ. queadmodū matheo
ꝯgruāt. Lucas eī aptissime dicit duos angelos visos fuisse
a mulieribꝰ que venerūt ad monumētū. ex quoꝝ singulos
ītellexeramꝰ cōmemoratos a duobꝰ: vnū a matheo. id ē illū
qui extra monumētū sedebat ī lapide. alterū a marco. id
est illū qui intra monumētū sedebat ī dextris. Sed lucas ita
narrat. Et dies erat parasceuen. et sabbatū illucescebat.
Subsecute aūt mulieres que cū ipo venerāt de galilea vide
rūt monumētū. et queadmodū positū erat corpus ih̄u. et
reuertētes parauerūt aromata et vnguēta. Et sabbato
q̄dē siluerūt secūdū mandatū. Vna aūt sabbati valde di
luculo venerūt ad monumētū portantes que parauerūt
aromata. et īuenerūt lapidē reuolutū a monumēto. et
īgresse nō īuenerūt corpꝰ dn̄i ihesu. Et factū est dū mēte
essent consternate de isto: ecce duo steterūt viri iuxta illas
ī veste fulgenti. Cū timerēt aūt et declinarēt vultū ī t̄rā:
dixerūt ad illas. Qđ queritis viuentē cū mortuis? Nō
est hic sed surrexit. Recordamī qualit᷑ locutus sit vobis
cū adhuc ī galilea esset dicēs. quia oportet filiū hoīs tradi
ī manꝰ hoīm p̄ccoꝝ. et crucifigi. et die tertia resurgere.
Et recordate sūt verboꝝ eiꝰ: et regresse a monumēto.

nūciauerūt hec oīa illis vndecī et ceteris oīb9. Q°modo g°
singuli visi sūt sedentes. vnus scd'm matheū foris sup lapi-
dē. alter scd'm marcū intus a dextris. cū secūdū lucā duo
steterūt secus illas. Quamuis similia dixerīt. possumus
quidē adhuc itelligere vnū angelū visū a mulierib9. et
scd'm matheū et scd'm marcū sicut supradiximus. vt eas in-
gressas ī monumentū sic accipiamus. ī aliqd' scilicet spaciū
qd' erat aliqua maceria cōmunitū. vt intrari possit ante
illū saxeū sepulchri locū. atq; ibi vidisse angelū sedentē
sup lapidē reuolutū a monumēto sicut dicit matheus. vt
hoc sedente a dextris qd' dixit marcus. Deīde intus ab eis dū
īspicerēt locū ī quo iacuerat corpus dn̄i. visos alios duos
angelos stātes sicut dixit lucas. similia locutos ad earū
exhortandū aīm et fidē edificandā. Sed videamus illa que
iohes dicit. vtrū vel quēadmodū hijs congruat. Sic ergo
narrat iohes. Una aūt sabbati maria magdalene venit ma-
ne cū adhuc tenebre essent ad monumētū: et vidit lapi-
dē sublatū a monumēto. Cucurrit g° et venit ad symonē
petrū. et ad aliū discipl'm quē amabat ihc: et dicit eis. Tu-
lerūt dn̄m de monumēto: et nescimus vbi posuerūt eū.
Exijt ergo petrus et ille alius discipulus: et venerūt ad
monumētū. Currebāt aūt duo simul: et ille alius discipl's
precurrit citius petro. et venit prim9 ad monumētū. Et
cū se iclinasset. vidit lintheamina posita. nō tamē itroiuit.
Venit g° symon petrus sequēs eū: et itroiuit ī monu-
mētū. Et vidit lintheamīa posita. et sudariū qd' erat sup ca-
put ei9 nō cū linteamīb9 positū. sed separatī inuolutū
ī vnū locū. Tūc g° itroiuit et ille discipl's qui venerat
primus ad monumētū: et vidit et credidit. Nondū eīm
sciebat scripturā: qz oportet eū a mortuis resurgere. Abierūt
ergo ad semetipsos discipli: maria aūt stabat ad monume-
tū foris plorās. Cū g° fleret. iclinauit se et pspexit ī mo-
numētū: et vidit duos angelos ī albis sedentes. vnū
ad caput et vnū ad pedes vbi positū fuerat corpus ihū.
Dicūt ei. Mulier qd plorās. Dicit eis. Quia tulerunt dn̄m
meū. et nescio vbi posuerūt eū. Hec cū dixisset. conuersa

retrorsu̅ vidit ih̅m stante̅: et no̅ sciebat quia ih̅c esset. Dicit ei ih̅c. Mulier q̅d ploras? Que̅ queris? Illa existimans quia ortolanus esset: dicit ei. Dn̅e si tu sustulisti eu̅ dicito michi. et ego eu̅ tolla̅. Dicit ei ih̅c. Maria. Conuersa illa dicit illi. Rabboni. q̅d dicit̅ mg̅r. Dicit ei ih̅c. Noli me tange̅: nondu̅ e̅i ascendi ad pr̅em meu̅. Vade at̅ ad fr̅es meos et dic eis. Ascendo ad pr̅em meu̅ & pr̅em vr̅m: deu̅ meu̅ et deu̅ vr̅m. Venit maria magdalene a̅nuncians discipulis. q̅r vidi dn̅m et hec michi dixit. In hac iohannis narratio̅e dies vel te̅pus quo ventu̅ est ad monume̅tu̅ cu̅ ceteris co̅uenit. Illud etia̅ q̅d duo angeli visi su̅t co̅cordat cu̅ luca. Sed q̅d ille dicit stantes angelos visos. iste at̅ sede̅tes. et cetera que illi no̅ dicu̅t quomodo hic possit i̅telligi no̅ discrepare a ceteris. et quo ordi̅e hec gesta sint: nisi diligenter co̅sideret̅. repugna̅tia possu̅t videri. Quapropter hec o̅ia que circa te̅pus resurrectio̅is dn̅i facta su̅t. secu̅du̅ ~~ordine~~ o̅im euangelistaru̅ testimonia. i̅ vna quada̅ ratio̅e qua̅tu̅ nos dn̅s adiuuerit. que̅admodu̅ geri potuerint ordinemus.

Primo sabbati diluculo sicut o̅es co̅sentiu̅t ventu̅ est ad monume̅tu̅. Ia̅ factu̅ erat q̅d solus co̅memorat matheus. de t̅re motu. et lapide i̅uoluto. co̅territis q̅ custodibus. ita vt i̅ p̅te aliqua velut mortui iacerent. Venit at̅ sicut iohes dicit maria magdalene: sine dubio ceteris mulieribus que dn̅o ministrauerunt feruentior plurimu̅ dilectio̅e: vt no̅ i̅merito iohes sola̅ co̅memoraret. tacitis eis que cu̅ illa fueru̅t sicut alii testant̅. Venit ergo et vt vidit lapidem sublatu̅ a monume̅to. anteq̅ aliq̅d diligentius i̅spiceret no̅ dubitans ablatu̅ inde esse corpus ihesu. cucurrit sicut ide̅ dicit iohes et nu̅ciauit petro et ipi iohan̅i. Ip̅e est e̅i discipls que̅ amabat ih̅c. At illi curre̅ ceperu̅t ad monume̅tu̅. et p̅ueniens iohes i̅clinauit se et vidit posita linteamina nec i̅trauit: petrus at̅ co̅secutus i̅trauit i̅ monume̅tu̅. et vidit linteamina posita et sudariu̅ q̅d fuerat sup caput eius.

nō cū linteaminibꝫ positū. sed separatī ī vnū locū īuolutū.
Deinde iohēs introiuit et vidit similiter. et credidit quod
maria dixerat. sublatū esse dnm̄ de monumēto. Nondū
eī sciebat scrīpturā quia oportebat eū a mortuis resurgere.
Abierūt ergo iterū ad semetipōs discipuli. maria aūt stabat
ad monumētū foris plorās. id est. ante illū saxeū sepul-
chri locū. sed tamē intra illud spaciū qđ iā ingresse fue-
rāt. ortus quippe illic erat. sicut idē iohēs cōmemorat. tūc vide-
rūt angelū a dextris sup lapidē reuolutū a monumēto:
de quo angelo narrāt matheus et marcus. Tūc eis dixit.
Nolite timēre vos. Scio eī qđ ihm̄ qui crucifixus est que-
ritis: nō est hic. surrexit eī sicut dixit. Venite et videte locū:
vbi positus erat dn̄s. Et cito euntes dicite discipulis eius quia
surrexit: et ecce precedit vos ī galileā. ibi eū videbitis ecce
dixi vobis. Quibus similia marcus quoque nō tacuit. Ad hec v̄ba
maria dū fleret īclinauit se et prospexit ī monumētū: et
vidit duos angelos sicut dixit iohēs ī albis sedentes. vnū
ad caput. et vnū ad pedes vbi positū fuerat corpus ihesu.
dicūt ei illi. mulier qđ ploras. dicit eis. quia tulerūt dnm̄
meū et nescio vbi posuerūt eū. hic ītelligendi sūt surrex-
isse angeli. vt etiā stantes videreꝛ. sicut eos lucas visos
fuisse cōmemorat. et dixisse scđm eundē lucā timētibus mu-
lieribus et vultū declinātibus ī terrā. qđ queritis viuētē cū mor-
tuis. nō est hic sed surrexit. recordamini quomodo locutus ē
vobis cū adhuc ī galilea esset. dicēs. quia oportet filiū hoīs tra-
di ī manus hoīm peccatorum et crucifigi. et die tercia resurgere.
et recordate sūt v̄borum eius. Post hec cōuersa est retrorsū ma-
ria et vidit ihm̄ stantē sicut dicit iohēs: et nō sciebat quia
ihc est. Dicit ei ihc. Mulier qđ ploras? Quē queris? Illa
existimās quia ortolanus esset. dicit. Dn̄e si tu sustulisti
eū. dicito michi vbi posuisti eū. et ego eū tollā. Dicit ei ihc
Maria. Cōuersa illa dicit ei. Rabboni: qđ dicitur magister. Di-
cit ei ihc. Noli me tangere: nondū eī ascēdi ad prem̄ meū.
Vade aūt ad fr̄es meos. et dic eis. Ascēdo ad prem̄ meū
et prem̄ vrm̄. deū meū et deū vrm̄. Tūc egressa est a
monumēto. hoc est ab illo loco vbi erat orti spaciū ante

lapide effossum. et cum illa alie quas secundum marcum inuaserat timor et pauor. et nemini quicquam dicebant. Tunc iam secundum matheum ecce ihesus occurrit illis dicens. Auete. Tunc accesserunt et tenuerunt pedes eius. et adorauerunt. Hic enim colligimus et angelorum allocutionem bis modo eas habuisse uenientes ad monumentum. et ipsius domini. semel scilicet illic quando maria ortolanum putauit. et nunc iterum cum eis occurrit in uia ut eas ipsa repetitione firmaret atque a timore recrearet. Tunc ergo ait illis. Nolite timere. Ite nunciate fratribus meis ut eant in galileam. ibi me uidebunt. Uenit ergo maria magdalene annuncians discipulis: quia uidi dominum et hec dixit michi. Non solum ipsa sed et alie quas lucas commemorat. nunciauerunt hec discipulis undecim et ceteris omnibus. Et uisa sunt ante illos + deliramenta uerba ista: et non credebant illis. Huic et marcus attestatur. Nam postea quam commemorauit eas trementes et pauentes exisse a monumento et nemini quicquam dixisse. adiunxit quod resurgens dominus mane prima sabbati. apparuit primo marie magdalene de qua eiecerat septem demonia. et quia illa uadens nunciauit hiis qui cum eo fuerant lugentibus et flentibus. et quia audientes illi quod uiueret. et uisus esset ab ea. non crediderunt. Sane matheus illud inseruit. abscedentibus mulieribus que illa omnia uiderant et audierant. uenisse etiam quosdam in ciuitatem de illis custodibus qui iacuerant uelut mortui. et nunciasse principibus sacerdotum omnia que facta erant. hoc est. que etiam illi sentire potuerunt. illos autem congregatos cum senioribus. consilio accepto pecuniam copiosam dedisse militibus. ut dicerent quod discipuli eius uenissent. eumque furati essent illis dormientibus. pollicentes etiam securitatem a preside qui eos custodes dederat. et illos accepta pecunia fecisse sicut erant edocti. diuulgatumque uerbum istud apud iudeos usque in hodiernum diem.

+ sicut

Iam post resurrectionem quemadmodum apparu *XXIIII* erit dominus discipulis considerandum est. non solum ut elucescat etiam ex hac conuenientia quatuor euangelistarum. uerum etiam ut cum paulo apostolo conueniat. qui de hac re in prima ad corinthios epistola ita loquitur. Tradidi enim uobis in primis quod et accepi. quia christus ihesus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. et quia sepultus est. et quia resurrexit tercia die secundum

scripturas. et qr apparuit cephe. et postea vndeci. deīde appa
ruit plusq̄ quingentis fr̄ib; simul. et q̄b; pl'es manēt vsq; adhuc.
quidā aūt dormierūt. Postea apparuit iacobo: deīde aplīs oīb;.
Nouissime aūt oīm tanq̄ abortiuo. apparuit & michi. Hūc aūt ordi
nē nullus euāgelistarū tenuit. Unde ↄsiderandū est. utrū or
do quē illi tenuerūt huic nō aduerset̄. Nā nec illi oīa. nec
iste oīa dixerūt. Que aūt dixerūt oēs utrū inter se nichil
repugnēt tantū uidendū est. Lucas eīn solus quatuor euāge
listarū nō dicit a mulierib; uisū dnm. sed tantūmodo angelos.
Matheus aūt ~~at~~ dicit qđ eis occurrerit sed abeūtib; a monu
mēto. Marcus q° dicit primū uisū esse marie magdalene
sicut & iohes. Sed quomodo sit ei visus non dicit: qđ explicat̄
a iohāne. Lucas aūt nō solū tacet ut dixi eū apparuisse mulierī
b;. sed etiā duos quor; fuit un; cleophas talia dicit locutos
cū illo anteq̄ agnoscerēt eū. tanq̄ mulieres nichil se aliud q̄
angelos uidisse nūciauerīt qui dicebāt eū viuere. Ita enī
narrat. Ecce duo ex ipsis ibāt ipā die ī castellū qđ erāt ī spacio
stadior; sexaginta ab ihr̄lm. noīe emaus. Et ipi loquebantur
adinuicē de hiis oīb; que acciderāt. Et factū est dū loquerent̄
et secū quererēt: ipē ihc appropinquās ibat cū illis. Oculi aūt
illor; tenebāt̄ ne eū agnoscerēt. Et ait illis. Qui sunt hii ser
mones quos ↄfertis adinuicē ambulātes et estis tristes? Et
respondēs un; cleophas dixit ei. Tu solus peregrinus es
ihr̄lm. et nō cognouisti que facta sunt ī illa hiis dieb;? Quibus
ille dixit. Que? Et dixerūt. De ihū nazareno qui fuit vir
ꝓpha potēs ī ope et sermonē corā deo & oī ꝑplo. quomodo eū tra
diderūt summi sacerdotes et principes nr̄i ī dampnationē mor
tis et crucifixerūt eū. Nos aūt sperabamus. qđ ipē esset re
dempturus isrl'. Et nūc sup hec oīa: tercia dies est hodie qđ
hec facta sunt. Sed & mulieres quedā ex nr̄is terruerūt nos
que ante lucē fuerūt ad monumentū. et nō inuento corpe
ei; uenerūt dicētes se visionē angelor; vidisse. q̄ dicūt
eū viuere. Et abierūt quidā ex nr̄is ad monumētū: &
ita inuenerūt sicut mulieres dixerūt. ipm̄ vō nō inuenerūt.
Hec scdm lucā ita narrat. ut meminisse ac recolē potue
rit qđ a mulierib; dictū erat vel a discipulis qui cucur
rerāt ad monumētū: quando eis nūciatū est qđ ablatū sit.

corpus ihu. Et ipe qd lucas petru tantu dicit cucurrisse ad monumetu. et pcubente vidisse lintheamina posita. et sola abisse secu mirante qd factu erat. Hoc at de petro qmeo rat priusq narret de hiis duobus quos inuenit i via. postea qm narrauit de mulierib que viderut angelos. et ab eis audierant qd resurrexit dns. tq tuc petrus ad monumetu cucurreit. Sed itelligit hoc lucas recapitulando posuisse de petro. Tuc em cucurrit petrus ad monumetu quando et iohes: cu tantummodo a mulierib pcipue a maria magdalene nunciatu eis fuerat de corpe ablato. Tuc at illa nunciauit quando vidit lapide auulsu a monumeto. et postea fca sut hec de visioe angelor atq ipius dni. qbus bis mo apparuerat mulierib. semel ad monumetu. et iteru oc reuertetib a monumeto. Hoc at anteq duobus illis i via visus fuisset. quor vnus erat cleophas. Nonq et cleophas loquens cu dno que necdu agnoscebat. no petru dixit isse ad monumetu. sed abierut qda ex nris iqt ad monumetu. et ita inuenerut sicut mulieres dixerut. Qd et ipe recapitulando itelligit dixisse. illud scilicet qd pmo mulieres nunciauerit petro et iohanni de ablato corpe dni. Ac p hoc cu ipe lucas petru dixerit cucurrisse ad monumetu. et cleophan dixisse retulerit qd quida eor ierant ad monumetu. itelligitur attestari iohanni qd duo ierut ad monumetu. Sed petru solu primo qmemorauit: quia illi primitus maria nunciauerat. Ite potest mouere qd petru no intrante sed procubente dicit ide lucas. vidisse sola linteamia et discessisse mirate. cu iohes dicat se potius ita vidisse. hoc est disciplm illu que diligebat ihc. no intrasse i monumetu. quo prior venerat. sed cu se iclinasset vidisse posita liteamia. sed et seipm postea dicit itrasse. Ita petrus itelligendus est primo procubes vidisse. qd lucas comemorat iohes tacet. post aute igressus. sed ingressus tame anq intraret. vt oes veru dixisse sine vlla repugnatia reperiatur. Ordo ergo reru qui esse potuit. queadmodu dns excepto quo ia mulieribus locutus erat etia manifeste disciplis visus fuerit. scdm testimonia no solu quatuor euagelistaru.

pcubens

sed etiam pauli apostoli contexendus ~~est~~. et demonstrandus est.

Omnium ergo virorum primo apparuisse intelligitur petro. ex his duntaxat omnibus quos evangeliste quatuor et paulus apostolus commemoraverunt. Ceterum si apparuit alicui eorum priusquam petro quod omnes tacuerunt. quis vel dicere audeat vel negare. Neque enim paulus dixit. apparuit primo cephe: sed apparuit inquit cephe. postea undecim. deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Sic autem non apparet quibus duodecim: quemadmodum quibus nec ~~undecim~~ quingentis. Fieri enim potest ut de turba discipulorum fuerint isti duodecim. nescio qui. nam illos quos apostolos nominavit. non iam duodecim sed undecim diceret. sicut nonnulli codices habent. quod credo perturbatos homines emendasse. putantes [de] illis duodecim apostolis dictum. qui iuda extincto undecim erant. Sed sive illi codices verius habent qui undecim habent. sive alios quosdam apostolus paulus velit intelligi. sive sacratum numerum illum etiam in undecim stare voluerit. quia duodenarius in eis numerus iam misticus erat. ut non posset in locum inde nisi alius id est mathias ad conservandum sacramentum eiusdem numeri subrogari. quodlibet ergo eorum sit. nichil inde existit quod veritati vel istorum vel alicui veracissimo narratori contrarium videatur.

Probabiliter tamen creditur postea quam petro apparuit. deinde apparuisse istis duobus. quorum erat unus cleophas. De quibus lucas totum narrat: marcus autem breviter [ista] perstringit. Post hec autem inquit duobus ex illis ambulantibus ostensus est in alia effigie. euntibus in villam. Castellum quippe illud non absurde accipimus etiam villam potuisse appellari. quod iam nunc appellatur ipsa bethleem. que civitas antea vocitata est. quamvis nunc sit honoris amplioris nomine domini qui in illa natus est. sic per ecclesias omnium gentium diffamato. Et in codicibus quidem grecis magis agrum invenimus quam villam. Agri autem nomine non castella tantum. verum etiam municipia et colonie solent vocari extra civitatem. que caput [quasi] et mater est ceterarum. Unde metropolis appellatur. Quod autem ait marcus eis in alia effigie dominum apparuisse. hoc lucas dixit quod oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Oculis quippe eorum acciderat aliquid. quod ita permanere permissum est usque ad fractionem panis. certi misterii causa. ut eis in illo alia ostenderetur effigies. et sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent.

sicut luca narrante monstrat. Pro merito quippe mentis eorum
adhuc ignorantis qd' oporteret xpm pati et resurgere simile
aliqd eorum oculi passi st. non veritate fallente. sed ipis veri
tatē percipere non valētibus. et aliud quam res est opinantibus.
ne quisquam se xpm agnouisse arbitret. si eius corporis pticeps
nō est. id est ecclē. cuius vnitatē ī sacramēto panis cmēdat
apls dicēs. vnus panis vnū corpus multi sumus. vt cū eis
benedictū panē porrigeret. aperirēt oculi eorum et agnosce
rēt eū. aperirēt oculi vtique ad eius cognitionē. remoto sci
licet īpedimēto quo tenebant ne eū agnoscerēt. Neque ēi
clausis oculis ambulabāt. sed ierat aliqd quo nō sinerēt
agnoscē qd' videbant. qd' scilicet et caligo et humor aliqs
efficē solet. non quia dns non poterat trāsformare
carnē suā. vt alia reuera esset effigies. nō quā solebāt
illi cōtueri. quandoqē et ante passionē suā trāsformatus ē
ī mōte. vt facies eius clarescerent sicut sol. Quale volt ēi
admirabilit corpus de qualicunque corpe verū de vero facit.
qui de aqua vera verū vinū fecit. Sed nō ita fecerat cū
apparuit illis duobus ī alia effigie. Nō ēi sicut erat apparuit
eis quorum oculi tenebant ne agnoscerēt eū. Non āt congrue
ter accipimus hoc īpedimētū oclis eorum a sathana fuisse
ne agnoscērt ihc. sed tamē a xpo est facta pmissio vsque
ad sacramētū panis. vt vnitate corpis eius pticipata
remoueri ītelligat īpedimētū īimici vt xpc possit ag
nosci. Nā ipōs esse istos de qbus z lucas narrat credēdū
est. quia dicat ipōs euntes nūciasse ceteris. sicut lucas dicit eos
surgētes eadē hora regressos esse ihrlm. et īuenisse congre
gatos vndecī et eos qui cū ipis erant. dicētes qd' surrexit
dns vere et apparuit symoni. et tūc etiā ipōs narrasse
que gesta erāt ī via. et quomodo eū cognouerūt ī frac
tiōe panis. Jam ergo erat fama qd' resurrexerat dns ab
illis mulieribus facta: et a symōe petro cui iā apparuerat.
Hoc ēi isti duo īuenerūt loquētes ad quos ī ihrlm vene
runt. Fieri itaque potest vt timore prius ī via noluerit dice
qd' eū audierāt resurrexisse: quando tantūmodo ange
los dixerūt visos esse a mulieribus. Ignorantes ēi
eū quo loquerēt merito possent esse soliciti. ne quid

passim de xpi resurrectione iactantes. in manus inciderent iu-
deorum. Quod autem ait marcus. annunciauerunt ceteris nec illis
crediderunt. cum lucas dicat quod inde iam loquebantur. vere
surrexisse dominum et symoni apparuisse? quid intelligendum est.
nisi aliquos ibi fuisse qui hoc nollent credere? Cui autem non
eluceat pretermisisse marcum que lucas narrando explicauit.
hoc est. que cum illis fuerit ihesus locutus antequam agnoscerent eum.
et quomodo eum in fractione panis agnouerint. quandoquidem mox
ut dixit eis apparuisse in alia effigie euntibus in villa. con-
tinuo subiunxit. et illi euntes nunciauerunt ceteris. nec illis
crediderunt. quasi possent nunciare quem non agnouerant.
aut possent agnoscere quibus alia effigies eius apparuerit?
Quomodo ergo eum agnouerint ut nunciare possent marcus
sine dubio pretermisit. Quod ideo memorie commendandum est. ut
assuescamus aduertere euangelistarum morem. ita pretermittentium
que non commemorant. et coniungentium que memorant. ut eis qui
usum in hac consideratione non habent. non aliunde maxime error
oriatur quo putent eos non sibi congruere. lucas vero ita sequitur
et dicit. Dum hec autem loquuntur: ihesus stetit in medio eorum. et dicit
eis. Pax vobis. Ego sum. nolite timere. Conturbati vero et conterriti
existimabant se spiritum videre. Et dixit eis. Quid turbati estis. et co-
gitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas et pedes
meos. quia ipse ego sum. Palpate et videte. quia spiritus carnem et ossa
non habet sicut me videtis habere. Et cum hoc [dixisset] ostendit eis ma-
nus et pedes. Hanc ostensionem domini intelligitur post resurrectionem
et iohannes commemorare sic ~~dicens~~ loquens. Cum esset sero die illa
una sabbatorum. et fores essent clause ~~propter~~ ubi erant discipuli
congregati propter metum iudeorum: venit ihesus et stetit in medio. et dicit
eis. Pax vobis. Et cum hoc dixisset: ostendit eis manus et latus.
Ac per hoc hiis verbis iohannis possunt coniungi ea que lucas dicit.
idem autem iohannes pretermittit. Ita cum lucas sequitur. Adhuc autem illis non
credentibus et mirantibus pre gaudio dixit. Habetis hic aliquid
quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi. et fa-
uum mellis. Et cum manducasset coram eis. sumens reliquias
dedit eis. Hiis item verbis possunt adiungi que lucas tacet.
iohannes autem dicit. Gauisi sunt ergo discipuli viso domino. Dicit ergo

eis iterum. Pax vobis. Sicut misit me pater et ego mitto vos.
Hoc cum dixisset insufflavit et dixit eis. Accipite spiritum sanctum.
Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: et quorum retinueri-
tis retenta sunt. Huic rursus adiungamus que iohannes pretermi-
sit. lucas commemorat. Et dixit ad eos. Hec sunt verba que
locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum: quoniam necesse est
impleri omnia que scripta sunt de me in lege moysi et prophetis et
psalmis. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas.
Et dixit eis. quoniam sic scriptum est et sic oportebat christum pati
et resurgere a mortuis die tercia. et predicari in nomine
eius penitenciam in remissionem peccatorum in omnes gentes. incipientibus
ab iherusalem. Vos autem estis testes horum et ego mitto promissum
patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate: quousque induamini
virtute ex alto. Ecce quemadmodum commemoravit et lucas pro-
missionem spiritus sancti: quam non invenimus a domino factam nisi in
evangelio iohannis. Illud non pretereunter advertendum est: ut
meminerimus quemadmodum sibi evangeliste attestentur de
quibusdam etiam que ipsi non dicunt. et tamen dicta noverunt.
Post hec lucas omnia que gesta sunt pretermittit. nec omnino commemorat.
nisi quando ihesus ascendit in celum. atque id tamen ita coniungit quasi
hoc sequatur hec verba que dixit. cum hoc gestum sit una sabba-
torum quo die dominus resurrexit. illud autem quadragesimo die
sicut idem ipse lucas in actibus apostolorum narrat. Quod autem dicit iohannes
non cum illis tunc fuisse apostolum thomam. cum secundum lucam duo illi
quorum erat unus cleophas. regressi iherusalem invenerunt congrega-
tos undecim et eos qui cum ipsis erant. procul dubio intelligendum
est quod inde thomas exierat. antequam eos dominus hec loquentibus
appareret. Hic iam iohannes aliam commemorat sui demonstrationem
a domino discipulis factam post dies octo. ubi erat et thomas qui
prius eum non viderat. Post dies octo igitur iterum erant discipuli
eius intus: et thomas cum eis. Venit ihesus ianuis clausis: et ste-
tit in medio et dixit. Pax vobis. Deinde dicit thome. Infer
digitum tuum huc et vide manus meas. et affer manum tuam
et mitte in latus meum: et noli esse incredulus. sed fidelis.
Respondit thomas et dixit ei. Dominus meus et deus meus.
Dicit ei ihesus. Quia vidisti me credidisti: beati qui non viderunt
et crediderunt. Hanc secundam domini visionem erga discipulos

facta. id est quod secundo loco iohannes commemorat. apud marcum
possemus agnoscere breviter eam sicuti assolet perstringentem.
nisi moveret quod ibi ait. novissime recumbentibus illis
undecim apparuit. non ideo quia iohannes tacuit recumbentes.
potuit eum hoc pretermittere. sed quia iste dicit. novissime.
quasi ultra non eis apparuerit. cum adhuc iohannes terciam
sit eius narraturus demonstrationem ad mare tyberiadis.
+ marcus Deinde quod dicit idem + exprobrans illis incredulitatem illorum et
duriciam cordis. quia hiis qui viderant eum resurrexisse non
crediderunt. illis videlicet duobus quibus in villa euntibus
apparuit postquam resurrexit. et petro cui primitus eum ap-
paruisse apud lucam investigatum est. fortasse et marie mag-
dalene et aliis mulieribus que cum illa erant. quando eis ad
monumentum apparuit. et inde redeuntibus in itinere occurrit.
Nam ita contexuit narrationem idem marcus. cum commemoras-
set breviter de duobus illis quibus apparuit in villa euntibus
quod nunciassent ceteris. nec illis creditum esset. novissime
igitur recumbentibus illis apparuit. et exprobravit incredulitatem
illorum et duriciam cordis. quia hiis qui viderant eum resurrexisse
non crediderunt. Quomodo ergo novissime? Quasi iam
eum ultra non viderent. Novissimum quippe illud est quo dominum
apostoli in terra viderunt quando ascendit in celum. quod factum est qua-
dragesimo die post eius resurrectionem. Numquid nam tunc exprobra-
turus erat. quod non credidissent eis qui eum viderant resurrex-
isse. quando iam ipsi post resurrectionem totiens eum viderunt.
et maxime ipso die resurrectionis eius. id est. una sabbati iam
circa noctem. sicut lucas iohannesque commemorat? Remanet igitur
ut intelligamus eundem diem resurrectionis eius. id est una sabba-
ti. quando eum post diluculum vidit maria et alie cum illa mu-
lieres. quando etiam petrus. quando et illi duo. quorum erat
unus cleophas. quos videtur etiam idem marcus commemorare.
quando iam circa noctem illi undecim preter thomam et qui cum eis erant.
quando eis et isti quod viderant narraverunt. hunc etiam marcum
more suo commemorare breviter voluisse. et ideo dixisse novis-
sime. quia ipso die hoc novissimum fuit iam incipiente nocte eo
tempore. postea quam illi de castello ubi eum in fractione panis agno-
verunt redierunt iherusalem. et invenerunt sicut lucas dicit illos
undecim. et eos qui cum ipsis erant iam colloquentes de resurrectione

dm̄. et qđ visus fuerit petro, q̄b9 ⁊ ipi narrauerūt qđ
ī via gestū erat. et quomodo cognouerūt eū ī fractiōe pa
nis. Sed erant ibi vtiq; non credētes. Unde verū est qđ marcus
dixit. nec illis crediderūt. Hijs ergo iā sicut marcus dicit
discūbētibus. et adhuc inde sicut lucas dicit loquētibus: ste
tit ī medio eoꝝ dn̄s et ait illis. Pax vob̄. cū sicut lucas
dicit et iohēs. fores aūt clause ess̄ēt cū ad eos ītrauit. quod
solus iohēs cōmemorat. Verbis itaq; dm̄ que tūc eū locutū
esse discipl'is lucas iohēs q; dixerūt. ītponit̄ ⁊ illa expro
bratio de qua marcus dicit qđ non crediderūt eis qui eū
resurrexisse viderunt.

Sed hoc rursus monet. quomodo discūbētibus vndecī apparuisse dicat marcus.
si illud tēpus est dici dn̄ici iā noctis īicio. qđ lucas iohēs q;
meminerūt. Aptē q̄ppe iohēs dicit non cū eis tūc fuisse
apl'm thomā. quē credim9 exisse inde. anq̄ᵐ ad eos dn̄s
ītraret. postea q̄ᵐ illi duo redeūtes de castello cū illis vn
decī collocuti sᵗ sicut apud lucā īueīt̄. Sed lucas ī sua nar
ratiōe dat locū. quo possit ītelligi dū hec loquerēt̄ prius
inde exisse thomā. et postea dn̄m ītrasse. Marcus autē
qui dicit. nouissime recūbētib9 illis vndecī apparuit. etiā
thomā illic fuisse cogit fateri. nisi forte q̄uis vno absente
vndecī tamē voluit appellare. qui eādē tūc apostolica socie
tas hoc nūo nūcupabat̄. anteq̄ᵐ mathias ī locū inde sbro
garet̄. Aut si hoc durū est sic accipe. illud ergo accipiam9
post multas demōstratiōes eī9 q̄b9 p dies quadraginta dis
cipl'is presentatus est. etiā cū nouissime recūbētib9 illis
vndecī apparuisse. id est ipō quadragesimo die. Et qm̄ iā
erat ab eis ascensurus ī celū. hoc eis illo die maxīe expro
brare voluisse. quia hijs q̄ viderāt eū rsurrexisse nō cre
diderāt. anq̄ᵐ ipī eū viderēt. cū vtiq; post ascensionē suā
predicantib9 illis euangeliū. etiā gētes qđ nō viderūt
fuerāt credituri. Post illā nēpe exprobrationē secutus
ait marcus idē. Et dixit eis. Eūtes ī mundū vniūsū pre
dicate euāgeliū oī creature. q̄ crediderit ⁊ baptizatus
fuerit. saluus erit: q̄ aūt nō crediderit cōdēpnabit̄. Hoc ergo
predicaturi. qm̄ qui nō crediderit cōdēpnabit̄. cū id vtiq;

nõ crediderit qd' nõ vidit. nõne ipi primitus fuerūt obiurgandi. qd' anq̃ dnm vidissent nõ crediderūt eis q̃bus prius apparuisset? Hanc aūt nouissimā fuisse corporaliter representationē dni aplis. etiā p illud admonemur vt credamus. qd' ita seq̄t'. idē marcus. Signa aūt eos qui crediderint hec sequent'. In nõie meo demonia eicient. linguis loquent' nouis. serpētes tollent. Et si mortiferū qd biberint. nõ eos nocebit. Sup egros manus iponēt: et bene habebūt. Deīde subiungit. Et dns quidē ihc postq̃ locutus ē eis: assumptus est ī celū. et sedit a dextris dei. Illi aūt pfecti pdicauerūt vbiq̄: dnõ cooperante et sermonē cõfirmante sequētibus signis. Cū ergo dicit. et dns quidē ihc postq̃ locutus est eis assumptus est ī celū. satis videt' ostendere nouissimū cū illis ī tra eū habuisse sermonē. q̃uis nõ oīmodo ad id coartare videat'. Nõ eī ait. postq̃ hec locutus est eis. sz postq̃ locutus est eis. Unde admittit si necessitas cogeret nõ istā fuisse nouissimā locutionē. nec istū fuisse nouissimū diē quo eis ī tra presens fuit. sed ad oīa que cū eis oībus illis diebus locutus est posse ptinere qd' dictū est. postq̃ locutus est eis assumptus est ī celū. Sed quia ea que supradiximus magis suadent hunc nouissimū diē fuisse. q̃ vt intelligant' vndecim qui thoma absente decē fuerūt. ideo post hanc locutionē quā marcus cõmemorat. adiunctis cõsequenter etiā illis verbis vel discipulorum vel ipius que cõmemorant' ī actibus aplorum. credendū est dnm assumptū ī celū. quadragesimo scilicet die post diē resurrectionis eius. Iohes aūt q̃uis fateat' multa se pretermisisse que fecit ihc. voluit tamē eius tertiā representationē discipulis post resurrectionē factā cõmemorare. ad mare tyberiadis septē scilicet discipulis. petro. thome. nathanael. filiis zebedei. et aliis duobus quos notati nõ expressit cū piscarent'. quando iussu eius retia mittentes ī dexterā ptē. traxerūt magnos pisces cētū q̃nquaginta tres. quādo etiā petrū ter īterrogauit vtrū ab illo amaret'. et ei pascēdas cõmendauit oues suas. et de ipius passione pdixit: et de ipo iohāne ait. sic eū volo manere donec veniā. Ad hoc euangeliū suū iohannes terminauit.

Iam nunc querendu͞ est. quando primu͞ visus sit a discipulis
ī galilea. quia ⁊ hoc qđ tertio narrat iohēs ī galilea. fcm̄
est ad mare tyberiadis. Qđ facile videt qui recolit illud
miraculu͞ de panib9 quinq;: qđ ita narrare incipit idem
iohēs. Post hec abiit ihc trans mare galilee qđ est tybe/ +a
riadis. Ubi āt putari potest p̄mu͞ + discipulis post r̄surrec/
tione͞ videri debuisse nisi ī galilea? Si recolant̄ verba
illi9 angeli qui sc͞dm matheu͞ venientib9 ad monume͞tu͞
mulierib9 ita loqt̄. nolite timere vos. scio eñ qđ ihm̄ qui
crucifixus est queritis. nō est hic. surrexit eñ sicut dixit. ve/
nite ⁊ videte locu͞ ubi positus erat dn̄s. et cito euntes dicite
discipulis ei9 quia surrexit. et ecce p̄cedet vos ī galilea͞. ibi eu͞
videbitis ecce dixi vob̄. ite͞ sc͞dm marcu͞. siue ip̄e sit ange/
lus siue alius. nolite īgr̄ expauescere. ihm̄ queritis naza/
renu͞. crucifixu͞. surrexit nō est hic. ecce locus ubi posuerut
eu͞. sed ite dicite discipulis ei9 et petro. q2 p̄cedit vos ī galilea͞
ibi eu͞ videbitis sicut dixit vob̄. hec verba ita sonare + p° r̄surrectione͞
videntur. qđ ihc nō erat se mostraturus + discipulis. nisi ī
galilea. Qua͞ demostratione͞ nec ip̄e marcus ↄmemo/
rauit. qui eu͞ dixit mane p̄ma sabbati apparuisse p̄mo
marie magdalene et illa͞ nunciasse discipulis. hiis qui cu͞ eo
fuerant lugentib9 et flentib9. illos āt nō credidisse. post hec
deinde apparuisse duob9 ex hiis euntibus ī villa͞. et illos ceteris
nunciasse qđ factu͞ est. sicut lucas ⁊ iohēs attestant̄ eñ in
ihr̄lm̄. eodē ip̄o die resurrectiōis ia͞ noctis īicio. Deinde
venit ad illa͞ ei9 manifestatione͞. qua͞ nouissima͞ dicit. re/
cumbentib9 illis undeci͞. Post ha͞c dicit eu͞ assumptu͞ ī celu͞: qđ
factu͞ scim9 ī mōte oliueti. nō lōge ab ihr̄lm̄. Nusq͞ igit̄
ↄmemorat marcus ↄpletu͞. qđ ab angelo prenunciatu͞ tes/
tat̄. Matheus vō nichil aliud dicit. nec ullu͞ aliu͞ locu͞
oīno ↄmemorat vel postea. ubi discipli postea q͞ resurrexit
viderit dn̄m. nisi ī galilea sc͞dm angeli p̄dictione͞. Deniq;
cu͞ īsinuasset qđ ab angelo mulierib9 dictu͞ sit. et illis abeu͞/
tib9 subiecisset. qđ de corruptis ad mentiendu͞ custodibus
gestu͞ sit. ↄtinuo tn̄ nichil aliud gestu͞ sit. quia et reuera
sic erat dictu͞ ab angelo. surrexit. ecce p̄cedit vos ī galilea͞
ibi eu͞ videbitis. ut nichil aliud sequi debuisse videatur.
undeci͞ āt īgr̄ discipli abierut ī galilea͞ ī mōte͞ ubi constituerat

illis ihc. et videtes eū adorauerūt. qdā aūt dubitauerūt.
Et accedes ihc. locutus est eis dicēs. Data est michi oīs
potestas ī celo ⁊ ī tra. Euntes ergo docete oēs gentes.
baptizātes eos ī noīe pris ⁊ filij ⁊ spc sci. docentes eos
seruare oīa quecūqz mandaui vobis. Et ecce ego vo-
biscū sū oībȝ diebȝ vsqz ad ↄsūmationē scli. Ita matheus
clausit euāgeliū suū. Ac p hoc si alio⁊ ↄsiderate nar-
ratioēs ad diligētiorē īquisitionē nō ↄpelleret. michil
aliud arbitremur. nisi dnm post īsurrectionē nusqͣ
pt ī galileā pmū esse a discipls visū. Itē si marcus de
illa prenūciatioē angeli tacuisset. posset aliqs putare
matheū ideo dixisse discipłos abisse ī mōte ī galileā. atqz
adorasse ibi dnm. vt ipletū videret qd ipē p angelū mā-
datū ac prenūciatū esse narrauerat. Nūc aūt lucas ac
iohēs satis dilucide manifestātes. ipō die resurrectiōs
eius visū esse dnm ī ihrlm a discipulis suis. vnde ita
longe est galilea vt vno die ab eis vtroqz loco videri
nō posset. et marcus illā pdicationē qͣ angeli sili
narrans. ī galilea vero visū a discipls dnm post resur-
rectionē nusqͣ ↄmeōrans. vehementer cogūt querere. qͣ-
admodū dictū sit. ecce pcedit vos ī galileā ibi eū videbitis
Nā ⁊ ipē matheus si oīno nō diceret vndecī discipłos ab-
isse ī mōte ī galileā vbi ↄstituerat eis ihc. et illic eū vidis-
se atqz adorasse. michil ex hac pdicatioē ↄpletū ad literā
putaremus. sꝫ totū figurata significatioē pdictū. sicut
illud scdm lucā. ecce hodie ⁊ cras eicio demonia. et sani-
tates pficio et tcia ↄsūmabor. qd ad lrām certū est non
esse ↄpletū. Itē si angelus dixisset. pcedit vos ī galileā
ibi primū eū videbitis. aut ibi tantū eū videbitis. aut
nō nisi ibi eū videbitis: ceteris euāgelistis matheus sine
dubio repugnaret. Cū vero dictū est. ecce pcedet vos ī ga-
lileā ibi eū videbitis. nec expressū est quādo id futurū
esset. vtrū qͣ primū anqͣ ab eis alibi visus esset. an
postea qͣ eū alicubi etiā preter galileā vidissent. idqz
ipm qd matheus discipłos dicit isse ī galileā ī mōte. nō
exprimit diē nec narrandi ordinē. ita ↄtexit. vt ne-
cessitate igerat michil aliud itelligēdi qͣ hoc primitus
factū. nō aduersat quidē narratioībȝ cetero⁊. et dat eis

intelligendis atque accipiendis locum. Veruntamen quod dominus non
+ se vbi primum demonstraturus erat. sed in galilea vbi necessa
rium postea visus est. se videndum mandauit per angelum di
centem. ecce precedit vos in galileam ibi eum videbitis. et per
seipsum dicens ite nunciate fratribus meis vt eant in galileam
ibi me videbunt. quamuis fidelem facit intentum ad querendum
in quo misterio dictum intelligatur. primus considerandum est
quando etiam corporaliter videri in galilea potuerit dicente
matheo. vndecim autem discipuli abierunt in galileam. in monte
vbi constituerat illis ihesus. et videntes eum adorauerunt. quidam
autem dubitauerunt. Quia enim non ipso die quo resurrexit
manifestum est. Nam in iherusalem visum esse eo die quo lucas
et iohannes apertissime consonant. marcus autem non aperte. Quando
ergo viderunt dominum in galilea. non secundum id quod dicit iohannes
ad mare tyberiadis. tunc enim septem fuerunt. et piscatores
inuenti sunt. sed secundum id quod dicit matheus vbi erant vndecim
in monte. quo eos secundum predictionem angeli ihesus precesserat.
Nam ita narrare apparet quia illic eum repperierunt: quia
secundum constitutum precesserat. Non ergo ipso die quo resurrexit.
neque in consequentibus octo diebus post quos dicit iohannes
discipulis apparuisse dominum. vbi primum vidit eum thomas.
qui eum non viderat die resurrectionis eius. Nam vtique si inter
octo eosdem dies eum in monte galilee iam illi vndecim viderant.
quomodo post octo dies eum primo vidit thomas. qui
in illis vndecim fuit fuerat? Nisi forte quis dicat non illos
vndecim qui iam tunc apostoli vocabantur. sed discipulos illic
vndecim fuisse ex multo numero discipulorum. Soli quippe ad
huc vocabantur apostoli illi vndecim. sed non solum erant discipuli.
Potest ergo fieri vt non omnes sed aliqui eorum ibi fuerint.
alij vero discipuli cum eis ita vt vndecim implerent: ac sic
non ibi fuisse thomam. qui post illos dies octo primo dominum
vidit. Marcus quippe quando illos vndecim memorauit.
non vtcumque vndecim. sed illis inquit vndecim apparuit. Lucas
etiam. regressi sunt inquit in iherusalem. et inuenerunt congregatos
vndecim. et eos qui cum ipsis erant. Et iste ostendit illos vndecim
id est. apostolos fuisse. Nam cum adiunxit. et eos qui cum ipsis erant.

satis utique declarauit eminentius, illos undecim appellatos cum quibus erant ceteri. Ac per hoc illi intelliguntur. qui iam vocabantur apostoli. Proinde fieri potuit. ut ex numero apostolorum et aliorum discipulorum undecim discipuli complerentur: qui viderent intra illos octo dies in galilee monte ihesum. Sed occurrit aliud quod obsistat. Iohannes enim quando commemorauit non in monte ab undecim. sed ad mare tiberiadis a septem piscantibus visum esse dominum: hoc iam tercio inquit manifestatus est ihesus discipulis suis cum resurrexisset a mortuis. Si autem acceperimus intra illos octo dies. antequam thomas eum vidisset ab undecim quibusque discipulis dominum visum: non erit hoc ad mare tyberiadis tercio manifestatum ~~dominum~~ esse sed quarto. Quod quidem cauendum est. ne quis existimet et tercio iohannem dixisse: tamquam tres sole facte fuerint manifestationes eius. Sed hoc intelligendus est ad numerum dierum retulisse. non ad numerum ipsarum manifestationum: nec continuo dierum. sed per interualla. sicut idem ipse testatur. Illa primo ipso die resurrectionis sue. excepto quod a mulieribus visus est. id est. quod in euangelio clariter se manifestauit semel petro. iterum duobus illis quorum erat unus cleophas. tercio iam pluribus inde colloquentibus noctis exordio. Sed hoc totum iohannes ad unum diem referens. semel computat. Iterum autem hoc est alio die quando vidit eum et thomas. Tercio vero ad mare tyberiadis. hoc est tercio die manifestationis eius. non tercia manifestatione. Ac per hoc post hec omnia cogimur intelligere factum esse. quod eum in monte galilee secundum matheum discipuli undecim viderunt. quo eos secundum constitutum precesserat. ut impleretur etiam ad literam quod per angelum et per seipsum predixerat.

Inuenimus igitur apud quatuor euangelistas decies commemoratum dominum visum esse ab hominibus post resurrectionem semel ad monumentum mulieribus: iterum regredientibus a monumento in itinere. tercio petro. quarto duobus euntibus in emaus castellum. quinto pluribus in ierusalem ubi non erat thomas. sexto ubi eum vidit thomas. septimo ad mare tyberiadis. octauo in monte galilee secundum matheum. nono quod dicit marcus nouissime recumbentibus. quia iam non erant in terra cum illo conuiuaturi. decimo in ipso die non iam in terra,

sed eleuatū i nube cū celū ascenderet quod marc9 & lu
cas cmemorant. Marc9 q̄dē post illud qd' eis discūbētib9
apparuit. ita cexit ut dicēt. et dn̄s q̄dē postq̄ locutus est
eis assūptus est i celū. lucas at p̄t̄missis oib9 que p qua
draginta dies agi ab illo cū discipl'is potuerūt. illi p̄mo
diei i̇surrectiōis ei9 quādo i ih'rl'm plurib9 apparuit. cīū
git tacite nouissimū diē quo ascēdit i celū. ita narrans.
Eduxit at illos foras i bethaniā. Et eleuatis manibus
suis b̄ndixit eis. Et fcm̄ ē dū b̄ndicēt eis. recessit ab eis &
ferebat' i celū. Viderūt g° eū p't qd' i t'ra viderūt etiā dū
ferret' i celū. Toties ergo i euāgeliis libris cmemoratus ē
ab homib9 visus anq̄ ascēdisset i celū. i t'ra scilicet nouies.
et i aere semel ascēdēs. Sed nō oīa scripta st' sicut iohēs fatet'.
Crebra eī ēat ei cū illis cuersatio p dies quadragita p'usq̄
ascēdisset i celū. nō tamē eis p oēs quadragita ctinuos
apparuit. Nā post diē p'mū resurrectiōis ei9. alios octo
dies itueniss[e] dicit iohēs. post q̄s eos rursus apparuit.
Tercio at ad mare tyberiadis. fortassis ctinuo sequēti die.
nichil eī i'pugnat. et deīde quādo voluit cōstituēs eis qd' + oīno
& ante p'dixerat ut eos i galilee mōtē p'cedēt. atq; p illos
quadragita dies quādo voluit. quoties voluit. q'b9 voluit.
quēadmodū voluit. sicut petr9 dicit quādo cū cornelio
p'dicabat & hiis q cū illo erāt. Qui simul i'gr manducauim9
& bibim9 cū illo postq̄ resurrexit a mortuis p dies q̄dragita.
Nō qd' cotidie p dies q̄dragita cū illo manducasset & bibisset.
Nā ēat ctrīū iohāni q octo dies itposuit q'b9 eis visus
nō est. ut t'cio manifestaret' ad mare tyberiadis. Inde iā
si cotidie illis visus et cū illis cuiuatus ē. nichil i'pugt.
Et fortasse ideo dictū est p quadragita dies q quater dece
st'. i misterio vel totius mūdi vl' totius t'palis scli. qz et
illi primi decē dies i q'b9 erāt illi octo dies. a p'te totū
possunt more scripturarū nō dissone cputari. Cōferat' g°
et qd' ait ap'l's paulus. utrū nichil afferat q̄stiōis. Resur
rexit i'gr t'cio die scd'z scripturas. et apparuit cephe. Nō d'xit.
p'mo apparuit cephe. Nā esset cōtrariū qd' p'mo mulierib9
apparuisse i euāgelio legit'. Postea i'gr undecī. q'buslibet
qualibet hora. ip'a tamē resurrectiōis die. Deīde apparuit
pl9q̄ qigētis frīb9 simul. Siue isti cū istis erāt undecī

ggregati clausis hostiis ppt' metu iudeo4 . vnde cu exisset thomas veit ad eos ihc . sine post octo illos dies quaslibet: nichil habet aduersi . Postea igt apparuit iacobo . No at' tuc pmu accipe debemq visu esse iacobo: sed aliq ppria manifestatioe singularit' . Deide aplis oibq . Nec illis tuc pmu . sed ia vt familiarius queruareet cu eis . vsqz ad die ascensiois sue . Nouissimo at oim igt quasi abortiuo apparuit 7 michi . Sed hoc ia de celo: post no puu tepus ascensiois sue .

Nunc ia videamq qd' distuleramus . cuiq misterii gratia scdm matheu 7 marcu resurges ita madauerit . pceda vos i galilea ibi me videbitis . Qd' etsi ipletu est . tame post multa ipletu est . cu sit madatu sit . tpr piudicio necessitatis aut hoc solu aut hoc pmu fieri debuisse expectaret' . Procul dubio ergo est . qd' vox est ista no euagelistee narratis qd' ita factu sit . sed qd' ita a dno et ab angelo dictu sit . et a dno pphetice dictu accipiedu est . Galilea naqz it'ptat' uel reuelatio vl' trasmigratio . Prius itaqz secudu trasmigratiois significatione quid aliud occurrit itelligendu precedit vos i galilea ibi eu videbitis . nisi quia xpi gra de ppl'o isrl' trasmigratura erat ad getes . qbus apli pdicates euangeliu nullomodo crederet . nisi ipe dns eis via i cordibus hoim ppararet . Et hoc itelligitur . precedit vos i galilea . Qd' aute gaudetes mirarent' . disruptis 7 euictis difficultatibus . aperiri sibi hostiu i dno p illuiatione fideliu . hoc itelligitur . ibi eu videbitis . id est ibi mebra eiq iuenietis . ibi viuu corpq eiq i hiis qui vos susceperit agnoscetis . Scdm illud aute qd' galilea it'pretatur reuelatio . no ia i forma serui itelligendu est . sed i illa' equalis est pri . qua promisit apud iohem dilectoribus suis cu diceret . et ego diliga eu et ostedam ei meipm . No vtiqz scdm id qd' ia videbat . et qd' etia resurges ~~a mortuis~~ cu cicatricibus . no solu videdu . sed etia tangendu postmodu ostedit . sed secudu illa ieffabile luce qua illuminat oem hoiem venietē i huc mudu: secudu qua lucet i tenebris et tenebre eu no cophedunt . Illuc nos precessit vnde ad nos veniens no recessit: et quo nos precedens no deseruit . Illa erit reuelatio tpr vera galilea . cu similes ei erimq: ibi eu videbimq sicuti est .

vl i qua

Ipa erit etiã beatior trãsmigratio ex isto sclo ĩ illa etni
tate: si eius precepta sic amplectamur. vt ad eius dex
terã segregari mereamur. Tunc et ibũt sinistri ĩ cõ
bustione etnã: et iusti aũt ĩ vitã etnã. Hic illuc trãsmi
grabũt: et ibi eũ videbũt qmodo nõ videt ipĩ. Tolletur
et ĩpius vt nõ videat claritatẽ dni: et ipĩ lumẽ non
videbũt. Hec est aũt ĩqt vita etna: vt cognoscãt te vnũ
verũ deũ. et quẽ misisti ihm xpm. Sicut ĩ illa etnitate
cognoscitur. quo seruos pducat p formã serui. vt liberi
cõteplentur formã dni. Explicit liber tcius Incipiũt
ca^la^ libri qrti bti agg^ni^ epi de ɔsß^u^ euãgelistarum

In euangelio marci exceptis hijs que cũ matheo
dixit. quomodo nulla repugnãtia mõstretur ab ĩi
cio. vsqz ad illud vbi ait. et igredĩũtur capharnaũ. et stati
sabbato docebat eos. qd' cũ luca dicit. ii. De hoĩe a quo spũ
ĩmũdus eiectus est cõuexans eũ. qmodo luce qui hoc cũ eo
dixit nõ repugnet. iii De noĩe petri. qmodo etiã atqz etiã
ɔmẽdetur nõ repugnare iohes. qui dixit. quomodo hoc nomẽ
accepit. iiii Qd' dixit quãtomagis eis pcipiebat vt tacerẽt.
tãtomagis plus pdicabat. qmodo nõ repugnet pscĩẽcie
ei9 que ĩ euãgelio ɔmedatur. v De quo suggessit iohes
qd' ĩ noĩe ei9 eiceret demonia nõ sociatus discipl'is. et
dixit. nolite phibere eũ. qui eñ contra vos nõ est. pro
vobis est. quomodo nõ repugnat illi sentẽcie vbi ait.
qui nõ est mecũ aduersus me est. vi Qd' ĩ occasiõe
hui9 qui ĩ noĩe xpi eiciebãt demonia. qmus cũ discipulis nõ
sequeretur. marcus lucasqz dnm dixisse narrauit. qmodo os
tendatur ad hoc ipm ptinẽ qd' illa ĩ noĩe suo vtutes faciẽtẽ
vetuit phibere. vii Hinc vsqz ad cenã dnĩ vnde oĩa oim
ɔsiderari ceperũt. nullã de marco questionẽ esse tractatã.
viii De luce euãgelio. qmodo pricipiũ ei9 ɔgruat pñci
pio libri actuũ aplorum. ix Qmodo ostẽdatur qd' de piscib9
captis lucas ɔmẽorat. nõ ptinẽ ad illud qd' videtur simile
iohes narrasse post dnĩ resurrectionẽ. atqz ĩde iã vsqz ad
cenã dni. vnde oim oĩa vsqz ĩ finẽ ɔsiderata st: nulla
etiã ex euãgelio luce tractatã esse questionẽ. x De iohãne
euãgelista. qd a ceteris trib9 distet. Incipit liber qrt9 uts

Nunc iã

quartus.

Nunc iam quoniam mathei narrationem contextim considerantes.
et ei tres alios conferentes usque in finem. in nullo eos uel
sibi uel inter se repugnare docuimus. marcum simul
videamus: ut exceptis hiis que cum matheo dixit. de quibus
iam quod disserendum videbatur absoluimus: cetera eius inspecta atque
collata. nulli eorum repugnare monstretur usque ad cenam domini.
Inde iam omnia omnium quatuor quemadmodum sibi conueniunt.
usque in finem considerata tractauimus. Hic ergo incipit marcus. i.
Initium euangelii ihesu xpisti filii dei. sicut scriptum est in ysaia propheta.
et cetera. usque ad illud ubi ait. et ingrediuntur capharnaum. et
statim ingressus sabbatis sinagogam docebat eos. In hac tota
contextione omnia superiora cum matheo considerata sunt. hoc autem marcus
quia ingressus capharnaum in synagoga eorum docebat eos sabba-
tis cum lucas dixisset nichil habet questionis. ii.
Sequitur marcus et dicit. Et stupebant super doctrina eius: erat enim
docens eos quasi potestatem habens. et non sicut scribe. Et erat in syna-
goga eorum homo in spiritu inmundo. et exclamauit dicens. Quid
nobis et tibi ihesu nazarene? venisti perdere nos? Et cetera. usque
ad eum locum. ubi ait. et erat predicans in synagogis eorum et omni gali-
lea. et demonia eiciens. Et in hoc toto loco quamuis sint quedam que
cum solo luca dixit: tamen iam tractata sunt. cum mathei continua-
narratione tenerem: quia in ipsum ordinem sic incurrerit. ut
ea pretermittenda non arbitrarer. Sed lucas de spiritu inmundo ait.
quod sic exierit de homine. ut nichil ei noceret. marcus autem et dis-
cerpens eum spiritus inmundus. et exclamans voce magna exiit ab
eo. Potest ergo uideri contrarium. Quomodo enim discerpens. uel sicut
aliqui codices habent conuexans eum: cui nichil nocuit secundum
lucam? Sed et ipse lucas et cum proiecisset illum demonium
in medium: exiit ab eo. nichilque ei nocuit. Unde intelligitur
hoc dixisse marcus conuexans eum; ut quod secutus ait. nichilque + quod lucas dixit. cum proiecisset eum.
ei nocuit. hoc intelligatur quod illa iactatio membrorum atque vexatio
non eum debilitauit; sicut solet exire demonia. etiam quibusdam
membris amputatis aut euulsis. iii.
Sequitur idem marcus. Et venit ad eum leprosus deprecans
eum. et genu flexo dixit. si vis potes me mundare:
et cetera usque ad illud. ubi ait. et clamabant dicentes. tu es
filius dei: et vehementer comminabatur eis. ne manifestarent
eum. Huic quod ultimum posuimus simile aliquid et lucas dicit:

sȝ sine aliqua repugnātie questione. Seqt᷑ marcus. Et ascendēs ī mōte vocauit ad se q̄s voluit ipē. et venerūt ad eū. et fecit ut essent duodecī cū illo. et ut mitteret eos p̄dicare: et dedit illis p̄tatē curādi īfirmitates et eiciēdi demonia: et iposuit symoni nomē petrus: et cetera. vsqȝ ad illud vbi ait. et abijt ⁊ cepit p̄dicare ī decapoli. quāta sibi fecit ih̄s. et oēs mirabat᷑. De noīb9 discipuloꝝ iā ⁊ antea locutū me scio. cū mathei ordinē seq̄ret᷑: ⁊ hic rursus admoneo ne q̄sq̄ᵐ putet nunc accepisse nomē ~~petrus~~ symonē. ut petrus vocitaret᷑: et sit c̄otrariū iohāni. q̄ longe ante illi dictū esse cōmemorat. tu vocaberis cephas qd' īt'p̄retat᷑ petrus. Ipā et v̄ba dn̄i cōmemorauit q̄b9 ⁊ nomē iposuit. Marcus aūt hoc loco id recapitulando commemorauit cū ait: et iposuit symoni nomē petrus. Cū eī vellet noīa duodecī aploꝝ enumerare. et necesse haberet petrū dicē: breuit' īsīnuare voluit qd' nō hoc ante vocaret᷑. sȝ hoc ei dn̄s nomē iposuerit: ⁊ nō tūc. sȝ q̄n iohēs v̄ba ipā dn̄i posuit. Cetera michil cuiq̄ᵐ repugnant: et ante iā p̄tractata s̄t. iiij.

Seqt᷑ marcus. Et cū ītrasset ih̄s ī nauī rursus trans fretū: cōuenit turba m̄lta ad eū. et cetera vsqȝ ad illud vbi ait. et cōuenientes ad ih̄m apl'i renunciauerūt illi oīa que egerāt ⁊ docuerāt. Hoc vltimū dixit cū luca michil discordās: cetera iā ante tractata s̄t. Seqt᷑ marc9. Et ait illis. Venite seorsū ī desertū locū ⁊ req̄escite pusillū: et cetera vsqȝ ad illud vbi ait. quāto aūt eis p̄cipiebat. tātomagis plus p̄dicabāt. et eo āplius mirabāt᷑ dicētes. bene oīa fecit. et surdos fecit audire ⁊ mutos loq̄. In his cū luca marcus michil est qd' repugnare videat᷑: ⁊ superiora oīa iā c̄osiderauim9 q̄n matheū c̄oferebam9. Sed cauendū est ne q̄sq̄ᵐ arbitret᷑ hoc qd' in vltio positū est ex euāgelio marci repugnare oīb9. qui cū alijs ei9 plerisq; factis ⁊ dictis ostēdunt scisse qd agerēt᷑ ī hoīb9. id ē qd' eū cogitatioēs ⁊ volūtates eoꝝ latere nō poterāt. sicut aptissime iohēs dicit. ipē aūt ih̄s nō credebat semetipm̄ eis. eo qd' ipē nosset oēs: et q2 opus ei nō erat ut q̄s testimoniū p̄hiberēt de hoīe. ipē eī sciebat qd esset

in homine. Sed quid mirum si presentes hominum voluntates videbat: qui etiam futuram petro prenunciavit. Quam tunc utique non habebat: quando cum illo vel pro illo paratum se mori presumebat. Que cum ita sint: quomodo huic tante eius scientie et prescientie non est contrarium quod marcus dicit. Precepit illis ne cui dicerent. quanto autem eis precipiebat. tantomagis plus predicabant. Si enim sciebat eos sicut ille qui notas habebat et presentes et futuras hominum voluntates. tantomagis predicaturos. quantomagis ne predicarent eis precipiebat. ut quid hoc precipiebat. nisi quia pigris volebat ostendere. quanto studiosius. quantoque ferventius eum predicare debeant quibus iubet ut predicent. quando illi qui prohibebantur tacere non poterant.

Sequitur marcus. In illis diebus iterum cum turba .V. multa esset nec haberent quod manducarent: et cetera usque ad illud ubi ait. respondit illi iohannes dicens. magister vidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia qui non sequitur nobiscum. et prohibuimus. ihesus autem ait. nolite prohibere eum: nemo est enim qui facit virtutem in nomine meo et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos pro vobis est. hoc lucas similiter narrat. nisi quod ipse non dicit. nemo est qui facit virtutem in nomine meo et possit cito male loqui de me. Nulla est ergo inter eos questio cuiusquam repugnantie. Sed videndum est ne huic sententie domini putetur contrarium ubi ait: qui mecum non est adversus me est, et qui mecum non colligit, spargit. Quomodo enim iste non erat adversus eum. qui cum illo non erat. de quo iohannes suggessit quod cum illis eum non sequebatur. si adversus illum est qui non est cum illo. Aut si adversus illum erat. quomodo dicit discipulis nolite prohibere. qui enim non est adversum vos pro vobis est. An hoc interesse aliquis dicit. quia hic discipulis ait. qui non est adversum vos pro vobis est. ibi autem de seipso locutus est. qui non mecum non est adversus me est. quasi vero possit cum illo non esse qui discipulis eius tamquam membris eius sociatur. Alioquin quomodo verum erit. qui vos recipit. me recipit. et quando uni ex minimis meis fecistis. michi fecistis. Aut potest etiam non esse adversus eum. qui fuit adversus discipulos eius. Ita ubi erit illud. qui vos spernit me spernit. et quando uni ex minimis meis non fecistis. neque michi fecistis. et saule saule quid me persequeris. cum discipulos eius persequeretur. Sed nimirum hoc vult intelligi

in tantum cum illo non esse aliquem, in quantum est aduersus illum: et in tantum aduersus illum non esse, in quantum est cum illis est; exempli gratia sicut iste ipse qui in nomine Christi uirtutes faciebat et in societate Christi discipulorum non erat, in quantum operabatur uirtutes in ipso nomine, in tantum cum ipsis erat et aduersus eos non erat: in quantum uero eorum societati non adherebat, in tantum cum ipsis non erat, et aduersus eos erat. Sed quia hoc illi eum facere prohibuerunt in quo cum ipsis erat: dixit eis dominus, nolite prohibere. Illud enim prohibere debuerunt quod extra eorum erat societatem, ut illi unitatem ecclesie suaderet: non illud in quo cum illis erat, nomen scilicet magistri et domini eorum in demoniorum expulsionem commendans, sicut catholica ecclesia facit, non improbans in hereticis sacramenta communia, in quibus enim nobiscum sunt et aduersus nos non sunt: sed improbat et prohibet diuisionem ac separationem, uel aliquam aduersam paci ueritatique sententiam, in hoc enim aduersus nos sunt, quia in hoc nobiscum non sunt, et non colligunt: et ideo spargunt.

Sequitur marcus et dicit, Quisquis enim potum dederit VI. vobis calicem aque frigide in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis non perdet mercedem suam. Et quisquis scandalizauerit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum esset ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius et in mare mitteretur. Et si scandalizauerit te manus tua: abscide illam. Bonum est tibi debilem introire in uitam, quam duas manus habentem ire in gehennam ignis inextinguibilis, ubi uermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur: et cetera usque ad illud ubi ait, habete in uobis salem, et pacem habete inter uos. Hec marcus dominum locutum, postea quam illum qui in nomine eius eiciebat demonia, et cum discipulis non sequebatur, uetuit prohibere, contexti commemorat: aliqua ponens que nullus euangelistarum alius posuit, aliqua uero que matheus quoque posuit: et aliqua itidem que et matheus et lucas: sed et illi ex aliis occasionibus et alio rerum ordine, non hoc loco ubi de illo suggestum est, qui cum discipulis Christi non eum sequebatur, et demonia in eius nomine eiciebat. Unde michi uidetur etiam hoc loco dominus secundum marci fidem ideo dixisse que aliis etiam locis dixit: quia satis pertinebat ad hanc ipsam eius sententiam, qua uetuit uirtutes prohibere in nomine suo fieri, etiam ab illis qui cum discipulis eum non sequebantur. Sic enim contexuit, Qui non est aduersum uos, pro uobis est. Quisquis enim potum dederit uobis calicem aque ~~frigide~~ in nomine meo quia Christi estis: amen dico uobis non perdet mercedem suam. Unde ostendit etiam

illum de quo iohes suggesserat. & unde iste sermo eius exortus est. qd' no ita separatus a societate aplor. ut eam tamquam hereticus ipbaret: sz sicut solet hoies nondum audere xpi suscipe sacramenta. et tame noi fauere xpiano: ita ut xpianos etia suscipiant. et no ob aliud eis nisi quia xpiani st obsequant: de ~~talibus~~ qualibus dicit qd' no pdit mercede sua: no quia ia tuti atqz securi sibi debet videri ex hac beniuolentia qua erga xpianos habet. etia si xpi baptismo no abluant. nec unitati eius incorporet: sz quia ia ita dei misericordia gubernant ut ad ea qq perueniant. atqz ita securi de hoc seclo abscedant. Qui pfecto & prius q in mo xpianor societ. utiliores st q hii qui cu ia xpiani appellent. et xpianis sacramentis ibuti sint talia suadent: ut qbus ea psuaserint, secu i eterna pena ~~[illegible]~~ ptrahant, Quos membror corpalium noie tamquam manum uel oculum scandalizante. iubet erui a corpe. hoc est ab ipa unitatis societate: ut sine hiis potius ueniat ad vita. q cu eis eatur ad gehena. Hoc ipo at separant a qbus separant: qd' eis mala suadentibus. hoc e scandalizantibus no gsentiunt: et si qde oibus bonis cu qbus eis noticia est. etia de hac puersitate inotescunt. ab oim penitus societate. atqz ab ipa diuinor sacramentor pticipatione separant. Si at qbusda ita noti st. pluribus [illegible] aute istor ista est ignota puersitas: ita tolera[illegible] di st. sicut ante ventilatione palea toleant i area. ut neqz illis ad unitatis coione gsentiant. nec ppt illos bonor societas deserat. Hoc faciunt q habent i seipis sale. et pace habent inter se. .vij.

+ ultim ioz danom

Sequitur marcus. Et inde exurgens venit i fines iudee: et couenerunt iterum turbe ad eum. Et sicut gsueuerat iterum docebat eos: et cetera usqz ad illud ubi ait. oes eni ex eo qd' abundabat illis miserunt: hec vo de penuria sua oia que habuit misit totum victum suum. In hac tota contextione oia superiora contexta st. ne qd videret habe contrarium: qm cu mathei ordine ceteros gferebamus. Hoc at de vidua paupcula que duo minuta misit i gazophilacium. duo soli dicunt marcus & lucas: sed sine

vlla questioē ɔcordat. Hinc iā vsqȝ ad cenā dn̄i vnde
~~oīa~~ oīm oīa ɔsiderata tractauim9: nō dicit marcus qđ
cogat cū aliquo ɔparari ad īquirēdū. ne qđ repugnāe vi
deat. Nunc g° deīceps luce euāgeliū ex ordiē ptractem9.
exceptis eis que habet cū matheo marcoqȝ ɔīa. qm̄ illa
iā oīa ptractata st̄. Sic g° incipit lucas. viij.

Quoniāqđē multi conati st̄ ordiāre narratiōnē
que ī nobis ɔplete st̄ rerū. sicut tradiderūt nobis
qui ab īicio ipi viderūt ⁊ ministri fuerūt sermōis:
visū est ⁊ michi assecuto a pricipio oīb9 diligēt ex ordiē
tibi scribē optiē theophile. ut ɔgnoscas eoꝝ vboꝝ de q̄b9
eruditus es veitate. Hoc pricipiū ad euāgeliī narratio
nē nondū ptinet. Admonet eī ut noueri9 eūdē lucā
etiā illū librū sc̄psisse q̄ actus aploꝝ dicit. nō solū quia
theophili nomē illic inest. nā posset fieri ut aliqs alius
theophilus esset. et si ipē esset ab alio ad illū aliquid
scriberet. sicut a luca euāgeliū: sed qz ⁊ ibi ita exorsus
est ut dicēt, pimū quidē sermonē feci de oīb9 o theophile
que cepit ihs̄ facē ⁊ docere. vsqȝ ī diē qua aplis q̄s elegit
p spm̄ scm̄ mandās iussit pdicari euāgeliū. dedit itel
ligi [hole] qđ euāgeliū sc̄psit librū vnū ex quatuor. q̄
est ī [hole] eccl'ia sublima auctoritas. Nā ideo qz dixit
de oīb9 se fecisse sermonē que cepit ihs̄ facē ⁊ docē
vsqȝ ī diē quo madauit aplis. putari debet oīa sc̄psisse
ī euāgelio suo. que ihc ī tra cū aplis ɔuersatus fecit
⁊ dixit: ne sit ɔtrariū iohāni. q ait mlta alia fecisse ihm
que si scriberet. mundū totū nō potuisse capē illos li
bros: cū etiā ɔstet ab aliis euāgelistis nō pauca narrata
que lucas ipē narrādo nō attigit. De oībȝ ergo fecit
sermonē: eligēdo de oīb9 vnde fieret sermo. que indi
cauit apta ⁊ ɔgrua sufficiē officio dispēsatiōis sue.
Et qđ dicit mltos conatos fuisse ordinare narrationē
que ī nobis ɔplete st̄ rerū: videt nōnullos significare
qui nō potuerūt hoc susceptū munus iplē. Ideo aūt dicit
sibi visū esse ex ordiē diligēt scbere: qm̄ mlti conati

sunt, Sed eos debemus accipere quorum in ecclesia nulla constat aucto/
ritas; quia id quod conati sunt implere minime potuerunt, Iste autem
non solum usque ad resurrectionem assumptionemque domini perduxit
narrationem suam, ut in quatuor auctoribus euangelice scripture
dignum suo labore haberet locum, verum etiam deinceps que per
apostolos gesta sunt, que sufficere credidit ad edificandam fidem le/
gentium vel audientium ita scripsit, ut solus eius liber fide dignus
haberetur in ecclesia de apostolorum actibus narratis, reprobatis omnibus
qui non ea fide qua oportuit facta dictaque apostolorum ausi sunt
scribere, Eo quippe tempore scripserunt marcus et lucas: quo non
solum ab ecclesia christi. verum etiam ab ipsis adhuc in carne manen/
tibus apostolis probari potuerunt, Sic ergo narrare lucas incipit
Fuit in diebus herodis regis iudee .ix. Leuangelium.
sacerdos quidam nomine zacharias de vice abia, et uxor
illi de filiabus aaron. et nomen eius elizabeth: et cetera usque
ad eum locum ubi ait. ut cessauit autem loqui dixit ad symonem.
duc in altum. et laxate retia vestra in capturam. Hoc totum non ha/
bet ullam repugnantie questionem, Iohannes quidem videtur aliquid simile
dicere: sed illud longe aliud est quod factum est post resurrectionem domini
ad mare tyberiadis. Ibi enim non solum ipsum tempus valde diuer/
sum est: sed etiam res ipsa plurimum distat. Nam retia illic in dex/
teram partem missa. centum quinquaginta tres pisces ceperunt. mag/
nos quidem: sed pertinuit ad euangelistam dicere. quod cum magni essent.
retia non sunt disrupta: respiciente scilicet ad hoc factum quod
lucas commemorat. ubi pre multitudine piscium retia rumpebantur.
Iam cetera similia iohanni lucas non dixit: nisi circa domini passionem
et resurrectionem. Qui totus locus a cena ipsius usque ad finem
sic a nobis tractatus est: ut omnium collatis testimoniis nichil
eos dissentire doceremus .x.

Iohannes est reliquus. quem iam non restat cui conferatur.
Verumtamen quod etiam singuli dixerunt que ab aliis non dicta sunt:
difficile est ut habeat aliquam repugnantie questionem,
Hic per hoc liquido constat tres istos. matheum scilicet marcum.
lucam: maxime circa humanitatem domini nostri ihesu christi esse versa/
tos. secundum quam et rex et sacerdos est. Et ideo marcus qui in illo
misterio quatuor animalium hominis videtur demonstrare personam.
vel mathei magis comes videtur. quia cum illo plura dicit, propter

regiã psonã que icomitata esse nõ solet. qd' ĩ pmo libro gmẽo
raui: uel qd' pbabilius itelligit' cũ ãbobus icedit. Illã qͣuis ma
theus marco ĩ pluribꝰ. tamẽ ĩ aliis nõnullis luce magis co
gruit. ut hoc ipm demostret' ad leonẽ ⁊ vitulũ. hoc ẽ ad
regalẽ quã matheus. ⁊ sacerdotalẽ quã lucas ĩsinuat psonã.
qd' xp̄s homo est ptinẽ: quã figurã marcus gerit ptines
ad ⁊ vtrũqȝ. Diuinitas vͦo xp̄i qua equalis est prĩ. secũdũ
t deus qd' verbũ est ⁊ apud deũ. et vbũ caro factũ est ⁊ habitauit ĩ
nobis. scdm hoc qd' ipẽ ⁊ pr̄ vnũ st̄ a iohãne maxĩe cõmẽda
da suscepta est: qui sicut aqla ĩ hiis que xp̄s sublimius locutꝰ
est ĩmoratur. nec ĩ terrã quodãmodo nisi raro descendit.
Deniqȝ qͣuis mrem xp̄i se nosse pleniter testet'. tamẽ nec
ĩ eius natiuitate cũ matheo ⁊ luca aliqd dicit: nec eiꝰ bap
tismũ cũ tribꝰ gmẽorat. sȝ tãtũmodo vbi testĩoniũ iohis
alte sublimiterqȝ gmẽdãs. relictis eis pgit cũ illo ad nup
tias ĩ chana galilee. vbi qͣuis ipẽ euãgelista mrẽm eiꝰ
fuisse gmẽoret. ille tamẽ dicit mulier qd michi ⁊ tibi
est: nõ repellẽs de qua suscepit carnẽ. sed suã tũc maxĩe
ĩsinuãs diuinitatẽ. aquã couersurus ĩ vinũ. que diuini
tas etiã illã feiam fecerat nõ ĩ illa facta erat.

Inde post paucos dies factos ĩ capharnaũ. redijt ad teplũ:
vbi cũ meorat dixisse de teplo corpis sui. soluite teplũ hoc
⁊ in tribus diebꝰ excitabo illud. Vbi maxĩe ĩsinuat nõ solũ
qr deꝰ erat ĩ teplo vbũ caro factũ: verũ etiã qr eãdẽ carnẽ
resuscitauit: nõ vtiqȝ nisi scdm id qd' vnũ est cũ prẽ. nec
sepabilit' opat': cũ ceteris locis fortassis oĩbꝰ scriptura nõ
dicat. nisi qd' deꝰ illũ suscitauerit. nec alicubi sic expressũ
est qd' cũ deꝰ resuscitaret xp̄m. ipẽ se resuscitauit. qr cũ
prẽ vnus est deꝰ: sicut hoc loco vbi ait. soluite teplũ hoc
⁊ tribꝰ diebꝰ suscitabo illud. Inde cũ illo nychodemo qͣ mag
na qͣ diuina locutus est. Inde rursus pgit ad testĩoniũ iohis
et gmẽdat amicũ sponsi nõ gaudẽ nisi ppt' vocẽ sponsi: vbi
admonet aĩam hũanã nõ de seipã sibi lucẽ nec alia re be
ari. nisi icõmutabilis pticipatiõe sapiẽcie. Inde ad mulierẽ
samaritanã: vbi gmẽorat' aqua. vnde qui biberit nõ sitiet
ĩ eternũ. Inde rursus ĩ chana galilee vbi fecerat de aqua
vinũ. vbi cũ gmemorat dixisse regulo. cuiꝰ filiꝰ ĩfirma
bat' capharnaũ. nisi signa ⁊ pdigia videritis nõ creditis:

usque adeo super omnia mutabilia volens animum credentis attollere. ut nec ipsa miracula que quamvis divinitus de mutabilitate corporum fiant. a fidelibus queri velit. Inde therusolimam venit. Fit sanus triginta et octo annorum languidus. Ex hac occasione que dicuntur quam diu dicuntur. Ibi dictum est. querebant eum iudei interficere. quia non solum solvebat sabbatum; sed et patrem suum dicebat deum. equalem se faciens deo. Ubi satis ostenditur quod non usitate sicut solent sancti homines dicere. dixerit patrem suum deum; sed quod sit ei equalis intimans. Paulo quippe superius dixerat eis. de sabbato calumpniantibus: pater meus usque modo operatur et ego operor. Ibi exarserunt. non quia patrem suum diceret deum sed quod ei equalis velit intelligi. dicendo. pater meus usque modo operatur et ego operor: consequens esse ostendens. ut quem pater operabatur et filius operaretur. quia pater sine filio non operatur. Ibi etiam et paulo ante ait. iam illis ob hoc irascentibus. quecumque enim ille fecerit. hec et filius facit similiter. Inde tandem descendit iohannes ad illos tres cum eodem domino in terra gradientes. ut quinque milia hominum panibus quinque pascantur. Ubi tamen solus commemorat. quod cum vellent eum regem facere. solus fugit in montem. Qua in re nichil michi aliud videtur animam rationalem commonere voluisse: nisi eo se mente menti rationisque repugnare quo est in excelsis nulla cum hominibus communione nature. solus quia unicus patri. Hoc autem misterium deorsum repetere carnales homines fugit. quia valde sublime est. Unde illos et ipse fugit in montem: quia regnum eius terreno animo requirebant. Unde alibi dicit. Regnum meum non est de hoc mundo. Neque etiam hoc nisi iohannes commemorat: volatu quodammodo ethereo supereminens terris. et gaudens luce solis iusticie. Ab illo itidem monte post miraculum de quinque panibus factum. cum hisdem tribus paululum commoratus. donec mare transissent quando ambulavit super aquas. continuo rursus se in verbum domini attollit. quam magnum. quam prolixum. quam diutinum. supernum et excelsum ex occasione panis exortum. cum dixisset turbis. amen amen dico vobis. queritis me non quia signa vidistis. sed quia de panibus edistis et saciati estis: operamini non cibum qui perit. sed qui permanet in vitam eternam: et deinceps talia diutissime atque excellentissime. Tunc ab ista ubi dulcedine recederunt qui post eum deinceps non ambulaverunt.

Cui sane inheserunt . qui potuerunt intelligere . spiritus est qui vivificat . caro autem nichil prodest : quia utique et per carnem spiritus prodest . et solus spiritus prodest . caro autem sine spiritu nichil prodest .

Deinde suis fratribus id est cognatis carnis sue suggerentibus ut ascendat ad diem festum quo possit innotescere multitudini quanta altitudine respondit . tempus meum nondum advenit . tempus autem vestrum semper est paratum . non potest mundus odisse vos . me autem odit . quia ego testimonium perhibeo de illo . quia opera eius mala sunt . Hoc est quo tempus meum vestrum semper est paratum : quia vos diem festum concupiscitis de quo propheta dicit . Ego autem non laboravi subsequens te domine : et diem hominis non desideravi tu scis . Hoc est volare ad lucem ubi : et concupiscere illum diem quem videre concupivit abraham . et vidit et gavisus est .

Iret iam ad diem festum cum ascendit in templum . que illum iohannes locutum commemorat . quam mirabilia quam divina quam excelsa . quod ipsi venire non possent quo esset iturus . quod et ipsum nossent et unde esset scirent . et esset verus qui eum miserat quem illi nescirent : tamquam diceret . et unde sim scitis . et unde sim nescitis . Quod quid aliud voluit intelligi . nisi secundum carnem notum se illis esse potuisse . gente et patria . secundum divinitatem autem incognitum . Ibi etiam de dono spiritus sancti locutus ostendit quis esset : qui munus altissimum dare potuisset .

Rursus illic de oliveti monte regrediente que et quanta narrat locutum . post veniam illi adultere datam : que velut lapidanda oblata illi a persecutoribus fuerat . qui digito scribebat in terra . tamquam illos tales in terra scribendos significaret . non in celo ubi monuit discipulos se scriptos esse gaudere : aut quod se humiliando quod capitis inclinatione monstrabat signa in terram faceret . aut quod iam tempus esset ut in terra que fructum daret . non in lapide sterili sicut antea lex eius conscriberetur .

Ergo post hec lucem mundi se dixit : et qui eum sequeretur non ambulaturum in tenebris . sed habiturum lucem vite . Dixit etiam se esse principium quod et loquetur eis . Quo utique nomine se distinxit ab illa luce quam fecit tamquam lux per quem facta sunt omnia : ut illud quod se diceret lucem mundi . non sic

accipet' quadmodu discipulis ait. vos estis lux mudi, Illi eni
tanq lucerna que no est ponenda sub modio. sed sup candela
bru. sicut de iohane baptista. ille erat inqt lucerna ardens.
sed ipse sicut pncipiu de quo dictu est. nos oes de plenitu
dine ei9 accepim9. Ibi se dixit se filiu esse veritatis: que
nisi liberauerit. nemo erit liber.

Inde postea qd illuminauit cecu a natiuitate. ex ipa oc
casione i plixo ei9 sermoe demorat' iohes. de ouib9
& pastore & ianua. et de ptate ponendi aiam sua & iteru
sumedi ea: i quo excellentissima diuinitatis sue potetia ostedit.
Inde cu encenia therusolimis fieret. qmeorat ei dixisse iu
deos. quousq aiam nram tollis. si tu es xps dic nobis
pala: atqz inde supta oportuitate sermois que etia subli
mia dixit. Inde dixit. ego et pater vnu sumus.

Inde ia resuscitatu lazaru ab eo pdicat vbi dixit: ego
su resurrectio & vita. q credit i me. etia si mortuus
fuit viuet. & ois q viuit & credit i me no morietur ietnu.
In qbus vbis. qd diuinitatis ei9 altitudine agnoscimus q
cui9 ietnu pticipatione viuemus?

Inde iteru iohes occurrit i bethania matheo & marco: vbi
fcm e illud de vnguento pcioso. quo pedes ei9 a maria ca
putqz pfusu est. Atqz hic deicceps vsqz ad passione & resur
rectione dni. cu trib9 euagelistis gradit': sz i locis eisde iohes
narratioe versante. Ceteru qd ad sermone dni attinet.
no cessat se attolle i ea que ille ab hic etia sublimiter
diutiune locutus est. Ita & qn eu vot & vide voluerut ge
tiles p ~~phil~~ philippu & andrea habuit excelsu sermone.
que aliou euagelistaru nullus iseruit. Ibi pclara iteru
de luce illuminante. et lucis filios faciete qmeorat. Deinde i
ipa cena de qua euagelistaru nullus tacuit. qm mlta et
qm excelsa ei9 vba iohes qmeorat que alii tacuerut. non
solu de comendatioe humilitatis qn pedes discipuloru
lauit. sz cu expressus p buccella. ei9 traditor exisset. re
manetib9 cu eo vndeci i sermoe ei9 mirabilit' stupendo
maxie diuino ide iohes imoratus est vbi dixit: q videt
me. videt & pre m. Ubi mlta locutus est de spu sco paracli
to. que missurus eis erat: et de sua clarificatioe qua ha

buit apud deum patrem priusquam mundus esset. et quod unum nos
faciet in se. sicut ipse et pater unum sunt. non ut ipse et pater et nos
unum. sed nos unum sicut ipsi unum: multaque alia mireque sub
limia. de quibus disserere sicut dignum est. etiam si essemus idonei.
in hoc tamen opere non id nos suscepisse quis non advertat?
Quod alibi fortasse reddendum est: hic certe non est expeten
dum. Commendare quippe volumus amatoribus verbi dei. et
studiosis sancte veritatis. quamvis eiusdem christi qui verus ac ve
rax est. nunciator atque predicator iohannes in euangelio suo
fuerit cuius et ceteri tres qui scripserunt euangelium: et ce
teri quidem apostoli. qui non ipsa narratione scribenda ~~susceperunt~~ susceperunt
in ea tamen predicatione sui officii munus impleverunt: lon
ge tamen hunc in christo ad altiora subvectum. ab ipso initio libri
sui raro fuisse cum ceteris: id est primo circa iordanem ubi tes
timonium iohannis baptiste. deinde trans mare tyberiadis quando
turbas de quinque panibus pavit. et super aquam ambulavit:
tercio in bethania. ubi unguento precioso fidelis femine devo
tione perfusus est: donec inde illis occurreret ad passionis
tempus. quod cum eis erat necessario narraturus. Ubi tamen
ipsam dominicam cenam de qua nullus eorum tacuit. multo opu
lentius tamquam de cellario dominici pectoris ubi discumbere solebat
Ipsum deinde pilatum verbis altioribus percutit, exhibuit,
dicens regnum suum non esse de hoc mundo: regemque esse natum et
ad hoc venisse in hunc mundum ut testimonium veritati perhibeat
Mariam quoque post resurrectionem mistica altitudine visi
tans. noli me inquit tangere. nondum enim ascendi ad patrem.
Discipulis etiam insufflando dedit spiritum sanctum: ne ipse spiritus
qui trinitati consubstancialis et coeternus est. tan
tummodo patris esse. non etiam filii spiritus putaretur.

Postremo suas oves petro se amanti, eumque amorem ter
confitenti commendans. dicit eundem iohannem sic se velle in
manere donec veniat. Ubi etiam michi videtur docuisse alto
misterio. scire iam ipsum iohannem euangelistam dispensationem
qua in luce liquidissimam ubi similiter sublimiter fertur.
ubi trinitatis equalitas et inmutabilitas videri potest. et qua
maxime divinitate distet a ceteris homo cuius susceptione verbum
caro factum est perspicue cernique cognoscique non posse nisi cum

ipse dns venerit. Ideo sic manebit donec veniat. Manebit autem
nunc in fide credentium. tunc autem facie ad faciem contemplandum erit:
cum apparuerit vita nostra. et nos cum ipso apparebimus in gloria.
Quisquis autem arbitratur homini vitam istam mortalem adhuc agen
ti posse contingere. ut demoto atque discusso omni nubilo fan
tasiarum corporalium atque carnalium. serenissima incommuta
bilis luce veritatis potiatur. et mente penitus a consuetu
dine vite huius alienata. illi constanter et indeclinabiliter
hereat: nec quod querat nec quis querat intelligit. Credat ergo
potius sublimi auctoritati minimeque fallaci. quamdiu sumus
in corpore peregrinari ~~a~~ nos a domino. et ambulare per fidem.
nondum per speciem. ac sic perseveranter retinens atque custodiens
fidem. spem. caritatem. intendat in speciem ex pignore quod accepimus
spiritu sancti qui nos docebit omnem veritatem, cum deus qui
suscitavit ihesum christum a mortuis vivificabit et ~~corpora~~ mor
talia corpora nostra per inhabitantem spiritum eius in nobis. Prius
autem quam vivificetur hoc quod mortuum est propter peccatum procul du
bio corruptibile est et aggravat animam. Et si quando a
vita excedit. hanc nebulam qua tegitur omnis terra. id est. hanc
carnalem caliginem qua tegitur omnis ~~carnalis~~ vita. tamquam rapi — terrena
da choruscatione perstringitur et in suam infirmitatem redit vivens
te desiderio quo rursus erigatur. nec sufficiente mundicia
qua figatur. et quanto ~~quis~~ quisque hoc magis potest tantum maior
est. quanto autem minus tantum minor. Si autem nichil tale ad
huc mens hominis experta est. quam tamen habitat christus per fidem.
instare debet minuendis finiendisque cupiditatibus huius
seculi. moralis virtutis actione. tamquam in comitatu trium illorum
euangelistarum cum mediatore christo ambulans. cum qui super est
filius dei propter nos filium hominis factum. ut sempiterna virtus
eius et divinitas. nostre infirmitati et mortalitati contempera
ta. de nostro nobis in se atque ad se faceret viam. cum magne
spei leticia fideliter teneat. Ne peccet. a christo rege regitur.
Si forte peccaverit: ab eodem sacerdote expietur. atque ita
in actione bone conversationis et vite nutritus. pennis gemi
ne dilectionis tamquam duabus alis validis evectus a terris. ab
eodem ipso christo verbo illuminetur. verbo quod in principio erat. et verbum
erat apud deum. et verbum deus erat ~~verbum~~ et si per speculum et in enig

mate. longe tamē sublimius ab omi similitudiē corpali. Quapropter i illis tribus actiue. Iohānis aūt euāgelio dona contemplatiue virtutis elucent. eis qui hec pdonei sūt dinoscere. Ipte tamē et hoc iohes qm ex̄ est sic manebit donec veniat quod pfectū est. Et alii quidē datur p spm sermo sapiētie: alii sermo sciētie sedm eūdē spm. Alius diē dnō sapit. alius de pectore dm̄ aliquid liquidius bibit: alius eleuatus vsqz ad terciū celū ieffabilia verba audit. Oēs tamē qdiu sūt i corpe peregrinant a dnō: et oībus bone spei fidelibus i libro vite scriptis seruatur qd' dictū est. et diligā eū et ostēdā meipm illi. Verūtamē i hac peregrinatione quātū rei huius itelligēcia vel sciēcia quisqz profecerit: tanto magis caueat dyabolica vicia. supbiā et īuidiā. Meminerit hic ipm euāgeliū iohānis. qz multo amplius erigit ad cōtemplationē veritatis. tam multo amplius pcipere de dulcedine caritatis. Et quia illud pceptū verissimū ac saluberrimū est. quanto magnus es. humilia te i oībus qui euangelista longe ceteris xpm altius cōmendat. apud eū pedes discipulis lauat: ¶ Explicit liber quartus bti augustini epi. de consensu euangelistarū.

¶ Scriptus et finitus est liber iste p fratrē iohānē petri de delff. Anno dm̄. millesimo. quadrigētesimo. quīquagesimo septiō. nono die mensis aprilis. qui tūc erat profestū palmarū:.

286